

A REGE FUN EMES

Blume Lempel

Permanent preservation of this book was made possible

by Kenneth J. Bart, M.D.

in memory of

Golda Bart

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-01097-9

9780657010973T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

בלומע לעמפעל

*

אַ רגע פון אמת

B. Lempel
425 East Olive St.
Long Beach, N. Y. 11561

בלומע לעמפּעל

א דגע פון אמת

דערציילונגען

איש און אשה
על שבת
התורה והמצוות

פארלאג
י. ל. פרץ
ישראל

תל-אביב, תשמ"א - 1981

Blume Lempel
A REGE FUN EMES

כל הזכויות שמורות למחברת

I.L. Peretz Publishing House
31, Allenby Str., Tel-Aviv
פּאַרלאַג י.ל. פּרֶץ, תל-אביב, אלנבי 31

Printed in Israel 1981
נדפס בישראל, תשמ"א

נסדר בלינו-טור, רח' יסוד-המעלה 39, ת"א
נדפס בדפוס מ. ערבה, רח' לבונה 36, ת"א

די טאפעלע שפיל

דורך די אלע יארן וואָס איך גוץ און באַנוץ זיך מיטן טעלעפאָן, האָב איך נאָך אַלץ ניט באַוווּזן בייַצוקומען אַ זלידנע געפיל, אַז צווישן מיר און מיין מיטשמועסער אויף יענער זייַט דראָט לוייערן אַנדערע צייַט-פאַרטראַג-גענע שטימען וואָס זוכן אַ תיקון אויף די פליגל פון ווינט. שוין ביים ערשטן קלונג ווער איך פאַרפלייצט פון ווילדע רעיונות. איך פאַרדעכטיק דעם טאָן אין יעדן העלאָ. דאָס קול פון קיינעמס לאַנד איז בייַ מיר נאָך אַלץ אַ מיסטעריע. די עלעקטרישע דראָטן — פול מיט חשד. מיין פראַווינציעלער אייַנשטעל איז מער גענייגט צו אַן אויג-אויף-אויג-פאַרבינדונג: אַ צוק מיטן אַקסל, אַ גלעט מיט דער האַנט, אַ שמיכל, אַ ווונק, דינען מיר נאָך אַלץ ווי אַ לעגיטימער לייַכטורעם אין טומאָן פון קאַמוניקאַציע.

איך מיין ניט צו זאָגן אַז איך בין, חלילה, קעגן טעלעפאָן. פאַרקערט, צו אַפט ברען איך די דראָטן מיט דעם וואָס „ער האָט געזאָגט“ און וואָס „זי האָט געזאָגט“ ביז איך פאַרפלאַנטער זיך אַזוי אין די זאָגעכצן, אַז איך ווייס מער אַליין ניט ווער עס האָט געזאָגט וואָס. ווען איך דערפיל אַז איך בין שוין אין גאַנצן פון וועג אַראָפּ, טראַכט איך צו אַ תירוץ, ווי למשל: דער וואַסערטאַנק האָט געפלאַצט און איך שטיי פאַר אַ מבול, אַדער אַ מעטעאָר איז נאָר וואָס פון הימל אַראַפּגעפאלן און איך מוז נאָכזען צי ער ליגט ניט ערגעץ בייַ מיר אויפן הויף.

נאָך אַזאָ שמועס קאָך איך געוויינטלעך אויף אַ טעפל קאווע, טרינק אַזוי לאַנג ביז איך געפין צוריק דעם וועג, וואָס איך האָב אויפן טעלעפאָן פאַרלוירן. אַ מאָל איז דאָס די שטובאַרבעט, אין וועלכער איך בין אַרייַן-געטאָן, אַ מאָל אַ שטימונג, וואָס איז איבערגעריסן געוואָרן פונעם טעלעפאָן-קלונג.

שטיי איך מיר אַזוי איין מאָל אין דער טיפעניש פון מיין קליידערשאַנק, סאַרטיר אויס די זומערזאַכן, וואָס איך דאַרף אַוועקלייגן אין קאַסטן און פון

דארטן ארויסנעמען די ווינטער-מלבושים, אָנגעזאָפּטע מיט נאָפּטאַלין. אין הויז איז קאַלט. אָן אומגעריכטע נאָועמבער-זאָוערוכע האָט אָפּגעפּליקט די לעצטע בלעטער פון מיין עפּלבוים. אַ פּריער שנייטורעם האָט באַזאָלצט די גילדענע כּריזאַנטעמעס, אָפּגעפרוירן די פינגער פון די בלוט-רויטע געראַניומס. אויך איך האָב דערפּילט די קעלט אין די ביינער און זיך פאַר-קליבן טיפּער אין די ווינקלען פון מיין שאַנק. כאָטש די שאַנק איז פאַרזען מיט עלעקטרע, האָב איך דאָס ליכט ניט אָנגעצונדן. איך האָב ליב זיך צו פאַרען אין דער פינצטער, דערקענען זאַכן מיטן נאָקעטן באַריר.

פאַרטאָן אין מיין אַרבעט, פיל איך ניט ווי די צייט אַנטלויפט. דער וואַרעם וואָס פּרעסט מיך לעבעדיקערהייט, דרימלט אײַן. איך שוויים אין צווישנצײט, מחוץ דעם אײַנשטעל פון קאַלענדאַר. איך באַמערק אפילו ניט ווי אַזוי איך סאַרטיר און לייג אַוועק די זאַכן, און דאָך קומט אַלץ אַרויס אויפן באַשטימטן אַרט, ווי אַ שרעטעלע וואָלט געטאָן פאַר מיר די אַרבעט. בעת דער טעלעפאָן האָט זיך צעקלונגען, האָב איך גראַד געהאַלטן אַ פּאָטאַגראַפיע אין דער האַנט. אָן אָפּגעבליאַקעוועט בילדעלע וואָס איז מסתמא אַרויסגעפאַלן פון דער קעשענע פון עפעס אַ מלבוש. פונקט ווי איך האָב פאַר אַלע אַנדערע זאַכן אויטאָמאַטיש געפונען אַן אַרט. אַזוי האָט זיך דאָס בילדעלע אין ערגעץ ניט געלאָזט אַרײַנפאַסן: ניט אין אַלבאַם, ניט אין דעם זומערדיקן האַנטבײַטל, אפילו ניט אין שוואַרצן, לאַקירטן קעס-טעלע, וווּ אַ סך פאַפירענע פּנימער ליגן אָנגעוואָלגערט איינס אויפן צווייטן, אָן אַ טאַלק, אָן אַ זינען, ווי להבדיל, אין מאַסן-קבר.

און ווייל איך האָב קיין אַרט פאַר דעם בילדעלע ניט געקאַנט געפינען, האָט מיין זוכנדיקער בליק זיך פאַרטשעפעט און הענגען געבליבן אויף דער געשטאַלט, אײַנגערעמט אין שפיגל, וואָס אויף דער טיר. איך ווייס ניט ווי לאַנג איך בין געשטאַנען און געקוקט אויף דער פרוי אין לאַנגן, בלויזן שלאַפּראַק. אפשר אַ רגע, אפשר אָן אײַביקייט.

ניט דער שניי אין אירע ברוינע האַר, ניט די קנייטשן אַרום די אויגן איז געווען דאָס וואָס האָט מיך איבערראַשט. אין דער טונקלקייט פון מיין שאַנק האָב איך די קענצייכנס ניט געזען. איך בין געווען איבערראַשט און אויך אַ ביסל דערשראָקן פון דער פּלוצעמדיקער אַנטדעקונג, אַז דאָס בין איך. ערגעץ וווּ, צווישן דעם מיידל אויפן בילד און דער פרוי אין שפיגל,

בין איך שטיין געבליבן ווי אַ סטאַטוע אין אַ פאַרק, וואָס שטעלט ניט קיין ווידערשטאַנד דעם דרוק פון צײַט.

ווען דער טעלעפאָן האָט זיך צעקלונגען, האָב איך אַ כאַפּ געטאַן דאָס טרײַבל ווי אַ צודעק צו פאַרשטעלן דעם נאַקעטן איך. אויף יענער זײַט דראָט האָט געענטפערט אַ מאַן וועמענס קול, אין מײַן צערודערונג, איך האָב ניט געקאַנט באַשטימען. איך האָב אים געפרעגט צו וועמען ער דאַרף. — צו אײַך — האָט ער געענטפערט. זײַן שטים איז געווען דיק, איבער-געלאָדן מיט דער משא פון עמאַציעס.

— ווייסט איר ווי איך הייס ?

אויף מײַן שאלה האָט ער ניט געענטפערט. ער האָט זיך צעלאַכט מיט אַן אומהיימלעכן געלעכטער, ווי ער וואָלט זיך געשטיקט מיט רויך. „וואָס באַטײַט אַ נאַמען ?“ — האָט ער פאַראַפראַזירט שעקספירן און באַלד דערויף צוגעגעבן : „אַ נאַמען קאָן מען בײַטן, די שטים וואָס רעדט אָן ווערטער איז פערמאַנענט.“

איך האָב פאַרביסן די ליפּן, ער זאָל ניט הערן ווי ס'קלינגען מײַנע צײַן. דורך דעם שמאַלן שפאַלט פון מײַנע פאַרצויגענע גאַרדינען האָט אַן אַנעמײ-שער פאַס ליכט זיך דורכגעריסן און ליגן געבליבן אויפן דיל, ווי אַ בר-מינן, בײַ מײַנע פיס. איך האָב געפילט אַז איך דאַרף עפעס זאָגן, אַז איך דאַרף באַלײַכטן דעם פינצטערן קאַרידאָר הינטער דער טיר וואָס האָט זיך נאָר-וואָס געעפנט. אויך איך האָב זײַן שטים דערקענט. זי האָט מיט זיך געבראַכט דעם צאַרטן ריח פון אַקאַציע-ביימער, פון אַן אַנדערן סעזאָן, אין אַן אַנדער צײַט. בין איך געזעסן און געשוויגן.

— נעם אַ בלײ און פאַרצײכן מײַן נומער — האָט ער געזאָגט — איך ווייס, אַז דו וועסט אים באַדאַרפן.

איך האָב אַוועקגעלייגט דאָס טרײַבל און גענומען זוכן. ווען איך האָב ענדלעך געפונען אַ בלײ און פאַפיר, האָב איך ווידער גענומען דאָס טרײַבל צום אויער, געענטפערט האָט מיר די סטאַטיק פון ווינט, הויל, הייזעריק, אומפאַרשטענדלעך.

נאָך אַזאַ צוזאַמענשטויס פון צוויי וועלטן, בלײב איך זיצן צוגעפרוירן צו דער שטול. איך זײַן אַזוי לאַנג ביז די אויפטרייסלונג שטעלט זיך אײַן.

ווי נאך אן ערדציטערניש דערקען איך ניט די לאַנדשאַפּט. דאָ, וווּ ס'האַבן פּרײַער געטורעמט בערג — טיפּן איצט טאַלן. איך הייב אָן נעמען אינווענטאַר פּון דער געשאַפּענער סיטואַציע. איך באַטראַכט דעם מהות פּון חורבן און צו דער זעלבער צײַט די נײַע אָפּגעדעקטע האַריוואַנטן, וואָס דער צוואַמענ-שטויס האָט גורם געווען. איך קוק און זע דעם ווייטן פּליין פּריש און גרין אין מײַן געדאַנק. איך הער דעם ווינט צווישן די צוויי שורות ביימער, הויך אויפן באַרג, וווּ גאַט האָט געווינט. צעבראַכענע פּידלען ציען אָן די סטרונועס. לידער וואָס ער פּלעגט זינגען, קוואַלן אין מײַן געמיט. ער האָט קיין מאָל ניט געזאָגט אַז ער האָט מיך ליב. די לידער וואָס ער האָט געזונגען האָבן גערעדט פאַר אים. די לבנה אויפן באַרג האָט גערעדט פאַר אים. דער חלום אין שלאָף און דער חלום אויף דער וואַר האָבן גערעדט פאַר אים.

דאָס איז ניט געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס ער האָט גערופּן. מיט אַ צײַט צוריק האָט ער פּונקט אַזוי אומגעריכט טעלעפּאָנירט. ער איז דעמאָלט גלייך אַריבער אין אָן אינטימען טאָן, ווי ער וואָלט געווען גערעדט צו מיר נעכטן און אייערנעכטן, און אלע יאָרן וואָס צווישן אונדן. ער האָט געוואוסט די צײַט ווען די קינדער זענען אין שול און ווען מײַן מאַן איז בײַ דער אַרבעט. ער האָט מיר ניט פאַרגעשלאָגן אים צו באַגעגענען. ער האָט זיך אויך אַליין ניט פאַרבעטן מיך צו קומען זען. ער האָט בלויז געוואָלט רעדן. ס'רוב פּלעגט ער שווייגן אין טעלעפּאָן און מיט אַ מאָל אַ פּרעג טאָן: ביסט נאָך דאָ? גוט, זיך מיט מיר אַ ביסל.

דורך דער צײַט וואָס מיר רעדן, ווערט דער אויסגערויבטער עבר וואָס שטייט ווי אַ בעטלער בײַ דער טיר, פאַרפלייצט מיט פּלערליי פאַב-טאַזיעס. זכּרונות גיסן זיך איבערן ווערך אַריבער. חלום און וואַר אין אַ כּוח-פאַרמעסט שטויסן זיך צוואַמען, פאַרפלאַנטערן זיך מיט די הערנער ווי הירשן אין וואַלד.

טיף אין וואַלד אויפן העכסטן בוים זענען אויסגעקאַרט אונדזערע ביידנס געמען. איין האַרץ, צוויי געמען, באַצירט מיט אויסגעצערטלעטע דראָבנע בלימעלעך. ווי פלינק ער האָט געאַרבעט מיט זײַן טאַשנמעסערל. אויף יעדן שטיקל האַלץ וואָס זײַן טאַטע, דער סטאַליער, האָט פאַרבראַקירט, פּלעגט ער מיט זײַן מעסערל אויסשניצן פּנימער. גרויסע, אויסגעהוילטע, מיסטעריעזע אויגן האָבן אַרויסגעקוקט פּון זײַנע שניצערײַען. זיי האָבן

נאכגעיאגט דעם צוקוקער מיט זייערע הונגעריקע בליקן, א בליק וואס האט געזוכט דאס, וואס זיין באשאפער האט געהאפט צו געפינען. איך שטרעק אויס די האנט איבער דעם תהום און פרוו אויס אריבער-צוציען אויף מיין זייט וועלט. ווי אזוי וואלט עס געווען, ווען עס וואלט געווען? טראכט איך מיט באדויער. און בעת איך טראכט הייב איך אן זאגן יזכור, ניט דעם פון סידור, נאר א יזכור פון א יידישן דיכטער:

היינט איז יארצייט נאכן שמייכל איבער וואלד און פליין,
יעדער האט היינט יארצייט נאך זיין שוועל, נאך זיך אליין.
יארצייט נאכן שפיגל מיטן בלויען טייך אין ראם,
ווי עס באדן זיך די ליכט און שאטנס פון מיין שטאם.

בעת איך צייל דעם ריטמישן טראם, זאמלען זיך די שאטנס ביי מיר אויפן הויף. אלט און יונג, שיין און מיאוס. מענטשן, וועמעס נעמען איך האב שוין לאנג פארגעסן, און די וואס דאמינירן מיך נאך היינט. מיין הויף ציט זיך ווי אן עלאסטישע ראם, נעמט אריין איטלעכן וואס דער זכרון מישט אויף:

רייזל גאלדהירש שטייט אונטער מיין שווארצן ווינטערבוים, אויף וועלכן ס'ציטערט נאך איין-און-איינציק בלעטל. זי טיילט זיך אויס פון המון מיט איר אריסטאקראטישן גלאנץ. זי רעדט נאר פויליש, לייענט שלום אשן אין איבערזעצונג. זי פירט אן מיטן דראמאטישן קלוב, טיילט אויס די ראלעס. מיר דאכט, אז זי שטייט מיטן העפט אין דער האנט. לעבן איר שטייט גיטעלע דעם מורה-הוראהס יינגסטע טאכטער. זי שטייט א ביסל זייטיק, געבויגן אונטער דער לאסט פון אירע שווארצע, לאנגע צעפ, אדער אפשר גאר אונטער איר נאך לענגערן ייחוס-בריוו, וואס שיינט ארויס פון אירע גרויסע, טרויעריקע אויגן, ענלעך צו יענע אויסגעהוילטע אויגן וואס קוקן ארויס פון זיינע האלץ-שניצערען.

איך דריי אוועק דעם קאפ. איך וויל ניט זי זאל באמערקן דעם חשד אין מייןע אויגן, די פלוצעמדיקע רעאליזאציע אין מיין הינטער-געדאנק. מיין בליק וואנדערט פון פנים צו פנים. איך וויל קיינעם ניט אויסלאזן, קיינעם ניט פארשעמען. ביי מיר זענען אלע קדושים.

איך זע צווישן עולם לאה די יתומה. ווי קומט זי אהער? פרעג איך זיך אליין. זי נעמט מיך דורך מיט אירע בלאַנדזשענדיקע בליקן. מיר דאַכט, אַז אירע ווייס־פאַרשוימטע ליפן בעטן, איך זאַל זאָגן יזכור נאָך איר. אמת, זי איז טאקע ניט פאַררעכנט צווישן היטלערס קרבנות, זי איז אַלעמענס קרבן.

— דו ווייסט דעם אמת — זאָגט זי — אַז איך האָב זיך ניט געסקורוועט, ווי מײַן פעטער האָט געשריגן איבער דער גאַנצער גאַס. אין דער גרויסער שטאָט, וווּ איך בין אַוועק דינען, האָבן מיך די פראַנטן פאַרגואַלדיקט. זיי האָבן מיך געהאַלטן אין קעלער ביז איך בין פון זינען אַראָפּ, ערשט דעמאַלט האָבן זיי מיך אַהיימגעשיקט. איך האָב געוואַלט מײַן בויד באַהאַלטן, ער האָט אַבער געשטאַכן מײַן פעטער די אויגן, האָט ער געשריגן איבער דער גאַס אַז איך האָב זיך געסקורוועט.

— דו דאַרפסט זיך ניט פאַרענטפערן, לאהלע — זאָג איך אין געדאַנק — איך געדענק ווי דײַן קאַפּ האָט זיך געוואַלגערט אויף די רעלסן, און דײַן קערפער, אין צעריסענעם קליידל, איז געלעגן פינף מעטער אָפּגערוקט. איך געדענק ווי די באַן־באַאַמטע האָבן דײַן קערפער אויפן האַנטוועגעלע אַרויפגעוואָרפן, דײַן קלייד פאַרהויבן, זיך געוויצלט און געלאַכט. דו, לאהלע, ביסט געווען די פאַרשפיל צו דער גרויסער טראַגעדיע, די וואָרענונג וואָס מענטש קאָן טאָן צו מענטש. זע, ווי זיי שטייען איצט בײַ מיר אויפן הויף, זיי וואַרטן איך זאַל זיי מספיד זײַן. די העלדן און העלדינס פון מײַנע גרינע נעכטנס וואַרטן איך זאַל זאָגן יזכור נאָך זיי. איך, וואָס קאָן ריכטיק דאָס וואַרטן ניט אויסלייגן, זאָג יזכור נאָכן מנהיג פון פועלי־ציון. איך זע זײַן דינאַמישע פיגור וואָס קאָן אויף קיין אַרט ניט אײַנשטיין. זײַן רויטע טשופרינע ווינטלט זיך אין ווינט, ווינטלט זיך אַפילו ווען דער וועטער איז שטיל. זײַנע רייד זענען שאַרף, שניידן ווי מיט מעסערס. זײַן שטערן פאַר־שוויצט, די ברילן פאַרהויכט. ער האַלט אַ רעדע אין דער גרויסער קלויז. דער זאַל איז געפאַקט, קאַפּ אויף קאַפּ, יונג און אַלט. ער רעדט ניט צו די טאַטעס, דעם דור־המידבר, זײַנע רייד זענען געווענדט צו די יונגע. און כאַטש די יונגע קאַנען ניט פאַרשטיין די פסוקים און משלים, פילן זיי אַבער בחוש אַז דאָס איז דאָס וואַרט פון משה אין סיני, און זיי זענען גרייט אײַנצונעמען דאָס צוגעזאָגטע לאַנד.

איך דערמאָן אויך יאָשקען, דעם פֿיערדיקן העלד, צוזאַמען מיט די מיידלעך וואָס זענען אים נאָכגעגאַנגען, פֿאַרגעטערט זײַן יעדן טראָט. יזכור, געדענק די וואָס איך געדענק און די וואָס איך געדענק ניט. און ווידער קומען אַרויף די שורות פונעם ייִדישן דיכטער :

אַל־נקמות, הײַנט איז יאַרצײַט, יאַרצײַט. הײַנט. אַצינד —
ווען גערופן האָט צו דיר אַן ערשט געבוירן קינד.

מײַן דאָקטער, וואָס איז אויך מײַן פּערזענלעכער פּרײַנד, טענהט אַז איך מוז וואָס גיכער אויפגעבן דעם נעכטן, אַרויסרײַסן ווי ווילדגראָז די שאַטנס וואָס פֿאַרטונקלען מײַן הײַנט. איך מוז פֿאַרגעסן דעם נעכטן, גלײַך ווי ס'וואָלט קײַן מאָל קײַן נעכטן ניט געווען. איך טראַכט נאָך אַ ווײַלע איידער איך ענטפּער. ערגער ווי שאַטנס — זאָג איך — זענען לײַדיקע ווענט. ווען איך זע, אַז זײַן בליק הענגט פּרעגנדיק אויף מיר, זאָג איך :
— מײַן נעכטן איז מײַן פּרײַוואַטער פֿאַרק, מײַן פֿאַרשטיינערטער פּרײַלינג־גאַרטן וואָס האָט דעם זומער ניט דערלעבט, ניט זוכה געווען צו פּילן די וואָגאַבונדישע ווינטן, דעם האַרבסטיקן שטורעם, דעם נאַטירלעכן טויט.

— מען טאָר ניט פֿאַרלײַקענען דעם הײַנט — זאָגט ער מיט געפּיל און קושט מײַנע פּיס, וואָס ליגן פֿאַר אים אָפּגעדעקטע.
מײַן פּרײַנד, דער דאָקטער, איז אין בונקער ניט געווען, די געלע לאַטע ניט געטראָגן. איך קאָן אים ניט דערקלערן אַז מײַן נעכטן איז דער לאַמטערן אין פינצטערן קאַרידאָר. דער פּלאַם וואָס טאַנצט אויפן ווינט. איך טאָר דעם פּלאַם ניט פֿאַרלעשן. איך טאָר ניט פֿאַרטיליקן דאָס פֿאַרטיליקטע, אויסראַטן דאָס אויסגעראַטענע.

וועמען זאָל איך וואַרפן צו ערשט ? יעטקע ליבסטער, אפשר ? מיר זענען געלאָפּן צוזאַמען, זי מיטן קינד אויף די הענט. זאָל איך זי אויסמעקן פון זכרון, זי, וועלכע איז ניט דערלאָפּן ? נײַן, איך קאָן און טאָר ניט איר בילד פון האַרץ אַרויסרײַסן. זי מוז אייביק זיצן אין איר רויט־געבעטער שטול, דאָס קינד בײַ דער ברוסט. זי מוז אַזוי זיצן דורך אַלע

מיינע מאַרגנס און מיר דערקלערן די ווונדערס פון אינטימען צוזאַמענלעבן צווישן מאַן און ווייב. נאָך אַ מאָל, און ווידער אַ מאָל אויפֿוועקן די ראַמאַנטישע שפּירונגען וואָס זי האָט געוועבט אַרום דעם אַקט. זי פלעגט זיך פשוט באַליידיקן ווען איך האָב געטענהט, אַז אין דער נאַטור טוען אַלע דאָס זעלבע. — ווי קאַנסטו פאַרגלייכן אַ מענטש צו אַ חיה? — האָט זיך יעטקע געביזערט. אפשר ווען זי וואָלט דעמאָלט געווען געטראַכט דאָס פאַרקערטע — אפשר, אפשר... אַ שווער וואָרט דער אפשר. דער געדאַנק בייגט זיך אונטער זײַן דרוק.

אפשר וואָלט איך פאַרט נאַכגעגעבן, טראַכט איך. קיניגן איבער אַ מלוכה פון שאַטנס, רעדן צו די ווענט? ערגעץ וווּ איז פאַראַן אַ יִשׁ וואָס זאָל פאַר-נעמען דעם פלאַץ פון דער פאַרטיליקטער סטאַדע.

איך קוק איבער די פאַרבעטונגען וואָס קומען טאַג-טעגלעך מיט דער פאַסט. איך שליס זיך אָן אין אַ ווילטוויקער געזעלשאַפט, וואָס אַפּעלירט צו מיר אין דעם מאַמענט. איך זאַמל געלט און שרײַב אויס קבלות. איך פאַרבעט די נײַע מיטגלידער צו זיך אין הויז. איך באַק קיכעלעך, סערוויר קאַווע און רעד זיך אײַן אַז איך געהער צו זיי.

נאָך אַ יאָר צײַט אַרבעט אין דער ווילטוויקער געזעלשאַפט איז מיר קלאָר געוואָרן אַז איך בין נאָך אַלץ פאַרבליבן מחוץ-למחנה. דאָס געיעג נאָך פּבוד האָט מיך אַפּגעשטויסן. עס האָט דאָרט געפּעלט מײַן מאַמעס עניוות, די מיצווה לשם מיצווה. די פּרעזידענטן-שטול איז ניט מײַן ציל, און די הינטערקוליסן-פּאָליטיק לאַזט אַ טערפּקן טעם אין מויל. איך האָב זיך איבערצײַגט אַז עלנט בין איך בלויז צווישן מענטשן, מיט מיר אַליין ברען איך אַ וועלט.

בעת איך בין פאַרטאָן אין מײַן הויזאַרבעט, פיר די שטויבמאַשין איבערן ווייכן, שטילן טעפּעך, ווער איך אַרײַנגעצויגן אין אַ שמועס מיטן פּרעזידענט פון לאַנד. איך ווײַז אים אָן ווי אַזוי אַרויסצוקריכן פון דער וויעטנאַמער בלאַטע און ניט אײַנריכטן די שטיוול וואָס טראַגן די פּאַן. פאַר יעדער מפה האָב איך אַ רפואה. איך ווייס גענוי ווי אַזוי צו באַקעמפן ראַסיוזם, ראַדיקאַל-ליזם, סעקסואַליזם, די נאַרקאָטיק-עפּידעמיע, מיט אײַן וואָרט, פאַר יעדן אומגליק וואָס פּלאַגט דאָס לאַנד האָב איך אַ גרייטן מיטל.

בעת איך אַרבעט אין מײַן גאַרטן, פאַרפיר איך אַ ליבע מיט משה דיין.

איך ווייס דעם האַזאַרד פון אַזאַ טאַפּעלער שפּיל און האַלט דעם לוקסוס-שטייער גרייט פאַר יעדן אומגעריכטן מאַנער. איך שמוגל איבער גרענעצן זיינע געהיימע שליחותן. אין צייט פון סכנה טראַכט איך וועגן אים. איך פיר אויס זיין באַפעל מיט העלדישער דרייסטקייט, אַליין בלייב איך אין שאַטן און לאַז די גלאַריע פאַלן אויף אים.

איך שפּיל מיניע ליבעס ווי אַן אַקטריסע איר ראַלע. איך לעב זיך איין אין מיין פיקטיוון כאַראַקטער. איך פאַטש זיך אַליין בראַוואַ און בין באַרוישט פון אַפּלאַדיסמענטן.

ווייט פונעם געקלעטער אויף דער געזעלשאַפטלעכער לייטער קאַן איך בעסער הערן, און אַפילו פאַרשטיין, די אַלע דיבוקים וואָס נעסטיקן אין מיר. איך שטיי אין צענטער פון אומגעזעענע כוחות און קערעווע זייערע קאַפּריזן לויטן מצב פון מיין געמיט.

איך לאַז זיך פאַרפירן פון לאַנגן פישערמאַן וואָס טשאַטעוועט אויף מיר אין זיין אַליין געמאַכטן שיפּל. מיר ליגן צוזאַמען אונטער זיין איבערגע-דרייטן שיפּל. דונערן קראַכן אַרום אונדז. איך מייד אויס זיינע ליפּן, גליטשיקע ווי פיש. איך ציטער פון דערוואַרטונג. איך שטעל מיר פאַר אַן אַזוי האַט חוה געוואַרט אויף איר אַדם, ניט וויסנדיק אַליין וואָס זי דערוואַרט.

מיטן לעצטן ציקל פון דער לבנה שעפט זיך די עמאַציע אויס. איך קער זיך אום ווי אַ הונט צו זיין היימישער גאַרע. איך לאַך מיט מיין טאַכטער ווען זי בייט ווערטן, ווי וועט אויפן לייב. איך לאַך ווען מיין מאַן קאַן נאָך אַלץ ניט באַנעמען אַז צווישן ווייס און שוואַרץ עקסיסטירט נאָך אַ גאַנצע ריי פון געזעענע און אומגעזעענע גיואַנסן.

איין מאָל, ווען די זון האַט מיניע עמאַציאָנעלע פליגל אַפּגעסמאַליעט און איך בין געבליבן הענגען ווי אַ טראַפּן רעגן אויפן טעלעפּאָן-דראַט, האָב איך אויטאָמאַטיש אויפּגעהויבן דאָס טעלעפּאָן-טרייבל און בין געבליבן זיצן אַ פאַרטראַכטע.

און ווי איך בין אַזוי געזעסן אויסגעליידיקט ביז צום דנאָ, געקוקט ווי די ווענט קומען זיך צונויף און דער סופּיט לאַזט זיך אַרונטער — האָב איך פּלוצעם דערפילט זיין שטים, ווי אַן אונטערערדישן ציטער דורך מיין נערוון-סיסטעם.

איין מאמענט האָב איך געספּקט, געפרוּווט די טירן צום קלאָרן שכל. און ווי איך האָב אַזוי געטראַכט, איז די שטים אין טעלעפּאָן געוואָרן קלערער, די ווערטער האָבן זיך קריסטאַליזירט, געוואָרן פאַרשטענדלעך — איך האָב דערקענט זײַן קול.

— זעסט — האָט ער געזאָגט — האָסט זיך ענדלעך דערטראַכט, אַז מיר האָבן ביידע דעם זעלבן נומער.

איך האָב זיך ניט דערוועגט איבערצופּרעגן וואָס ער מיינט. איך האָב זיך ווייטער איינגעהערט וואָס ער האָט צו זאָגן.

— עס קומט דיר באמת אַ יישר-כוח פאַר דיין טראַכטן, כאָטש דו האָסט זיך דערווײַלע נאָך צו גאַרניט דערטראַכט. דו זיפּסט די טעג ווי זאָמט צווישן די פינגער. נעמסט די באַריכטן פון צײַטונגען און דינע געפילן פון דער לופט. דו האָסט נאָך זייער אַ סך צו טראַכטן. דו מוזסט זיך דערטראַכטן צו דעם טיפּערן זינען, צום סאַמע עצם פאַר וואָס דו ביסט לעבן געבליבן. די נאַטור אַרבעט מיט פאַרבאַרגענע מיטלען. דו אַליין מוזסט באַשטימען דעם מיטל, וואָס זאָל דינען דעם ציל.

אַ טאַג שפּעטער בין איך אַוועק אויף אַ דעמאָנסטראַציע, וואָס „קײן-מאַל-מער“ האָט פאַררופּן. איך האָב אויסגעציקלט לאַזונגען, געבײַלט פּויסטן, געטופּעט מיט די פּיס. יעדער לאַזונג באַזונדער האָט מיך דורכגענומען מיט גרויל. ווי דער אָפהילך פון אַ ווייטער קאַטאַסטראַפע, זענען די גרוילן געלאָפּן פון די האַרוואָרצלען פון קאַפּ און מיט פּריסיק אַנגעפילט מיין גאַנצן מהות. מאַרשירנדיק מיט די דעמאָנסטראַנטן האָב איך דערפילט דעם גוואַלדיקן כוח פון וואָרט. איך האָב פאַרשטאַנען יענעם מאַנאַך, וואָס האָט זיך מיט נאַפט באַגאַסן און איז אויפגעאַנגען אין פלאַמען מחמת אַן אַנגעלאָדענעם וואָרט. איך האָב באַנומען אַז ניט ערדציטערניש, און ניט מבול, נאָר דער כוח פון מענטשלעכן וואָרט קאָן סײַ צעשטערן, סײַ אויפבויען אַ גאַנצע וועלט.

דאָס אַלץ איז מיר ערשט קלאָר געוואָרן בײַ נאַכט אויפן געלעגער, ווען דער רעגן האָט געקלאָפּט אין די שוויבן און דער ווינט האָט געמישט די לופט מיט אַ ווילדער פּיפּעריי. און מחמת דאָס פּאַזיטיווע און דאָס נעגאַטיווע וווינען ווי לעגאַלע בירגערס אין מיין געדאַנק, האָב איך גלייכצײַטיק באַ-נומען אויך דאָס טעאַטראַליש-קאַמישע, אַפילו אויך די קאַמעדיאַנטישע זײַט פון די שטאַרקע יונגע-לײַט, וועלכע האָבן זיך געשטופּט צו די טעלעוויזיע-

אפאראטן און געטאפט צי די יארמלקעס זיצן ריכטיק אויף זייערע קעפ. און ווײל איך האָב געקוקט און געזען דאָס וואָס מ'דאַרף ניט זען, האָב איך זיך צעלאַכט, אַזוי אין מיר אַרײַן, פּדי די שטוביקע פון שלאָף ניט אויפצוועקן. איך האָב זיך געשטיקט מיט געלעכטער, און ווײל איך האָב אַזוי געלאַכט, האָב איך אויך אָנגעהויבן צו וויינען. אַלץ אין מיר האָט געוויינט: די שפּיצפינגער פון די הענט און די נאַפּלען פון די בריסט.

און ווײל איך האָב געוואָלט אויסמיידן די שטראַפּרייד פון מײַן מאַן, בין איך פון בעט אַראָפּ און פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך. איך בין אַרײַן אין עסצימער און ניט טראַכטנדיק וואָס איך טו, האָב איך גענומען דאָס טעלעפּאָן-טרייבל און עס צוגעלייגט צום אויער. איך האָב קיין נומער ניט אָנגעדרייט, קיין העלאַ ניט געזאָגט. איך בין געזעסן און זיך אײַנגעהערט ווי זײַן שטים קומט, ווי אַ המשך פון אַ שמועס.

— ווי אַזוי קאַנסטו, אַן אָנגעגעסענע, אַ פאַרפּוצטע, אַרומגערינגלט ניט מיט קיין מאַשין-געווער, ניט מיט קיין נאַצישע משחיתים, נאָר מיט פּרײַנד-לעכע נײַס-רעפּאָרטערן, מיט טעלעוויזיע-אַפּאַראַטן, ווי אַזוי קאַנסטו מאַכן אַזאַ פאַרגלייך, ציען פאַראַלעלן, פּראַקלאַמירן לאַזונגען, אַז דו וועסט זיך ניט לאַזן פירן ווי אַ שאַף צו דער שחיטה? ווער זענען דאָס געווען די שאַף? אפשר די צוויי שיינע שוועסטער בראַנשטיין, וועלכע האָבן נאַקעטע בײַם אָפענעם קבר געזונגען: עם ישראל חי?! אַדער אפשר מיינסטו דעם קצב-יונג לייבל, וואָס האָט זיך פּרײַוויליק אַרומגעבונדן מיט אויפּרײַס-מאַטעריאַל און זיך געוואָרפן אונטערן טראַנספּאָרט, אָנגעלאָדן מיט דײַטשישע סאַלדאַטן? און אפשר מיינסטו גאָר די וואַרשעווער קינדער מיט געשוואַלענע בײַכער, באַרוועסע אין שניי? זענען זיי דאָס די שאַף? איך האָב דיר געזאָגט אַז דו האַסט נאָך אַ סך צו טראַכטן. דו האַסט זיך דערטראַכט אַז ווערטער האָבן כּוח. אמת. אַ מענטש דאַרף וויסן וווּ דעם כּוח צו ניצן. אויך דער משחית האָט מיט ווערטער מאַניפּולירט. דו אָבער מוזסט דײַן אייגן וואָרט געפּינען. ווי קליין און שטיל עס זאָל ניט זײַן, מוז עס אָבער זײַן דײַן וואָרט. דײַן שפּראַך. דו מוזסט דאָס וואָרט אויפהייבן, פון ניבול פּה אַרומוואַשן און געבן אויסדרוק צו די, וואָס קאַנען מער ניט רעדן... דו מוזסט הערן וואָס זיי האָבן צו זאָגן, דיר און דער גאַנצער וועלט. שרעק זיך ניט. אַנטלויף ניט. הענג ניט אויף דאָס טרייבל — האָט ער ווײַטער געזאָגט, ווי ער וואָלט געלייענט מײַנע

געדאנקען, — פאראן מער ווי איין וועג. דו קאנסט קלייבן. ניט נאכמאכן. דו מוזסט געפינען דיין אייגענעם וועג. דו מוזסט דערגרייכן דאס וואס דו קאנסט, און נאך מער, דאס וואס דו קאנסט ניט...

ווען איך בין צוריק אריין אין בעט האט שוין מער ניט גערעגנט. דער ווינט האט זיך צוגעלייגט ערגעץ רוען. און אפשר האט ער גלייך ווי איך, אין דער טיפעניש פון זיין נארע סארטירט און אויסגעסארטירט די שטימען, וואס דארפן דינען ווי זריעה פארן קומענדיקן סעזאן. איך האב געקוקט אין דער נאכט אריין מיט פארמאכטע אויגן, אין מיין דמיון האב איך געזען אנדערע פארטאגיקע הימלען, דעם ערשטן זונאוויפגאנג אין מיין לעבן:

מיין שטיפמאמע און איך האבן פארבראכט יענע נאכט אויף די טרעפ פון נאראדני-דאם. מיין פאטער, א געשמידטער אין קייטן, איז געווען ערגעץ הינטער דער מויער.

ניין, מיין טאטע איז קיין שאף ניט געווען. ער האט געהאט א ביקס, נאך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה. ער האט געהאלטן די ביקס אויפן בוידעם אין שטרוי. דאס אומגליק האט אים געטראפן אומגעריכט. ער איז געווען דער ערשטער אויפן פייער. אין מיטן דער נאכט האבן זיי זיך אריינגעריסן צו אונדז אין הויז: צוויי אוקראינער און איין דייטש. נאך איידער מיין טאטע האט באנומען וואס דא געשעט, איז ער שוין געווען געשמידט אין קייטן. מיין שטיפמאמע און איך זענען אים נאכגעגאנגען, אונדז האט מען אינעווייניק ניט אריינגעלאזט.

— באַלד אין דער פרי וועט מען אים דערשיסן — האט איינער פון די אוקראינער אונדז צו וויסן געטאן.

איך האב שוין דעמאלט געוואסט וואס עס הייסט טויט. מיט א יאר פריער איז מיין מאמע געשטארבן. אירע פארפרוירענע אויגן זענען מיר נאכגעגאנגען סיי ביי טאג סיי ביי נאכט. איך האב מורא געהאט פאר איר גראנאט-בלויען פנים, אזוי ווי איך האב זי געזען אונטערן ליילעך צווישן צוויי ברענענדיקע ליכט.

אויף קבר-אבות האב איך איר פון מיין שרעק ניט דערציילט. פארקערט, איך האב זי געבעטן מיר קומען צו חלום. אַנשטאָט קנאַבל, האָב איך אַ

געפלעכט פון מיין צאָפּ אויסגעריסן, אין דער פּיכטער ערד אַרײַנגעשטופט. איך האָב געוואָלט טיילן מיט איר דעם צער און בושה פון אַ פּריציטיקן טויט. איצט זענען מיר געזעסן און געוואָרט אויפן מלאך-המות, ניט דעם אומ-געזעענעם, מיט זײַנע מוראדיקע שוואַרצע פּליגל, נאָר דעם משחית מיטן רויטן פנים — אונדזער שכן, ווּזעק.

ווי מיר זענען אַזוי געזעסן, אַרײַנגעטוליעט אין אונדזערע שאַלן, האָב איך מסתמא אַרײַנגעדרימלט. ווען איך האָב געעפנט די אויגן האָט דער הימל געברענט. אונטער די ביימער פון פּוילישן קלויסטער האָט דאָס בלויע פנים פון מיין מאַמען זיך אַנגעצונדן רויט. אַבסטראַקטע צורות אין די ווייטע וואַלקנס האָבן געוועבט וויזיעס. איך האָב געקוקט און געזען ווי דער סוד פון קאָסמאָס אַנטפלעקט זיך פאַר מיר.

איך האָב אַ קוק געטאָן אויף מיין שטימפּאַמע. זי האָט דעם קאָסמאָס ניט געזען. זי האָט שטילערהייט געוויינט, אַרײַנגעוויקלט אין איר אייגענעם צער, די הענט פאַרלייגט אויף איר מעוברתדיקן בויך, האָט זי זיך אַבלותדיק געווייגט אַהין-און-צוריק.

איך האָב געשטעלט אַ טראַט פאַרויס, פּדי איר בילד זאָל מיין וויזיע ניט צעשטערן. איך האָב אין יענער רגע אַפילו פאַר מיין מאַמען קיין מורא ניט געהאַט. איך האָב געפילט ווי איך שפּאַן אַריבער דאָס רעאַלע צו אַ מדרגה, וואָס אירע פעדעס פאַרבינדן מיך מיט דער אייביקייט.

איך האָב מייןע געפילן אין ווערטער ניט פאַרמירט. איך בין געשטאַנען ווי דער קדמון-מענטש אויף דער שוועל פון זײַן הייל, געקוקט אויף דער פּינדלעכער וועלט; רויב-חיות לויערן פון אַלע זײַטן. ער, מיט זײַן בליק אין דער צוקונפט, האָט דערפילט מיט זײַן קאַמפּליצירטן מענטשלעכן געפיל אַז ער האָט עפעס מער ווי צײַן.

אויך אין מיר האָט דאָס פאַרצײטישע וויסן גערעדט, גערעדט צו מיר אַן ווערטער, גערעדט פון דעם פאַנטאַסטישן הימל-געוועב הויך אין די הימלען פאַר זונאויפגאַנג.

אויך איצט האָב איך געעפנט די אויגן צו אַ קאַיאָר, געמאַלן מיט אַן אימפּרעסיאָניסטישער האַנט. אוואָרן פון אַלע מינים האָבן געוועקט וויזיעס. אומבאַגרענעצטע מעגלעכקייטן האָבן צעשפּאַרט דעם געדאַנק.

— טאטע — האָב איך געזאָגט מיט דער דינסטער אויפריכטיקסטער שטים — טאטע, איך ווייס, אַז דו ביסט קיין שאַף ניט געווען.
יא, מיין טאטע איז יענעם פרימאָרגן פון נאַראַדני־דאַם אַנטלאָפן. ער האָט נאָך דערלעבט אויסצונוצן די קוילן פון זיין ביקס. נאָך דעם ווי אַלע זיינע נאָענטע זענען אומגעקומען, האָט ער אונטערגעפֿונדן זיין ליימענע כאַלופּע און אויפן ברענענדיקן קאַרשנבוים ביים הויז — זיך אויפגעהאַנגען.

אפילו דער הימל זאגט ליגן

איך בין ניט געבוירן שטום. מײַן מום איז ניט קיין אַרגאַנישער. ניט קיין פאַרירשנטער. אין מיר האָט זיך עפעס פשוט פאַרהאַקט און איך האָב אויפֿגעהערט רעדן. ווען און פאַר וואָס — געדענק איך ניט מער. איך הער און פאַרשטיי וואָס מ׳רעדט צו מיר, נאָר ענטפערן ענטפער איך ניט. אין געדאַנק רעד איך יאָ, מײַנסטנס צו די שאַטנס וואָס באַפעלקערן מײַן וועלט. איך רעד אויך צום ווינט און צום רעגן, צו דער קאַץ וואָס ווינט אויף יענער זײַט פון מײַן שוועל. ניט איך, נאָר זי באַשטייט אויף דער מחיצה. מיט איינגעבוירענער עקשנות וואַרפט זי אַפּ מײַן אַנבאַט צו טיילן דעם שוץ פון מײַנע פיר ווענט. איך פרוווי זי ניט איבערצײַגן אין דער פריינדלעכקייט פון מײַן שויס, אויף וועלכן זי קאַן דרימלען און אפשר אויך ווי האַמלעט חלומען חלומות. ערגעץ אינעם פלאַנטער פון איר קאַצישן מוח איז מיט טויזנט קנופּן פאַרקניפט אַ וואַרענונג, זי זאָל זיך היטן פאַר מענטשן. רעס-פעקטיר איך טאַקע דעם צוגאַנג פון איר מין, באַוונדער איר שטאַרקן ווילן, דעם כוח זיך אַפּצוזאָגן פון אַ וואַרעם ווינקל ווען דער פראַסט איז אונטער זעראָ, און דער שניי דעקט צו איר אייגענע סטעזשקע. איר מסירת-נפש-דיקער קוראַזש באַווירקט מיר, דרינגט אַרײַן אין יענער טיף וווּ מײַן עצם ווייטיק ליגט באַגראָבן. דעמאָלט הייב איך אָן צו לאַכן, צו ערשט נידעריק, פאַרשטיקט, אַ מין אַפּגעהאַקט מיתה-משונה-געלעכטער. ווי געטראָפּן פון אַן עלעקטרישן שטראָם, הייבן מײַנע אַקסלען אָן צו ציטערן, די קני ברעכן זיך מיר אונטער. פּײַערפונקען שווינדלען פאַר די אויגן, אַן אַנזאָג אַז דער ווייטיק שמעלצט און דראַט מיט זײַן לאַווע צו פאַרגיסן מײַן באַוווסטזײַן. דעמאָלט ווייס איך אַז איך קאַן לענגער ניט וואַרטן און שטעך זיך אַרײַן אַ נאַדל.

מענטשן ווונדערן זיך הלמאַי איך וויין ניט. אויך די דאַקטוירים האַלטן אַז טרערן וואַלטן מעגלעך אונטערגעגראָבן יענע פאַרהאַרטעוועטע וואַנט און איך וואַלט ווידער אַנגעהויבן צו רעדן. זיי האָבן מיר אַפילו פרובירט

פיזיש וויי צו טאָן, נאָר דעם ווייטיק וואָס זיי האָבן מיר פאַרשאַפּט האָט מיך בלויז געמאַכט לאַכן.

און דאָך געדענק איך אַז איך פלעג אַ מאָל וויינען. איך פלעג אויך רעדן, דערציילן, און איבערדערציילן מעשיות וואָס איך האָב זיך אָנגעהערט אין די לאַנגע ווינטערנעכט אַרום דער הרובע. איך האָב אָפּגעשטויבט דעם שימל פון די פאַרעלטערטע בלעטער און מיט ליבשאַפט זיי אויסגעלייגט אויף דער פּאַליצע פון זכרון. ביי מיר אין געדאַנק האָבן געבליט פּאַנטאַסטישע גן-עדנס, ווייסע פייגל מיט אויסגעשפּרייטע פליגלען האָבן געהיט דעם אונטערשייד צווישן גוטס און בייז.

איך האָב ניט געהאַט קיין סיבה צו צווייפלען אין איינגעשטעלטן סדר. מיין טאַטנס וואָרט און מיין מאַמעס טרער זענען געווען די מאָס אין וועלכער איך בין געוואַקסן. מיין וועלט איז געווען אַ פאַרטיק בילד, און איך האָב רעאַגירט צו די פאַרבאַשטימטע קאָלירן און ניואַנסן אויף אַ נאַטירלעכן אופן. פונקט ווי די זון איז אויפגעגאַנגען יעדן פרימאַרגן אונטער אונדזער שטאַל, און אין אַוונט זיך געזעצט פונקט ביי יענעם בוים וווּ מיין פאַטער האָט פּריער אָנגעוויזן מיטן פינגער, אַזוי האָב איך געקירעוועט מינע טריט אין דער ראַם פון בילד, געאַנגען אין ליכט און אויסגעמיטן דעם שאַטן. אויסער דער ראַם פון מיין לעבנסבילד בין איך קיין מאָל אין ערגעץ ניט געאַנגען. דאָס הויז וווּ איך בין געבוירן און געוואַקסן איז געווען מיין איינציקע פעסטונג. איבערן הויז איז געווען אַ דאָך, און איבערן דאָך אַ הימל — אַ ראַם איבער אַ ראַם, אַ טאַפּלטע פאַרזיכערונג קעגן די ניט-גוטע וואָס האָבן געלויערט אין הינטערגרונט פון בילד. ווען מיין פאַטער פלעגט אין אַוונט פאַרשאַרן דעם טויער, בין איך געווען זיכער אַז מיר קאָן קיין בייז ניט געשען. האָבן די שקצים אויף יענער זייט טיך זיך געמעגט שטעכן מיט מעסערס, דער ווינט האָט געקאַנט וואַיען, דער וואַלד האָט געמעגט זיין גיהנומדיק שוואַרץ, האָט עס מיך ניט אָנגעהויבן צו אַרן. איך בין געווען זיכער אַז דער אינהאַלט וואָס האַלט די ראַם קאָן ביישטיין אַלע פינצטערע כוחות.

און אפשר ווייל איך האָב אַזוי שטאַרק געגלייבט אין דער רעאַליטעט פון סדר, געגלייבט אין דער בוכהאַלטעריע פון גוטס פאַר גוטן און שלעכטס פאַר שלעכטן, געגלייבט אין ווערטער, אין רייד וואָס האָבן געשטיצט דעם דאָזיקן באַגריף, אפשר טאַקע צוליב דעם, האָב איך אויפגעהערט צו רעדן.

מיט דער חיה אין וואָלד זענען רייד געווען איבעריק. קיין מעשיות האָט זי ניט דערציילט. זי האָט מיך געלערנט די קונץ פון איבערלעבן, און איך בין נאָכגעגאָנגען אירע וועגן — דאָס מויל פאַרמאכט און די אויגן אָפן. איך האָב זיך אויסגעלערנט צו פאַרדעכטיקן יעדן מיגדסטן שאַרף, די דינסטע וויבראַציע פון מיילן אַוועק. דאָס לעבן אין וואָלד האָט פאַרשאַרפט מיניע חושים, ביז איך האָב געקענט אונטערשיידן צווישן יעגער און געיאָגטן, אַנניכען דעם ריח פון חיה און מענטש.

איך האָב נאָכגעפאַלגט דער וועווערקע אויפן וועג צו די רייכע נוס-ביימער. די וועלדער אין יענער געגנט זענען פול געווען מיט ניס, די ווע-ווערקעס — פעט, אויסגעפאַשעט. איין מאָל האָט אַ בליץ אונטערגעצונדן אַ בוים און פאַרברענט אַזאַ גאַנצע משפחה. דעם טעם פון יענע פאַר-סמאַליעטע חיהלעך געדענק איך נאָך ביז היינט. דאָס פעטס איז אָפגערונען. איך האָב גענאָגט דעם מאַרף פון די פארברענטע ביינדלעך און געפילט ווי דער פוח פון זייערע געוועזענע לעבנס גיסט זיך איבער אין מיניע אַדערן, פילט מיך אַן מיט גבורה. די פרישע ענערגיע שפרודלט אין מיר, טרייבט מיך פון בונקער, פון וואָלד. איך בין שטאַרק גענוג זיך צו שטעלן קעגן מערדער און ווי שמשון-הגיבור — אומקומען אין פאַרמעסט.

אין אַזעלכע לויטערע מינוטן פלעגט דער ריח פון מיין מוטערס ליב זיך פאַרשפרייטן אַרום מיר. איר הויט האָט געשמעקט ווי פערפעלעך גע-פרעגלט אין אייל און אין האַניק. איך געדענק ווי גוט מיר איז געווען צו וויינען אויף איר ברוסט. „קינדישע טרערן גייען ניט לאיבוד“, פלעגט זי זאָגן. „אומשולדיקע טרערן געפינען אַ וועג צום פסאָ-הכבוד, צו גאָט.“ מיניע לעצטע טרערן האָבן איך ניט געוויינט פאַר גאָט. איך האָב גע-וויינט פאַר אונדזער גויישן פאַכאָליק טעמקע. איך האָב געוואָלט ער זאָל מיניע עלטערן צו קבורה ברענגען. מיניע לעצטע טרערן האָב איך פאַר אים אויסגעגאַסן, זינט דעמאָלט האָב איך קיין מאָל מער ניט געוויינט.

איך ווייס ניט פאַר וואָס מיר איז אַזוי געגאַנגען אין לעבן צוצודעקן מיניע טאַטע-מאַמע מיט דער ערד פון יידישן בית-עלמין. היינט איז דאָס הייליקע אַרט פאַרגאַסן מיט צעמענט. אַ קולטור-צענטער האָט מען דאַרט אויפגעשטעלט. דער דאָך — רויט געפאַרבת. שפילפלעצער, אָפּרו-גערטנער, טעמקעס שרצים זאָלן האָבן וווּ צו הויליען. און איך האָב געגלייבט אַז נאָר

דורך יענעם בית-עולם וועלן זייערע נשמות גרייכן די הויך וואָס דער מענטשלעכער גייסט האָט אויספאַנטאַזירט.

נאָך יענער לעצטער אַקציע, אין וועלכער מיינע עלטערן זענען אומגע-
קומען, האָב איך איבערגעלאָזט טעמקעס שטאַל און בין אַוועק אין וואַלד
אַריין. די פינצטערניש, וואָס האָט מיך אַ מאָל געשראַקן, איז איצט געוואָרן
מיין שוין. זי האָט מיך פאַרשטעלט און אויסבאַהאַלטן און פאַר קיינעם דעם
סוד ניט אַנטפלעקט. דער ווינט האָט מיין ריח מיט די וואַלד-ריחות פאַרמישט.
דער רעגן האָט מיינע טריט פאַרוואַשן. איך בין נאָכגעאַנגען דער חיה און
אויסגעמיטן דעם מענטש. דער ווינט האָט מיר געבראַכט דעם ריח פון
יאַגדעס, פון אַ טויטן פויגל, די פוילנדיקע רעשטלעך פון אַ פאַרצוקטער
חיהלע. אונטערן צודעק פון דער נאַכט בין איך נאָכגעאַנגען דעם ריח.
דער הונגער האָט מיך געטריבן און דער וואַלד האָט מיך אויפגענומען אַן
טרערן, אַן ווערטער. ער האָט מיך אויפגענומען מיט אַן אומפערזענלעכן
גלייכגילט, מיט אַ נאַקעטן, אויפריכטיקן, גרויזאַמען אמת. פאַרן ווערעמל
אין גראַז, פאַרן קראַליק אין צווייגגעפלעכט, פאַרן בוים, פאַרן שטערן, פאַר
די ניס, און פאַר מיר — איין און דעם זעלביקן אמת.

אין אַזעלכע מינוטן פון טיפסטער דערקענטעניש פלעג איך צומאַכן די
אויגן אַן שרעק און אַפילו אַן טרויער. פאַרוועבט אין דעם אומפערזענלעכן
וועג פון דער נאַטור, פלעגט אַפילו דער גוף מיך פאַרלאָזן, ביז דער ווינט
האָט זיך אַ ריר געטאַן און איך בין צוריק אַרונטער אין גרוב.

ווען מ'האָט מיך אַנטדעקט און צוריקגעבראַכט צווישן מענטשן, האָב איך
שוין אויף אַן אמת רעדן ניט געקאַנט. איך האָב אַפילו געמיינט אַז איך בין
טויב, באַזונדערס צו די רייד פון מענטשן. אָבער דאָס איז בלויז געווען
אַזאַ געווינטשענער געדאַנק ניט צו דאַרפן הערן און באַנעמען די אומגע-
לומפערטקייט פון בראַך. איך האָב מיטן אויג געזוכט אַן ענטפער, מיט די
נעגל אין מיסט זיך געראַיעט. איך האָב געזופט דעם שטויב, באַטאַפט די
שטיינער. איך האָב געזוכט די סטעזשקע צו דעם הויז וווּ איך בין געבוירן,
וווּ מיין וויגל איז געשטאַנען. איך האָב געזוכט די שטאַל אונטער וועלכער
די זון פלעגט אַ מאָל אויפגיין. איך האָב געזוכט מיין מוטערס האַניק-ריח
אין די בערג מיט אַש. אַפילו דער הימל איז שוין מער ניט געווען. דער
האַריזאָנט אַפגעברענט, קיין צענטער, קיין אַנהאַלט, קיין ענטפער, קיין זין.

איך האָב געזוכט און געזוכט ביז דער ווייטיק האָט געפלאַצט, און איך האָב אָנגעהויבן צו לאַכן. די מענטשן וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט מיר, האָבן מיך גענומען צו אַ דאָקטער. ער האָט מיך באַטראַכט, מיר אַרײַנגעקוקט אין די אויגן, אין האַרץ, אין דער נשמה און באַשלאָסן אַז איך נויטיק זיך אין רו. אַבסאָלוטע רו און גוטע פּלעגע, האָט ער געזאָגט, וועלן איינשטילן מײַנע נערוון און איך וועל ווערן צוריק נאָרמאַל.

איך בין זיכער אַז יענער דאָקטער האָט קיין שלעכטס ניט געמיינט. אַ ייִדישער דאָקטער אין רוסישן מונדיר. נאָר בײַ מיר האָט דאָס וואָרט נאָרמאַל ערגעץ וווּ זיך פאַרטשעפעט, אָנגערירט דעם וואַרצל פון מײַן קרענק. פאַרחתמעטע שליוועס פון באַגראַבענעם פײַן האָבן אויפגעריסן, פײַער-כוואַליעס פון צעשמאַלצענעם צאָרן, פון שאַנד, פון דערמאָרדעטער האַפענונג זענען איבערן ווערך אַריבער און פאַרגאַסן די אויבערפלאַך מיט אַ ספּאַזמאַ-טישן געלעכטער. איך האָב געלאַכט ביז די פלאַמען האָבן מײַן אַטעם דער-שטיקט און איך בין געפאַלן אין חלשות. דעמאָלט האָט דער דאָקטער מיר געגעבן דעם ערשטן איינשטעך.

מיר איז אָנגעקומען שווער זיך צו געזעגענען מיטן בית-עולם. ניט נאָר מיטן ממשותדיקן, נאָר אויך מיט דעם טיכטיק-געמאַכטן, וויסנשאַפטלעך-אויסגעפירטן, אינסטענאַנעם בית-עולם פון מײַן סדר-וועלט, מיט די קווי-מענס פון געוועזענע היימען, מיט אַ פאַריתומטער וואַנט. איך האָב זיך ניט געקאָנט שייַדן מיט די בערג מיסט, מיט דער ליימענער פריזבע וווּ מײַן חברטע רויזע האָט אַ מאָל געווינט. די פריזבע האָט נאָך אַוודאי געדענקט די ייִדישע לידער וואָס מיר פּלעגן דאַרט זינגען, און אויב די ליימענע פריזבע האָט ניט געדענקט, האָב איך אָבער ניט געקאָנט פאַרגעסן. איך האָב ניט געקאָנט פאַרגעסן רייזיע פּלטיאלס גאַלדענעם צאָן, דורך וועלכן זי פּלעגט דורכזיפן אירע אַנדולירטע אַקטאַוועס. רייזיע איז געווען דאָס איינציקע מיידל אין שטאָט וועלכע האָט געקאָנט אויסזינגען אַידאַ, מיט אַלע דריידלעך און טרעלן, ווי אַן אמתער אַפּערע-שטערן. אירע אויסגע-קינצלטע ליבעלידער האָבן ווי תפילות זיך אויפגעהויבן און אַריבערגעטראָגן צו דעם הויז אויפן באַרג וווּ יאַסעלע האָט געווינט. זי און איך האָבן געוואָסט אַז יאַסעלע שטייט בײַם פאַרמאַכטן הינטער-טויער, קוקט אַרויס דורך די שפּאַרונעס. ער קלעטערט אויף די טורעמדיקע הויכן פון איר געזאַנג, איגנאַ-

רירט די געפאר פון די אפענע תהומען. ער שוועבט אויף די טענער פון רייזיעס געזאנג, פלאטערט אין פאנטאזיעס פון איר שיר-השירים. יאסל וויסט אז זיין טאטע, דער רייכער שניטקרעמער, וועט מיט רייזיעס טאטן דעם בעל-עגלה זיך קיין מאל ניט משדך זיין. רייזיע אבער האט געהאט איר אייגענעם חשבון. זי האט זיך פארלאזט אויפן דראנג פון אירע געפילן, אויפן כוח פון איר קוש וואס זי טיילט מיט אים אין סעדל, אונטערן צודעק פון דער נאכט.

די עפליימער אין רייזיעס סאד זענען געבליבן. זיי געדענקען אפשר דעם פארליבטן פארלס לעצטן קוש. אפשר א טרער פון רייזיעס ברוינע אויגן, א זיפן וואס ציטערט מיט די בלעטער אויפן ווינט.

איך זיך אויף דער פריזבע, שאטנס זאמלען זיך ארום מיר. זיי שפרייטן זיך אויס ביי מיינע פיס, וויקלען זיך ארום מין האלדז, מין הארץ, מיינע געדאנקען, און ווייל איך האב זיי גארניט וואס צו זאגן, הייב איך אן צו לאכן. איך לאך קעגן מין ווילן, קעגן מין פארשטאנד. איך לאך ביז איך שטעך זיך אריין א נאדל, און רעד זיך איין און איך בין נארמאל.

שאטנס גייען און קומען, נאר מין חברטע רויזע איז שטענדיק מיט מיר. מיר רעדן אן ווערטער, ווי דער טיך וואס לויפט אונטערן בארג, לויפט מיטן זעלבן אימפעט גלייך ווי ס'וואלט גארניט פאסירט. אויך מיר מיינן אויס דעם קריעה-ריס וואס טיילט אונדז פונאנדער, דעם ים מיט בלוט, דעם בארג מיט אש.

אונטערן בארג איבער יענער זייט טיך ציען זיך פעלדער, רייפע ווייצן כוואליען זיך אין ווינט, גלייך ווי דער נעכטן האט אין גאנצן ניט פאסירט. גענדז און קאטשקעס שווימען אויפן טיך, פילן אן די לופט מיט פארשייטע קולות. פאר נאכט שפרייטן זיי אויס די פליגלען, טרייסלען אפ דאס וואסער און קערן זיך אום אהיים. אויך די גויעטעס וואס האבן א גאנצן טאג געארבעט ארום פלאקס, אויסגעלייגט די סנאפעס אין פלאכן וואסער, זיי איינגעדעקט מיט שיטערער בלאטע, וואשן זיך איצט די פיס און קערן זיך אום אהיים. אויף יענער זייט טיך שטייט דאס דארף ווי דער נעכטן האט קיין מאל ניט פאסירט. פון די גויישע קוימענס וויקלט זיך א רויך, דארטן גרייט מען וועטשערע. מאמעס וויגן קינדער. ערגעץ דארט אונטער א שטרויענעם דאך וויינט טעמקע. אין זיין שטאל שטייען אונדזערע קי, דאס פערד אויף וועלכן

איך האָב אַ מאָל געריטן. אונדזער גאַנצן האָב־און־גוטס האָט ער איבערגע־פירט צו זיך פאַר דער פּריווילעגיע וואָס ער האָט מיך געלאָזט איבער־ווינטערן אין זײַן שטאַל. ער האָט צוגענומען דער מאַמעס גאַלדענע קייט און דעם טאַטנס זייגער. אין דעם פּסחדיקן געשיר, אין וועלכן מיין מאַמע האָט זיך אַזוי געשפיגלט, קאַכט איצט טעמקע זײַנע טריפהנע פאַטראַוועס. איך דערצייל ניט רויזען וועגן דעם. איך דערצייל איר אַפילו ניט אַז יענעם ווינטער וואָס איך בין געלעגן בײַ טעמקען אין סטאַדאַלע האָט ער מיך פאַרגוואַלדיקט. מיט רויזען רעד איך אַן אַנדער לשון, דירעקט, אַן ווער־טער, פון האַרץ צו האַרץ רעדן מיר. מיר קוקן נאָך די דינע פּלאַקספעדעס וואָס פּלאַנטערן זיך אין דער לופט. זיי וויקלען זיך ווי גערוון פון צעריסענע לײַבער וואָס זאָגן זיך אָפּ צו שטאַרבן. די פעדעס לויפן ווי געדאַנקען. די נאַכט פּאַלט צו. נאָר מיר האָבן ניט ווהיין צו אײַלן. מיר קוקן נאָך די פייגל וואָס הייבן זיך אויף פון די פעלדער. מיר שעלטן ניט די פעלדער, די שוואַר־צע ערד, פעט מיטן בלוט פון אונדזער דערמאַרדעטער וועלט. מיר רעדן ניט פון הײַנט, מיר שטעקן אין נעכטן. טיף פאַראַנקערט אין יונג־מיידלישע חלומות, אין ליבעס וואָס מיר וועלן פירן ווען מיר וועלן גרייכן דעם עלטער פון רייזע פּלטיאלס.

מיר רעדן וועגן בומקען, דעם בחור מיטן שוואַרצן שויבער. זי גלייבט נאָך אַלץ אַז ער דרייט זיך אין אונדזער גאַס, אייגנסט צוליב איר. איך אָבער ווייס אַז דאָס צי איך אים צו. איך זע אים אויך איצט אין פאַרטריקנטן סעדל. דער ווינט שפּילט מיט זײַנע צעפּאַלאַשעטע האַר. איך פיל זײַן בליק און מיר ווערט הייס. מיר דאַכט אַז ער ווייסט וואָס טעמקע האָט מיט מיר געטאַן. און אפשר טראַכט ער אַז איך בין טמא? איך קאָן אויף אים קיין פאַראיבל ניט האָבן. ער איז אין וואַלד ניט געווען. נאָך אַלעמען, ער איז נאָך אַלץ אַזוי יונג, מער ווי פּופּצן יאָר וועט ער שוין מער קיין מאָל ניט אַלט זײַן. מיר רעדן ביז שפעט אין דער נאַכט, מיר רעדן ביז אין דער פּרי. מיר רעדן און רעדן. מיר רעדן וועגן ישראל, וועגן די חלוצים וועלכע זענען שוין עולה געווען, יענע וועלכע קלייבן זיך ערשט צו פאַרן. מיר ברענען מיטן פּײַער פון די רעדעס וואָס ווערן געהאַלטן אין דער גרויסער שול. און כאַטש מיר פאַרשטייען ניט די פּאַליטיק מיט די ענגלענדער, גלייבן מיר אָבער דעם פּײַער פון דעם רעדנערס רייד. מיר זענען אַ טייל פון יענעם פּײַער

וואָס האָט פאַרכאַפט אונדזער וועלט, די לאַזע וואָס זוכט דאָס מויל פון ווילקאָן. מיר גלייבן אין דער ווייסיבלויער פּאַן, אין די העברעיִשע לידער, אין דער הכשרה, אין קיום פון אונדזער פּאַלק. מיר גלייבן און מיר גלייבן. רעדן מיט די שאַטנס איז געוואָרן מיין לעבנסשטייגער. איך האָב איבערגעטראָגן די געווינהייט איבערן ים. איך קוק אויף די שטערן וואָס זענען שוין פון לאַנג פאַרלאָשן אָבער פאַר מיר שיינען זיי נאָך מיטן ערשטן פייער פון באַשאַף. מיך אַרט ניט אַפילו וואָס דער הימל זאָגט ליגן. איך נעם אָן דעם פּאַקט צוזאַמען מיט דער פּאַנטאַזיע. איך זיך ניט דעם אמת. איך זיך דעם גלויבן וואָס איך האָב פאַרלוירן, אַ וועג וואָס פירט אַרויס פון כאַאָס, אַ קלימאַט וווּ איינצופלאַנצן מיין צעבראַכענעם איד. איך ווייס די טריפהגע פוחות וואָס וווינען אין מענטשן און פרוווי זיי ניט צוצודעקן מיט שיינע רייד. איך נעם זיך ניט אַרויס פון פּלל. איך לעב בלווי אַ ביסל אָפּגערוקט, אין אַ זייט. איך לעב ווי אַ פּרעמדע אין מיין אייגענער וועלט. איך לעב מיט די שלאַנגען און עקדישן, מיט די שוואַרצע פּיאָווקעס אין מיין מאַרד, אין מיין בלוט.

איך לעב מיט מיין גאַרטן וואָס הינטער מיין הויז. צווישן די שטיינער וואָס איך האָב מיטגעבראַכט מיט זיך וואַקסן בלומען. איך רוף די בלומען מיט די נעמען פון די וואָס קיינער רופט שוין ניט מער. די בלומען ברענגען ווי יאַרצייטליכט, יעדער נאָמען אין זיין סעזאָן. מייןע עלטערן וואָס זענען אומגעקומען אין ווינטער הייבן זיך אַרויס פון שניי מיט זייערע רויטע, טערפקע, בלוט־פאַרגאַסענע יאַגעדע־פינגער. איך האָב הנאה צו זען ווי הונד־געריקע פייגל פיקן אויס די יאַגעדעס איינס נאָך איינס. מיר דאַכט אַז מיין מאַמעס ווייסע פינגער האַלטן אונטער די פירות פדי די פייגל זאָלן זיי בעסער זען. אויך זי האָט הנאה וואָס פייגל עסן פון אירע הענט.

די ערשטע בלום וואָס ברעכט דורך דעם ווינטערדיקן פּאַנצער הייסט רויזע. זי באַווייזט זיך ווי אַ באַרציס — ווייס, שלאַנק, און שעמעוודיק. די רייכע פאַרפיומען פון איר ריינער נשמה שענקט זי אַוועק דעם ווינט. טייל מאָל ליגט נאָך דער שניי ביי אירע פיס, זי אָבער האַלט אויס דעם ביטערן וועטער. איר יונגער האַלדז הויך, אַנגעצויגן מיט די זאַפטן פון איר יוגנט. אַ מאָל דויערט זי אַ טאַג, אַ מאָל אַ וואַך, נאָר דער קערן טיף אין דר'ערד בלייבט איינגעפלאַנצט ביז זי וועט צוריקקומען. זי ווייסט אַז איך וואַרט.

די זומערבלומען האָבן ניט קיין באַשטענדיקייט בײַ מיר. זיי בײַטן די אַסאַציאַציעס לויט מײַן שטימונג פון טאָג. איז דער הימל לויטער, לאַכט די גלאַדיאַלע מיט מײַן קווינע גיטלס סענסועלן געלעכטער. איר ראָזעווער בעכער, רויט געזוימט, דערמאָנט מיך אין גיטלס האַלב־אַפענע ליפּן, שטענ־דיק הונגערדיק זיך צו פרוכפערן און צו מערן. צו צוואַנציק יאָר איז גיטל שוין געווען אַ מאַמע פון צוויי פאָר צווילינגס. בעת זי זייגט אָן דאָס קינד, טרינקען זיך אירע מחשבות אין שיפורע קוואַלן. זי האַלט אירע גרויע אויגן אַראָפּגעלאָזט, זי שעמט זיך אויפצוהייבן איר בליק מ'זאָל ניט דערקענען אירע געדאַנקען. און אפשר בעט זי צו גאָט ער זאָל איר מוחל זײַן די זינד, וואָס זי טראָגט צו איר מאַן אַזעלכע הייסע באַגערן. מען דערציילט אַז בײַם סאַמע סוף איז זי אויך געווען שוואַנגער. אַ דײַטש האָט איר אַרײַנגעשאַסן אַ קויל אין בויך און זי ליגן געלאָזט אין גאַס מיט אַרויסגעלאָזטע קישקעס. אַזוי אויסטערליש איז דאָס בילד געווען אַז די פויערים וואָס זענען יענעם זונטיק געגאַנגען פון קלויסטער האָבן פון שרעק זיך איבערגעצלמט. אין געדאַנק הייב איך זי אויף און טראָג זי אַוועק ווײַט פון מענטשלעכע אויגן. איך טראַכט אַז ווען אַ וואַלף אין וואַלד וואַלט אויף איר שפור געקומען, וואַלט ער זי אַודאי פאַרצוקט. אַ קאַניבאַל וואַלט אַ סעודה געפראַוועט. דער סופער־ציוויליזירטער מערדער האָט זי אין גאַס געלאָזן, די וועלט זאָל זען וואָס ער קאָן טאָן.

איך זיך אין מײַן גאַרטן, שאַטנס שלײַכן זיך אַרום מיר. אַ שמייכל, אַ זשעסט שווימט אויף אין זכרון. ניט קיין ציפערן, נאָר לעבעדיקע מענטשן, יעדער מענטש אַן אוניקום. אין דער רײַכער ערד פון מײַן גאַרטן בליען זייערע פאַרשניטענע לעבנס. נשמה־שוועסטערלעך מיט פּיאַלעטע אויגן, בלויע פאַרגעס־מיד־ניט, מאַן־בלומען רויט ווי פאַרגליווערט בלוט. ווײַסע רויזן באַלאַגערט פון מערדערשע קלעטערפלאַנצן וואָס שטיקן און נערן זיך פון זיי. בײַ דער זײַט פון נעכטן בליט אַ הײַנט, און אַפט מאָל פיל איך אַז עס וואַקסט אויך אַ מאַרגן.

יעדעס מאָל ווען איך דערמאָן זיך אין אַ באַשטימטן פנים, פאַרזעץ איך אַ בלום. איך פאַרפּיעשטשע ניט מײַנע בלומען מיט סינטעטישער שפּײַז. מײַנע בלומען מוזן אויסקומען מיטן רויען עלעמענט. פּרײַ פון אילזויעס, זעלבסטבאַוויסט, פאַרלאָזן זיי זיך אויף קיינעם ניט, אַחוץ אויף זיך אַליין.

זיי נעמען די בראַנד פון דער זון, די שפע פון רעגן, דעם האַגל, דעם הוראַגאַן.
זיי ווייסן די קונץ פון צופאַסן זיך און איבערלעבן.
טייל מאַל ווען די שטורעםס פאַרפעלן צו קומען און די שטעכלקעס
אויף מיינע רויזן ווערן שלאָף פון פאַסיווקייט, דעמאַלט באַפאַלט מיך אַ
שרעק, אין מײַן פאַרצווייפלונג רוף איך אַרויס מײַן אייגענעם שטורעם.
וועק אויף די שאַטנס מיט מײַן שטומען געוויין, מיט מײַן ווילדן געלעכטער.
איך לאַך, און איך שטורעם, און מיר דאַכט אַז דער ווינט שטורעמט מיט
מיר מיט.

פאקיסאָנדראַ

ווער עס האָט געקענט פאָקיסאָנדראַן האָט געוואָסט אַז זי האָט אַ טבע צו רעדן צו זיך אַליין. איר ציגלברויך פנים האָט ניט געגעבן דעם מינדסטן אַנדייט וועגן וואָס זי רעדט. איר אויסדרוק איז פאַרבליבן האַרט, פאַרשלאָסן, די הויט אָפגעצויגן איבער אירע שאַרפע קינבאַקן, די אויגן פאַרשאַטנט אונטער די ראַנדן פון איר שטרויענעם הוט וואָס זי האָט קיין מאָל פון קאַפּ ניט אַראָפּגענומען.

באַלד אין דער פריי, ווי נאָר פאָקיסאָנדראַ האָט געעפנט די אויגן און זיך דערמאַנט ווער און וווּ זי איז, האָבן זיך אירע ליפן גענומען באַוועגן. דאָס זענען ניט געווען סתם ווערטער; זי האָט געחזרט פסוקים פון דער ביבל. דער ערשטער פסוק וואָס איז איר געקומען אויפן זינען, אַרײַנגעדערונגען אין איר געמיט, איז שוין פאַרבליבן מיט איר פדי צו חזון און איבערחזון דעם גאַנצן טאַג.

פאָקיסאָנדראַ האָט ניט געקליבן איר מאַטעריאַל. בילדער פון דער ביבל באַגלייט מיטן טעקסט האָבן פאַרפלייצט אירע רעיונות, זיך צוגעפאַסט צו איר שטימונג וואָס איז געקומען אַ מאָל לויטן אַנרעג פון וועטער, אַ מאָל נאָך אַן איבעררייד מיט איר זון טאַם, אַדער גאָר פון אַ ווייטערן, טיף פאַגאַנישן ירושה־קוואַל, וועמענס מקור זי האָט ניט געקענט און ניט געוואַלט דערגיין. פאָקיסאָנדראַ האָט געגלייבט אין די הייליקע אַבות פון אַלטן טעסטאַ־מענט. זי האָט געוואָסט, אַז זיי זענען אויף איר זײַט, שוין דערפאַר ווייל זיי קומען צו איר אַן שום צוגרייטונג, אַן שום געבעט. פון דער טיפעניש פון איר געמיט קומען זיי, פילן אַן איר צימער, זעצן זיך אויס אויפן בעט, גיבן איר עצות וואָס צו קאַכן, וואָס צו עסן, ווען זי לאַכט, לאַכן זיי מיט איר, ווען זי וויינט, וויינען זיי מיט איר, זיי נעמען זי אַרום ווי אַ גדר פון רויזן, היטן און באַשיצן איר פּריוואַטע וועלט.

ווען איר געדאַנק איז פאַרנומען מיט טעגלעכע זאַרגן, זענען די בילדער אָפּגערוקט. געשטאַלטן ציען ווי אונטער אַ זילבער־וואַלקן. זי זעט אַברהם קאַראַוואַן אויפן ברעג פון מדבר; מוטער שרה, אַרומגערינגלט מיט אַ סוויטע

דינסטן, רייט איינזייטיק אויף אַ קליינעם אייזעלע. ווייסע לינענטיכער הילן איין איר געשטאלט. פאקיסאָנדראַ זעט ניט איר שיינקייט, זי פילט איר מלכותדיקן פאַרנעם און פון גרויס יראת־הכבוד פרוווט זי ניט אָפצודעקן די טיכער וואָס הילן איין איר אינטימקייט. פאַר יעדן באַזונדערן בילד האָט פאָקיסאָנדראַ אַ פאַסיקן פסוק. די בילדער און די פסוקים לעבן און פילן אויס פאָקיסאָנדראַס וועלט. זי האַלט די וועלט אין אַ קעמערל פון איר וועזן. קליין ווי אַ שפילקע־קעפל און אַנסופיק גרויס.

פאָקיסאָנדראַ האָט געזען פאַרגלייכן צווישן איר און דער מוטער שׂרהס מזל. אויך זי האָט אָפּגעראַטעוועט איר איינציקן זון פון אונטער דעם שלאַכט־מעסער וואָס ער אַליין האָט אָנגעשאַרפט. אויך זי האָט אַריבערגעשפּרייזט דעם טײַך צו אַ פרעמדן לאַנד. ניט איין טײַך, נאָר אַ סך טײַכן, אַ סך ימים ביז איצט, אויף איר סאַמע לעצטן וואַנדער פון דרום־קאַראַליינאַ צום קאַלטן, פרעמדן ברוקלין.

פאָקיסאָנדראַ האָט געבענקט נאָך דרום־קאַראַליינאַ. זי האָט געבענקט נאָך דער פּרייער אָפּענער וועלט, ווי גאַט האָט זי באַשאַפּן. יעדן אינדערפרי ווען זי איז געגאַנגען איינקויפן פאַר איר זון טאַם, האָט זי בפּיוון אָנגעלייגט וועג פּדי זיך אַנצוועטיקן אין פּראַספּעקט־פאַרק מיטן ריח פון די גראַזן, מיט די ביימער, מיטן וואַסער. זי פלעגט פאַרוואַרפן די פייגל אין פאַרק למאי זיי האָבן ניט אויפגעפיקט די קרישקעס ברויט וואָס זי האָט פאַריקן אַוונט פאַר זיי אַוועקגעלייגט.

— וואַלט איך געהאַט ציין, וואַלט איך גאַטס ברויט אין גאַס ניט געוואַרפן — האָט זי מיט זיי איינגעטענהט — פאַר אייך האָט דער באַשאַפּער אָנגעגרייט ניס אויף די ביימער, ווערעמלעך אין דער ערד. — פאָקיסאָנדראַ האָט די איבערגעבליבענע ברעקלעך אַוועקגעטראָגן צום טײַך, וווּ די קאַטש־קעלעך וואָס זענען קלענערע איבערקלייבערס, האָבן עס גיך פאַרצערט. — אייך איז וויל — האָט זי גערעדט צו די קאַטשקעלעך — קיין זאַרג, קיין דאַגות האָט איר ניט, אייך פּלאַגט ניט דאַס געוויסן ווען איר רײסט אַרויס דעם ביסן פון יענעםס מויל. איר ווייסט אין גאַנצן ניט פון קיין זינד, איר לעבט און לאַכט ווי איר וואַלט גאַר קיין מאַל פון גן־עדן ניט אַרויס, פון עץ־הדעת ניט געגעסן. אייך איז גוט, דראַבניקע. עסט, עסט, און זאַל אייך וויל באַקומען.

דאָס רעדן צו די פייגל האָט איר ניט געשטערט ממשיך צו זײַן מיטן געזאָנג וואָס האָט געזונגען אין איר, זי אַרגאַניש פאַרבונדן מיט אַ גײַסטיקער וועלט.

האַט זיך אַ מאָל געטראָפן און פאַקיסאַנדראַ האָט פאַרגעסן אַ וואָרט פון דעם מאָמר וואָס זי האָט געחזרט, האָט זי געעפנט דאָס קײַבערל, אָנגער־רירט די ביבל וואָס זי האָט שטענדיק מיט זיך געטראָגן, און דאָס וואָרט איז גלייך געקומען צו איר, שוין מיטן טראָפּ און קלאַנג, ווי דער פריטשער אין דרום־קאַראַליינאַ פלעגט עס אויסציקלען יעדן זונטיק אין דער פרי.

אין דעם גרויסן אַפּאַרטמענט־הויז, וווּ איר זון טאָם איז געווען דער סטרוזש, פלעגט פאַקיסאַנדראַ זיך אָפּגעבן מיטן ביסל גרינס וואָס האָט באַצירט דעם אַרײַנגאַנג צום הויז. איר איז ניט אָנגעקומען שווער זיך איבערצוטראָגן אין געדאַנק צו דער ווייטער דרום־קאַראַליינאַ. דאָרט האָט יעדער טראָפּן וואָסער צוריקגעצאָלט מיט שפע ברכה: גאַלדענע קוקורוזע, גרינער פעפער. דאָרט האָט זיך איר לעבן אָנגענומען ווי אַ זערנע אין דער ערד. דער אויפשטייג און דער דורכפאַל פון אירע גרינע טעג לויפן איר נאָך אין חלום. פאַרבלאַסטע בילדער וואַכן אויף ווי נאָר זי ווערט אַנטשלאָפן. אין חלום איז זי יונג, אויך טאַמס טאַטע איז יונג, זײַט־ביי־זײַט צופן זיי די וואָטע אין זון פאַרגאַסענעם פעלד. זיי ציילן די בושלעך וואָס זיי האָבן אָנגעקליבן איבערן טאַג. טייל מאָל חלומט זיך איר, אַז זי וואָרט אויף טאַמס טאַטן, זי וואָרט אויף אים אין הויכן קאַרן. אַלע גלידער ציען זיך צו אים. ער שטייט נאָענט צו איר נאָר זען זעט ער זי ניט. ער קוקט אַריבער איבער איר צו אַן אַנדערער ווייטקייט. זי פילט זײַן אַטעם אויף איר פנים. זי זעט דעם שווייס וואָס רינט פון הינטער זײַן ברייטן הוט, רינט אים אַרײַן אין די אויגן. ער ווישט זיך דאָס פנים מיטן צעריסענעם העמד. זײַנע ווייסע ציין זענען אָפּגעדעקט, שטענדיק גרייט צום לאַכן.

זײַן לצנישער געלעכטער שטראָמט אַרויס פון קישן. טייל מאָל גייט זײַן לאַכן איבער אין אַ געוויין. זי וויל אים טרייסטן, זוכט זי ווערטער וואָס זאָלן לינדערן זײַן צער. זי זוכט די ביבל און קאָן זי ניט געפינען, און ווען זי געפינט זי שוין יאָ, זענען אַלע בלעטער בלאַנק. אמת, אין דער צײַט פון איר בליונג האָט זי פון דער ביבל ווייניק וואָס געוויסט. אַפילו אין קלויסטער פלעגט זי בלויז גיין בעת די גרויסע ווינטער־יום־טובים. ערשט ווען מ'האַט

טאָמס טאַטן אַהיימגעבראַכט אַ טויטן, האָט זי זיך גענומען איינהערן צום פריטשערס רייד.

אויף דער צעשפאלטענער וויגשטול אין פאָדערהויז פון איר שטיבל פלעגט זי זיצן מיטן קינד אויפן שויס, זיך וויגן אַהין און צוריק, און זוכן גאָט. די גאַנצע וועלט האָט ביי איר איצט אויסגעזען ווי אַ מידבר און זי, הגר מיטן קינד אויף די הענט, זוכט אַ קוואַל דעם לאַגל אַנצופילן. און דער קוואַל איז אויפגעגאַנגען פאַר איר. און זי האָט אויפגעהויבן די אויגן און דערזען דאָס גרויסע הויז אויף יענער זייט פון די רעלסן, איבערן גרויסן גאַרטן, דאָרט וווּ איר מוטער האָט אַ מאָל געאַרבעט. האָט פאַקיסאַנדראַ זיך געפּעדערט, גענומען דאָס יינגל אויף די הענט און איז אַוועק צום גרויסן הויז. טאַג-אין, טאַג-אויס איז זי אַהין געגאַנגען מיטן יינגל אויף די הענט, געטאָן וואָס זי האָט געהאַט צו טאָן. אין אַוונט האָט זי זיך אומגעקערט צו זיך אַהיים, צום אַרעמען שטיבל אויפן אַפענעם פעלד.

די טיפע ווונדן וואָס טאָמס טאַטע האָט איבערגעלאָזן, האָט די דרום-זון אויסגעטריקנט. די יאָרן זענען געגאַנגען און טאָם איז געוואַקסן הויך און שטאַרק, אַן אַפּבילד פון זײַן טאַטן. ווייבער האָבן זיך געיאָגט נאָך אים. די וואָס ער האָט אויסדערוויילט און געהייליקט דעם בונד פאַר גאָט און פאַר לייט, האָט אים שפּעטער פאַרראַטן. זי האָט דערוועקט אין טאַמען דאָס בייזע בלוט פון זײַן טאַטן און געפירט דערצו אַז זי, פאַקיסאַנדראַ, זאָל שווערן פאַלש.

אויף דער וויגשטול אין שפּעטן אַוונט פלעגט זי רעדן צו גאָט. זי פלעגט רעדן צו אים איבער אַלע אוממעגלעכע צוימען. די זאַנפטע זעפירווינטלעך, וואָס ווייסן אַלע פאַרהוילענע וועגן, האָבן אַוועקגעטראָגן איר געבעט דאָרט אַהין וווּ אַלע אויפריכטיקע תפילות דאַרפן און מוזן גרייכן. זי לעבט נאָך היינט מיטן גנאָד פון יענע הימלען, מיט דער ברכה וואָס לעבט אין יענער ברוינער ערד.

ווען טאָם האָט באַשלאָסן צו ווערן אַ סטרוזש אין ברוקלין, האָט זי מיט-גענומען אַ קעסטעלע מיט יענער ברוינער ערד. זי האָט די ערד אויסגעגראָבן פון הינטער דעם באַיאָרנטן נוסבוים וווּ זי און טאַמס טאַטע פלעגן זיך טרעפן. קיין ניס האָט דער בויים שוין פון לאַנג ניט געטראָגן. שפּאַנישער מאָך האָט באַלאַגערט זיינע צווייגן ווי אַפּגעבליאַקעוועטע טרויערשאַלן אויף די קעפּ

פון אלמנות. פאקיסאנדרא האט אריינגעלייגט די ערד אין דעם פיין-גע-
שניצטן קעסטעלע וואס טאמס טאטע האט איר א מאל געגעבן, אַנגעפילט
מיט שאַקאַלאַד.

אין איר קעלערשטוב אין ברוקלין שטייט דאָס קעסטעלע אויף אַ פריי-
וואַטן אַלטאַר. זי האַלט דעם אַלטאַר פאַרדעקט מיט אַ ווייסן טישטעך, אויס-
געהאַפטן מיט קאַלירטע בלומען. אַ בילד פון מוטער מערי מיטן געקרייזיקטן
אויף די הענט. דערנעבן שטייט אַ וויירעך-קאַניצל און די ביבל, וואָס זי
נעמט אַרויס פון שטרויענעם קויבערל אַזוי גיך ווי זי קומט אַרײַן אין הויז.
ווען פאַקיסאַנדראַן ווערט שווער אויפן האַרצן, שטעלט זי זיך קניען
פאַרן אַלטאַר. אירע אויגן זוכן אַ שטיקל פרייען הימל, אַ ברעג פון אַ גרינעם
פעלד. אַלץ וואָס זי קאָן זען דורך איר נידעריקן קעלער-פענצטערל זענען
פיס. פיס פון מענטשן אָן פנימער, אָן געשטאַלטן, טאַפטשען אָן אויפהער,
אַהין און צוריק. פאַקיסאַנדראַן דאַכט זיך, אַז דאָס ווילן זיי זי צערעטן.
זיי ווילן זי פאַרשיטן מיטן שטאַטישן שטויב. זיי ווילן ניט איבערלאָזן קיין
זיך פון נעכטן ווי אַ שטיין, ניט געדענקען ווער די מאַמע איז געווען.

אויך טאַמען וואַרגט דער נאַפּלשנור צו וועלכן ער איז געבונדן. ער
ברומט ווי זײַן טאַטע און קריצט מיט די ציין. פאַקיסאַנדראַן זעט אים
ווי אַ גילגול פון זײַן טאַטן. אויך ער האַלט אַז גאַט איז אַ ווייסער, אַז נאָר
דורך בלוט און פייער וועט דער שוואַרצער געפינען זײַן פּלאַץ אויף דער
ערד.

פאַקיסאַנדראַן הערט אים אויס. זי וויגט זיך אַהין און צוריק, ווי זי וואַלט
נאָך אַלץ געזעסן אויף דער וויגשטול אין ווייטן דרום-קאַראַליינאַ. עס נעמט
זי אָן אַ רחמנות אויף איר זונס עלנט: אַ פאַרפּיניקטע, אויסגעהונגערטע,
אויסגעליידיקטע נשמה. זי וואַלט וועלן טיילן מיט אים איר עשירות, איר
גלויבן, דעם חלום וואָס געלט קאָן ניט קויפן, וואָס די טעלעוויזיע און דער
טראַנזיסטאָר-ראַדיאָ קאָן ניט געבן. זי וואַלט וועלן אַנטפלעקן פאַר אים אירע
זעונגען, נאָר פאַקיסאַנדראַן ווייסט, אַז זי טאָר דעם סוד ניט מגלה זיין. טאַם
וואַלט אַוודאי געלאַכט פון איר: די אַבות פון דער ביבל האָבן שוין ניט
וועמען צו באַזוכן נאָר אַן אַלטע שוואַרצע דינסטמויד פון דרום-קאַראַליינאַ,
וואַלט ער געזאָגט. און ווייל זי ווייסט וואָס ער וואַלט געזאָגט, האַלט זי די
וויזיע פאַרשלאָסן אין זיך, היט זי אָפּ פון אויגן וואָס קוקן און קאַנען ניט זען.

הערצער וואָס קאָנען ניט פֿילן. דער בונד איז צווישן איר און איר גאָט, און זי מוז דעם סוד נעמען מיט זיך אין גרוב אַרײַן.

פּאַקיסאַנדראַ קוקט אַריבער איבערן געקרייציקטן צו דער נאַכט ווען טאָם איז אַרײַן אין הויז מיט אַ מעסער אין האַנט, געוואַלט זײַן ווייב שעכטן. ער האָט זיך נאָר וואָס דערוויסט אַז זי האָט אים פאַרראַטן. פּאַקיסאַנדראַ האָט זיך געשטעלט צווישן זיי ביידן. זי האָט אַנגעכאַפט דאָס מעסער בײַ דער שאַרף.

— טרעט אָפּ! — האָט ער געשריגן — ווען ניט וועל איך אײַך ביידין הרגענען.

— דו וועסט קיינעם ניט הרגענען. — האָט פּאַקיסאַנדראַ געענטפערט. טאָם האָט געזען דאָס בלוט פון זײַן מוטער וואָס האָט געפלייצט פון איר האַנט צו דער ערד, מירטל, זײַן ווייב, איז געלעגן אַ פאַרחלשטע.

— דיין ווייב איז אומשולדיק, איך שווער פאַר איר, בײַ דער הייליקער ביבל שווער איך אַז דאָס איז אַ בילבול אויסגעטראַכט פון אַ שונא וואָס וויל דיך אומברענגען, ווי זיי האָבן דיין טאַטן אומגעבראַכט.

— מיין טאַטע האָט פאַרטיידיקט זײַן כבוד.

— דיין טאַטע האָט גענומען אַ ליגנערס וואָרט.

— שווער! — האָט טאָם געדונערט.

— איך שווער! — האָט זי געענטפערט.

— בײַ דער אַפענער ביבל?

— בײַ דער אַפענער ביבל!

— ביים כבוד פון מיין טאַטן?

— ביים כבוד פון דיין טאַטן.

פּאַקיסאַנדראַ האָט אַרויפגעלייגט איר פאַרבלוטיקטע האַנט אויפן היי-ליקן ספר און געשווירן אַ שבועה וואָס זי האָט געוויסט אַז זי איז פאַלש. יענע נאַכט איז פּאַקיסאַנדראַ געזעסן אין איר וויגשטול, אײַנגעהילט אין טיפער נאַכט. זי האָט געוואָרט און געהאַפט אַז איר שטראַף וועט קומען, ווי אַ בליץ זי דערשלאָגן גלייך אויפן אָרט. זי האָט געוואָרט דאָס גיהנום זאָל זיך פאַר איר עפענען, די טייוואַלים מיט אַנגעגליטע צוואַנגען זאָלן בראַטן איר לײב, אַ שלאַנג זאָל פון גראַז אַרויסשפרינגען, אַרום איר האַלדז זיך אַרומוויקלען, אויף טויט זי דערשטיקן, פּאַקיסאַנדראַ האָט געעפנט איר

הארץ, אויסגעשפרייט איר נשמה אויפצונעמען די שטראף. זי איז גרייט געווען צו צאלן מיט איר לעבן פארן אפגעראטעוועטן לעבן פון איר זון. פאקיסאנדרא מאכט צו די אויגן. קילע ים-ווינטלעך גלעטן איר הייס פנים. זיי גלעטן אירע קנאכיקע הענט, אירע בארועסע פיס. זי ציט אין דעם שאל ארום די אקסלען, איר קאפ זינקט ארונטער אויף דער ברוסט. זי זעט דעם אלעאנדער-בוים וואס וואקסט ביים הייזל, שטייגט ווי א לייטער צום הימל-געוועלב. איבער דער לייטער, אויף א געפלעכט פון רויזן, נידערן געשטאלטן: איינס, צוויי, דריי, פיר. פיר פרויען אין וויסן געקליידט. זיי גייען אראפ פון דער לייטער, באזעצן די טרעפלעך, די ראמפע. זיי אמפערן זיך וועגן אן ענין וואס איז איר באקאנט.

— זי האט פארשוועכט גאטס ווארט — זאגט איינע.

— זי האט געהאנדלט ווי א מאמע — ענטפערט איר א צווייטע.

— זי האט פאלש געשווירן.

— זי האט געראטעוועט איר שנור פון טויט און איר זון פון אייביקער

תפיסה.

— זי האט גענוצט גאטס ווארט צום פאלשן.

— זי האט געהאנדלט ווי א מאמע.

— מיר אלע זענען מאמעס.

— ווער קאן משפטן א מאמעס הארץ ווען איר איינציקער זון ווערט

געפירט צו דער עקדה?

— מיינע צווילינגזין זענען צו דער עקדה ניט געגאנגען, דאך האב איך

פאר זיי געטאן וואס ניט דער קאפ, נאר דאס הארץ האט דיקטירט.

— צען זין האב איך געבוירן און אלעמען געלאזט צו זייער אייגענעם

גורל.

בלויז די פערטע, די יינגסטע, האט גארניט געזאגט. זי האט געלאזט

אירע באדינערינס אויסגלעטן די פאלדן פון איר וויסן קלייד. איר קאפ

איז געווען טיף געבויגן און לויטן ציטערן פון די אקסלען האט מען געקאנט

זען אז זי וויינט.

פאקיסאנדרא האט געפילט ווי די טרערן פון יענער פארשלייערטער

געשטאלט רינען הייס איבער איר פנים. זי רייסט אויף די אויגן, זי וויל

פארהאלטן דעם חלום. אַניאַגן די בכבודיקע געסט, שטעלן כיבוד: קאלטן

קוואַס, געבראַטענע קוקורוזע. זי וויל זיצן בײַ זייערע פיס, זיך איינהערן צו זייערע טענות, זי וויל אָננעמען זייער משפט, גוט אָדער שלעכט. אַרום איר די נאַכט איז שטיל און ליידיק. זי בייגט זיך אַראָפּ און קושט די טרעפּ, וווּ די בכבודיקע געסט זענען אַקערשט געזעסן.

ס'איז בלויז אַ חלום! — זאָגט איר אונטער אַ געדאַנק, פאַקיסאַנדראַ וויל די שטים ניט הערן, זי וויל און זי הערט דעם גערויש אין דער לופט וואָס זייערע פּינע קליידער האָבן נאָך זיך געלאָזן. זי הערט דאָס געוויין פון דער ייִנגסטער, דער שענסטער צווישן זיי.

פאַקיסאַנדראַ שטייט ווי אין אַ טראַנס, זי קוקט און זעט ווי דער הימל שפּאַלט זיך. זי איז ניט איבערראַשט. טיף אין דער נשמה פילט זי אַז אַזוי דאַרף עס זײַן. זי מאַכט ניט קיין פאַרזוך דעם נס צו באַנעמען. זי זעט ווי פון אַפּענעם הימל שפּאַרט אַרויס אַ פּײַער-אַרעם, אויסגעשפּרייטע פּײַער-פּינגער זייען שטערן איבערן נאַכטיקן פעלד.

אין יענער נאַכט, אין יענער רגע, האָט אַ קוואַל זיך געעפנט, הייליקע ווערטער האָבן גענומען פליסן, גאַנצע קאַפּיטלען פון דער ביבל האָבן זי פאַרפלייצט. אירע ליפּן האָבן זיך גענומען באַוועגן. ווערטער גיסן זיך ווי פון אַן איבערגעפּילטן לאַגל. אַ כאַר פון מלאַכים העלפּן איר מיט.

אַ גאַנצע נאַכט איז פאַקיסאַנדראַ געשטאַנען אונטערן אַפּענעם הימל, קיין רעגנבויגן האָט זי ניט געזען. אין די טיפענישן פון איר נשמה האָט זי געוואוסט אַז היינטיקע נאַכט האָט זי פאַרשניטן אַ בונד מיטן אַלמעכטיקן. זי וועט חזרן די ביבל אַלע טעג פון איר לעבן. די ביבל וועט זײַן דער אינהאַלט פון איר לעבן. פּל-זמן די ווערטער וועלן קוואַלן, וועט גאָט זי באַשיצן, זי און איר זון טאָם.

א ניט געלייזטער פראבלעם

רויזעלע בלושטיין איז נאך א לאנגער נאכט טראכטן געקומען צום באשלוס אז זי מוז אים אלץ דערציילן. זאל זיין וואס עס וועט זיין, זאל ער זי אפגטן, פון שטוב ארויסטרייבן, זי לאזן א שוואנגערע אויף גאטס באראט. ווי נאר זי האט אנגענומען דעם באשלוס, איז איר אראפ א שטיין פון הארצן. זי האט צוגעמאכט די אויגן און איז באלד איינגעשלעפן. איר שלאף איז, ווי אלע מאל, געווען אנגעפראפט מיט חלומות. עראטיק און קאשמאר האבן זיך געקייטלט, איין סיטואציע האט געפירט צו א צווייטער און זי געהאלטן אין זייער רשות ביז אין האלבן טאג אריין.

רויזעלע האט ניט געהערט ווען איר מאן הערי איז ארויס פון הויז. אפילו דעם קלונג אין טעלעפאן האט זי דעהערט ערשט ווען יענער האט שוין אויפגעהאנגען דאס טרייבל. רויזעלע איז צוריק אריין אין בעט און מיט פארמאכטע אויגן געזוכט דעם חלום וואס דער טעלעפאן האט נאר וואס איבערגעריסן.

זינט רויזעלע האט אנגעהויבן אריינצוגיין צום פסיכיאטער, האט זי יעדן פרימארגן אויסגעלייגט אירע חלומות ווי א וורושקע לייגט אויס קארטן. זי האט געמאסטן און געוויגן וואס יא און וואס ניט צו דערציילן. ניט אלע מאל איז עס איר געלונגען. דער געניטער איבערניצעווער פון נשמות האט שוין געווסט ווי אזוי אויסצומאניען אירע אינטימע חלומות. ער האט געבושעוועט איבער איר געמיט, זיך געראיעט אין אירע געפילן. ער האט אראפגעטויכט צום דנא פון איר נשמה. זיינע ווייכע, גליטשיקע פינגער האבן אנגעטאפט דאס ניט דערוואגטע, אויף א לשון וואס האט אין ווערטער זיך ניט גענייטיקט.

נאך יעדער סעסיע האט רויזעלע זיך צוגעזאגט, אז דאס איז די לעצטע. זי קאן ניט און טאר אים מער ניט זען. נאר ווען די באשטימטע צייט איז געקומען, איז זי ווידער א מאל געגאנגען, און ווידער און ווידער. וואס דער קאפ האט געזאגט „ניין“, האט דאס הארץ געזאגט „יא“, און צווישן

ביידן איז געשטאנען דער נשמה-דאקטער און געהאלטן אין איין פרעגן:
 „Why Not?”.

דער „Why Not?” פארפאלגט זי, האלט זי געשפאנט. זי הערט אים אין
 חלום און הערט אים אויף דער וואך: „שעם זיך ניט מיט דיינע געפילן, דיינע
 געפילן ביסטו, דו! דו!”

אירע חלומות הייבן זיך אלע מאָל אָן ביים פויער אויפן בוידעם, וווּ זי
 און איר טאטע האָבן די מלחמה-יאָרן פאַרבאַכט. איצט חזרן זיך איבער
 יענע איבערלעבונגען נאָכט נאָך נאָכט. דער טאטע רעדט, ער רעדט מיטן
 קול פון פסיכיאטער, גלעט מיט די הענט פון פסיכיאטער, רויזעלע רוקט
 זיך אָפּ טיף אין שטרוי אַרײַן. זי ווייסט אַז מען טאָר ניט. דאָס שטרוי פאַרעט.
 זי וועקט זיך איבער אין אַ טײַך פון שווייס. זי שעמט זיך פאַר איר טויטן
 טאטן. זי בעט אים מחילה. „דערצייל מיר אַ מעשה, טאטע”, בעט זי אין
 געדאַנק. און דער טאטע דערציילט מיט זײַן ערלעך, איבערגעגעבענעם
 טאַטישן קול. ער דערציילט פון זײַנע חדר-יאָרן, זײַנע חברים. ער לעבט
 אויף פאַר איר זײַן זיידנס פאַלוואַרק, די פערד, די בהמות, די פאַראַבקעס
 וואָס האָבן דאָרט געאַרבעט. ביים זיידנס טיש זענען געזעסן די פריצים
 פון דער אַרומיקער געגנט. די באַבע האָט געלייענט ביכער, געשריבן פּראָ-
 שעניעס. איר וואָרט האָט געהאַט וואָג. טאַמער האָט זיך אַ פויער אָנגעשיפורט
 און איז אַרויס פון די פליים, האָט די באַבע אויך געקאַנט אויפהייבן אַ האַנט.
 זײַן שטים איז אַזוי קלאַר, אַזוי ליב, אַזוי נאַענט. צו יעדער צײַט פון
 טאַג קאָן זי אים הערן. אלע זײַנע תּנועות און מידות לעבן אויף פאַר איר.
 נאָר איר מאַמע און דער גרויסער ברודער קומען אָפּילו אין חלום ניט צו גיין.
 רויזעלע גייט אַראָפּ פון בעט. זי עפנט די פירעאַנגען און בלייבט שטיין
 ביים פענצטער. אַ בלויער נעפל פול מיט גאַז און רויך הענגט ווי אַ דאַך
 איבערן צענטראַלפאַרק. אין דער הייד איז די לופט קלאַר. שטאַלענע וואַלקנ-
 קראַצערס באַדן זיך אין זונשײַן; זיי זעען אויס ווי פאַרבלאַנדזשעטע ריזן
 פון פרעמדע פלאַנעטן. אויך זי פילט זיך פרעמד, פרעמד אין איר אייגענער
 היים. דאָס מעבל, די טעפּעכער, די בילדער אויף די ווענט — אַלץ איז
 אַיינגעשאַפט פון העריס ערשטן ווייב; זי האָט גאַרניט צוגעגעבן, גאַרניט
 אַראָפּגענומען. דאָס בעט וואָס זיי טיילן, דאָס קישן וואָס האָט אַיינגעזאַפט
 יענערס טרערן, יענערס פרייד, ליגט נאָך אַלץ אויפן זעלבן אַרט.

די פרימאָרגנדיקע איבלעניש טרײַבט רויזעלען אין וואַשצימער. זי ברעכט אָפּ איין מאָל און אַ צווייט מאָל. איר ווערט ליכטיק אין די אויגן. אין קיך אויפן טיש שטייט דאָס געשיר וואָס הערי האָט איבערגעלאָזט. געוויינלעך מאַכט זי פאַר אים פרישטיק. היינט איז זי פאַרשלאָפן. הערי ווייסט אַז זי האָט פּראַבלעמען, אַז זי שלאָפט ניט דורך די נעכט, וואָגט ער זי ניט אויפצוועקן. ער איז אַזוי גוט צו איר. „אַזוי גוט ווי אַ טאַטע“, זאָגט דער דאָקטער. „טאַטע, אָבער ניט קיין מאַן...“

ווידער קלינגט דער טעלעפּאָן. רויזעלע רירט זיך ניט פון אַרט. זי קאָן איצט ניט רעדן. ניט צו אים — ניט צו קיינעם. יא, דאָס איז ער! זי פילט עס לויט די געדעלעך אין די שפיץ פינגער פון די הענט. רויזעלע כאַפט אַ בליק אויפן זייגער, ס'איז פונקט די צײַט פון ווייזט. נו זאָל ער וואַרטן, זאָל ער קלערן. זי האָט נאָך קיין מאָל פריער אַ ווייזט ניט פאַרפעלט. איצט שטייט זי נאָך אין נאַכטהעמד. ניט טראַכטנדיק וואָס זי טוט, הייבט זי אויף דאָס טרײַבל, נאָר אויף יענער זײַט דראָט האָט שוין דער בעל-דבר אויפ-געהאַנגען. אַוודאי קאָן זי אים צוריקרופן. זי קאָן אים זאָגן אַז זי פילט ניט גוט. אַ נאַרישער תירוץ. אַזא תירוץ קאָן מען זאָגן הערין, אָבער ניט אים. רויזעלע קוקט אויפן טעלעפּאָן. אין געדאַנק זעט זי אים שפּאַנען איבערן צימער אַהין און צוריק. ער איז גערוועזן, זײַנע שוואַרצע לאַנגע האַר זענען צעשויערט. ער קוקט אויף דער ליידיקער קושעטקע און טראַכט וועגן איר. זעט ער זי טאַקע אַזא ווי זי איז, אָדער ווי ער וויל זי זאָל זײַן — טייג צווישן זײַנע פינגער?

ווידער שטייט זי איבערן וואַשבאַסיין. די קישקעס אין בויך דרייען זיך איר איבער, נאָר עס קומט גאַרניט אַרויס. דער שפיגל ווייזט אירע פולע היפטן, די בריסטן, אויפגעוירן, פאַררײַסן דאָס נאַכטהעמד. אירע אויגן זענען אונטערגעשלאָגן, ברוינע פלעקן אויפן שטערן. ניין, דאָס איז ניט קיין אויסדאַכטעניש, ניט קיין היסטערישע אײַנרעדעניש. ווי ער וויל עס האָבן — און הערי, דער גוטער הערי, ער ווייסט נאָך גאַרניט.

אויפן קאַמאָד בײַ איר אין שלאַפּשטוב שטייען אויסגעשטעלט קינדער-פאַטאַגראַפיעס. שוין זײַט יאָרן ווי זי זאַמלט די בילדער, ניט וויסנדיק אַליין פאַר וואָס. איר טאַטע האָט אָנגעהויבן קלײַבן די בילדער אויף זייער לאַנגער נסיעה פון פּוילן קיין ישראל. שפּעטער האָט זי אים נאַכגעטאָן. ער צוליב

איין סיבה, זי צוליב אַ צווייטער. אין איר קאַלעקציע זענען פאַראַן קינדער פון וואַרשעווער געטאָ. קינדער אויסגעמאַגערטע, מיט פחד אין די אויגן; קינדער פון ביאַפּראַ מיט געשוואַלענע בייכער; אויך קינדער פעטינקע, מיט חן-גריבלעך איבער די פינגער. ווייסע קינדער, טונקעלע קינדער, זי האָט זיי אַלע ליב. איר זענען זיי אַלע טייער. זי רעדט צו זיי, פאַרטרויט זיך פאַר זיי. ווען זי באַהעפט זיך מיט איר מאַן, קוקט זי אויף דעם יינגעלע אין בלויען גאַרניטורל. איר דאַכט זיך אַז אַזוי וואַלט איר קינד געווען אויס-געזען, ווען זי וואַלט ניט געווען געמפּלט, ווען איר ערשטער מאַן וואַלט ניט אומגעקומען אין דער סיני-אַקציע. דאָס יינגעלע האַלט די אויגן אַראַפּגע-לאָזט, די הענטלעך צונויפגעלייגט ווי אין אַ געבעט. זי פילט, אַז דאָס בעט ער פאַר איר. ער וויל נאָך אַ מאַל מגולגל ווערן אין אַ לעבעדיקן נפש, פילן ליבשאפט פון אַ מאַמען, פון אַ טאַטן, די זיכערקייט פון אַ היים.

העריץ פעלט דער קוראַזש צו ווערן אַ טאַטע און אַ זיידע צו דער זעלבער צייט. ער שעמט זיך פאַר זיין זון, פאַר דער שנור. ער האָט ליב זיין יונג ווייבל, טוט ער איר צוליב. ער גייט צום דאַקטער, שלינגט פילן, טוט זאָכן וועגן וועלכע ער שעמט זיך אַפילו צו טראַכטן. רויזעלע האָט זיך גיך אַמע-ריקאַניזירט. זי גייט נאָך דער מאַדע, גלייבט אין די נביאות פון אַסטראַ-לאַגישן זשורנאַל. זי ווייזט אים אָן וועלכער טאַג אין דער וואָך איז מזלדיק פאַר ביזנעס און וועלכער פאַר ליבע. נייע וועלטן אַנטפלעקט זי פאַר אים; תענוגים פון וועלכע ער האָט פריער קיין מאַל ניט געאַנט, זענען איצט אַ טעגלעכע שפייז. פון דעם פוילישן מיידל וואָס ער האָט באַגעגנט אין תל-אביב, איז דאָ אין ניו יאָרק קיין יִכר ניט פאַרבליבן. ער האָט זי געזען ווי אַן אַפּבילד פון זיין ערשטן ווייב. אויך יענע, די ערשטע, איז געווען אַ קיילעכדיקע יתומה. לאַנדסלייט האָבן זי אַריבערגענומען קיין אַמעריקע. ער איז נאָך דעמאָלט אַליין געווען אַ גרינער, קוים געמאַכט אַ לעבן, האָט ער מיט איר חתונה געהאַט. מיט דער ערשטער זענען די אינטימע באַציונגען געווען אַן שום קאַמפּליקאַציעס. ווען געניע האָט געזאָגט: „הער שוין אויף, אַלטער נאַר!“ האָט זי אים גלייך אַוועקגעשטעלט אויף זיין געהעריקן פּלאַץ. מיט רויזעלען איז אַלץ קאַמפּליצירט. זי זאָגט ניט וואָס זי וויל. זי דערוואַרט ער זאָל לייענען אירע געדאַנקען.

לעצטנס לאָזט זי אים צו רו. עפעס ווי אַ וואַנט האָט זיך אַוועקגעשטעלט

צווישן זיי און לאזט ניט דורך דעם מינדסטן אַפּקלאַנג. דער קאַפּ-דאַקטער האָט אים געזאָגט, אַז ער מוז האָבן געדולד. ער מוז נעמען אין באַטראַכט איר פּסיכישן צושטאַנד. זי איז צוויי מאל אויסגעוואַרצלט געוואָרן. אירע קינדער-יאָרן האָט זי פאַרבראַכט אויפן בוידעם, אין שול אַרײַן איז זי ניט געגאַנגען, מיט קינדער האָט זי זיך ניט געשפּילט. פּסיכאָלאָגיש זיצט זי נאָך אַלץ בײַם פּויער אויפן בוידעם און קוקט אַרויס דורך אַ שפּאַרונגע. זי קוקט מיט די אויגן פון יענעם קינד; צו דער וועלט וואָס זי זעט קאָן זי קיין צוטרוי ניט האָבן.

הערי בלושטיין האָט זיך ניט געריכט, אַז דאָס מיידל מיט די פאַר-פּלאַכטענע צעפּ, אַנגעטאָן אין שוואַרצן, טראָגט זיך אַרום מיט אַזאַ פאַר-קאַפּטשעטער נשמה. ער האָט זי אַפּגעשטעלט אויף אַ תּל-אביבער גאָס זיך נאָכצופּרעגן אויפן בית ליוויק. זי האָט אים געענטפּערט אויף ייִדיש. איר גאַליציאַנער דיאַלעקט האָט אויפגעוועקט אין אים אַ געפּיל פון קרובּישאַפט און עס איז אים געוואָרן וואַרעם אין יעדן אָבר. די מענטשן, צו וועלכע ער האָט פּרײַער זיך געווענדט, האָבן געהויבן מיט די אַקסלען, אים אַנגעקוקט מיט ביטול און געגאַנגען ווייטער. ערשט די ייִדענע בײַ דער קאַפּטעריע האָט אים קלאָר געמאַכט זייער באַנעמונג. זי איז אַרויס מיט לשון:

— וואָס זוכט איר דאָ, פעטער? — האָט זי געפּיסקעוועט — איר זוכט דאָ דעם גלות? איר ווילט מחיה-מתים זײַן די טויטע? טוט עס בײַ אײַך, אין דער קאַלאַמבוס-מדינה. איר מיינט אַז אײַערע גרינע לאַקשן קאַנען שוין אַלץ אַפּקויפן? מאַכט איר אַ טעות, פעטער. מיר ווילן ניט אײַערע דאַלאַרן. שיקט אונדז אײַערע זין, אײַערע טעכטער!

יענעם אַוונט איז שוין הערי בלושטיין אין ליוויק-הויז ניט געגאַנגען. ער האָט באַגלייט אַהיים דאָס ייִדיש-רעדנדיקע מיידל. ער איז געגאַנגען לעבן איר און אים האָט זיך געדאַכט, אַז אַלע אַבות און אימהות פון איציק מאַנגערס חומש-לידער, וואָס ער האָט געהערט אויף דער פּאַרווערטס-שעה, טאַנצן אים אַנטקעגן.

צו מאַרגנס איז ער ווידער געקומען. רויזעלע האָט געגרייט וועטשערע. הערי האָט געבראַכט בלומען, געשטעלט ווײַן אויפן טיש. ער האָט גערעדט וועגן אַלץ אין דער וועלט, נאָר ניט וועגן זײַנע געפּילן צו איר. ער האָט געדולדיק געוואַרט אויף אַ רמז פון איר זײַט, אַ פּונק פון האַפּענונג.

מר. בלושטיין האָט אָפגעלייגט זײַן נסיעה אַהיים. אַנשטאַט דרײַ וואָכן, איז ער פאַרבליבן גאַנצע זעקס. אירע טרויעריקע אויגן האָבן זיך פאַראַנ-קערט אין זײַן נשמה. אַ ווערעמל האָט געעגבערט אין מוח, אים אונטער-געזאַגט, אַז אויך ער איז אַ מיטשולדיקער אין איר טראַגעדיע. ווען זי האָט געשמאַכט בײַם פויער אויפן בוידעם, איז ער געווען פאַרנומען מיט מאַכן געלט. אין יענער צײַט איז ער טאַקע רײַך געוואָרן. עפעס האָט ער יאָ געהערט וועגן מאַסן-שחיתות, אָבער ניט געוואָלט גלייבן; די ביזנעס האָבן אַלץ פאַרטויבט. איצט וויל ער גוט מאַכן. ער וועט קויפן פאַר איר אַ סטאַרקע, זי אַרײַנשטעלן אין די ביזנעס. זי וועט ווערן ווי זײַן קינד, אַ טאַכטער, נאָך וועלכער ער האָט אַלע יאָרן געבענקט.

רויזעלע האָט פון ביזנעס ניט געוואָלט הערן. זי האָט זיך אָפגעזאַגט פון יעדער געלט-מתנה. זי האָט אויסגעהערט זײַנע מעשיות וועגן דעם פּרד ניר-יאָרק מיט דעם זעלבן פאַרנעפּלטן נײַגיר ווי זי פלעגט הערן דעם טאַטנס געשיכטעס.

פאַרן אָפּפאַרן האָט מר. בלושטיין באַשטעלט פאַר רויזעלען אַ גאָלדן קייטל, אויף וועלכן ס'איז געהאַנגען אַ הערצעלע מיט אַן אײַנגעפאַסטן דימענט. ער האָט געבעטן איבערצוגעבן די מתנה ערשט נאָך זײַן אָפּפאַרן. ער האָט געמיינט אַז מיט דעם וועט זיך עס ענדיקן. רויזעלע האָט אים איבערראַשט מיט אײַן בריוו נאָכן צווייטן. זי האָט געשריבן אין אַ סטיל ווי אַ קינד רעדט צו אַ טאַטן, אָדער ווי איינער וואָס רעדט צו זיך אַליין: אײַן געדאַנק מאַכט צו נישט דעם צווייטן און לאַזט איבער אַ פּלאַנטער וואָס לאַזט זיך טײַטשן אַהין און צוריק.

הערי איז אַרומגעגאַנגען ווי אויפן עולם-התוהו. צו שרײַבן אַ בריוו האָבן זיך די הענט ניט געלייגט. אים וואָלט גרינגער געווען צו טעלעפּאָנירן, האָט זי אָבער ניט קײן טעלעפּאָן. אוודאי קאָן ער שיקן אַ טעלעגראַמע, אָבער אויסשטעלן דעם טעקסט איז גאַרניט פאַר זײַנע פּוּחות.

אײַן שײַנעם טאַג האָט זיך הערי אַוועקגעזעצט שרײַבן דעם לאַנג געפּלאַנטן בריוו צו איר. דאָס האַרץ האָט דיקטירט, און ער האָט געשריבן זײַטל נאָך זײַטל. ער האָט דאָס געשריבענע ניט איבערגעלייענט. ער האָט ניט געטרויט דעם אײַגענעם צענזאָר: טאַמער געפעלט אים ניט דאָס גע-שריבענע, בלייבט ער שוין אויף אייביק הענגען אין דער לופט.

נאך דעם ווי הערי בלושטיין האָט אַרײַנגעוואָרפֿן דעם בריוו אין פּאָסט־קעסטל, איז אים באַפּאַלן אַ שרעק. איין גאָט ווייסט וואָס ער האָט דאָרט אַנגעפּאַשקעט! וואָס טוט מען? לויפֿן אין פּאָסט און זיך מאַכן צו נאָר? הערי פּילט אַז ער מוז עפּעס טאָן. דאָס וואָרטן מאַכט אים משוגע. געקומען איז אַן ענטפּער, קורץ און פּאַזיטיוו: — איך האָב געמיינט אַז דו הערסט מײַן „יאָ“ איבער אַלע ימים. וויזט אויס אַז קיין אַמעריקע לאַזט מען אַפּילו געדאַנקען אַן אַ פּאַספּאַרט ניט אַרײַן. זיי אַזוי גוט און שיק גלייך די נייטיקע פּאַפּירלעך. מײַן וואַלזקע שטייט שוין געפּאַקט.

*

איז טאַקע אַזוי געווען? איז טאַקע אַזוי געשען? רויזעלע דערמאָנט זיך אַז דעם טאָג פֿון זייער באַגעגעניש האָט גערעגנט. זי האָט נאָר וואָס זיך אומגעקערט פֿון איר טאַטנס פּריש פּאַרשאַטענעם קבר. זי האָט אויך איבער־געלאָזט אַ קוויטל אויפֿן קבר פֿון איר מאָן. זי איז געגאַנגען אַן אַ ציל גאָס אויס, גאָס אײַן; די ליידיקע היים האָט זי געשראַקן. דער רעגן האָט געשפּילט אויף איר געמיט. זי האָט גערעדט צום רעגן ווי צו אַן אַלטן גוטן־פּרײַנד און זײַנע טרערן האָבן זי געטרייסט, געלינדערט איר וויי. ס'איז געווען שפּעטער נאָכמיטאָג און די גאַסן זענען געווען פּאַרפּלייצט מיט מענטשן. אַ מאָן וואָס איז געגאַנגען פּאַר איר, האָט איר דערמאָנט אין טאַטן. זי האָט אים געפרוּווט דעריאָגן, אַרײַנקוקן אין זײַן פנים. אפשר איז דאָס דעם טאַטנס אַ ברודער? ער האָט געהאַט צוויי ברידער, יינגערע פֿון אים. זי האָט אַ צי געטאָן פּאַרויס, עמעצער האָט איר אַ שטויס געטאָן. רויזעלע האָט זיך אויסגעגליטשט, געפּאַלן און זיך גלייך אויפּגעהויבן. פֿון איר קני איז גערונען בלוט. זי האָט געפּילט ווי דער זאָק ווערט נאָס. רויזעלע פּאַרגינט זיך ניט אַ קוק צו טאָן. זי יאָגט זיך נאָך דעם מאָן וואָס זעט אויס ווי איר טאַטע, זי וויל אים עפּעס פרעגן, אָבער די זאַפטן אין האַלדז זענען אויסגעטריקנט. דער מאָן בלייבט שטיין. ער הייבט אויף זײַן שירעם איבער איר קאַפּ. זי לאַזט זיך פּירן. זיי דרייען זיך אויף אַ סקווער וואָס האָט קיין אויסגאַנג ניט. און פּלוצעם איז נאַכט. זיי שטייען ביידע פּאַר איר טיר. ער מאַכט צו דעם שירעם און גייט איר נאָך. אין שטוב איז קאַלט. דעם טאַטנס שטול — ליידיק. זי קאַכט אויף טיי, סערווירט אים אין אַ גלאַז מיט קאַסטקעס צוקער

צוצובייסן. אזוי האָט איר טאַטע ליב געהאַט. אויך דעם גאַסט געפּעלט די נאַווינע. איין בענקשאַפט פאַרטשעפּעט אַ צווייטע, גיסט זיך צונויף און צעגייט זיך ווידער.

*

רויזעלע דרייט זיך אַרום אין הערי בלושטיינס בעל-הבתישער וווינונג. זומער איז קיל, ווינטער — וואַרעם. די ווענט זענען באַהאַנגען מיט בילדער, די צימערן — אַנגעפּראַפט מיט מעבל. פאַר איר זענען זיי ליידיק, אַלץ וואָס זי האָט מיטגעבראַכט, זענען די קינדער-פּאַטאַגראַפּיעס וואָס שטייען אויסגעשטעלט אויפן קאַמאַד. זי הערט זייער געלעכטער און זייער געוויין. זיי דעקן אויף פאַר איר די לעבנס וואָס זיי האָבן ניט דערלעבט אויסצולעבן. יעדער פון זיי איז וויליק ביי צושטייערן די שענסטע שטריכן מיט וועלכע זיי זענען געקומען אויף דער וועלט. און זי זאָגט זיי צו צו האַלטן דעם ניט גערעדטן אַפּמאַך וואָס צווישן זיי. אויך די העלדן פון די מעלאַדראַמעס, וואָס שפּילן זיך אַפּ אויף טעלעוויזיע, זענען אירע פאַרבינדעטע. זיי זענען אפשר אויך פאַראַנטוואַרטלעך אין איר אַוואַנטורע. די ליבעס, וואָס זיי פירן אונטערן גלאַז, רייצן זי אויף. און כאַטש זי ווייסט אַז זייערע ווערטער זענען ניט מער ווי רויך, לאַזט זי זיך פאַרטשאַדען. ביי טאַג קאַנטראַלירט זי גאָך אירע געדאַנקען. ביי נאַכט נעמט דער מאַנער די אויבערהאַנט. ער רעדט ניט מיט ווערטער — ער שיקט אַרויס בילדער, ער קומט אונטער פאַר-שידענע מאַסקעס. אַט איז ער דער טעלעוויזיע-העלד פאַר דער סעקס-הונגעריקער גרושה, און אַט איז ער דער בוים וואָס איז שטיין געבליבן ביי זייער חרובער היים. צוליב דעם בוים וואָס איז געבליבן אומבאַשעדיקט האָט דער טאַטע דערקענט דאָס אַרט וווּ זײַן הויז איז געשטאַנען. דער טאַטע האָט דעם בוים אַרומגענומען, און ווי אַן אַלטן פּריינד אים געדריקט צום האַרצן. ער האָט אַריינגעשעפּטשעט אין אים, אַריינגעוויינט אין אים.

— זעסט, טאַכטער — האָט ער געזאָגט — אַט דעם בוים האָב איך געפּלאַנצט אין טאַג פון דיין געבוירן. דער בוים האָט איבערגעלעבט. פון זײַן זאַמען זענען אַרויסגעקומען ווונדערלעכע ביימלעך. דער בוים איז אַ סימבאָל, דיין סימבאָל. אויך דו וועסט זיך פּרוכפּערן און מערן, אַלע שונאים אויף להכעיס.

אין חלום זעט זי דעם בוים און ציט זיך צו אים. דער בוים קומט איר

אנטקעגן מיט א בוקעט בלומען אין האנט. די בלומען האבן א מאדנעם ריח. דאס זענען ניט קיין בלומען, דאס איז וואסיליס פעלץ, וואסיליס פנים. זיינע קרומע מערדער-אויגן פארקילן איר בלוט. זי וויל זיך צוריקציען און שלאגט זיך אן אין א וואנט. און באלד געפינט זי זיך שוין ווידער ערגעץ אנדערש. זי שווימט אין דעם לעטנעם ריטשקעלע וואס הינטער דעם פויערס כאטע. דער שטראם טראגט זי אן שום מי. זי הייבט אויף די אויגן און זעט אים זיצן אויפן סאמע שפיץ פון סאסנעבוים. ער איז אדם נאקעט. אויך זי איז נאקעט. א גרינע שלאנג גליטשט זיך אראפ פון בוים. זי קומט צו צום ברעג און טרינקט דאס וואסער. זי טרינקט אזוי לאנג ביז דאס ריטשקעלע טרינקט אויס. ס'איז מער ניט קיין וואסער, ס'איז די קושעטקע וואס שטייט אין זיין ביורא. דער צימער איז טונקל. פון די ווענט שלאגט א היץ. זי וויל אנטלויפן און קאן פון ארט זיך ניט רירן. זי פילט זיינע פינגער. זי הערט זיין קול: — ווער זיך ניט קעגן דיינע אייגענע געפילן. דיינע געפילן זענען דיין נשמה, און דיין נשמה ביסט דו...

אין דרויסן טונקלט שוין. רויזעלע טראגט נאך אלץ דאס נאכטעמד. אויך ביי טאג איז זי א שקלאף צו אירע רעיונות. זי האט אזוי פיל צו טראכטן און איבערצוטראכטן. זי ווייסט מער ניט ווו די וואר הייבט זיך אן און ווו די פאנטאזיע לאזט זיך אויס.

רויזעלע לויפט אריין אין קיך, גרייטן נאכטמאל פאר איר מאן. הערי איז גוט צו איר. זי טאר הערין ניט נארן. זי מוז אים אלץ דערציילן, ווייל אזוי דיקטירט איר דאס הארץ, די נשמה, איר אמתער איד. «וואס איז אמת?» פרעגט זי זיך. און ווייל זי געפינט ניט קיין ענטפער, שטעלט זי אן די טעלעוויזיע.

דער טויט פון מיין מומע

אין די פריע שעהען נאך האלבער נאכט קלינגט דער טעלעפאן גאר אנדערש. יעדן פאלט האט זיך מיר אזוי אויסגעדאכט ווען דער מעטאלענער קלונג איז מיך באפאלן ווי א גולן, דערהרגעט מיין חלום, מיך ארויסגעווארפן פון בעט. איך בין געלאפן אין דער פינצטער דורכן לאנגן קארידאר, צו דער עסשטוב ווו דער טעלעפאן איז געשטאנען. איך האב אנגעטאפט דאס טרייבל: — יא, איך הער — האב איך אריינגערעדט מיט א ניטדאנקער שטים. איך האב באלד ניט געקענט אויפכאפן דאס קול אויף יענער זייט. — ווער זאגט איר רעדט? — האב איך איבערגעפרעגט. — די „אלד עידוש האום“ אויף האווארד עוועניו — האט די שטים געענטפערט.

איך האב אנגעטאפט א בענקל, זיך אוועקגעזעצט, מחמת די שפיגען וואס נעסטיקן אין פארבארגעניש זענען ארויס אויף דער אויבערפלאך און מיט זייערע דינע, שארשקע פיסלעך פארקניפט די לויזע נערוונגען. איך האב געהאלטן דאס טרייבל מיט ביידע הענט און געווארט. — איר זענט אל-רייט, מיסעס לעמפל? — זיין פלומרשטע העפלעכ-קייט האט מיך א ברי געטאן. איך האב אים געוואלט פרעגן צי צוליב דעם האט ער אפגערופן צוויי א זייגער פאר טאג? נאר די שטימבענדער אין מיין האלדז האבן זיך פארהאקט. די שטים אויף יענער זייט נאכט האט ווייטער געצויגן:

— מיר באדויערן זייער, מיר האבן פאר אייך א טרויעריקע בשורה, אייער טאנטע, אייער טאנטע, רחל האלפערן, איז מער ניט צווישן די לע-בעדיקע.

די היצוואליע וואס האט באדעקט מיין לייב איז אריבער אין א פראסט און באלד דארויף איז מיר ווידער הייס געווארן. מיטן טרייבל ביים אויער האב איך געעפנט דאס פענצטער. א קאלטער ווינט האט א בלאז געטאן אויף מיר. אן אויטאמאביל איז פארביגעלאפן. אין דעם שיין וואס ער האט געווארפן

פֿאַר זיך האָב איך דערזען אַז עס שנייט. דאָס גראַז אַרום הויז איז שוין געווען ווייס.

— מיסעס לעמפל ?

— יאָ — האָב איך געענטפערט.

— מיר גרייטן די לוויה באַלד אין דער פרי, ווילן מיר אײַך בעטן איר זאָלט קומען אין צײַט — איך האָב אַ ווײַלע אָפּגעוואַרט.

— ווען האָט דאָס פאַסירט ?

— שבת, פינף אַ זייגער אין אַוונט — האָט ער געענטפערט.

איך האָב געוואָלט שרײַען, שעלטן, צאַפן בלוט פון זײַן קילן געמיט... פֿאַר וואָס, פֿאַר וואָס האָבן זיי געוואַרט ביז צוויי אַ זייגער פֿאַר טאָג ? פֿאַר וואָס האָבן זיי זי געלאָזט אויסגיין אין עלנט, אַליין ?

— מיסעס לעמפל, איך זע אַז איר זענט אויפגערעגט, איך פֿאַרשטיי אײַער לאַגע און וויל זיך מיט אײַך ניט קריגן. איר מוזט אָבער פֿאַרשטיין, אַז — —

איך האָב צוגעמאַכט דאָס פענצטער און געפרוווט פֿאַרשטיין פֿאַר וואָס ער רופט זונטיק, ווען זי האָט נאָך דאַנערשטיק געקראָגן דעם ערשטן האַרצ־אַטאַק. לויט ווי ער זאָגט איז איר פֿרייטיק געוואָרן עטוואָס בעסער, שבת אין דער פרי איז געקומען דער צווייטער אַטאַק. זי האָט זיך געראַנגלט מיטן מלאַך־המות, געשטעלט אַ ווידערשטאַנד ביז פֿאַר נאַכט... איך האָב מער ניט געקאָנט הערן, האָב איך אויפגעהאַנגען דעם טעלעפֿאָן און צוריק־געגאַנגען אין בעט אַרײַן.

מײַן מאַן און די קינדער זענען דורכגעשלאָפן דעם אינצידענט. איצט האָב איך זיי ניט געוואָלט וועקן, צו וואָס ?

האַט זי געוואַרט אויף מיר, געהאַפּט, אַז אַט וועל איך קומען. גאַט מײַנער, פֿאַר וואָס האָבן זיי ניט גערופן, פֿאַר וואָס האָבן זיי עס געטאָן איר, מיר ? ... איך האָב זיך ראַפּטעם אויפגעזעצט אין בעט, איך האָב געוואָלט אַפּרופּן די „האַום“, זיי זאָגן, אַז איך ווייס, איך ווייס דעם פֿאַרוואָס... איך האָב געוואָלט שרײַען : מערדער, רויבער, פֿאַר אַ פֿאַר אַרעמע פענעס האָט איר אַ לעבנס־לאַנגע אילוזיע דערהרגעט ? נאָר אַנשטאַט צו גיין צום טעלע־פֿאָן, האָב איך צעעפנט די פירהאַנגען פון מײַן פענצטער. איך האָב געקוקט אויפן בוים וואָס האָט זיך געוויגט אינעם ווינט. דער שניי האָט זיך פֿאַר־

וואנדלט אין אַ גאָס רעגן. קלאַגווייבער, איינגעהילט אין שוואַרצע שאַלן, האָבן זיך אויסגעזעצט אויף די נאַקעטע צווייגן פון מיין בוים. זיי האָבן זיך אויסגעשפּרייט אויף די בושעס, אויפן שטעכיקן גדר און מיט מיין מומעס ניגון גערעדט צו מיר: „געדענק, למען־השם, טו מיין רעכט ווי איך האָב דיך געבעטן... פאַרשעם ניט דעם מת... איך וויל ניט קיין ליפּסטיק און ניט קיין פּודער... קוק איבער מייןע תּכּריכים, זע צי עס האָט זיך, חלילה, קיין מילבל ניט אַרײַנגעכאַפּט... פאַרגעס ניט די רבנים אויף ווילעט־סטריט. אין זכות פון צדקה זאָלן זיי זאָגן קדיש און לערנען משניות... געדענק, געדענק!“ „איך געדענק“, האָב איך געענטפּערט אין קישן אַרײַן.

איך האָב זיך איבערגעדעקט איבערן קאַפּ. די קלאַגווייבער אין דעם מאַרקי־ווינט האָבן ניט אויפגעהערט צו יאַמערן. זיי האָבן מיך געצווינגען צו לייענען און פאַרשטיין די ווינט־געבלאַזענע בלעטער פון איר לעבן. מיט פאַרמאַכטע אויגן האָב איך געקוקט און געזען די שמאַלע הילעצע, וווּ מיין מומע איז געבוירן און געוואַקסן בײַ איר טאַטן דעם מלמד. אַט איז זי אַ קליין מיידל, שפּילט זיך מיט די יינגלעך וואָס לערנען בײַ איר טאַטן אין חדר. אַט איז זי אַ דערוואַקסענע, זיצט בײַ דער מאַשין און נייט אויסשטייער פאַר פרעמדע פּלות. זי נייט אַזוי לאַנג, ביז ס׳נעמען זיך ווייזן ווייניגער האַר אין אירע שוואַרצע צעפּ. דעמאָלט גיט מיין מומע נאָך דעם ווילן פון איר טאַטן און האָט חתונה פאַר אַן אַלמן מיט דערוואַקסענע קינדער. איר טאַטע דער מלמד שטאַרבט, איר מאַן נעמט איבער דעם חדר. זײַנע קינדער פאַרן אַוועק קיין אַמעריקע. די אַלטע מאַמע גייט אַוועק ווייניגער צו איר עלטערער טאַכטער, מיין מאַמע. קורץ פאַרן צווייטן וועלטקריג איז מיין מומע מיט איר מאַן אַנגעקומען קיין ניו־יאָרק.

איר מאַן האָט דאָ לאַנג ניט געלעבט. די פרעמדע סביבה האָט אונטער־געגראָבן זײַן ווילן צום לעבן. ער האָט אַנגעהויבן קרענקען און אין אַ קורצע צײַט אַרום געשטאַרבן.

נאָך זײַן טויט האָבן זיך זײַנע קינדער אַפּגעוואָשן די הענט פון איר. אַליין אין אַ פרעמדער וועלט, אָן אַ קרוב, אָן אַ גואל, די אַלטע היים פאַר־וויסט — האָט מיין מומע זיך אַרומגעדרייט, געהונגערט, ניט געוויסט וווּ אַ טיר צו עפענען, ביז עמעצער האָט איר פאַרגעשלאָגן צו רוימען פרעמדע

שטובן. פדי צוריקצושלאגן די חרפות און בושות פון דער אויסערלעכער וועלט, האט מײן טאנטע זיך באפעסטיקט אין די געהיימע קאָרדאָרן פון איר אינדיוויד. דאָרט האָט זי געפונען דעם קוואַל וואָס האָט זי געשטאַרקט, זי געפירט און מאַטיווירט אַנצוגיין מיטן לעבן. מיט יעדן עונש פון עולם-השקר האָט זי דערגרייכט אַ העכערע מדרגה אויפן עולם-האמת. זי איז אַנטקעגן-געגאַנגען דער לײַטזעליקער, גערעכטער וועלט מיט באַוווּסטײַן אַז דאָרט וועט מען איר אַלץ ממלא זײַן. זי האָט זיך געגרייט צו יענער נסיעה יעדע רגע פון טאָג און יעדן טאָג פון יאָר. צוויי מאָל אַ וואָך, מאַנטיק און דאָנער-שטיק, האָט זי געפראָוועט תעניתים, געפאַסט צו האַלבע טעג.

ווען מיר זענען געקומען קיין אַמעריקע, האָבן מיר מײַן מומען געטראָפן אויף פּאַזעל-סטריט אין בראַנזוויל. זי האָט געוווּנט אין אַ פינצטערן אַל-קערל, בײַ אַ בעל-הביתטע וועלכע האָט געהאַלטן דעם טואַלעט פאַרשלאָסן פאַר איר. דעם זעלבן טאָג האָבן מיר איבערגעפירט מײַן מומע צו אונדז אויף אוישן-עוועניו. מיר האָבן איר אָפגעגעבן אַ צימער מיט אַ פענצטער צום פּראָספעקט-פאַרק. מײַן מומע וועלכע איז אַלט געווען קוים זעכציק יאָר, איז שוין געווען ווייט אַוועק אויפן וועג צו עולם-הבא. זי האָט זיך אין מײַן ווירטשאַפט ניט געמישט. אין איר צימער האָט זי געקאַכט פאַר זיך אַליין, אָפּגעהיטן פשרות, געדאַוונט אין דער פּרי, געדאַוונט פאַר נאַכט. שטענדיק געבויגן איבער די ספרים, האָט זי זעלטן ווען אויפגעהויבן די אויגן צו זען וואָס עס טוט זיך אויף גאַטס לעבעדיקער וועלט.

צווישן טאָג און נאַכט, ווען איר צימער האָט גענומען טונקלען און שאַטנס האָבן זיך געשאַרט פון אַלע ווינקלען, ווען זי האָט שוין געהאַט אָפּגעגעסן און אָפּגעבענטשט, דאָס בעט געבעט, דאָס נעגל-וואַסער אויפן נאַכטישן — דעמאָלט איז מײַן מומע אַרײַנגעקומען דערצײלן די קינדער אַ מעשה.

זי האָט זיי דערצײלט די מעשה פון באַבעטשקעלע וואָס האָט געהאַט אַ סך, אַ סך קינדערלעך, מיידעלעך און יינגעלעך, שוואַרץ-חנעוודיקע, יידיש-רעדנדיקע, תורה-לערנענדיקע, גאַטספאַרכטיקע יידישע קינדערלעך. איין מאָל, ווען דאָס באַבעטשקעלע איז אַוועק אין וואַלד אַרײַן קלויבן שפענדעלעך, האָט זי אָנגעזאָגט די קינדערלעך צו זײַן גוט און פרום, לײענען קריאת-שמע פאַרן שלאָפן גיין, וועט זיי קיין בײז ניט געשען.

האָבן די קינדערלעך געטאָן ווי די באַבעצע האָט געהייסן: געלייענט קריאת-שמע ביז זיי זענען איינגעשלאָפן.

איז געקומען צו לויפן אַ ברוינער בער, ניט פון וואָלד, נאָר פון שטעט ווייטע, ציוויליזירטע, און האָט אויפגעגעסן אַלע קינדערלעך. גראַד דאָס ייִנגסטע, דאָס שוואַכסטע, דאָס איידלסטע צווישן אַלע קינדערלעך, דער קליינער ישראָליק, איז געבליבן לעבן.

ישראָליק איז געווען אַ שטערנזענער. אים האָבן געצויגן די ווייטע שטערן. ישראָליק האָט געפראָוועט וואַכנעכט אויף די הויכע בערג און די טיפע טאָלן. ער האָט געלייענט די מזלות וואָס האָבן געוואַנדערט אויפן הימל. ווען ער איז אַהיימגעקומען און דערזען דעם בראַך — האָט ער גענומען דעם שפּאַקטיוו און אַוועק צום לאַנד פון זײַנע אַבות. — —

ערב שבת האָט מײַן מומע אויפגעלעבט. די נשמה־תּירה האָט אַרויס־געשיינט פון אירע גרויע אויגן, די קנייטשן אויף איר פנים האָבן זיך אויסגעפרעסט. זי האָט איינגעקויפט פלייש בײַם גלאַט־פּרשן קצב. זי האָט געקאַכט צימעס פון מייערן און געבאַקן אַ זיסן קוגל. לכּבוד שבת האָט זי אַרויסגענומען דאָס בעסטע קלייד פון דער שאַפע, עס אויסגעלייגט אויפן בעט, צוזאַמען מיט דער ווייס־וויידענער פאַטשיילע מיט די גאַלדענע פּראַנדזן, אין וועלכער זי פלעגט בענטשן די שבת־ליכט.

די פאַטשיילע האָט מײַן טאַנטע מיטגעבראַכט פון פּוילן. דאָס איז געווען דער איינציקער אַנדענק פון איר פאַרשטאַרבענער מאַמען. די פאַטשיילע האָט מײַן טאַנטע באַשטימט צו טראָגן אויף איר קאַפּ ווען די צײַט וועט קומען זיך צו שטעלן פאַרן רבּנו־של־עולם. זי האָט אויך אַליין אויפגענייט תּכריכים מיט לאַנגע אַרבּל און מיט אַ הויך קעלנערל, פאַרענדיקט מיט אַ שליאַרקעלע, ווי ס'פאַסט פאַר אַ צדקת.

מיט יעדן טאַג איז מײַן מומע געוואָרן פרומער, אַפּגעהיטענער און זיך אַלץ מער דערווייטערט פון דער גשמיותדיקער וועלט.

— פאַר וואָס גייסטו ניט אַ מאַל אין פאַרק אַרײַן? — פלעג איך זי אַפט פּרעגן — וועסט זיך אַנשעפּן מיט אַ ביסל פּרישער לופט, שמועסן מיט ווייבער.

— איך האָב קיין צײַט ניט, קינד מײַנס — האָט זי געזאָגט — איך האָב נאָך אַזוי פיל צו טאָן און מײַן זון האַלט שוין בײַם אונטערגיין.

ווען אונדזער משפחה האָט זיך פאַרגרעסערט און דער אַפאַרטמענט אויף אוישן-אָוועניו איז געוואָרן צו ענג, האָבן מיר באַשלאָסן צו קויפן אַ הויז אין לאַנג-אַיילענד. אומדערוואָרט האָט זיך מיין מומע אָפגעזאָגט מיט אונדז מיטצוקומען. איר איז יענע געגנט ניט באַקאַנט, אפשר איז דאָרט קיין בית-מדרש ניט פאַראַן. איצט, אויף דער עלטער, וועט זי זיך אין אַ גוישער געגנט ניט אַרײַנציען, אפילו ניט צווישן ייִדישע גויים.

זיבעציק יאָר איז מיין מומע אַלט געווען ווען זי איז אַרײַן אין דער „אַלד עידזש האָום“. אַלץ וואָס זי האָט פאַרמאַגט, האָט זי זיי אָפגעגעבן. דאָרט האָט זי ווידער אַ מאָל אָנגעהויבן צו שפאַרן. יעדע פענע, וואָס איך האָב איר געגעבן, האָט זי אַוועקגעלייגט פאַר די רבנים, תלמידי-חכמים, איבער אַ הונדערט יאָר. זי האָט זיך ניט פאַרגונען צו קויפן אַ פרוכט, אַ קליידל, אַלץ איז געגאַנגען אין בײַטעלע אַרײַן וואָס איז געהאַנגען בײַ איר אויפן האַלדז ווי אַ קמיע.

מיין מומע האָט קיין אייגענע קינדער ניט געהאַט. וויפל איך האָב געטאָן פאַר איר, האָט זיך אַלץ געדאַכט אַז אייגענע וואַלטן געווען בעסער : אַ זון וואַלט געזאָגט קדיש, אַ טאַכטער וואַלט געטיילט צדקה, איר נשמה זאָל ניט פאַרשעמט ווערן אויף יענער וועלט. אַזוי מוז זי אַלץ אַליין פאַר-זאָרגן.

יעדן זונטיק פלעג איך באַזוכן מיין מומע אין דער „אַלד עידזש האָום“. אויך דאָרט איז זי געווען פאַרנומען, אַ מאָל האָט זי געזאָגט אַ קאַפיטל תהילים פאַר אַ חולה, אָדער געשריבן אַ בריוו פאַר אַ פרוי וואָס האָט געבען אַליין ניט געקאַנט שרײַבן. מיט דער צײַט האָב איך אָנגעהויבן צו באַמערקן אַז צווישן מיין מומעס נאָרמאַלע רייד כאַפן זיך אַרײַן אַפּווייכונגען.

— זעסט די פרויקע ? זי איז אונדזער שוחטס יינגסטע טאַכטער. דו מוזסט זי נאָך געדענקען פון דער היים. דאָרט איז זי געווען אַ גאַנצער „יאַ טעביע דאַם“, דאָ איז זי געבען אַן אָפגעקומענע. זי שעמט זיך מיר אין די אויגן צו קוקן. זי וויל מיר אײַנרעדן אַז זי קומט גאָר פון וואַרשע. נו, אַז פאַר איר איז גוט, איז פאַר מיר נײַחא.

דאָס איז ניט געווען דער איינציקער פאַל. מיין מומע האָט פאַקטיש באַפעלקערט די „האַום“ מיט די טיפן פון איר שטעטל. דער דאָרטיקער שטריק-דרייער איז דאָ מגולגל געוואָרן אין אַ משגיה. דעם פאַכטערס זון

איז דאָ געוואָרן דער הויזדאָקטער. דער חזן איז פאַרבליבן דער זעלבער וואָס האָט אַ מאָל געדאוונט אין דער גרויסער קלויז. איך האָב וועגן דער דערשיינונג גערעדט מיטן דאָקטער. ער האָט מיר פאַרזיכערט אַז דאָס איז דער רעזולטאַט פון פאַרהאַרטעוועטע אַדערן. איך האָב מיר געהאַט מײַן אייגענע אויסטייטשונג. מײַן מומע איז פשוט אַנטלאָפן פון דער „האַום“ צוריק אין שטעטל אַרײַן. זי איז אַוועק צו איר היים, צו איר יוגנט, צו איר שורש. זי איז געגאַנגען שטופנווייז, גענידערט ווי פון אַ לייטער, טרעפּ נאָך טרעפּ, צו איר אייגענעם בראשית.

איין מאָל, אין אַ זונטיק-פאַרנאַכט, האָט זי מיך גערופן מיטן נאָמען פון מײַן מאַמען, איר שוועסטער.

— פעסעניו — האָט זי צו מיר געזאָגט — איך מוז דיר עפעס דערציילן, נאָר געדענק, פאַר קיינעם קיין וואָרט ניט איבערצוחזון — זי האָט צוגערוקט איר בענקל נאָענט צו מײַנעם, אירע אויגן האָבן געלויכטן, די ווייסע האָר פון הינטער דער פאַטשיילע האָבן זיך אַפּערגערוקט און געוויזן אַ פאַרשאַרטן לאַק פון אַ יונג מיידל.

— הער אַ מעשה — האָט זי געזאָגט — מאַטעלע שויבער האָט זיך שוין ווידער באַוויזן, איך פאַרשטיי גאַרניט פון וואָנען ער געפינט אויס וווּ איך ווין. איך בעט דיך, פעסעניו, למען-השם, פאַרן טאַטן קיין וואָרט ניט דערציילן. — זי קוקט מיר גליַיַך אין די אויגן, שמייכלט צו עמעצן הינטער מײַנע פלייצעס. איך דריי אַוועק דעם קאַפּ, איך וויל ניט זי זאָל דערקענען, אַז איך זע ווי זי בלאַנדזשעט. — ער דרייט זיך שוין ווידער ביים פענצטער, ווי אַ מאָל אין די אַלטע גוטע יאָרן. איך בעט זיך בײַ אים: ס׳מײַטש, מאַטעלע, דו האָסט דאָך אַ ווייב מיט קינדער, וואָס ווילסטו פון מיר? — דו ביסט מײַן זיווג, פון הימל מיר באַשערט — ענטפערט ער מיר... נעכטן אַוונט, איך האָב נאָר וואָס אַפּגעזאָגט „גאָט פון אַברהם“, קיין ליכט האָט נאָך ניט געברענט, ווען איך הער מיט אַ מאָל ווי מ׳קלאַפט אין פענצטער, ניט חלילה מיט קיין זאַמאָך, ניט מיט קיין בייזווייליקייט, נאָר עפעס אַ מיין גלעטן, זאַכט ווי אַ געבעט... איך גיב אַ קוק, ס׳איז מאַטל. — וואָס טוסטו דאָ אין אַזאַ רעגן? — פרעג איך אים. — עפן, רחלע — בעט ער זיך בײַ מיר. ער בליצט אויף מיר מיט זײַנע ציגלינערישע אויגן, אַזש ס׳ווערט מיר הייס און קאַלט. איך גיי אויס פון שרעק, יעדע מינוט קאַן דער טאַטע

אַרײַנקומען... און ער טרעט ניט אָפּ. — רחלע לעבן, עפּן דאָס פענצטער, דאָס חיות גייט מיר אויס נאָך דיר. — זײַנע צעגליטע אויגן ברענען אויס לעכער אין דער שויב. איך פאַרשטעל זיך די אויגן... איך וויל אויף אים ניט קוקן... איך וויל ניט זען די נעץ, וואָס ער שפּרייט פאַר מיר... כאַפּ איך דאָס ספר, וואָס ליגט אויפּן טישל, דער זכות פּון טאַטע-מאַמע שטייען מיר בײַ... און כאַטש איך דריי ניט אויס דעם קאַפּ, פיל איך אָבער אַז ער שטייט נאָך אַלץ... אַזאַ פאַרלירענער, אַזאַ באַטריבטער...

מײַן מומע וויינט און איך וויין מיט מיט איר.

אַ גאַנצן זומער האָט מײַן מומע פּאַנטאַזירט וועגן מאַטלען. מיטן אַנקום פּון האַרבסט האָט איר וועג באַרג-אַראַפּ גענומען לויפּן ווי אויף גליטששיך. אַרום חנוכה איז זי שוין געווען אַ קליין מיידל... זי לויפט אַרום באַרוועס, וואַשט דער מוטערס לאַקשנברעט אין טײַך... זי לייגט אַוועק דעם לאַקשנ-ברעט אויפּן וואַסער און שווימט אַוועק מיטן שטראָם...

ניט אַלע מאָל האָבן אירע געדאַנקען געוואַנדערט. די דאָזיקע עקס-קורסיעס זענען פאַרגעקומען מיינסטנס צווישן טאַג און נאַכט, ווען זי האָט אַוועקגעלייגט דאָס ספר און געבליבן אַליין מיט די נאַקעטע ווענט. זי האָט זיך זעלטן באַקלאַגט אויף איר דאָליע, זי האָט אַפילו אויפּגעהערט מקנא צו זײַן די ווייבער וואָס האָבן אייגענע קינדער.

— גאַטס וועגן זענען פאַרבאַרגענע — האָט זי געזאָגט — דער מענטש מיט זײַן באַגרענעצטן שכל קאָן זײַנע דרכים ניט משיג זײַן.

✱

איך בין געלעגן אין בעט און געטראַכט וועגן דעם באַגרענעצטן שכל פּון מענטש. דער מאַרץ-ווינט האָט ערגעץ וווּ אַוועקגעצויגן, מיטגענומען מיט זיך די קלאַגווייבער וואָס האָבן גערעדט צו מיר מיט מײַן מומעס שטים. איך האָב אויך געטראַכט וועגן יענעם פּילאַזאַף וואָס האָט געזאָגט אַז אַ ביסל וויסן איז געפּערלעך. יא, אַ ביסל האָב איך דאָך געוואוסט. לעצטנס, ווען זי האָט מיך אַנגעהויבן צו רופן מאַמע, האָב איך געוואוסט, אַז איר סוף איז נאָענט. איך האָב אַפילו געבעטן בײַם סעקרעטאַר מיר באַלד צו טעלעפּאָנירן בײַם מינדעסטן בײַט אין איר געזונט-צושטאַנד.

נו, האָבן זיי מיר געלאָזט וויסן איצט, ווען ס'איז שוין געווען צו שפּעט, ווען גאַטס פאַרבאַרגענע וועגן טרײַבן מיך אַראָפּ פּון זינען.

נאך אַ מאָל און ווידער אַ מאָל האָב איך זיך פאַרגעשטעלט איר פאַר-
צווייפלונג. זי האָט אַלץ געשטעלט אויף מיין לעצטן באַזוך. זי האָט געהאַט
אַזוי פיל צו זאָגן... אַזוי פיל צו הערן... איך האָב זיך פאַרגעשטעלט ווי זי
האַט זיך געראַנגלט מיטן טויט. אים געשטעלט אַ ווידערשטאַנד, געוואָרט
און געהאַפט, אַז אַט-אַט וועט זיך די טיר עפענען און איך וועל אַרײַנקומען.
ביז פינף אַ זייגער פאַר נאַכט האָט זי דעם מלאך-המוות ניט צוגעלאָזט.
מיטן אַנקום פון דער נאַכט האָבן זיך אירע געדאַנקען אַוודאי פאַרפלאַנטערט,
אַפגעווייכט פון סטראַטעגישן פונקט, ערשט דעמאָלט האָט פביכול זי מנצח
געווען...

וואָלטן זיי מיך געווען גערופן באַצײַטנס, וואָלט איך געווען געשטאַנען
בײַ איר טויטן בעט — אפשר מיט די ווייסע פליגל פון מלאך גבריאל. איך
וואָלט געעפנט פאַר איר די טויערן פון גן-עדן. איך וואָלט זי געווען אַרײַב-
געפירט מיט פאַראַד צו איר ווילפאַרדינטן אָרט, וווּ די אַבות און אימהות,
און אַלע צדיקים און צדקניות, זינגען שירה פאַרן פּיסא הפּבור.
מיטן טאָג גלייך בין איך אויפגעשטאַנען, אויסגעפרעסט איר אויס-
שטייער, עס איינגעפאַקט אין זײַדן פאַפיר און מיר זענען אַוועק צו דער
לוויה.

אין דער „לאַבי“ זענען מיך די ווייבער באַפאַלן: — סטייטש, ווי האָט
דאָס אַ מענטש אַזאַ אייזערן האַרץ, אירע געוויינען האָבן געקאַנט אַ שטיין
רירן און איר האָט ניט געפונען פאַר נייטיק צו ענטפערן איר געבעט. אין
אַפּיס האָט מען אונדז געזאָגט, אַז זיי האָבן אייך טעלעפּאָנירט, האָט זי נעבעך
געוואָרט, ביז די נשמה איז איר אויסגעגאַנגען.

איך בין נאַכגעגאַנגען דעם מאַן וואָס האָט מיך אַראַפּגעפירט אין קעלער
צו אידענטיפיצירן דעם גוף. זי איז געלעגן אין אַפּענעם אָרון, איינגעהילט
אין ביליקן לײוונט, צונויפגעסטריגעוועט מיט לאַנגע שטעד.
איינגעפרוירן אין שרעק בין איך געשטאַנען און געקוקט. איך מוז
דאָס טאָן... איך מוז! דער געדאַנק האָט מיך געהאַלטן מיט אייזערנע קלאַ-
מערן. איך האָב אַ קוק געטאָן אויף מיין באַגלייטער. „גייט אַרויס פון
דאַנען!“ — האָב איך אַ זאָג געטאָן מיט אַ קול, קעגן וועלכן ער האָט קיין
ווידערשטאַנד ניט געקאַנט שטעלן. ער האָט מיך אַנגעקוקט אַ ביסל פאַר-
חידושט, נאָר געזאָגט האָט ער גאַרנישט.

ווען ער איז ארויס, האָב איך אויפגעפאַקט דעם גאַרניטור מיטן שליאַ-
 קעלע אַרום האַלדן און מיט די קריינדעלעך אַרום די אַרבל. איך האָב די
 תכריכים אַרויפגעצויגן אויף איר דאַרן גוף, פון די פיס ביז צו אירע בלויע
 ליפן. איך האָב איינגעהילט איר קאַפּ מיט דעם צוגעגרייטן הייבל און איבער
 דעם הייבל האָב איך איר אָנגעטאַן איר מאַמעס ווייס-זיידענע פאַטשיילע,
 אַרומגעליאַמעוועט מיט גאַלדענע פראַנדון. איך האָב די פאַטשיילע אַראָפּ-
 גערוקט ביז איבער אירע פאַרמאַכטע אויגן. בלויז די נאַז, אויסגעצויגן,
 פאַרשפיצט, האָט אַרויסגעקוקט צו מיר.

פאַרפאַנצערט קעגן שרעק, קעגן טויט, קעגן מיינע אייגענע געפילן —
 האָב איך צוגערירט מיינע ליפן צו דער זיידענער פאַטשיילע, און מיר האָט
 זיך אויסגעוויזן אַז איך האָב מיט דעם זשעסט באַפרייט די פאַרשפאַרטע
 נשמה וואָס האָט זיך אויפגעהויבן מיט אַ שטילן פלאַטער און אַוועקגעשוועבט
 צו אירע באַשערטע הייכן — איבערלאַזנדיק דעם גוף ווי אַ מתנה דער
 מאַמע ערד.

דאָס שרעטעלע

שוין ביים לעבן איז חיהלע געווען אַ לעגענדע. נאָך איר טויט האָט די שארית-הפליטה מיטגענומען די לעגענדע און ווי אַ לעבעדיקן זאָמען זי פאַרפלאַנצט איבער אַלע פיר עקן פון דער וועלט.

די גוי'שע איינוווינערס צווישן דניעפער און דניעסטער האָבן זיך פון יענער פעטער, מיט בלוט אַנגעפוישטער ערד ניט גערירט. ווי זיך אליין צו להכעיס, האָבן זיי אויפגעקליבן די רעשטלעך פון דער צעברעקלטער לעגענדע, זיי איינגעפעדעמט אויפן היימישן מיטאַס-שפינדל.

דער הילצערנער צלם אויף וועלכן מ'האָט חיהלען צוגענאַגלט שטייט נאָך אַלץ אויפן באַרג. ער טראָגט אויף זיין שפיץ דעם מיידלס ווייס-בלוי מיצל מיטן רויטן טראָלד. דעם שאַפנפעליך אין וועלכן זי איז געווען איינגע-הילט האָט די צייט צעריבן. פיצלעך פוטער שטעקן נאָך אַלץ פאַרשטאַכענע אין דעם צעפוילטן סלופ. מען זאָגט אַז די פעלד-חיהלעך האַלטן אַן אויג אויפן מיצל. זיי נעמען עס אַראָפּ אין די פינצטערע נעכט ווען דאָס שרעטעלע באַווייזט זיך און הענגען עס צוריק אויף ווען עס גייט אַוועק. פויערים שמועסן אַז די געקרייציקטע, פונקט ווי יעזוס, איז אויפגעשטאַנען תחית-המתים. זי האַלט זיך אויף אין וואַלד. זי איז די פון גאַט-געשיקטע פאַטראָנקע פון די פירפסיקע איינוווינערס אין וואַלד. פויערטעס שווערן אַז זיי האָבן געזען דאָס מיידל וואַנדערן אין פעלד נאָך האַלבער נאַכט און מחנות חיהלעך אַרום איר. זי איז געווען איינגעהילט אין אַ ליכט ווי אין אַ קרישטאַלענעם קליאַש. דער קליאַש האָט געלויכטן אין דער פולער לבנה מיט אַלע פאַרבן פון רעגן-בויגן. זי איז אַריבערגעגאַנגען דעם וועג און איז אַרויס אויפן אַפענעם פעלד. די חיהלעך נאָך איר. ווען זי איז צוגעקומען נאַענט צום סטויג היי, דאַרטן וווּ זי פלעגט זיך אַ מאָל אויפהאַלטן, האָט דער לייכטנדיקער קליאַש זיך אויפגעהויבן און אַרומגעקרענצלט דעם סטויג, עלעהיי אַ רייף אויפן קאַפּ פון אַ הייליקן. זיי האָבן אַפילו געזען ווי די שטרועלעך אין סטויג היי טיילן זיך פונאַנדער און עפענען אַ וועג צו דער נאַרע וואָס זי האָט דאַרט אויסגעגראָבן.

זעונגען פון דעם מין האָבן זיך פאַרשפּרייט איבער דער אַרומיקער געגנט. גלייביקע זענען געקומען פון ווייט, האָבן געצונדן ליכט און געלייגט בלומען. זיי האָבן זיך געבוקט ביים סטויג היי און תפילה געטאָן צו דער פאַרהייליקטער, זי זאָל אין זכות פון צדקה זיי אויסהיילן פון די חולאַתן וואָס גאָט האָט אויף זיי אָנגעשיקט.

די גלחים פון יענע ערטער האָבן זיך קיין עצה ניט געקאָנט געבן. זיי האָבן זיך לאַנג מיישב געווען און ניט געקאָנט באַשליסן וואָס צו טאָן: צעוואַרפן דעם סטויג היי און פטור ווערן פון מיצל, וואָלט געמיינט אַפשוואַכן דעם אַזוי אויך שוין געפאַלענעם גלויבן. האָבן זיי פאַרביסן די ליפן, געקוקט צווישן די פינגער און געהאַפט אַז מיט דער צייט וועט די מעשה מיט דער געקרייזיקטער זיך אַפקילן, איר ייִדישער אַפּשטאַם וועט פאַרגעסן ווערן. אויב דער ערב־רב הונגערט נאָך ניסים — זאָל עס כאַטש ניט זיין קיין ייִדישער נס. ווי דער רויטאַרמייער האָט געזאָגט: „די ייִדן האָבן אונדז שוין געגעבן איין גאָט, מיר דאַרפן ניט קיין צווייטן“.

*

פון געבורט איז שוין דאָס מיידל געווען אינגעהילט אין אַ מיסטישער הילע. איר מוטער איז פאַרגאַנגען אין טראַגן נאָך דעם ווי זי האָט פאַרלוירן איר צייט. מיט אַ געפיל פון פרייד און באַדויער האָבן טאַטע־מאַמע געוואַרט אויף דאָס אומדערוואַרטע.

דעם דרייצנטן טאָג פון דרייצנטן חודש, וואָדר, דער טאָג ווען אַלע צוועלף מזלות האָבן געפויזעט איבערן דאָך, האָט דער סטאַליער ר' יוסף דערהערט דעם שאַרפן, אויסטערלישן פישטש פונעם נייִ־געבוירענעם באַ־שעפעניש. האָט ער אַוועקגעלייגט דאָס תהלימל און איז אַריין אין חדר פון דער געווינעריין.

די באַבע האָט געהאַלטן דאָס נפּשל ביים קאַרק, ווי מען האַלט אַ נאַס קעצל.

— אוי־וויי, ווי האָט אַ מאַמע אַזאַ פאַרזעעניש? — האָט זי געיאַמערט. ווען דער סטאַליער איז אַריינגעקומען איז די גויע שטיל געבליבן. זי האָט געקוקט מיט פאַרלעגנהייט, דאָ אויפן טאַטן, דאָ אויף דער מאַמען... — איר האָט צוויי דערוואַקסענע זין — האָט זי גערעדט ווי צו זיך אַליין — האָט גאָט אין האַרצן און ווערט פטור פון דעם פאַרזעעניש.

דער סטאָליער האָט געקוקט אויף דעם נייעם שפראַך אין דער משפּחה. ער האָט געזען אַ קליין רויט נפּשל רייסט זיך אין דער באַבעס הענט. דאָס גופּל איז פּאַרוואַקסן מיט לאַנגע שטעכיקע, פּעך-שוואַרצע האָר און עס ציטערט אין דער לופּטן ווי אַ וואַרעם אויף דער ווענטקע.

די געווינערין האָט אויסגעבראַכן אין אַ ביטער געוויין. דער סטאָליער איז געשטאַנען, געקוקט אויפן ווייב, געקוקט אויפן קינד. מיט אַ מאָל האָט ער זיך אָפּגעקערט און אַנגעהויבן שפּרייזן איבערן חדר. נאָך דעם ווי ער האָט אָפּגעצייילט דרייצן מאָל אַהין און דרייצן מאָל צוריק, איז ער שטיין געבליבן. אַ ברייטער שמייכל האָט זיך צעשפּילט אויף זײַן פנים.

— חלילה, אישה, דאָס איז ניט קיין צײַט פאַר טרערן. וואָס דער באַשעפּער שענקט, דאַרף מען אָננעמען באַהבה.

מ'האָט דעם מיידעלע אַ נאַמען געגעבן נאָך ביידע באַבעס: ברכה, נאָך דער באַבע פון טאַטנס צד, און חיהלע, נאָך דער באַבע פון דער מוטערס צד. גערופן האָט מען זי חיה-ברכה. שפּעטער איז ברכה אַוועקגעפאַלן און געבליבן איז חיהלע אַליין.

חיהלע האָט זיך ניט געאַיילט אונטערצוואַקסן. צו דריי יאָר איז זי נאָך געקראַכן אויף אַלע פיר. זי האָט נאָך אַלץ געצויגן איר יניקה פון דער מוטערס ברוסט. «מאַמע, זעץ זיך. איך בין הונגעריק!» — פּלעגט חיהלע זאָגן און אונטעררוקן דער מאַמען דאָס דרייפּסיקע בענקעלע.

וואָס חיהלען האָט געפּעלט אין וואַקס, האָט זי דערגאַנצט מיט חן. ס'האָט אויסגעזען ווי די נאַטור וויל פאַרגלעטן איר טעות און דערפאַר האָט זי באַשאַנקען דאָס קינד מיט אוצרות וואָס זי האַלט פאַרבאַרגן אויפן דנאָ. זי האָט פאַרשאַרפט ביז גאַר דעם קינדס חושים; די ווילדע שוואַרצע האָר מיט וועלכע דאָס מיידעלע איז געבוירן געוואָרן זענען ביסלעכווייז פאַר-שווונדן; די הויט האָט זיך אויסגעלייטערט, געוואָרן גלאַט און דורכזעיק, איבער אַ נעץ פון בלויע אַדערלעך, אויסגעשפּרייטע ווי אַ מאַפּע פון אַ פאַרלוירענער וועלט. חיהלע האָט געהאַט אַ קאַפּ מיט גאַלדענע קרייזעלעך. אירע אויגן האָבן געלויכטן ווי פּליסיקער בורשטיין. זי האָט געהאַט אַ קור-נאַסע נעזעלע און אַ פאַרשפּיצט פּיסקעלע ווי ביי אַ סאַרנע.

אַזוי טשיקאַווע איז חיהלע געווען, אַז עס האָבן זיך גענומען שפּרייטן קלאַנגען, אַז בײַם סטאָליער ר' יוסף כאַוועט זיך אַ שרעטעלע. פּלה-מיידלעך

האָבן געלעכצט זי צו האַלטן אין די אַרעמס. אַ קוש פון איר פאַרשפּיצט פּיסקעלע האָט געמיינט אין גיכן פאַרקנסט ווערן. עקרות האָבן געגלייבט אַז אַ פּלעכט פון אירע קרייזעלעך איז אַ זיכערע סגולה געהאַלפן צו ווערן. צו זעקס יאָר איז דאָס שרעטעלע אַרײַן אין ערשטן קלאָס. די לערערין, די פּריצה, האָט זי אַוועקגעזעצט אויף דער לעצטער באַנק, צו גלייך מיט אַלע ייִדישע קינדער. איין מאָל, ווען די פּריצה האָט שפּאַצירט מיט דער ווירע אין דער האַנט און געזוכט אַ קרבן אויסצולאָזן איר פּעס, האָט זי זיך אָפּגעשטעלט לעבן חיהלען און איר געהייסן אויפהייבן די האַנט. חיהלע האָט פאַרזשמורעט אירע קעזישע אייגעלעך און זיך צעשמייכלט מיט איר פאַר-שפּיצט פּיסקעלע. איר צורה האָט געלויכטן מיט פאַרכישופּטער שיינקייט, ווי מלכותדיק בלוט וואַלט געשטראָמט אין אירע אַדערן. די לערערין איז שטיין געבליבן אַ פאַרגאַפטע. זי האָט געוואַלט עפּעס פּרעגן און האָט פאַר-געסן וואָס. איז זי געשטאַנען און געקלאַפט מיט דער ווירע אויף דער אייגע-נער דלאַניע, געזוכט דעם געדאַנק וואָס זי האָט אָקערשט פאַרלוירן. וואָס לענגער זי האָט אַרײַנגעקוקט אין דעם ייִדישן קינדס אייגעלעך, אַלץ ווייטער איז זי אַוועק פון קלאָס, פון די תּלמידים. זי האָט דערפּילט אַז זי שטייט דאָ פאַר אַן איבערנאַטירלעכן כּוח. דער געדאַנק איז צו איר געקומען אַזוי אומגעריכט, אַז זי האָט זיך אַזש איבערגעצלמט.

*

חיהלע האָט ניט געוואָסט מיט וואָס פאַר אַ זעלטענע מתנות די נאַטור האָט זי באַשאַנקען. זי האָט געמיינט אַז אַלע מענטשן קאָנען פאַרויספּילן וואָס עס דאַרף פאַרקומען שפּעטער. זי האָט ניט געקאַנט פאַרשטיין, למאַי איר מוטער זעט ניט ווי דער טאַטע איילט זיך שוין אַהיים. ער שטייט ביים פּעטער עליע אויף דער פּאַדווירע, זיי שפּאַנען די פּערד. דער קליינער יאַסעלע זיצט שוין אויף דער קעלניע. זײַן לאַקירטער דאַשיק גלאַנצט אין דער זון.

— ווי אַזוי קאַנסטו זען וואָס עס טוט זיך אויף יענער זײַט דאַרף, ווען דו ביסט איצטער אין הויז מיט מיר צו גלייך? — פּרעגט די מאַמע.
— איך ווייס ניט ווי אַזוי — ענטפּערט חיהלע — נאָר איך זע.
דאָס הויז וווּ חיהלע איז געבוירן געוואָרן און אויסגעוואַקסן איז געשטאַ-נען צופּונסן פון אַ הויכן באַרג, ביים ברעג פון וואַלד, נאָענט פון גרויסן

שיידוועג. קיין שכנים האָבן זיי ניט געהאַט. קינדער צום שפּילן זענען ניט געווען, האָט חיהלע זיך אַרומגערינגלט מיט אויסגעחלומטע חברטעס. זי האָט די חברטעס גערופן איטלעכע ביי איר נאָמען. זי האָט זיי אויסגעסטרויעט אין אויסטערלישע מלבושים. טייבעלען האָט זי פאַרפּוצט אין אַ ווייס קלייד באַזוימט מיט פעדערן פון אַ פּאַווע. ליליתן האָט זי געקליידט לויט דער צייט פון טאָג. אין דער פרי איז זי געווען אַ בלייכע, אין טוי אויסגעבאָדן, די האָר נאָס, צעשפּרייט איבערן פנים, אַרום האַלבן טאָג האָבן זיך אירע צעפּ אַנגעצונדן ווי די שטראַלן פון דער זון, בעת זי אַליין איז געווען אַינגעהילט אין אַ מילדן שאַטן. איר בעסטע חברטע איז געווען רחלע. פאַר איר האָט חיהלע גענייט נייע קליידער. זי האָט אויך גענייט קליידער פאַר די אַנדערע, נאָר אויף זיי האָבן זיך די קליידער גלייך פאַרוואַנדלט אין זייער אַריגינעלן לבוש. דאָס איינציק-אייגענע וואָס רחלע האָט שטענדיק געטראָגן, איז געווען דאָס ווייס-בלויע מיצל מיטן רויטן טראַלד.

אין גאַרטן הינטערן הויז פלעגן די חברטעס אויף איר וואַרטן. גאַנצע טעג פלעגן זיי פאַרברענגען אין גאַרטן. חיהלע פלעגט מכבד זיין אירע חברטעס מיט זיסע קיכעלעך, מיט די פלוימען פון סאָד. זיי פלעגן צוזאַמען קלעטערן אויף די ביימער, זיך באַוואַרפן מיט אויבס. ווינטער פלעגט זיי חיהלע פאַרבעטן אין הויז אַרײַן. אין דער שטילקייט פון איר צימער פלעגן די חברטעס איר העלפן ביי דער שולאַרבעט, איר אונטערזאָגן וואָס און ווען די לערערין וועט פּרעגן און צוגרייטן חיהלען מיטן ריכטיקן ענטפער.

*

ווען די דייטשן האָבן אַינגענומען יענע געגנט, איז חיהלע אַלט געווען אַ יאָר צען. זי האָט דערפילט די ספּנה נאָך איידער די קלאַנגען פון רציחה האָבן דערגרייכט צו יענעם יישוב. חיהלע האָט געפּוועלט ביי אירע גרויסע ברידער אויסצוגראָבן אַ באַהעלטעניש אין וואַלד. טאַטע-מאַמע האָבן עס באַטראַכט פאַר אַ שטות. „דער וואַלד איז פאַר חיות, ניט פאַר קיין מענטשן“ — האָבן זיי געזאָגט.

הינטער די אויגן פון טאַטע-מאַמע האָט חיהלע, צוזאַמען מיט אירע ברידער, אַריבערגעטראָגן קליידער און שפּיז אין דער באַהעלטעניש. ווען די גאַס איז פאַר די ברידער געוואָרן אַ ספּנה, האָט חיהלע אַליין זיך מיט

דעם פארנומען. זי האט אריבערגעטראגן פאסאליעס, ארבעס, מעל, צוקער, זאלי. זי האט זיך דורכגעשווארצט דורך אלע ספנות, געלאפן אויף אירע פלינקע פיסעלעך, טאקע ווי א שרעטעלע, נידעריק ביי דער ערד. אירע אויספאנטאזירטע חברטעס האבן איר אונטערגעזאגט וועמען אויסצומיידן און וועמען צו געטרויען. זי האט געקאנט פילן די ספנה סיי פון דער נאָענט, סיי פון דער ווייט און תיכף נעלם ווערן.

אזוי איז אדורך דער ערשטער ווינטער. באַלד נאָך פסח זענען געקומען נייע גזירות, צווישן זיי דער אַכזריותדיקער גירוש-באפעל. חיהלע האט זיך אינגעשפארט אַז זי גייט ניט. זי וועט זיך ניט לאָזן פאַרנאַרן ווי אַ גאַנדז אין שטייג אַריין און וואַרטן אויפן שוחט. ס'האַבן ניט געהאַלפן די טענות פון טאַטן, דאָס געוויין פון דער מאַמען. חיהלע איז געבליבן בנים איריקן: זי גייט ניט מיט אַפענע אויגן אין אַ צוגעגרייטער פאַסטקע אַריין.

— נאַרעלע, ווער רעדט דען פון אַ פאַסטקע? — האַט דער טאַטע געפרוווט זי איבערצורעדן — פאַרקערט, די געטאָווענט וועלן אונדז אים-ירצה-השם באַשיצן. אין אַ צייט ווען יידיש לעבן איז הפקר, איז אַודאי גלייכער צו זיין אין איינעם. אליין קאָן מען זיך קעגן אַ באַוואַפנטער מאַכט ניט שטעלן. צוזאַמען זענען מיר פאַרט אַ פוח.

אויפן וועג אין שטאָט אַריין האַט חיהלע זיך צונויפגערעדט מיט אירע אויסגעחלומטע חברטעס און אלע ווי איינע האַבן באַשלאָסן אַז זי מוז אַנט-טלויפן. ביי דער ערשטער געלעגנהייט האַט זיך חיהלע אַרויסגעשאַרט פון דער לאַנגער שורה יידן און איז אַוועק צו אירע ברידער אין וואַלד אַריין.

ס'איז געווען ערב-שבעות. אין וואַלד האַבן געצייטיקט אלערליי קריי-טעכצער, יאַדעס, שוועמלעך. פעטע קאַרעניעס האַבן צעשפאַרט די ערד. דער וואַלד האַט געאַטעמט מיט וואַרעמער פייכטקייט, פון דער קאַרע איז גערונען זיסער זאַפט. אין זומפיקע וואַסערן האַבן ווילדע קאַטשקעס פאַר-לייגט זייערע נעסטן, חיות פון אלע מינים האַבן דאַרט געפונען זייער היים. דער וואַלד האַט די אַנטרונענע אויפגענומען מיט דער זעלבער ברייטהאַר-ציקייט ווי זיינע פירפּיסיקע איינזוינערס. ווילדע געוויקסן האַבן פאַרדעקט די זעמליאַנקע, פּוילנדיקע בלעטלעך האַבן פאַרדעקט דעם שליאַך. פאַר חיהלען איז דאָס געווען די שענסטע צייט אין איר לעבן. די זעמליאַנקע איז

געוואָרן אַ צענטער פאַר אַנטרונגענע, מאַמעס מיט פּיצלעך קינדער, יונגע-
לייט מיט וואָפּן אין די הענט. די פּויערים אין די נאַענטע דערפער האָבן
געציטערט פאַר זיי. זיי האָבן געצאָלט צינז אין דער פאַרעם פון שפּיז.
חיהלע איז מיט אַ מאָל געוואָרן אַ דערוואַקסענער מענטש. מ'האַט אָפּגעשאַצט
אירע פּעיקייטן און קעגן דעם ווילן פון אירע ברידער איר אָנפאַרטרויט
וויכטיקע שליחותן.

חיהלע האָט ליב געהאַט צו זיין זעלבשטענדיק. אונטערן לבוש פון דער
נאַכט פּלעגט זי זיך אַרײַנבאַפּן אין איר אייגענעם גאַרטן. דאָרט פּלעגט זי
אין איינעם מיט אירע חברטעס אויסגראָבן די מערעלעך, די בורעקלעך, די
גרינע אַרבעסלעך, די זיסע קוקורוזעס און אַזוי לאַכנדיק צוריק אַרײַן אין
וואַלד און איבערראַשט אירע ברידער מיט איר גרויסן נצחון. זי האָט אויך
אַרויסגעגנבעט דער מאַמעס אַינגעמאַכטס, דאָס שמאַלץ און דעם האַניק,
דאָס מעל, די קליינע וואָס דער טאַטע האָט אָנגעגרייט פאַר דער קו. די קו
זייערע איז שוין פון לאַנג אין שטאַל ניט געווען. חיהלע פּלעגט זיך אַרײַן-
כאַפּן צום פּויער וואָס האָט די בהמה צוגענומען. אין דער פינצטער פּלעגט
זי די קו אויסמעלקן, זיך אַנטרינקען מיט דער וואַרעמער מילך, דעם רעשט
אָוועקטראַגן אין וואַלד אַרײַן. זי האָט אויך אַריבערגעטראַגן וואַלענע דעקן,
קליידער, שיד, אַלץ וואָס די מאַמע האָט באַהאַלטן, ס'זאָל בלייבן אויף
דערנאָך, ווען זיי וועלן זיך אַם-ירצה-השם אומקערן צוריק אין זייער היים
אַרײַן.

✦

אויפן דרייצנטן יאָר פון חיהלעס לעבן, האָבן אירע חברטעס זי פּלוצעם
פאַרלאָזט. ס'איז געווען די נאַכט פון דער גרויסער שרפה. זייער הויז איז
געשטאַנען אין פּלאַמען. פון אַלע עקן דאַרף זענען פּויערים אָנגעלאָפּן, זיי
האַבן געכאַפט וואָס ס'איז זיי אין האַנט געקומען. ווער עס האָט געכאַפט
אַ טאַפּ, ווער אַ פּערענע, גלעזער, פּלעשער, זיי האָבן צעטראַגן דאָס האַלץ
פון דער קאַמער. חיהלע האָט אין איר זעקל אַרײַנגעפאַקט דעם טאַטנס
שאַפּנפּעליץ, אַ פאַרשימלט ברויט, אַ פּלאַש בראַנפּן און אַ קראַנץ גאַלדענע
ציבעלעס. זי איז געלאָפּן צווישן די רויבערס און קיינער האָט זי ניט דער-
קענט. חיהלע האָט איצט געטראַגן אַ פּויעריש פּעלצל, הויכע שטיוועלעך
און אַ לאַנגע ספּאַדניצע. די גאַלדענע קרייזעלעך, וואָס איר מוטער האָט

אזוי ליב געהאט צו קעמען, זענען געווען פארפלאַכטן אין דאָרע גוי'שע צעפעלעך, צוגעדעקט מיט אַ געבלימט טיכל.

חיהלע איז געלאָפֿן מיטן זאָק אויף דער פֿלייצע, זי האָט אַרומגעזוכט אירע חברטעס און זיי ניט געקאָנט געפינען. זי האָט געוואָלט זיי זאָלן איר העלפֿן אויסגראָבן דער מאַמעס גאַלדענע קייט מיט איר דימענטענעם פינ-גערל וואָס זי האָט באַגראָבן אונטערן קאַרשנבוים. זי האָט זיי געזוכט מיט די אויגן, מיטן האַרץ — זיי געבעטן, זיי באַשווירן. נאָך קיין מאָל פֿריער האָט זי זיך אין זיי אזוי שטאַרק ניט גענייטיקט. נאָך קיין מאָל פֿריער האָט זי זיך ניט געפֿילט אזוי עלנט. חיהלען האָט זיך געדאַכט אַז די פֿלאַמען וואָס פֿאַרצערן איר היים פֿאַרברענען די וואַרצלען פֿון איר אַנגעהעריקייט. און ווייל זי האָט אזוי געוואָלט זיך קלאַמערן אין עפעס — האָט זי גענומען לויפֿן, אַוועק פֿון פֿייער, און מיט געדרייטע סטעשקעס אַרײַן אין וואַלד. די זון האָט שוין געהאַלטן אין זינקען און באַמאָלן מיט רויטער פֿאַרב די שוואַרצע ביימער. חיהלע האָט געזען ווי די לעצטע פֿונקען פֿון איר חרובֿער היים שטאַרבן אָפֿ אין דער לופֿטן. אַן אויסגעמאַטערטע, אַ דערשלאָ-גענע, האָט זי אַראָפֿגעוואָרפֿן דעם זאָק פֿון דער פֿלייצע, אַ טרונק געטאָן פֿון דער פֿלאַש, פֿאַרביסן מיט אַ ציבעלע און איר איז געוואָרן וואַרעם אין איטלעכן אבר. נאָך דאָס געפֿיל פֿון עלנט האָט זי ניט אָפֿגעלאָזט. האָט זי ווידער פֿאַרוואָרפֿן אויף זיך דעם זאָק און איז אַרײַן טיפֿער אין וואַלד. חיהלע איז געגאַנגען מיטן וועג צו דער זעמליאַנקע. בײַ די זילבערנע בערעזקעס האָט זי זיך אָפֿגעשטעלט. אָפט פֿלעגן אירע חברטעס דאָ וואַרטן אויף איר. דאָס איז געווען אַ מין אינדזל אין מיטן וואַלד. אַן איינגעפונדעוועטער שבט פֿון זילבער-געפֿלעקטע ביימער האָט דאָ אויסגעשפֿרייט זײַן מלוכה. פֿון אַ הויפֿן שטיינער האָט געשלאָגן אַ לעבעדיקער קוואַל. חיהלע און אירע חברטעס האָבן גערופן דאָס אַרט רחלס ברונעם. אַהער פֿלעגט יעקב קומען אַנטרינקען זײַנע שאָף. בעת די שאָף האָבן געגאַפט אויף דעם זילבערנעם ווונדער, האָבן רחל און יעקב געשמועסט צווישן זיך. די פֿליי-זמר אויפֿן הימל האָבן אַרויסגעצויגן פֿייעלעך און פֿלייטעלעך פֿון זײַערע טיפע וואַלקן-קעשענעס און אויפֿגעשפֿילט אַ פֿריילעכס פֿאַר די קינדער אויף דער ערד. איצט איז חיהלע געשטאַנען און געוואַרט. די ביימער, נאַקעטע, האָבן אויף אירע שאלות קיין ענטפֿער ניט געהאַט. זי האָט אויפֿגעהויבן אירע אויגן

צו די פלייזער אויפן הימל, אבער זייערע אינסטרומענטן זענען שוין געווען פארדעקט מיט א שווארצן טוך. נאך קיין מאל אין איר לעבן איז א נאכט ניט געווען אזוי לאנג, אזוי פינצטער, אזוי ביטער-קאלט. א שרעק איז זי באפאלן. אין איר יאוש האט זי אנגעהויבן צו לייענען קריאת-שמע. זי האט געטאפטשעט אין דער פינצטער פון איין קענצייכן צום צווייטן. די שטילקייט אין וואלד איז געווארן טיפער, געדיכטער. דער הימל איז געווען שווארץ, אנגעפיקעוועט מיט שטערן. חיהלע זוכט און געפינט איר באקאנטן שטערן. ס'איז ניט דער גרעסטער, ניט דער העלסטער, נאר חיהלע ווייס אז מען קאן זיך אויף אים פארלאזן. גייענדיק אין זיין ריכטונג קומט זי אן צום אונטערגעזעגטן בוים. דארטן האט זי מיטן שטערן זיך באקענט. ער פירט זי בשלום דורך דער סאסנע-אלעע. חיהלע ציילט די ביימער: איינס, צוויי... דריי און דרייסיק ריזנביימער שטייען אויסגעשטעלט אין ביידע זייטן און זי, מיטן זאק אויף דער פלייצע, שפאנט און ציילט שטילערהייט.

אויפן אונטערגעזעגטן בוים בלייבט חיהלע זיצן. זי ווארט נאך אלץ אויף אירע חברטעס און דערוויילע טוליעט זי זיך צום טאטנס שאפנפליץ. זי כאפט א קוק אויף איר שטערן און מאכט צו די אויגן. ס'דאכט זיך איר אז לילית קומט אן צו לויפן. זי איז אנגעטאן אין שווארצן. א קריעה-שניט אויף איר ברוסט. חיהלע עפנט די אויגן: לילית איז ניטא. אויף איר שויס ליגט רחלס ווייס-בלוי מיטן רויטן טראלד... חיהלע הערט ליליתס קול, נאר זען זעט זי ניט. לילית זאגט איר, אז היינט איז איר געבוירן-טאג, דרייצן יאר איז זי היינט אלט: «מיר זענען געקומען מיט די צוועלף מזלות און מיר ציען אוועק מיט זיי. די מתנה אויף דיין שויס, איז פון רחלען. זי האט מער ניט קיין רשות איבער דיר. היט דאס מיטל ווי דיין אויג אין קאפ. אין צייט פון נויט וועט עס דיר ביישטיין... גיי ווו די פיס וועלן דיר טראגן. די זעמליאנקע איז לידיק. דינע ברידער זענען אוועק».

*

מיט א יאר שפעטער, ליגנדיק אין סטויג היי, האט חיהלע דערציילט אירע פירפסיקע פריינד ווי אזוי דער גורל האט זי אהער געבראכט. זי האט צו זיי גערעדט האלב-חיש, האלב-יידיש. וואס זי האט מיט ווערטער ניט דעררעדט, האט זי דערגאנצט אין דער מחשבה. די פעלדמייז, די האזן, די

רויט-גרויע וועווערקעס וועלכע האָבן געהויזט מיט איר צוזאַמען, האָבן איר געענטפערט אויף זייער שטייגער: געדרייט מיט די עקלעך, געצוקט מיט די נעזלעך. אין שטורעמדיקע וועטערן האָט זיך חיהלע פון סטויג ניט אַרויס-גערירט. זי פלעגט פאַרבעטן אירע באַפוטערטע שכנים צו טיילן מיט איר אַ מאַלצייט. עסן האָט זי געהאַט לרוב. זי פלעגט אַרומגיין איבער די פויע-רישע הייזער, וואָרפן קאַרטן און לייענען דאָס מזל וועדליק די צייכנס פון די הענט. די באַלוינונג פלעגט זי אַרײַנלייגן אין זאַק אַרײַן. חיהלע האָט גענומען אַלץ וואָס מ'האַט איר געגעבן: ברויט, מילך, אַן אויסגעקאַכט איי, צו מאַל אויך אַ הייסן רעטשעניק. פויערטעס האָבן גערן געגלייבט וואָס דאָס טשיקאַווע מיידל לייענט אַרויס פון זייערע הענט. חיהלע האָט פאַרויסגע-זאָגט דאָס וועטער, גערעטענישן, סאַכעס, אפילו דעם אויסגאַנג פון דער מלחמה. ווער עס האָט אַרײַנגעקוקט אין חיהלעס אויגן, האָט ניט-וויילנדיק אַרויסגעגעבן די סודות וואָס האָבן אים געדריקט. חיהלע האָט געמישט די קאַרטן און ווי אַ ווידערקול צוריקגעגעבן דעם פאַרטראַכטן זײַן געגאַרטן ווונטש.

מיט די באַשעפענישן אין סטויג היי איז די פאַרבינדונג געווען אַ פרייע, אַן קונצן, אַן מענטשלעכע מאַכערייקעס. זי האָט ניט באַדאַרפט זיך אַרײַנקוקן אין זייערע אויגן פדי צו וויסן וואָס זיי באַגערן. זי האָט געבראַכן קרישקעס ברויט און גערעדט צו די חיהלעך וואָס האָבן געטאַנצט אַרום איר:

— אייך איז וויל, איר דאַרפט זיך ניט אַנטאָן אין שונאס לבוש, איר דאַרפט זיך ניט אָנהענגען אַ צלם אויפן האַלדז, אָננעמען זײַן פאַרשאַלטן פנים. געווען אַ צייט ווען איך האָב ניט געוואוסט פון קיין באַהעלטענישן. איך האָב געווינט אין אַ הויז, געשלאָפן אין אַ בעט, אויף קישעלעך פון גענדזענעם פוך. ווינטער האָט מען אין דער גרויסער שטוב געהייצט דעם אייזערנעם אויוון. איך האָב ליב געהאַט צו זיצן אויפן פוסבענקעלע, קוקן אין פייער און טראַכטן טראַכטענישן. זונטיק פלעגן פויערים קומען טרינקען בראַנפן, זופן ביר. דאָס פּעסעלע מיטן מעשענעם צאַפן איז געשטאַנען אין מיטן שטוב. דער טאַטע האָט געצאַפט ביר, די מאַמע האָט פאַרברייט טיי. די פויערים האָבן געכליפטשעט די גאַלדענע טיי און פאַרביסן מיט ווייסינקע זעמל. היינט קאָן איך זיך מער ניט פאַרשטעלן מיין טאַטנס פנים, אַדער דעם קלאַנג פון מיין נאַמען, ווי ער פלעגט אַרויסקומען פון מיין מוטערס

מויל. איצט קלער איך, אפשר האָב איך דאָס אַלץ אויסגעטראַכט? אפשר בין איך גאָר דאָס באַבעטשקעלע וואָס איז אַרויסגעקומען פון אַלטן מעשה-ביכל צו באַשיצן אירע קינדערלעך פון בייזן בער? ווען ניט דעם טאַטנס שאַפּנ-פעלץ, דער איינציקער עדות אַז איך געהער צו אַן אַנדער מין, וואָלט איך גערן מיט אַיך אַרומגעלאָפּן, געגריזשעט גראָז און ניט געטראַכט פון דעם וואָס וועט זײַן, אַדער וואָס ס'איז אַ מאָל געווען.

חיהלעס פּריינד ווערן אומרויק. זיי לויפן אַוועק און קערן זיך באַלד צוריק. חיהלע שטעקט אַרויס דעם קאַפּ, דער הימל איז שוואַרץ. פון אַלע זײַטן לויפן כמאַרעס, זיי אַטאַקירן זיך קעגנזײטיק, ווי געפאַנצערטע טאַנקען אין קיינעמסלאַנד. דונערס קנאַלן. די ערד ציטערט. איבערן נאַקעטן פעלד יאָגט אַ ווינט. ער הייבט אויף אַ פאַרדאַרט צווייגל, אַ פאַרוואַגלט בלעטל און טאַנצט מיט זיי אין קאַראַהאַד. חיהלע גורעט זיך אַינן אין איר טאַטנס שאַפּנפעלץ. איר אַרט ניט וואָס די חיהלעך זיצן ניט אַינן אויף איין אַרט. זי רעדט, דערציילט, בילדער מיטן זיך, פאַסירונגען, אמתע און אויסגע-טראַכטע, זוכן אַ תיקון...

— נאָך דעם ווי לילית איז אַוועק — רעדט חיהלע ווייטער — האָב איך מער לעבן ניט געוואָלט. אַ געדיכטע פינצטערניש האָט צוגעדעקט דעם הימל. קיין שטערן האָב איך ניט געזען, איך האָב ניט געוויסט צי ס'איז שפעט, צי פרי. די חיות וואָס ציען זייער חיונה אונטערן צודעק פון דער נאַכט, זענען געלעגן אַינגעגראָבן אין זייערע נאַרעס. ס'האַט אויסגעזען ווי די גאַנצע וועלט וואָלט זיך פאַרשווירן קעגן מיר. איך מאַך צו די אויגן, איך שלאָף, וועק זיך איבער און דרעמל ווידער אַינן. אין שלאָף דערשפיר איך דעם ריח פון אַ טכויר. איך עפן די אויגן, ס'איז טאַג, אַ רויטע זון שפאַרט דורך די נידעריקע צווייגן. קליינע באַשעפענישן אַיילן צווישן די ביימער, זיי נישטערן צווישן די בלעטער, זוכן שפּיז. אַ פּוקס יאָגט פאַרבײַ, די חיהלעך צעלויפן זיך. אויך איך לויף, איך לויף אויף גאַטס באַראַט. אַ האָז קומט אַרויס פון זײַן נאַרע, ער דערשנאַפט מיין ריח און לויפט אַוועק. אויך איך שפיר דעם ריח פון מײַנע רודפים; איך וויל טאַקע ניט לעבן, אַבער אַרײַנפאַלן אין זייערע הענט וויל איך אוודאי ניט. לויף איך ווייטער. דער וועג איז מיר פרעמד. ס'קומען מיר אַנטקעגן רויטע יאָגדעס און שוואַרצע שוואַמען. איך ווייס זייער באַטײט. זיי ווינקען, מאַניען... איך שלינג דעם

סם, ווי ס'וואלט געווען דער מאמעס איינגעמאכטס. איך שלינג און ווארט אויפן סוף. בעת איך ווארט, שרייב איך מיין צוואה. איך לאז איבער פארן וואלף מיין טויטן גוף, די ביינער פארן פוקס צו גריזשען, די האר פאר די פייגל, צו בויען זייערע נעסטן, די אויגן פאר דער סאָווע און דאָס האַרץ פאר גאָט. איך צעברעקל דאָס לעצטע שטיקל ברויט. פייגעלעך זאמלען זיך אַרום מיר. פאַר וועמען זאָל איך לאָזן דעם שאַפּנפעלץ, טראַכט איך, און נעם ווידער שלינגען דעם שוואַרצן סם.

ס'יאָגט אָן אַ ווינט. ער הייבט אויף די בלעטער, דרייט מיט די ביימער. מיר פאַדררייט זיך דער קאַפּ. עמעץ שטופט אַ פינגער מיר אין האַלדז אַרײַן. צווינגט מיך צו ברעכן. איך ברעך ביז מיניע פּוּחות לאָזן זיך אויס. אַ לײַכט־קייט באַהערשט אַלע מיניע גלידער, כאַטש הייב זיך אויף און פּלי אַוועק. קיינ פּוּח צום פּליען האָב איך נײַט. די פייגל קוקן אויף מיר מיט באַדויער. אפשר בין איך שוין טויט? — טראַכט איך. איך דערשרעק זיך פאַר מיין אייגענעם געדאַנק. דער ווינט פּײַפט און איך הער אַ קול: צי אַרויף דאָס מיצל אויפן קאַפּ! איך קען די שטים. ס'איז רחלעס שטים. אירע טרערן באַגיסן מיין פנים. נעם איך דאָס מיצל און זעץ עס אַרויף אויף מיין קאַפּ. דער ווינט האָט זיך איינגעשטילט. אַ שלווהדיקע רויקייט הערשט אין וואַלד. איך קוק און זע ווי אַ ווייטער האָז דערנענטערט זיך צו מיר. ער ניוכעט דעם שאַפּנפעלץ, ער באַשמעקט מיין פנים, מיניע אויגן. איך פּרוּוו אים אַ גלעט טאַן, נאָר ער ציט זיך צוריק. ער גייט, איך גיי אים נאָך. בלײַב איך שטיין, בלײַבט ער אויך שטיין, אַ פאַר טריט אַפּגערוקט. ער פאַרנעמט זיך אויף אַ וועג וואָס איז מיר פּרעמד, אָבער איך גיי אים נאָך. זײַן שניי־ווייטער פּעלץ פאַרכישופט מיך. ער האַלט דעם עק פאַרריסן, הויך ווי אַ פּאַן. ס'פּאַלט שוין צו די נאַכט, נאָר דער האָז לויפט נאָך אַלץ. ער לויפט אַרויס פּון וואַלד — צום אַפּענעם פּעלד, לויפט צו צום סטויג היי — און פאַר־שווינדט...

חיהלע רעדט צו אירע באַפעלצטע פּרײַנד און איר דאַכט. אַז זיי רעדן אויך צו איר. זיי ברענגען איר די נײַס פּון איבערן וועג. ווי נאָר זיי דער־שמעקן אַ מענטשלעכן ריח, קומען זיי גיך צו לויפן. איר ריח שרעקט זיי ניט מער. דער עיקר האָבן זיי ליב צו הערן איר קול. ווען חיהלע רעדט,

הויערן זיי בײַ אירע פיס, קלעטערן אַרויף אויף אירע אַקסלען. יעדער ווײַלע לויפן זיי אַרויס, שמעקן צום ווינט פאַר מעגלעכע סכנות און קומען באַלד צוריק.

יענעם טאַג, ווען די פעלדמײַז האָבן פאַרפעלט צוריקצוקומען, איז חיהלע געוואָרן אומרויק. זי איז געלעגן און זיך אײַנגעהערט אין דעם ווײַטן קלאַנג פון די קלויסטערגלאַקן. דער קלאַנג איז געקומען פון טאַל, אַרויף אויפן באַרג, זיך אויסגעשפּרייט איבערן פעלד און אַרײַנגעדערונגען אין סטויג היי. חיהלע האָט געוויסט אַז דאָס רופט מען די גלייביקע צו פּײַערן די גוײַשע פּאַסכע. בײַ איר אין זאַק ליגן געבראַטענע קאַרטאָפּל, אַ פּאַר האַרטע אייער, אַפּגעפאַרבטע לכּבוד דער חגאַ. חיהלע טראַכט ניט פון עסן, ס׳איז דער טאַג פון גרויסן ווונדער. זילבערנע פּייגל צירקלען אונטערן בלויען הימל. ווײַסע פאַראַשוטן נידערן אין נאַענטן וואַלד. קיינער שיסט ניט אויף זיי, און די קלויסטערגלאַקן קלינגען, מיטן זיך אויס מיטן רעש פון טאַנקען; די געגאַרטע טאַנקען פון באַפּרײַער. חיהלע וויל זיך טיילן מיט איר גליק, זי רופט רחלען, טײַבעלען, אויך די סודותדיקע לילית — נאָר קיינער ענטפּערט ניט. אויך אירע פּירפּיסיקע פּרײַנד זענען פאַרנומען, זיי האָבן אָנגענוכעט אַן אַנדער גליק, וואָס מאַניעט מיט פאַרפּירערישע ריחות אַרויס פון אַ פאַרלייגטער פּאַסטקע.

עס פּאַלט איר אײַן אַ געדאַנק, אַרויפצוקלעטערן אויף דעם צלם וואָס שטייט בײַם וועג, אויפן שפּיץ באַרג. פון דאָרט וועלן אירע ברידער זי זיכער דערזען. זי שמעקט אַן אין ווינט דעם ריח פון זייערע אָנעטשעס. איר האַרץ קלאַפט הויך און געשווינד. זי ציט אַראָפּ דאָס מיצל ביז איבער די אויגן, ציט אײַן די שטריק אַרום שאַפּנפעלץ. זי אײַלט צום באַרג. אירע פּיס זינקען אין דער לויזער ערד. אויפן באַרג איז שוין פּאַלנער פּרילינג. די ערד פאַרעט מיט צעשמאַלצענעם שניי. די זילבער-פּייגל צירקלען. קלויסטערגלאַקן קלינגען. די קוקאָוקע זינגט...

די וויזיע פון אירע ברידער הייבט זי אויף איבערן רעש. זי זעט ניט דעם שייגעץ וואָס פאַרלויפט איר דעם וועג. ער כאַפט זי אַן בײַ די צעפּ, רײַסט אַרונטער דאָס מיצל. ער שלעפט זי אַרויף אויפן באַרג, בינדט זי צו צום צלם. חיהלע הענגט אויף דעם הילצערנעם צלם, אירע הענט צעשפּרייט,

די צעפ צום צלם צוגעבונדן. גלייביקע שטראָמען באַרג אַרויף. עמעץ לאַכט, עמעץ וויינט. עמעץ שניידט איבער דער געבונדענערס שטריק, דער שאַפּנ-פעלץ איז ליידיק...

פּויערים פאַלן אויף די קני. „כריסטאָס וואַסקרעס! כריסטאָס וואַסקרעס!“ און די קלויסטערגלאַקן קלינגען. און די זון שניינט אויפן ווייס-בלויען מיצל מיטן רויטן טראָלד.

בילדער אויף אַ נאַקעטער קאַנווע

איבער די זון-פאַרגאַסענע גאַסן פון תל-אַביב בין איך נאַכגעפאַרן דעם אַרון וואָס האָט געפירט מיין לאַנדסמייַדל זאַסיע צו איר אייביקער רב. שוואַרצע קראַען אין הינטערגרונט פון געדאַנק האָבן געטומלט אַרום דער טויטער, פאַרשטעלט די גאַסן, די דורכגייער, דעם שוואַרצן אויטאָ וואָס איז געלאָפן פאַרויס, און מיך ניט געלאָזט דערגיין צו די וועגן אָדער אומוועגן וואָס האָבן זאַסיען געפירט צו זנות.

ס'איז געווען מיין ערשטער באַזוך אין ישראל. איך האָב זיך געקליבן פאַרן אין אַילת. מיין צימער אין תל-אַביב האָב איך שוין געהאַט אַפּגעזאָגט. מיין ציינבערשטעלע אין דער וואַליזקע פאַרפאַקט, ווען דער ראש פון מיין געבוירן-שטעטל האָט מיך אַפּגערופן און מיך געבעטן קומען צו דער לווייה. איך האָב זיך שוין פון לאַנג אויסגעלערנט איבערצוהיפערן דאָס אַרט וווּ מיין וויגעלע איז געשטאַנען און דערבליקן מיין אָנהויב אין דער פאַר-שטיינערטער סטראַטאָ פון דער געשיכטע: הינטער די צייט-פאַרשאַטענע זאַמדן פון נגב אויפזוכן דעם לעבעדיקן קוואַל און אויף זיינע שלוזן אויפ-הייבן מיין זעגל, און קירעווען מיין שייף צו איר באַשערטן וועג.

דאָס פענצטערל צום עבר האָב איך מיט קינסטלעכן פּראָסט פאַרפרוירן. ווייסע ביימער און טויטע רויזן בליען דאָרט פּסדר, ניט ווי אַ דענקמאַל, נאָר ווי אַ דערמאַנונג, אַז די איינזשיכט איז דין, פאַרפירערשי, אַן אילוזאָרישע הויט איבערן שוואַרצן תהום, וווּ שלאַנגען און עקדישן נערן זיך נאָך אַלץ מיט די רעשטלעך פון ניט באַגראַבענעם קרבן.

טרעף איך אַ מאָל אַ מענטש וואָס האָט זיך געראַטעוועט פון תהום, קוק איך אויף אים מיט שרעק און דערוואַרטונג, טאַמער דעק איך אויף עפעס וואָס גייט קעגן מיין פאַרשטאַנד.

איך זייץ אין אויטאָ און קוק-נאָך דעם וואַגן וואָס פירט זאַסיעס מאַר-טירער-געביין. מיר דאַכט אַז איך הער דעם סאַמען און זאָיען ספּנותדיק פאַרשפיצט אין איר פוילישן נאַמען. זאַסיע, זאַשקע דעם בוכהאַלטערס

צעבאלעוועטע טאכטער, לויפט אַרום אויפן ביציקלעט. אירע צעפלאַשעטע האָר, בלאַנד ווי דאָס מעבל אין איר פּאַטערס סאַלאַן. זאָסיע לאַכט און די צוויי שורות ביימער ענטפערן אָפּ מיט אַ פּאַזיטיוון „יאָ!“

אַ סך מיידלעך בײַ אונדז אין שטעטל האָבן גערעדט פּויליש. זאָסיעס פּויליש איז געווען אַן אינגעפונדעוועטער, אינגעזויגן מיט דער מילך פון איר גווישער ניאַניע. אין איר פּויליש איז געלעגן דער שטעמפל פון איר טאַפּלטער פּערזענלעכקייט.

איך מיש בלעטער וואָס לויפן אין געדאַנק. די שוואַרצע קראַען אין הינטערגרונט ציען זיך צוריק, דער וועג, אָפּן, פּרייַ, פּירט צוריק אין שטעטל אַרײַן. איך גיי נאָך דער לאַקאַלער בת־מלכה איבער די שאַטנדיקע ראַגן פון דער וועלט. איך גיי איר נאָך צום ים, צו די בלויע ברעגן פון תּיכון, וווּ זי האָט זיך אַרײַנגעוואַרפן. איך זע ניט ווי זי זעט איצט אויס. פּאַרקלאַפט אין קאַסטן, איז זי געזיכערט פון מענטשלעכן נײַגער. זי איז שוין מער ניט צום פּאַרקויפן, ניט פּאַר ברויט און ניט פּאַר ייאַוש. בעל־פּרחו געקומען, בעל־פּרחו גייט זי אַוועק.

מיט מיר אין אויטאָ זיצן נאָך דרײַ מענטשן. אויך זיי מישן בלעטער שוין צוגעגרייטע מיט מישפּט. „זי האָט געווינט מיט אַן אַראַבער, געשטאַנען אין גאַס“. זיי דערציילן פּאַקטן, וואָס זייערע אויגן האָבן געזען. איך באַמי זיך צו דערפילן דאָס ניט געזעענע. איך געטרוי ניט דעם אויג וואָס פּאַרלאַזט זיך אויף פּאַקטן. האַלבע אמתן קענען פּאַרפירן, אָפּלענקען די שולד פון מערדער און זי וואַרפן אויפן דערמאַרדעטן. דער טויטער שווייגט, און דער מערדער, באַקוועם אונטער דעם בכבודיקן סטאַטוס פון אַ בירגער, אַ טאַטע, און אפשר שוין אַ זיידע — זיפט זײַן ביר געמיטלעך, און ווערט פעטער פון טאַג צו טאַג.

— למאַי האָט זי זיך נישט צוגעפּאַסט צום נײַעם וועג פון לעבן? פּונקט ווי אַלע אַנדערע עולים געוואָרן אַ פּראָדוקטיווער מענטש?

איך ענטפער ניט אויף די פּראַגן. דער אמת, פּאַרהוילן אונטער בלוטיקע באַנדאַזשן, לאַזט ניט אַנרירן די ווייטיקדיקע ווונד. אויך דער אויבערפּלאַך ווייזט אַז גרייטע מאַסן פּאַסן ניט פּאַר יעדן גוף. איך טראַכט אַז קיין שום זעלבסטמאַרד ווערט ניט באַגאַנגען צופּעליק. יעדע שעה, יעדע רגע האַלט דער זעלבסטמערדער דעם חלף איבערן האַלדז. זאָסיע איז איר זעלבסטמאַרד

באגאנגען אויף פעליקס' בוידעם, דעם ערשטן גייסטיקן זעלבסטמאָרד. דאָס פיזישע איז שוין געקומען שטופנווייז, גראַד נאָך גראַד.

איך דריי זיך אויפן קרבנס משונהדיקע וועגן. איך קען דעם מערדער וואָס האָט זי דערהרגעט. פאַר אַ שטיק ברויט מיט שינקע זיך אָנגעזויפן מיט איר ווייס צעבליטן, זוניק־רייפן, יונגפרוילעכן גוף. און אפשר איז זי איר זעלבסטמאָרד באַגאנגען נאָך פריער? אפשר האָט זיך איר לעבן געענ־דיקט אין יענער ווילדער אַסיען־נאַכט, ווען פעליקס איז געקומען ווי אַ פריניץ אויפן ווייסן פערד? אונטערן אַרעם האָט ער געטראָגן אַ ברויט, אַ גויישע ספודניצע, אַ קאַמיזעלקע און אַ כוסטקע. זאָסיע איז אַריין אין די שיקסעשע בגדים, געקושט דער מאַמעס נאַסן פנים, שוואַרץ ווי יענע אַסיען־נאַכט... זי האָט געקושט דעם הונט וואָס איז געלעגן ביי דער טיר, און ניט געוואוסט אַז דאָס הויז וואָס ער היט איז איצט אַ תפיסה. זי האָט געקושט איר טאַטנס צעשאַסענעם קערפער, וואָס איז געלעגן אויף הפקר אין מיטן מאַרק. זי האָט געקושט די פיאַנע, דעם גאַרטן אַרום הויז, אַלץ, אַלץ האָט זי אַריינגענומען אין זיך, און ווי אַ פדיון באַהאַלטן אין די קעלערן פון איר וועזן.

הינטער פעליקס' סטאַדאַלע, באַרג־אַראַפּ מיט דער סטעזשקע, איז גע־שטאַנען אַ שטיל וואָסער איינגערעמט אין ליפע־ביימער. גרינער שליים האָט פאַרדעקט דעם אויבערפלאַך. הינטער דער פאַרצויגענער הויט האָבן זיך געפלאַדיעט פיש. אין אַ זוניקן טאַג האָט זאָסיע געקענט זען ווי די פיש באַוועגן זיך. זי האָט געקענט זען די שוואַרצע רינגען אויפן גרינעם שפיגל־דעק. דורך די שמאַלע שפאַרונעס פון פעליקס' בוידעם זענען די רינגען געוואָרן דער איינציקער אויסגאַנגפונקט פון איר הונגעריקן בליק. זי האָט געקענט קוקן און טראַכטן וועגן דעם רינג וואָס זי וועט אַרויסרופן ווען זי וועט זיך וואַרפן אין וואָסער. טיף אין היי אַ באַגראַבענע, האָט זי צייט געהאַט צו באַוויינען איר אייגענעם טויט, נאַכגיין איר אייגענער לוויה.

איצט, אויפן וועג צו איר לוויה, האָבן איר געוואַלט זאָגן אַז איך קוק מיט אירע אויגן, פיל מיט איר סענסיוויטעט. איך מעסט אַן סיטואַציעס אויף פאַרשוויצטע געלעגערס, גלעט מיט אירע פינגער לייבער פון געקויפ־טער לופט. איך טו עס לויטן גייסט פון דעם קינד וואָס איך האָב געקענט. איך זוך אַן אַנדייט צום היינט אין דער פאַרזונקענער וועלט פון נעכטן. איך וויל ביי יענעם ליכט, אַדער בעסער געזאָגט, ביי שטאַט, דערפילן דעם

פארוואס. איך נידער אין געדאנק אראפ צום אפגרונט, איבער דער פאר-
וואקסענער סטעזשקע צום אמאל.

א מאל, א מאל, ווען איך פלעג טראגן קאווע פאר מיין טאטן אין יאטקע
ארניין, פלעג איך אויף מיין וועג אהיים זיך אפשטעלן פאר זאסיעס פרעכטיקן
גארטן. איך פלעג זיך אויפשטעלן אויף די שפיץ פינגער און איבערן פלויט
באוונדערן די גאלדענע ליליעס וואס זענען געוואקסן ארום זייער הויז.
מיט גרויס באדויער פלעג איך טראכטן וועגן דעם וואס האט געקענט
זיין און ניט געווארן. ווען מיין זיידע זאל ניט געווען זיין אזוי פאנאטיש
אויסגעהאלטן און צוואגן די עלטערן פון זאסיעס טאטן דעם נדן וואס זיי
האבן פארלאנגט, וואלט איך היינט געווען דעם בוכהאלטערס טאכטער,
געשפילט די פיאנע, איך וואלט זיך געגרייט צו פארן אין לעמבערג שטודירן.
האט מיין זיידע ניט געוואלט, און אפשר ניט געקאנט גיין קעגן איינגע-
פלאנצטן עטיש-פרומען גייסט, און געבן א צוואג, וועלכן ער האט געוואוסט
אז ער קאן ניט האלטן. דער בוכהאלטער און מיין מאמע האבן אויף אייביק
זיך צעשיידט. ער האט חתונה געהאט מיטן גבירס טאכטער, מיין מאמע —
מיט א קצב-יונג.

איך פלעג שטיין פארן פלויט און פאנטאזירן ווי עס וואלט געווען, ווען
עס וואלט געווען, געווען...

איצט באגלייט איך דעם בוכהאלטערס טאכטער צו איר אייביקער רח.
איך, די טוריסטין פון פאריז, געדענק ווי גערן איך וואלט געווען אפגעגעבן
מיינע וועלטלעכע אמביציעס פארן לעמבערגער סעמינאר.

דורכן דאכפענצטערל פון מיין פאריזער מאנסארדע פלעג איך קוקן אויף
דעם פירעקיקן שטיקל הימל וואס מיין מזל האט מיר צוגעטיילט און טראכטן
פון זאסיעס רייכן אין שלאף-פארזונקענעם גארטן. איך פלעג שעלטן מיין
מזל וואס האט אויפן וועג קיין ישראל מיך געלאזט שטעקן אין פאריז.
זאסיע האט קיין ישראל ניט געוואלט און ניט געדארפט פארן. פאר איר
האט דער ווייניגשטאק געבליט מיט אלע צויבערפארבן פון א פארפוצטער
פאווע וואס לעבט אין חלום פון יעדער יונגער פרוי.

ווי אזוי האט זי געקאנט וויסן אז די זעלבע ציוויליזאציע, וועמענס נאטן
זי פישופט ארויס פון דער פיאנע, צייכנט מיט די זעלבע פינגער דעם
טויט-אורטייל פון איר פאלק? ווי אזוי האט זי געקאנט וויסן אז פורעם און

האַרמאַניע זענען דער פאַרפירערישער געזאַנג פון דער לאַרעליי, דעם קאַניבאַלס פאַסאַדע, אונטער וועלכן ער שאַרפט די קרומע ציין? באַשיצט און באַשירעמט, ווי די גאַלדענע ליליע אין איר טאַטנס גאַרטן, האָט זאָסיע דעם קאַניבאַלס ציינער נישט געזען. מיטן פּוּח און רעכט פון יעדן לעבעדיקן וועזן האָט זי געלויכטן אַנטקעגן דעם ליכט פון דער זון. באַשענקט מיט אַלע נייטיקע אַטריבוטן צו וואַקסן און געדייען, איז זאָסיע ריף געוואָרן אויס- צושפּרייטן אירע אייגענע קערנער אויף גאַטס גרייטער ערד.

די בלעטער וואָס איך מיש, זענען ניט קיין פאַרשריבענע. זיי שווינדלען ווי בילדער אין אַ צעבראַכענעם שפיגל. איך טראַכט אַז די ערד צו וועלכער זאָסיע קערט זיך איצט צוריק, האָלט דאָס געביין פון אַן אַנדער זונה, די זונה תּמר פון חומש. תּמר איז געזעסן אויפן שיידוועג וווּ די מזלות טיילן זיך און באַצווינגען די מאַנצלייט מיט איר רייך. איך זוך אַ פּונק פון תּמרים תּאָווה אין זאָסיעס בילד, פאַראַנקערט טיף אין מיין זכרון. איך זוך אין אירע חן-גריבעלעך דעם לוסט פון אַ זונה, אירע ראָזע, פּויליש-רעדנדיקע ליפּע- לעך, וואָס האָבן זיכער ניט געוואָסט וואָס זונה באַטייט. איך קוק אַריין אין אירע אויגן, אין דעם שפיגלשיין פון איר נשמה. איר כאַראַקטער אַ ניט געציטיקטער, אויסגעריסן מיטן וואַרצל, טראַגט זיך אויפן ווינט איבער די ראַגן פון דער וועלט. איך זוך דעם המשך וואָס דורות פון צניעות האָבן אַרויסגעבראַכט. איך זוך דעם איינגעשטעלטן וועג פון איר טאַטן, און פאַר מיר שטייט אויף אַן אַנדערע געשטאַלט: איר פעטער שלמה דער רוסישער. איך פאַרסיר ניט די געשטאַלט, איך לאָז זי וואַקסן צו איר פּולער שלימות. איך לעב איבער דעם פּחד וואָס זיין טויט האָט אויף מיר אַנגעוואַרפן, אַרייַנגעדרונגען אין מיניע חלומות, לאַנג נאָך דעם ווי איך האָב דאָס שטעטל פאַרלאָזט. זיין אימפּאַזאַנטע געשטאַלט הייבט זיך אַרויס פון נעפל: גרויע אויגן, שוואַרצע בושיקע ברעמען, די פלייצעס ברייט, שטאַלץ און גלייך. פון זיין מויל האָב איך צום ערשטן מאל געהערט: „הפל הבל“. אַז שלמה דער רוסישער האָט גערעדט, האָט יעדעס וואָרט געברענט, אַפּגעשפיגלט דעם צער און צאַרן וואָס האָט אים ביסלעכווייז פאַרצערט. דעמאַלט האָב איך מיר פאַרגעשטעלט, אַז אַזוי האָט איוב אויסגעזען זיצנדיק אין אַש. „וואָס איז די נפּקא-מינה צווישן מענטש און חיה“, האָט ער געזאָגט, „ווען אַפּילו דער רב טאַפט דאָס ווייב פאַרן ציצל.“

דער דאזיקער זאג, אזוי זיך שבת נאך מיטאג ביי אונדז אין הויז, האט ארויסגערופן א רעוואלוציע אין מיין דענקען. אויך איך האב אנגעהויבן צו פרעגן שאלות, וואס האבן מיך געפירט אוועק פון אויסגעטראטענעם וועג. ווען שלמה דער רוסישער איז געלעגן אויף זיין טויטנבעט, האט ער בלויז געוואלט איין זאך: דער רבנו-של-עולם זאל אים שענקען כוח גענוג אראפ-צוגיין פון בעט, אונטערצוצינדן דאס הויז און פארברענט ווערן צוזאמען מיט זיין האב-און-גוטס אויף גאטס אייגענעם מזבח פון לעבן. און אזוי האט ער טאקע געטאן. מען האט דערציילט, אז מיט יארן פריער האט מען אים אין חרם אריינגעלייגט פאר ליענען שפינאזען און פאר שפאצירן אום שבת אויסערן תחום.

האט אויך זאסיע געזוכט א וועג צו גאט דורך פרעמדע גערטנער? האט דער טראגישער ווארעם וואס האט געפרעסן שלמה דעם רוסישן אויך אין איר נשמה זיך איינגעבירגערט און זי געצוונגען צו גיין ניט מיטן שליאה, נאר אין א זייט פון אים? זי געצוונגען צו שפאצירן אויסערן תחום, זיך אליין אריינלייגן אין חרם?

שלמה דער רוסישער האט געהאט א לעגיטימע טענה צו זיין באשעפער. זיין ווייב, די עקרה, איז געווען די ערשטע זיך אפצוקערן פון גאט. זי האט זיך געווענדט צו אלע שווארצע פוחות, צו שדים און רוחות, פישוף-מאכערינס וועלכע האבן זי געקארמעט מיט ווילדע קרייטעכצער, אויסגענארט ביי איר א פארמעגן, מיטן צוואג אז זי וועט זיכער געהאלפן ווערן אויב זי וועט אויספאלגן אלע זייערע אנווייזונגען. האט די רוסישע שארקע טאקע געפאלגט. זי האט פארציילעוועט ארום האלדז די נעגל פון א קרא, פעדערן פון א פאנ-טארקע האט זי אריינגעלייגט אין בוזעם. ארום האלבער נאכט האט זי זיך אויסגעבאדן אין מילך פון א מעוברתער קו, מיטן בלוט פון א בואאי זיך ארומגעשטרייכט דעם נאפל. די האר צעלאזט, די אויגן מיט סאדזע באמאלן, די באקן רויט פון ציקאריע-פאפיר — איז שארקע די רוסישע געקומען צו איר מאן ער זאל זי באפרוכפערן.

*

אין אויטא איז שטיל. איך קוק ארויס אויף די געדרייטע גאסן פון יפו. דער הימל ריין, תכלת-בלוי, קיין איינציק וואלקנדל ווו צו פארנאקערן דעם געדאנק. דער וואגן וואס פירט דעם מת, לויפט פארויס. די פאראלעלן ציען,

ציען. כאַראַקטערן וואָס האָבן אויבנאויפיק קיין שייכות נישט קניפן אָן פאַרבינדונגען ווי וואַרצלען אונטער ד'רעד. דורך געהיימע אונטערערדישע קאנאלן דרינגען זיי אַרײַן אין זאַסיעס פּערזענלעכער ראַם. זיי העלפן מיר אויפבויען פון דעם אַמאָליקן קינד — אַ פּרוי.

איך זע די פרוי אויף פעליקס' בידעם. אויך זי רעדט צו גאָט. זי בעט בײַ אים ער זאָל שווינען איר מאַמען, איר קליינע שוועסטער. זי בעט אַזוי לאַנג ביז איר בלייבט מער ניט אויף וואָס צו בעטן. די שטאַט איז חרוב. דער נעכטן איז חרוב. און אפשר איז גאָר אין גאַנצן קיין נעכטן ניט געווען? דער תהום אין וועלכן זי קוקט אַרײַן האָט אַלע קענצייכנס פאַרלוירן. קיין סימן פון נעכטן. קיין אַנדייט אויף מאַרגן. דער וואַלד אין זײַן אומשולד בליט. די פיש אין דער סאַדזעווקע מערן זיך. ציקאַדעס רופן זיך איבער. זיי זוכן זיך אויס אויף דער לאַנקעס טיפע גראָזן. ער און זי באַגעגענען זיך. זאַסיע ווייסט, אַז זי שוואַנגערט. אויך די קו אין שטאַל שוואַנגערט. ביידע שווייגן. די קו מאַלעגיררעט און טראַכט. אויך זאַסיע הייבט אויף אַ שטרוי און טוט דאָס זעלבע. מיינסטנס טראַכט זי פון עסן. ניט פון פאַזיאַמקעס מיט שמאַנט וואָס איר מאַמע פלעגט איר אונטערטראַגן, נאָר פון ברויט מיט זאַלץ, און אפשר אויך אַ ציינדל קנאַבל.

די הינער אויפן הויף פיקן קערנער און גייען אָן מיט זייערע קריגע-רייען. די הינער אויפן הויף ווייסן ניט אַז דאָס האָט דער מענטש צוליב זײַן אייגענעם אינטערעס אין אַ געטאָ זיי פאַרשפאַרט, מיט ציניש קאַלטער מענטשלעכער אויסגערעכנטקייט זיי איינגעאַרדנט אַ באַקוועמען מאַרדלאַ-גער. ווען עס וועט זיך אים פאַרגלוסטן, וועט ער אַ כאַפּ טאַן דאָס האַקמעסער, אַפּהאַקן דעם קאַפּ פון אַ ווייסער הון און דערבײַ זיך צופײַפן אַ לידל. זאַסיע שרעקט זיך ניט פאַרן טויט. זי נעמט אָן פעליקס' לאַסקעס ווי די ציקאַדע אין גראָז. זי דערציילט אים ניט פון איר שוואַנגערשאַפט.

פעליקס האָט אַ ווייב מיט קינדער. זאַסיען האַלט ער פאַרשטעקט אויף זײַן מוטערס בידעם. ער האַלט זײַן מוטער פאַראַנטוואַרטלעך פאַר זאַסיעס זיכערקייט. פעליקס מוטער ווייסט אַז איר זון טרײַבט ניט קיין קאַטאַוועס. זי קען איר זונס לײַדנשאַפטן. ציטערט זי איבער דער יידישקע, לאַזט זי פון בידעם נישט אַראָפּ. פאַרשטעקט אין האַבריק, וואָס זי טראַגט פאַר דער קו, ברענגט זי אויך פאַר זאַסיען עפעס צום עסן. פעליקס' מוטער איז באַרע-

דעוודיק. זי האט ליב צו דערציילן מיט אלע מעגלעכע פרטים ווי אזוי דער דייטש האט אלע יידן אויסגעשאסן, ווי קלאפטער האלץ די מתים צונויפגעלייגט, מיט נאפט זיי באגאסן און אונטערגעצונדן. פעליקס' מוטער באהאלט ניט איר צופרידנקייט. כאטש זי האסט דעם דייטש, איז איר אבער זיין אכזריות נוחה. „שוין פון לאנג באדארפט פטור ווערן פון זיי“, זאגט זי. זאסיע דערציילט ניט פעליקסן וועגן זיין מוטערס רייד. זי האט שוין פון לאנג זיך אויפגעהערט צו פיעשטשען סיי פאר גאט און סיי פאר מענטשן. זי ליגט אויפן בוידעם און הערט זיך איין ווי דער פראנט קומט נענטער מיט יעדן טאג. די שטאל ציטערט פון די שווערע הארמאטן וואס קייקלען זיך ווי דונערן אין פרילינגס-צייט. זאסיע ווארט ניט אויפן מארגן. זי האלט זיך אויך ניט אן אין הינט. גראד איצט, ווען די באפרייונג איז נאענט, ווילט זיך איר רק שלאפן. אין חלום האט זי א פארגאנגענהייט. זי האט א טאטן, א מאמען, אן אנגעצייכנטן וועג. א גלייכע ליניע צווישן צוויי בערג שנייען. זי לויפט אויף גליטש-שיכלעך, דימענטן גלאנצן אנטקעגן דער זון. זי מאכט צו די אויגן פון צו פיל גליק אויף איין וויילע בלויז — פארלירט דעם וועג אין א ווילדער זאווערוכע.

זאסיע שלאפט. זי וויל זיך אָנעסן מיטן חלום ביז איבערן האַלדז. זי וויל זיך דערווערן מיטן חלום, גראד איצט ווען דער באפרייער קלאפט אין דער טיר, קען זי דעם פוח ניט געפינען זיך אויפצוהייבן און עפענען די טיר. ליגט זי און הערט זיך איין ווי די צעלן אין איר בלוטשטראם טיילן זיך. זי ציילט דעם פולס פון דער האנט, דעם קלאפ פון הארצן. טיפער און טיפער נידערט זי אראפ צו די שווארצע שאַכטן פון באַווסטזיין. אינטש נאך אינטש ציט זיך זאסיע צוריק אין זיך אַרײַן. די טריט פון באַפרייער הילכן ריטמיש אויפן וועג. זי האט קיין וועג ניט. אירע סטעזשקעס זענען פאַרוואַקסן מיט גראַז. זי גראַבט אונטער די ערד אונטערן ווילדגראַז, רירט אָן דעם וואַרצל מיטן זעלבסטמערדערישן סם — דאַן הייבט זי זיך אויף. קריכט אַרונטער פון בוידעם. זי שטעלט זיך אָפּ בײַ דער קו. זיי קוקן זיך אָן לאַנג און שטום און פול מיט פאַרשטענדעניש.

באַרג־אַראָפּ, צווישן פריש פאַרזעצטע בייטן, גייט זאסיע פאַמעלעך און באַדאַכט. זי גייט צו צו דער סאַדזעווקע וואָס איז פאַרצויגן מיט אַ גרינער הויט, מאַכט צו די אויגן און וואַרפט זיך אַרײַן.

אויפגעמאכט די אויגן האָט זאָסיע אין שפיטאַל. אין אַ גלאַז בני איר בעטל האָט געציטערט אַ פאַרגליווערט שטיקל בלוט. „אַ פיר-חדשימדיקער נפש“, זאָגט די קראַנקן-שוועסטער. „אַלץ געמוזט אַרויסנעמען, אַלץ אין דיר איז געווען פאַרפּוילט“.

זאָסיע שמייכלט און שווייגט. זי פּרעגט ניט, זי וויל ניט וויסן. און אפשר טראַכט זי פון איר מומען, שאַרקע די עקרה? אין דער אמתן איז איר קיין אונטערשייד נישט. זי ליגט אין בעט אַזוי לאַנג ביז מען נעמט זי פון דאָרט אַרויס. צוזאַמען מיט אַנדערע ווינט-געטריבענע וואַגלער וואַנדערט זי פון לאַגער צו לאַגער. נאָר אויך דאָ איז זי אַליין. זאָסיע פּרוּווט גיין מיטן שטראָם. נאָר די אַפּגעריסענע צווייגן, די בלעטער און די שטיינער, וואָס דער שטראָם האָט פאַרטראָגן — האָבן זיך איר געשטעלט אין וועג, אַרויפ־געלייגט זייער טויטע וואַג אויף אירע יונגע אַקסל, אַטראַפירט איר ווילן, זי אַפּגעשיידט פון לעבעדיקן גאַנג פון דער געשיכטע, זי געצויגן צום אַפּגרונט, צום דנאָ.

אַ מאָל, ווען פעליקס פּלעגט זי פּיניקן, פּלעגן די טרערן קומען ווי אַ לייטזעליקער רעגן. ער איז געווען שטראַפּנדיקע רוט און זי האָט גענומען זיינע שמיץ ווי אַ שטראַף פאַר די זינד, וואָס זי האָט געלאָזט איר מאַמען און שוועסטער גיין אַליין צום טויט. יעדן ביסן ברויט האָט זי אויסגעקויפט דורך אַליין-פייניקונג און זעלבסטהאַס. דאָס דאָזיקע שולדגעפיל איז איר אויך נאָכגעגאַנגען קיין ישראל.

אין קאַנפּליקט מיט זיך אַליין, אין קאַנפּליקט מיט דער רעאַליטעט, צו וועלכער זי האָט זיך נישט געקאַנט צופאַסן, האָט זאָסיע געזוכט און געפונען אַ זין אין אַליין-דערנידערונג; וואָס טיפּער אין זומפ, אַלץ מער באַרעכטיקט האָט זי זיך געפילט אַרומצוגיין אויף גאַטס ערד.

זאָסיע ליגט אויפן דנאָ און לאָזט זיך אַטראַפירן. ווי דער לעגענדאַרער פּראַמעטעוס שטייט זי, מיטן בויך אָפּן, אויסגעשטעלט צו די רויבפייגל פון דער וועלט. און ווען די פייגל האָבן מער ניט געפונען וואָס צו פיקן — איז זי אַוועק צום ים, פונקט ווי אַ מאָל צו דער סאַדזעווקע, און זיך אַריינגעוואַרפן.

איך זיך אליין אין אויטאָ אינגעהילט אין טויטער שטילקייט. אויך איך מייד אויס די רעאליטעט. איך זע פון דער ווייטנס ווי מ'דעקט צו איר קבר. א ייד מיט אַ לאַנגער באַרד און אַ ברייטן קאַפעליוש רעכט אָפּ אַ תפילה. איך זע אַז ער איילט זיך. די תפילה וואָס ער ריכט איצט אָפּ וועט ער באַלד איבערחזרן בײַ אַ צווייטן קבר. איך הער ניט וואָס ער זאָגט. איך הער זיך איין צו דער תפילה וואָס ציטערט אין מיר. די תפילה וואָס קאָן מער קיין מאָל ניט איבערגעחזרט ווערן. עס איז אַ תפילה אָן ווערטער, טיף איינגע-גראָבן אין קאַלעקטיוון געוויסן פון מיין פּאַלק. דער ייד מיט דער לאַנגער באַרד איילט זיך. ערגעץ וואַרט אויף אים אַ צווייטער מת. די תפילה וואָס איך זאָג האָט קיין סוף ניט. זי קאָכט און יערט ווי אַ כעמישער געמיש ערב ווערן. איך זוך אין געמיש דעם סימבאָל וואָס זי האָט פאַרלוירן. איך מוז אים אויסזוכן, פון דער בלאַטע אים אַפרייניקן, פון דער טומאה. פון דער שאַנד.

איך ווייס אַז איך וועל צוריקקומען, אפשר מאַרגן, אָדער גאַר איבער אַ יאָר. פון דעם בײַ געפונענעם סימבאָל וועל איך אַ מצבה אויפשטעלן, אין גאַנצן אָן ווערטער, אַ נאַקעטער שטיין. דער פאַרבייגייער וואָס וועט זיך אַפּשטעלן וועט פון דעם ניט געזאָגטן אליין מוזן אויספורעמען איר געשטאַלט. ער וועט שטיין פאַרן שטיין ווי אַ מייסטער פאַר זיין נאַקעטער קאַנווע. צווישן אַלע מעגלעכע בילדער וואָס וועלן אויפגיין אין זיין געדאַנק — וועט ער אויך מוזן איינזען אַז זאָסיע איז די קראַ וואָס פיקט מיין געוויסן.

פערעלע פיינגאלדס טאגבוך

דעם ערשטן יאנואר אין דער פרי האט א יינגל אויסגעפרוהט זיין שפאגל נייעם ביציקלעט אויפן ברעטערנעם שפאצירוועג לענג-אויס דעם ים. פלוצעם האט ער דערזען א מענטשלעכע געשטאלט וואס האט זיך פונעם וואסער גערוקט אלץ נענטער און נענטער ארויס אויפן ברעג. א דערשרא-קענער האט דאס יינגל מיט אלע פוחות א טרעט געטאן אויף די פעדאלן פון זיין ביציקלעט און איז אוועק אהיים.

דעם יינגלס עלטערן האבן גלייך אלארמירט דער פאליציי. באלד איז אנגעלאפן אן אמבולאנס. אויטאמאבילן האבן געלארעמט און אויפגעוועקט די פארשלאפענע בירגער וואס האבן אנגענומען דעם געפילדער ווי א המשך פון די נייאר-פייערונגען.

נייגעריקע מענטשן וואס האבן ליב אוואנטורעס האבן געכאפט א מלבוש איבער די פידזשאמעס און זענען נאכגעלאפן דעם אמבולאנס ביז צום ברעג ים. זיי האבן געזען ווי מ'האט די דערטרונקענע ארויפגעלייגט אויף א טראג-בעטל. עמעצער האט אראפגענומען דעם ווילדגראז-קראנץ וואס האט זיך איינגעפלאנטערט אין אירע שווארצע האר. איר פנים איז געווען אפגעדעקט. ערטערווייז צעקראצט פון שארפע פויגלשע שנאבלען. ווער עס האט געהאט דאס הארץ צו שטיין און קוקן, האט אויך אומגעבעטענערהייט זיך אונטער-גענומען צו אידענטיפיצירן דעם גוף. איינער האט דערקענט דעם מאנטל, א צווייטער דעם שוך וואס האט נאך געשטעקט אויף איין פוס. אלע אנוועזנ-דיקע האבן ארויסגעזאגט השערות וואס האבן אין ערגעץ ניט געפירט. סוף וואך האט די לאקאלע צייטונג געבראכט די נייעס אז די דערטרונ-קענע איז בכלל נישט געווען קיין היגע. דער עטיקעט אויף דער טויטערס קליידל האט דערפירט צו איר נאמען און אדרעס. געהייסן האט זי פערעלע פיינגאלד, געווינט האט זי אין גריניטש-ווילעדזש, אליין. מען האט זיך אויך דערוואוסט, אז מיט א יאר צוועלף צוריק האט זי געוואונען א שיינהייט-פארמעסט אין א נוי-יארקער הויכשול.

מ'האָט פּערעלע געבראַכט צו קבורה. אירע עלטערן זענען געקומען צו פליען פון מיאָמי, פּלאָרידע. דער פּאַטער האָט געזאָגט קדיש. אַ ראַבאָי האָט זי מספּיד געווען. ער האָט גערעדט וועגן דער פּאַרבלאַנדזשעטער ייִדישער טאַכטער, וואָס איז געגליכן צום לעגענדאַרישן ווייסן ציגעלע וואָס צאָלט פאַר אַלע שוואַרצע זינד פון גאָר דער וועלט. ווער איז געווען פּערעלע ?

איר מאַן האָט זיך אָפּגעזאָגט וועגן איר צו רעדן. די יאָרן מיט פּערעלען האָט ער דערטרונקען אין זײַן אַלקאָהאָל-פּאַרנעפּלטר וועלט. די מיידלעך אין אָפּיס וווּ פּערעלע האָט געאַרבעט, האָבן ניט געגלייבט אַז זי האָט זיך גענומען דאָס לעבן. זיי זענען געווען זיכער אַז דאָ איז באַגאַנגען געוואָרן אַ מאָרד, אָדער ס'איז געווען אַן אומגליקלעכער צופאַל. זיי האָבן געקאָנט פּערעלען ווי אַ פּרוי פול מיט לעבנסלוסט, אַן אַקטיווע קעמפּערין פאַר פּרויען-רעכט. אַלע מיידלעך פון אָפּיס האָבן זיך גרופּירט אַרום איר. פאַר-הייראַטע פּרויען האָבן זיך געקוויקט מיט די פּרישע ווינטלעך וואָס האָבן געווייעט פון איר צעפּאַכעטער „ליבערעישאַן“-פּאַן.

ווער איז פאַרט געווען פּערעלע ? האָט זי געהאַט מער ווי איין פנים ? איז זי טאַקע געווען דאָס אומשולדיקע, ווייסע ציגעלע, די שוואַרצע שאָף וואָס לויפט מיט דער סטאַדע, אָדער גאָר דער צופאַל פון דער איצטיקער איבערגאַנג-צײַט ?

— ניין, דזשערי האָט ניט גערופּן — האָט זי געשריבן אין איר טאַגבוך. אַנדערע זענען געקומען און געגאַנגען. זייער ריח אויף מיין געלעגער לאַזט זיך מיט זיין ניט אַוועקוואַשן. געווען אַ צײַט — האָט זי ווייטער געשריבן — ווען אַ קוש אויפן טעלעפּאָן האָט געמאַכט מיין נשמה זינגען. די אומבאַ-גרענעצטע פּרײַהייט האָט די אידיליע דערהרגעט. געבליבן איז אַ מיידער, זאַמד... זאַמד...

האָט זי אַליין פּאַרויסגעזען איר סוף ? איז זי געווען איר אייגענע נביאה ? זיך אַליין אויסגעלייגט די גורל-קאַרטן און זיך דערזען אין מיידער אויפן זאַמד ? זאַמד אויף איר פנים, אין אירע אויגן, אין אירע האַר, אין איר מויל. אַ זאַמד-שטורעם אין איר נשמה האָט זי צום ים געבראַכט, זאַמד האָט איר לעצטן סוד פאַרשלונגען.

אויף דער וואַנט אין איר צימער הענגט אַ קאַלענדאַר. אויפן קאַלענדאַר

איז נאך אלץ פאר א יארן. היינט איז נאך אלץ נעכטן. קיין מארגנס זענען דארט ניטא, וועלן שוין מער ניט זיין. ווער וועט זינגען דאס ליד פון שטורעם-פויגל וועמענס נעסט איז אוועק מיטן פייער? פונקט ווי דער פויגל, האט פערעלע אירע פראבלעמען מיט קיינעם ניט געטיילט. זי האט צוגע-דעקט די נשמה ווי מ'דעקט צו דעם גוף. זי האט פאר קיינעם אירע סתירות ניט מגלה געווען. האט דער טאטע געפרעגט, האט זי געענטפערט, טייל מאל מיט א שפאס, ס'רוב מיט א געבייזער. דער הארץ-צו-הארץ-איבעררייד צווישן פאטער און קינד האט אין גאנצן געפעלט. מיט יעדן יאר איז דער ריס געווארן ברייטער, טיפער און תהומיקער.

ארום נייאר פלעגט פערעלע באזוכן אירע עלטערן אין מיאמי ביטש. זי האט ליב געהאט צו שווימען אין ים, זיך פראזשען אויף דער זון און פירן ראמאנסן. טאמער האט א יונגער-מאן אפגערופן אויפן טעלעפאן, איז דער טאטע גלייך אריינגעפאלן אין התפעלות. אפשר איז ער דער זיידענער יידישער בחור אויף וועלכן ער האפט און ווארט שוין יארן לאנג? אפשר קלאפט ער אין דער טיר און קיינער הערט ניט, און קיינער קערט ניט? אפשר דארף מען צולייגן אן אויער, אונטערשטעלן אן אקסל, עפענען די טיר, אים אריינבעטן אין שטוב אריין... אפשר?

— וואס רעדט מען אזוי לאנג אויפן טעלעפאן, טאכטער? — פרעגט דער טאטע מיט א געקינצלטן געלעכטערל — כ'האב געהערט ווי דו האסט אריינגעבראקט א פאר יידישע ווערטער, פארשטיי איך דאך, אז ער איז אחינו בני ישראל?

פערעלע קוקט אויף איר טאטן מיט א שפאטישן בליק. — היינט — זאגט זי — נוצן גוים מער יידישע ווערטער ווי אמתע יידן — זי דרייט זיך אוועק, אבער דער טאטע לאזט ניט אפ.

— וואס טוט א יונגער-מאן היינט צו טאג? האט ער א פראפעסיע?
— איך ווייס אפילו זיין נאמען ניט — ווערט שוין פערעלע אויפ-גערעגט.

— טא וואס זשע שלעפסטו זיך ארום מיט אים?
— וואס ווילסטו, איך זאל זיך ארומשלעפן מיט דיר?
די שטיפמאמע מישט זיך געוויינלעך ניט אריין. ביי אזעלכע געלעגנ-

הייטן פרוווט זי פארגלעטן די געשפאנטקייט. „ביי א טאטן בלייבן קינדער אלע מאָל קינדער. מעגן זיי שוין זיין דערוואַקסענע, דערפאַרענע, מיינט ער נאָך אַלץ אַז ער ווייס בעסער.“ זי רעדט און לאַכט, טראַגט אונטער אַ טעפעלע קאַווע, אַ שטיקל פוטער-קוכן, וואָס זי אליין האָט געבאַקן. פערעלע קומט נאָר איין מאָל אַ יאָר, זאָל זיין שלום-בית. די שטיפּמאַמע האָט ליב די ראַמאַנטישע אַטמאָספּער וואָס פערעלע ברענגט אַריין אין שטוב. זי באַוווּנדערט אירע פאַרשאַרטע קליידלעך, אַרױפּגעשאַרצט הויך איבער די קני. זי האָט ליב דעם ריח פון די שמירעכצן וואָס די קאַסמעטישע אַרטיקלען פאַרשפּרייטן אין הויז. זי האָט ליב צו שטיין און קוקן ווי פערעלע פירט דעם שטיפּט אַרום די אויגן, באַמאַלט די ליפּן, ביז זי ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ צױבער־פּרינצעסין, פּריש פון מעשה-ביכל.

ווען חנה האָט חתונה געהאַט מיט פערעלעס טאָטן, איז זי געווען אַ יאָר דרייסיק, פערעלע — קוים פערצן. היינט איז פערעלע אַ פרוי פון דרייסיק. אמת, פערעלעס איינשטעל אין לעבן איז ניט דער זעלבער וואָס אירער איז אַ מאָל געווען. ווען מ'האַט איר גערעדט דעם שידוך מיטן אַלמן פּינגאַלד, דעם אייגנטימער פון אַפּאַרטמענט-הויז, וווּ זיי האָבן דעמאַלט געוווּנט, האָבן זיך סײַ אירע עלטערן, סײַ זי אליין אָנגעכאַפט אין דעם פאַרשלאַג און זענען מספּים געווען צום שידוך. איר משפּחה איז ערשט דעמאַלט געווען איין יאָר אין לאַנד. זיי האָבן דורכגעמאַכט די מלחמה־יאָרן אין ענגלאַנד. זי, חנה, האָט ניט געטראַכט אין פערעלעס טערמינען: פאַסן... פאַרשטיין... האַרמאַנירן, דאָס זענען אַלץ געווען באַגריפּן ניט פאַר איר שטאַנד. וויכטיק איז געווען דער פאַקט וואָס ער איז אַ מאַן, קאָן געבן אַ ווייב פּרנסה, אַ מאַן וואָס האָט אַן איינגעפונדעוועט הויז מיט אַלעם גוטן. ער וועט זי מאַכן פאַר אַ „לענדלעדיי“ מיט אַנזען ביי מענטשן. איר האָט ניט געאַרט וואָס דער חתן איז ניט קיין קלאַרק געיבל. חנה האָט ניט דערוואַרט ער זאָל זי נעמען אין טעאַטער, אַדער גיין זען אַ פּילם.

איין מאָל, קורץ פאַר דער חתונה, האָט ער זי געפירט אין זיין אויטאָ אין אַ יידישן רעסטיאָראַן. אויפן וועג אַהיים האָט ער זי אַרומגענומען און איר אַ קוש געטאָן אויפן האַלדז. ווייטער האָט מיסטער פּינגאַלד ניט געפרוווט גיין. דעריבער איז חנה געווען איבערראַשט און אַפילו דערשראָקן ווען דער חסידישער אַלמן האָט לאַנג ניט געוואַרט און געשטורעמט איר בתולהשאַפט

נאך איידער דאָס חופּה-וקידושין-רינגל האָט זיך דערוואַרעמט אויף איר פינגער. ער האָט זי גענומען אָן שום אַרײַנפיר, אָן צוגרייטונג, אָן וואַרענונג, אָן אײַנזען. וואָס מער זי האָט זיך געווערט, אַלץ צודרינגלעכער איז ער געוואָרן. מיט דער צײַט האָט זיך חנה צוגעפּאַסט צו זײַן טעמפּעראַמענט. זי האָט אים אונטערגעטראָגן איר פּוכקען גוף, עלעהיי אַ פּוטער-קוכן, אַלץ ווי אַ בײַטראַג פאַר אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן.

פּערעלע האָט געהאַט איר אייגענעם צימער, אַ וואַנט איבערן קאַרידאָר. דורך דער וואַנט האָט זי צו ערשט דערפילט און שפּעטער דערהערט די עלע-מענטאַרע שפּראַך פּון רויער תּאוּוה. פּערעלע האָט זיך געווערט, זיך פאַרשטאַפּט די אויערן, אָבער דער פּרילינג אין אירע אַדערן האָט געהאַט זײַן אייגענע אַקוסטיק. עס האָט זי אויפגעוועקט נאָך איידער די שפּיל איבער דער וואַנט האָט זיך אָנגעהויבן. אַ וויסטער פאַרגעפּיל האָט איר אונטערגעזאָגט, אַז אַט באַלד וועט עס געשען. זי איז געלעגן אין בעט און געוואַרט, געוואַרט אַזוי לאַנג ביז זי האָט דערהערט דעם טאַטנס באַרוועסע פּיס שאַרן זיך סודותדיק צו חנהס בעט. ער און זי, ווי זומער-פּלאַטעלעך אויף דער לאַנקע, זוכן דעם נעקטאַר וואָס טיף אין דער בלוּם. פּערעלען דאַכט זיך אַז זי הערט דזשעז-מוזיק, ראַק-ען-ראַל, קלאַפּן אין אירע שלייפּן. אירע נערוון, ווי אָנגעצויגענע סטרונגעס, וואַרטן אויף פינגער... וואַסערקוואַלן שווימען... שוואַרצע בערג, ווייסער פּײַער... פּערעלע פּאַלגט נאָך געאַנטע באַוועגונגען, זי פליט אויף אייגענער אַחריות... זי פליט און פאַלט אין זומפּ אָן אַ דנאַ. שוין דעמאָלט, אין יענע ווילדע נעכט אויף איר געלעגער, האָט פּערעלע געטראַכט פּון זעלבסטמאָרד. זי האָט געוואַלט נקמה נעמען אין איר טאַטן מיט אומברענגען זיך אַליין. אין דער פּאַנטאַזיע האָט זי זיך געזען ליגן אַ טויטע אין הויף פּון זייער אַפּאַרטמענט-הויז. זי האָט געזען ווי איר פּאַטער זאָגט נאָך איר קדיש. ליכט ברענען, שאַטנס טאַנצן אויף דער וואַנט. די ייִדן וואָס קומען דעם טאַטן מנחם-אַבל זײַן, וויגן זיך באַדויערנדיק, פּונקט ווי זיי האָבן זיך אַ מאָל געוויגט ווען איר מאַמע איז געשטאַרבן.

ביי טאַג האָבן די אויסטערלישע פּאַנטאַזיעס זיך פּון איר אַפּגעטאַן. די שול, פּרײַנד, לײַכטע פּלירטן האָבן אויסגעפּילט אירע טעג. בײַ נאַכט האָט זי זיך ווידער אומגעקערט צו איר פּריוואַטן גיהנום. זי האָט מיט גרויס אומגעדולד געוואַרט און געציילט די אומריינע טעג פּון איר שטיפּמאַמע.

זי האָט געוויסט אַז יענע געכט וועט איר בלוט שווינגן און זי וועט דורכשלאָפן די נאַכט אָן פיזישער אַגאַניע און אָן גייַסטיקע יסורים.

צוויי יאָר נאָך דער חתונה האָט די שטיפּמאַמע פאַרשוואַנגערט. די ליבע-

ניש צווישן מאַן און ווייב האָט זיך געצויגן אָן איבעררייס.

אין פּערעלען וואַקסט דער האָס צום פּאַטער, צו איר היים, צו איר בעט.

צו זעכצן יאָר האָט זי פאַרפירט אַ ליבע מיט דעם בעסקעטבאַל-טשעמפּיאָן.

טאָם. איין מאָל, נאָך דעם ווי טאָם האָט אָפּגעהאַלטן אַ גרויסן זיג און אַלע

מיידלעך האָבן געטאַנצט אַרום אים, האָט פּערעלע מיט שטאַלץ אַנגענומען

זיין אַנבאַט צו נעמען אַ שפּאַציר אין זיין אויטאָמאָביל. אונטער אַ שוואַרצן

הימל אָן שטערן האָט זי טאָם גענומען. שפּעטער האָט זי שוין אַליין געוואַרט

אויף אים. אַהיימקומענדיק שפּעט בייַ נאַכט אַ מידע, אַ פאַרמאַטערטע, אַ

פאַרטוענע אין אירע אייגענע עסקים, פלעגט זי אַרייַנפאַלן אין בעט און

דורכשלאָפן די נאַכט, אויסמיידנדיק די ליבע פון איבער דער וואַנט.

פּערעלע האָט מיט טאַמען חתונה געהאַט. אירע עלטערן זענען צו דער

חתונה ניט געקומען. קיינער פון דער משפּחה איז ניט געקומען. צוויי סטור-

דענטן האָבן געחתמעט די כתובה און טאָם און פּערעלע זענען געוואָרן מאַן

און ווייב.

מיסטער פּיינגאַלד האָט ליקוידירט זיינע געשעפטן, פאַרקויפט דאָס

אַפּאַרטמענט-הויז און איז אַוועק וווינען מיט זיין נייַער משפּחה אין מיאַמי.

אומבאַוויסט האָט פּערעלע איבערגעטראָגן דעם האָס פון פּאַטער אויף איר

מאַן טאָם. אין חלום האָט זי זיי אָפט פאַרביטן. זי האָט געזען אין טאַמען

איר טאַטן און אין איר טאַטן — טאַמען. טייל מאָל האָבן זיך ביידע צונויפ-

געגאַסן אין איין קאַנספּיראַטיוון פּיניקער, אַ וואַמפּיר, וואָס האָט מיט

סאַדיסטישן תּענוג געצאַפט איר בלוט.

פּערעלע האָט געוויסט אַז איר טאַטע זאָרגט זיך צוליב איר, בעת טאַמען

איז זי אין גאַנצן ניט אַנגעגאַנגען. טאָם האָט רק געזען זיך. ער האָט

זיך נאָך אַלץ געזען ווי דער יוגנטלעכער בעסקעטבאַל-שטערן. אַ זעקס

פוס דרייַ אינטשיקער געץ. אַלע הייַסקול-מיידלעך יאָגן זיך נאָך אים.

ער מיטן באַל לויפט איבערן שטויביקן פעלד, „פענס“ אַפּלאַדירן, רופן זיין

נאָמען. זיי טראָגן אים אויף די הענט. זיי שטעלן אים אַוועק אויף אַ פעדעס-

טאַל. ער, ווי אַ שטערן, לאַזט זיך דינען. ער נעמט אויף זייערע אַפּלאַדיס-

מענטן מיט דער ווערדע פון אַ גאַט. ער שטייט אויפן פעדעסטאַל און זעט
 ניט ווי די צײַט לויפט. יאָרן גייען אים פאַרביי. דער צעמענט אונטער זײַנע
 פיס ווערט פאַרהאַרטעוועט. ער בלייבט שטעקן אין פאַרשטיינערטן עבר,
 איינער אַליין אויפן ליידיקן פעלד. די „פענס“, וואָס האָבן אַ מאָל אים
 געדינט, דינען הײַנט אַנדערע געטער. ער אָבער שטייט נאָך אַלץ אויפן
 פעדעסטאַל און וואַרט אויף די אַפלאַדיסמענטן. און ווען זיי קומען ניט פון
 די „פענס“, וויל ער פערעלע זאָל דעם פאַרלוסט פאַרפולן. זי, ווי אַ ווייב,
 זאָל אים פאַרשטיין, זי זאָל גלייבן אין זײַן טאַלאַנט, אים באַפרייען פון דער
 אַרבעט, אַזוי אַז ער זאָל האָבן מער צײַט צו פראַקטיצירן. מיט אַ ביסל מזל
 וועט ער נאָך ווערן אַ שטערן צווישן שפּילערס. נאָך דרײַ יאָר פון כּסדרדיקע
 קריגערייען האָבן זיי זיך סוף-כל-סוף געגט.

ווי נאָר מיסטער פּינגאַלד האָט זיך דערוואַסט אַז פערעלע איז זיך
 פונאַנדערגעגאַנגען מיט איר גוישן מאַן, האָט ער זי גלייך גענומען פאַר-
 וואַרפן מיט בריוו, מיט געלט, מיט טײַערע מתנות. פאַר נײַאַר האָט ער איר
 אַרײַנגעשיקט אַ פליבילעט, זי זאָל קומען פאַרברענגען איר וואַקאַציע אין
 דעם זון-געבענטשטן טייל פון לאַנד.

פערעלע האָט די פאַרבעטונג אַנגענומען. אין מיאָמי האָט זי זיך צום
 ערשטן מאָל באַגעגנט מיט איר שטיפברודער. דאָס ייִנגל איז געווען אַ קאַפּיע
 פון זײַן טאַטן: אַ רונדער שווערער קאַפּ, אַ הויכער שטערן, אַ שטאַרקע
 גאַמבע, טיף אײַנגעזעסענע פינקלדיקע אויגן, מיט זײַן מוטערס גוטמוטיקן,
 נאַזון שמייכל. איצט האָבן זיך שוין אַרום איר שטיפמאַמעס מויל גערונצלט
 אויסגראַווירטע קנייטשן. אויך דער פאַטער האָט זיך שטאַרק געעלטערט:
 די האַר גרוי, די פלייצע געבויגן.

בײַ נאַכט פלעגט פערעלע ליגן אויף איר געלעגער, די אויערן אַנגע-
 שפּיצט אין דער ריכטונג פון די עלטערנס שלאַפּצימער. דאָס מאָל האָט זי
 בפּיוון געטריבן דעם שלאַף פון זיך. זי האָט נאָך אַ מאָל געוואַלט איבערלעבן
 יענע קאַשמאַרדיקע נעכט, וועלכע האָבן זי אַ מאָל פון זינען געטריבן. אפשר
 האָט זי געמיינט, אַז איר וועט געלינגען צוריק צו פאַרקניפן דעם איבער-
 געריסענעם פאַדעם אין לאַבירינט פון לעבן? און אפשר האָט זי גאָר געזוכט
 צו דערקענען דעם טאַטנס ריטעם אין איר אייגענעם טעמפּעראַמענט?
 פערעלע האָט געוואַסט אַז דאָס געירשנטע פּײַער קאַן סײַ לײַכטן, סײַ

פארברענען. איר טאטן האט זיך גלויבן געראטעוועט. ער האט געוואסט ווי צו שטעלן א מחיצה. זי האט די גרענעץ אריבערגעשפרייזט, די פרייהייט-פליגל האבן זי אויפגעהויבן איבער די היימישע ווענט, איבערן דאך. אליין אין חלל, איז די אומגעצוימטע פרייהייט געווארן די אייזערנע צוים. געווען צייטן ווען זי האט געבענקט נאכן טאטנס שטראפרייד, נאך ווען זיי זענען געקומען, האט זי זיי ניט געקאנט פארדייען. פערעלע איז געלעגן, זיך געפלאגטערט אין רעיונות, ביז דער שלאף האט זי גובר געווען און זי איז צוריקגעפארן קיין ניו-יארק, ניט וויסנדיק צי האט זי פארשלאפן דעם מאַמענט, אדער האבן זיך דעם טאטנס גבורות אויסגעשעפט.

פערעלע האט פארבראכט מיט א סך מענער, נאך צו קיין ערנסטער פארבינדונג האט עס ניט דערפירט. פון איין זייט האט זי געגארט נאך א היים, א מאן, א קינד, נאך א געזיכערטן מארגן; די צווייטע זייט האט ניט דערלאזט אויפצוגעבן איר זעלבשטענדיקייט, אונטערזוארפן איר פער-זענלעכקייט צו איינעם וואס איז גייסטיק שוואכער פון איר. דער ספק וואס האט זי געפרעסן אינעווייניק, האט זיך פון דרויסן ניט אנגעזען. איר קערפער איז נאך אלץ געווען יונג, די בריסטן פול, די אויגן העל. פערעלע האט געשיילט די בלעטלעך פון קאלענדאר און באדויער. זי האט געהאט א גוטע שטעלע, א סך „דעיטס“, און אייביקע שפיל פון געפינען, פארלירן און שפעטער ווייטער זוכן...

און ווידער איז ניי-יארק, און ווידער א מאל פארט פערעלע קיין מיאמי. די יארן אויפן טאטן לייגן זיך שווער. מיט יעדן יאר ווערט ער נידעריקער, דינער, די אויגן טריבער, פארצויגן מיט א פרעמד הייטל. יעדער „דעיט“ וואס קומט אויסנעמען זיך טאכטער, וועקט אויף אין אים דעם ביטחון. ער געפינט אויס די נעמען פון די יונגע-לייט, שיקט צו זיי שדכנים. פערעלע פילט זיך געטראפן. זי סטראשעט אפצושטעלן אירע וויזיטן, אויב דער טאטע וועט ניט אויפהערן זיך צו מישן אין איר לעבן. א פארצווייפלטער גיט דער אלטער אויף די מי.

יארן גייען. פערעלע זעט ווי די קארבן ארום אירע אויגן ווערן טיפער. זיי מערן זיך מיט יעדן מאל וואס זי קוקט אריין אין שפיגל. א נייער דור פרויען ארויסרופערישע פארלויפן איר דעם וועג. פערעלע האט דערפילט דעם שטויס אין איר רוקן. זי האט אים דערפילט ווי א כוואליע אין ים וואס

ווערט געשטופט פון דעם פרישן צופלוס ווייטער און ווייטער ארויס אויפן זאמד...

— צייט פירט איר אייגענע בוכהאלטעריע — האט זי פארצייכנט אין איר טאגבוך — סעפטעמבער האט אָנגערירט און פאָרגעלט די גרינע בלע-טער. כאַטש אין דרויסן איז נאָך וואַרעם, קליידן זיך שוין די פרויען אין האַרבסטיקע קאַלירן. איך טראַכט פון מיין ראַלע אין דער סכעמע פון לעבן, מיין שייכות צו דער נאַטור. אויב איך בין ניט מער ווי אַ בוים אין וואַלד, האָב איך ניט דערפילט מיין ביאַלאָגישע אַחריות. איך האָב געלאָזט די גרינע צווייגן פאַרטריקענען. דעם זאַפט, וואָס דער שטאַם האָט אַרויפגעשיקט, האָב איך אין וואַשציימער אַוועקגעשווענקט. דער טאַטע האָט געוואַלט זען אַ נייעם דור. איך האָב געלאָזט דעם גרינעם סעזאָן פאַרבייגיין. איצט איז סעפטעמבער. מויערן רינגלען מיך אַרום ווי גראַטעס אין אַ תפיסה. איך שטיי אין מיין פיקסירטער פּאָזיציע, איינגעקלעמערט ווי אין אַן איינצלעל. איך האָב מורא זיך צו רירן, טאַמער וועט די באַוועגונג מיך אַריינזאָרפן אין תהום.

דעם 17טן אָקטאָבער :

זינט יענעם רעגנדיקן שבת-צו-נאַכט האָב איך פון דושערין ניט גע-הערט. ער האָט זיך אַוודאי אומגעקערט צו זיין ווייב און קינד. אפשר האָב איך אים צו פיל צוגעדריקט צו דער וואַנט. אַ געליבטע, יאָ, אַ גט איז שוין גאַר עפעס אַנדערש. אויפן טישל ביים פענצטער, וווּ מיר פלעגן אַזוי אָפט זיצן און שמועסן, שטייט אַ טויטער טעלעפאָן. פאַר וואָס קלינגסטו ניט, מערדער ? ווען בין איך אַלט געוואָרן ? ווען האָב איך מיט איין מאָל דערזען דאָס וואָס איך האָב צום געדאַנק ניט צוגעלאָזט ? ערשט נעכטן בין איך געווען יונג, היינט בין איך אַ זקנה, טויזנט יאָר אַלט.

ווען איך האָב היינט געעפנט דאָס פענצטער, האָב איך באַמערקט אַ שפין הענגען אין דער לופט. זי האָט געוועבט אַ פאַדעם וואָס האָט זיך געצויגן פון ערגעץ צו ערגעץ. זי האָט געאַרבעט זייער גיך, מיט גרויס פלייס אויפגע-שטעלט אַ פעסטונג פאַר איר מין. זי האָט אָנגעהויבן צו בויען פון אינע-וויינקסטן צענטער. לויט געירשנטע אָנווייזונגען געוועבט און אויסגעוועבט אַ גאַנצן אוניווערס.

ווי לאַנג וועט דער צענטער האַלטן? — האָב איך געטראַכט. און ווידער האָב איך געטראַכט אַז דער צײַט-עלעמענט איז גאַרניט וויכטיק. אין איין-איינציקן זומערטאָג פילט אַ מילבל אויס זײַן פונקציע אין לעבן. עס לייגט אָפּ די אייעלעך, גראַבט זיך איין אין דער ערד מיטן פולן באַווסטזײַן אַז עס האָט געלאָזט אַ נאַכווקס נאָך זיך, אַ דופליקאַט, אַ גענויע קאַפּיע פון זײַן מין. די קאַפּיע וועט זיך דרייען און שפינען, דור-אין דור-אויס, העט ביז אַחריט-הימים.

דאַכט זיך, ערשט נעכטן האָב איך אויך געפלאַנט איבערצולאָזן דעם קיום פון מײַן אַריגינאַל, מיט אַלע מײַנע מעלות און מיט אַלע מײַנע חסרײ-נות. איצט איז מײַן צענטער ווי אַ שטיין אין וואַסער פאַרוונקען. די קרייז-דיקע כוואַליעס ווערן מיט יעדן טאָג ברייטער, צעשוומענער. ניטאָ קיין אַנהאַלט, קיין גרענעץ, קיין צוים. איך פיל ווי שפינגעוועב — הפקר אויפן ווינט. איך האַלט זיך אויפן אויבערפלאַך מיטן כוח פון נעכטן. איך שטעק אין זאַמד און קיין רעטער איז ניטאָ. דער מאַרגן ווי דער נעכטן און דער נעכטן ווי דער הײַנט. אין דער מידבר זענען קיין סעזאָנען ניט פאַראַן. עס בליט ניט, עס וויאַנעט ניט. מײַן טיש בײַם פענצטער זעט אויס ווי אַן אַרון. אַזאַ טויטע שטילקייט. אַהין, אַדער אַהער, עפעס מוז געשען.

קוים דריי איך זיך אַוועק פון פענצטער, באַפאַלט מיך דער צווייפל ווי וואַנעס אַ שרץ. זיי פיקן אויף דאָס הײַטל טיפער און טיפער ביז צום יסוד, ביז צו דעם אינדול וווּ דער מיסטעריעזער מאַנער וווינט. דער שטרענגער דיקטאַטאָר וואָס רופט זיך אײַך.

דעם 21סטן נאָוועמבער :

דער חלום ברענגט מיך אויף ערטער וווּ כײַבין קיין מאָל פריער ניט געווען. פאַקטיש איז עס איין באַשטימט אַרט, צו וועלכן איך קער זיך אום נאַכט נאָך נאַכט. אויך די צײַט פון יאָר איז אַלע מאָל די זעלבע. די כריי-זאַנטעמעס זענען אין בלי. אַ מין ביאַלאָגישער זייגער וואָס ווייזט אַן די צײַט פון אַפּשייד. אין דעם האַטעל וווּ איך שטיי איין זענען שוין אַלע געסט זיך צעפאַרן. אויך איך קלויב זיך אין וועג אַרײַן. איך וואַנדער אין די פוסטע קאַרידאָרן. אַלע צימערן זענען ליידיק. אַ נאַסטאַלגישער ריח גייט אויף פון די בעטן. אַלץ אַרום שמעקט מיט איבערגעשטאַנענער זיסקייט, מיט

יענער ריפּקייט אויף וועלכער עס מערקט זיך שוין דער שימל.
 אַ חוץ די בעלי-הבתים איז שוין דאָ קיינער מער ניטאָ. איך גיי זיי
 פאַרביי, פיל זייער בייזזיין, נאָר זען זע איך זיי ניט. איך ווייס אַז זיי גייען
 פון דאַנען קיין מאָל ניט אַוועק. זיי זענען פאַרנומען מיטן צוגרייטן דעם
 האַטעל פאַר די קומענדיקע סעזאָנען. זיי טוען זייער אַרבעט סיסטעמאַטיש,
 אַן מי, אַן רעש. איין טוונג פאַלגט נאָך דער צווייטער, אומאַפהענגיק פון טאָג
 אין דער וואָך, פון דער צײַט פון יאָר, פון טאָג אַדער נאַכט.
 איך וואַנדער אין דער פאַרטאָיעטער לאַנדשאַפט. די בלעטער אויף די
 ביימער באַוועגן זיך קוים. אַרום און אַרום אַ ניטדאַיקע שטיקלייט. אויך איך
 פיל זיך ווי אַ נשמה, נאַקעט, אַן אַ גוף. איך פיל זיך ניט גוט און ניט שלעכט.
 אַזוי פילט אַוודאי אַ שטיין וואָס ליגט אין מיטער. איבער אים ציען שטערן,
 פלאַנעטן, פרעמדע גאַלאַקסיעס מיט קאַלטע זונען רוען זיך אַפּ אויף זײַן
 רוקן. זעלטענע קאַמעטן באַגריסן זיך מיט אים. ער ליגט זיך פאַסיוו אין זײַן
 באַשערטער נאָרע, אין ברענענדיקן זאַמדבעט אונטער דער זון.
 איצט טראַכט איך אַז אפשר וואַרט גאָר דער שטיין אין גלייַכגילט אויף
 זײַן באַשעפער וואָס האַט אים פאַרלאָזן אין סאַמע מיטן פון ווערן: איידער
 ער האַט אים געגעבן די וויזיע אויפצונעמען וואָס ער זעט. דאָס באַוווּסטזײַן
 צו וויסן ווּוּהיין ער גייט, צו פאַרשטיין וואָס ער טוט, אויף וועמען ער
 וואַרט — — — און דערנאָך טראַכט איך, אַז איך האָב פּײַנט צו טראַכטן.

דעם 27טן נאָוועמבער :

מיין מילדער מאַזאַכיום איז זיך צעוואַקסן אין אַ פּולבלוטיקער פאַראַ-
 נאַיע. איך האָס יענעם און איך האָס זיך אַליין. איך האָס וואָס איך טו און איך
 האָס וואָס איך טו ניט. איך נעם אַ פיל צום שלאָפן און אַ פיל אויפצושטיין.
 שפעטער שלינג איך נאָך אַ פיל, זיך דורכצושמוגלען דורכן לעבן, ווי איך
 וואַלט געווען אַ פעקל קאַנטראַבאַנד.

דעם 28טן נאָוועמבער :

פון ייאוש ביז רעזיגנאַציע לויפט דער וועג באַרג-אַראַפּ. געוויינלעך
 גיט זיך דאָס לעבן אַזוי לייַכט ניט אונטער. די צרה איז — איך האָב ניט מיט
 וועמען צו קעמפן. איך שטיי אַליין אויפן שלאַכטפעלד, ביקס געלאָדן; שיסן

אין דער לופט אַרײַן האָט קײַן זײַן נײַט. שטעל איך צו די לופע צווישן די אויגן. איך שפּיל מיך מיטן טײוול און האָב הנאה פון דער שפּיל. איך האָב אַלע חובות אויסגעצאָלט. איך בין קײנעם גאַרנײַט שולדיק. דאָך וואָלט איך געוואָלט דער טױט זאָל קומען אויף אַ נאַטירלעכן אופן — פאַרקלענערן מײַן טאַטן דעם צער.

דאָ אַנומלט האָט מיך אַן עלעקטרישער שטורעם אויפגעוועקט פון שלאָף. איך האָב עס אָנגענומען ווי אַ סימן, אַז דאָס איז געמײנט פאַר מיר. איך בין אַראָפּ אין גאַס און פון דאָרט אין פאַרק אַרײַן. איך האָב ערגעץ געלייענט, אַז בײַמער צײען צו זיך דעם בלײַץ. איך בין געלאָפּן צווישן די בײַמער, צען פּיס פון דאָרט האָט אַ דונער געקראַכט. מיך האָט ער אויסגעמיטן.

דעם 10טן דעצעמבער :

דער טאַטע שרײַבט אַז דער יונגער־מאַן מיט וועמען איך האָב פאַר־בראַכט אין מײַאמי פרעגט זיך אויף מיר. נו גוט, זאָל זיך דער טאַטע פּרײען. איך ווייס אַפּילו נײַט וועמען ער מײַנט. זײַן נאַמען דערמאַנט מיך אין גאַרנײַט. דער טאַטע האָט פאַר אײַן וועגס שוין בײַגעלייגט דעם פּליבילעט. ווייזט אויס אַז ער וויל צוואַיילן מײַן באַזוך. אפשר וויל ער אינסטיקטיוו פאַרלויפּן דעם וועג וואָס איך האָב הײַאָר אויסגעקליבן? צו שפּעט, טאַטע מײַנער! עס טוט מיר לײַד, אָבער אַזוי מוז עס זײַן.

דעם 10טן דעצעמבער :

די טרויעריקע טעג פון יאָר זענען בײַ מיר די ימים־טובים. די געטער אין וועלכע איך האָב אַ מאָל געגלייבט, זײ אַנטקעגנגעטאַנצט מיט צעלאַזטע האָר און בלומען אין האַרצן, שמאַכטן הײַנט אַליין ווי אַנעמישע שאַטנס. אַלץ האָט זיך געענדיקט. דער קוואַל האָט זיך אויסגעשעפּט. איך קאָן מער מיט מײַן גורל קײַן שלום נײַט מאַכן. אַנטקעגן מײַן יאוש זענען אַפּילו די פּילן הילפּלאַז. איך שטעק אין זינקזאַמד און זוך שוין מער קײַן אויסוועג נײַט. איך ווייס וואָס איך וויל נײַט. וואָס איך וויל, ווייס איך נײַט. און אפשר ווייס איך יאָ, נאָר איך וויל דעם געדאַנק מיר קלאָר נײַט מאַכן. איך ווייס אַז דער פּלאַן איז נײַט קײַן צופּעליקער. גאַנצע דרײַ־פּערטל צײַט פון מײַן לעבן האָט ער געצײטיקט אין מיר. ער האָט בלויז אַפּגעלייגט דעם פּסק־דין,

געווארט אויף דעם פסיכאלאגישן מאמענט. איצט איז דער מאמענט געקומען.
איך האב מער קיין כוח ניט.

חתונה האבן מיטן יונגער־מאן פון מיאמי? וואס האב איך מיט אים
בשותפותדיקס, וואס קאן איך מיט אים טיילן? די פילן? דאס איז דער
צוועלפטער חודש. די צוועלפטע שעה. ניטא פאר מיר קיין נייער אנהייב,
איך האב זיך אליין איבערגעלעבט. צו פינף און דרייסיק יאר בין איך א זקנה.

דעם 20סטן דעצעמבער :

מארשאס „פארטי“ איז געווען א סוקצעס. איך בין געווען דער אייני-
ציקער דורכפאל. מיין פאבריצירטע פריילעכקייט האבן פאראטן די שוואר-
צע ראבן וואס הויזן אין מיר. וואס מער איך האב זיי געפרוווט פארשטעלן,
אלץ מער האבן זיי ארויסגעשטעקט. ווי הויך איך זאל ניט האבן געלאכט,
האבן זיי דערקענט אז דאס איז ניט דעם סאלאווייס קול, נאר דער שוואנס
לעצטע לידל. יעדן פאלס האט זיך עס מיר אזוי אויסגעדאכט. מיר האט
זיך געדאכט, אז זיי זעען דעם מלאך־המוות אין מיניע אויגן און זיך פאר-
זיכטיק אוועקגערוקט פון מיר.

דעם 27סטן דעצעמבער :

היינט האב איך געהערט פון דזשערין. ער שרייבט אז ער האט ענדלעך
ארויסגעקראגן א גט. דער אמת איז אז איך וויל אים ניט מער, אפשר גאר
קיין מאל ניט געוואלט... איך האב ניט געוואלט אוועקנעמען א טאטן פון
קינדער. איך ווייס דעם טעם פון א יתום. ווייטער שרייבט ער אז ער ווייסט
נאך ניט ווען ער וועט זיין אין ניו־יארק. דערווייל איז ער בארוישט פון זיין
געוונגענער פרייהייט. ער פארענדיקט דעם בריוו מיט טויזנט קושן. צייט
און געדולד, זאגט ער, וועט אלץ גוט מאכן.

זארג ניט, דזשערי, איך וועל דיין פרייהייט ניט רויבן. וואלט איך
געהאט דער פישוף־מאכערינס כוח, וואלט איך באשווירן די זשאבע מגולגל
צו ווערן אין א פרייניץ...

ווען מיר האבן זיך דאס לעצטע מאל געזען האט גערעגנט. איצט פאלט
א ווייסער שניי. איך ווייס ניט ווי לאנג ער וועט אזוי פאלן — איין זאך
בין איך זיכער — אז אויף עמעצנס פרישן קבר וועט לייכטן א ווייסער שניי.

עפלצוויט

איך האָב אַלע מאָל געגלייבט אין כוח פון גאָרטן. קאָן זײַן אַז יענער ווײַטער, לעגענדאַרער, קײן־מאָל־מער־גאָרטן, האָט עפעס דערמיט צו טאָן. ווי נאָר איך דערזע אַ בוים, פאַררײַס איך דעם קאַפּ און זוך אין דעם צווייגנפּלעכט אָן אָפּשײַן פון פאַרלוירענעם, אַדער גיכער אָן אַנדײַט אויף דעם וואָס איך האָב צו געפּינען.

דאָס זוכן אַליין איז בײַ מיר געוואָרן אַ מיין שטייגער לעבן, דער עצם עפעס אין תּהום פון גאַרניט. אַזוי לאַנג ווי איך פּיל אַז ס'איז נאָך פאַראַן אַ יֵש וואָס וואַרט אַנטדעקט צו ווערן, הער איך ניט אויף צו זוכן. איך זוך בײַם ליכט פון טאָג און הינטער דעם צודעק פון די נאַכטשאַטנס; איך זוך אויף מײַן וועג צו דער אַרבעט און ווען איך קער זיך צוריק אַהײַם; אַפּילו די האַלבע שעה מיטאַג פאַרברענג איך אין זוכן.

איך זײַן אין פאַרק קעגן איבער דעם בוים, קײַ גומי, און די אויגן נישטערן אין גרינעם בלעטער־לאַבירינט, זוכן ניט דעם עפל, נאָר די פּוס־טריט פון דער שלאַנג. זע איך אַ בלעטל ציטערן אויפן ווינט, שפּײַץ איך אָן די אויערן, די נאָזלעכער צוקן, די נערוון זענען געשפּאַנט, ווי סטרונעס אַנגעצויגן. איך זיפּ דורך די לעכער פון יעדן צעפרעסענעם בלאַט, קריך אַרײַן אין די פאַרטיפּטע שפּאַלטן פון דער קאַרע, אין די שוואַרצע ריסן פון שטאַם, ביז אַראָפּ צום פאַרגעלטן גראָז, וווּ קײן שום לײַטישע שלאַנג וואַלט קײן פּוס ניט אַרײַנגעשטעלט, דאָך הער איך ניט אויף צו זוכן.

וויסנדיק אַז דער שר־הגורל האָט זײַן אײַגענע צײַט־רעכענונג, נעם איך יעדע רגע אין באַטראַכט. איך זײַן דער מאַשין און זע ווי עס צײַטיקט דער עפל אויפן בוים. טײל מאָל דאַכט זיך מיר, אַז דער דאָרן ברענט און ווערט ניט פאַרברענט. די אַלטע לײַט, וואָס זיצן אין פאַרק און וואַרפן קער־נער פאַר די טויבן, קוקן ניט אויפן בוים, און די יונגע זענען פשוט ניט צוגעגרייט אויפצונעמען אָן אַנטפּלעקונג.

טײל מאָל פּרוּוו איך זיך אַליין אײַנרעדן אַז איך בין נאָך אין גאַנצן

פון בוים ניט אַראָפּ און אַז אַדם און חוה זענען גאַרניט געווען. דווקא פון דעם ניט־רעאַלן קוקפונקט איז מיר גרינגער אויפצונעמען דאָס רעאַלע. דאָס רויטע זיידנס, וואָס אויף מיין שויס, וויקלט זיך יחידיש, ווי אַ געדאַנק אין רעש פון קאַלעקטיוון ריטעם. אַן שוועריקייטן גליטשט זיך דער שטאַף פון אונטער מיניע פינגער צום איינגעשטעלטן שטאַך פון דער ניימאַשין. שטאַך נאָך שטאַך — צייט פרעסט די מינוטן, די יאָרן, פרעסט אויף דאָס זיידנס וואָס אויף מיין שויס. איך פרוו זיך פאַרטידיקן קעגן צייט, שלעפּ דאָס זיידנס אויף צוריק פון אונטער דער מאַשין, קעגן שטראַם, נאָר די נאָדל וואָס איז געווינט צו שטעכן אין פונקט, הייבט אַן טאַנצן, פאַרלירט די גלייכוואָג, קרימט זיך אויס, און פלאַצט.

איך איינער אַזאַ ניט־געדאַכטער רגע איז די נאָדל אין די אויגן מיר געשפרונגען. דער שטאַך האָט אַנגערירט אַן אַלטע ווונד, אויפגעריסן די פרעמדע הייטלעך, וואָס האָבן ווי בעלמעס איבער דער ראיה זיך פאַרצויגן, און איך האָב, צו מיין אייגענער איבעראַשונג, דערזען אַז דער בוים שטייט ווי אַ וואַנט צווישן מיין הינט און מיין נעכטן.

און ווייל די וואַנט איז געווען פון קויל און אַש, האָב איך מער ניט געזען ווי די נאָדל צו סיליען. בין איך אויפגעשטאַנען פון מיין איינגעזע־סענער שטול און אַרויס אין גאַס, פדי פון דעם נייעם קוקווינקל די וואַנט דורכצוברעכן.

איך בין געגאַנגען צילבאַווסט, הינטערוויללעכץ מיט אַפענע אויגן. קיין סימנים אויפן וועג האָב איך ניט געהאַט. קיין גאַס, קיין הויז, אַפילו דער בית־עולם איז מער ניט געווען. איך בין נאָכגעגאַנגען דעם אונטער־ערדישן רויטן שטראַם וואָס איז געלאָפן דורך אַפענע שטעט און פאַרוואַר־פענע דערפער, דורך טיף אויסגעמוליעוועטע קאַטאַקאַמבעס, דערגרייכט און אויפגענומען דאָס בלוט הינטער מיקאַלעס סטאַדאַלע, ווו ער און זיינע צוויי זין האָבן אויף שטיקלעך צעשניטן די משפּחה גאַלד — צו ערשט די עלטערן, דערנאָך די קינדער. שפעטער האָבן זיי אויפגעהאַקט דאָס אייז אויפן טייך און דורך דער שמאַלער פלאַנקע אַראָפּגעלאָזט די צעשניטענע גלידער.

איך בין געגאַנגען מיט די אויגן צום הימל געווענדט, גלאַט אַזוי פון געווינהייט וועגן. איך בין נאָכגעגאַנגען דעם אינסטינקט וואָס בינדט מיך

מיט די בלוטן. איך בין נאכגעגאנגען דעם ריח פון עפלצווייט אין געדיכטן טשאד פון אויסגעלאשענע קוימענס. און ווייל איך האָב געוואַנדערט איבער פאַרוואַקסענע סטעזשקעס, בין איך אָפט מאָל פון וועג אַרונטער און געקרייזט אין קרייזן אומגעלומפערטע, ווי די נולן וואָס באַגלייטן דעם ציפער זעקס. איך האָב אויסגעמיטן די שטעט, ניט געוואַלט טרעטן אויף די באַשלאַג-פלעצער, פוטט און אויסגעליידיקט ווי די רוימישע צירקן נאָך אַ בלוטיקער הוליאַנקע. איך בין געגאנגען דורך די וועלדער, געשאַרט מיט די פיס די טרוקענע בלעטער. פון צייט-צו-צייט האָב איך אויפגעהויבן די פוילנדיקע רעשטלעך פון אַ שוך, אַן אַרבל, אין וועלכן ס'האַט נאָך געשטעקט אַ ווייסער, דינער בייך, און איך האָב געוואוסט, אַז איך בין אויפן ריכטיקן וועג. די סאַוועס, וואָס האָבן אין פולן טאַגליכט מיך באַגלייט, האָבן מיינסטנס גע-שוויגן, און די וואָס האָבן יאָ געקלאָגט, האָבן געוויינט מיט שטומע טרערן. דער וואַלד אין זײַן אומשולד האָט פונקט ווי אַ מאָל געבליט מיטן גאַנצן האַרצן. סאַסנעס, ווי עדות שטייף און ערנסט, זענען געשטאַנען און געוואַרט אויפן פאַרשפּעטיקטן שופט. אומבאַרירט פון מענטשלעכע הענט, גוטע, אַדער שלעכטע, האָבן ווילדע רויזן רויט ווי בלוט זיך באַוואַפנט מיט שטעכלקעס שאַרף ווי שפּיזן, גרייט פאַר יעדער עווענטואַליטעט.

באַווירקט פון דעם ספּאַנטאַנעם גאַנג פון דער נאַטור, האָבן אויך מײַנע חושים זיך פאַרשאַרפט, און איך האָב צווישן אַלע אַנדערע פּלייצנדיקע ריחות דערשפּירט דעם ריח פון ברויט און מיט אים דעם טעם פון מײַן ערשטער ליבע.

און ווייל איך האָב זיך גראַד דערמאַנט, אַדער אפשר קיין מאָל ניט פאַרגעסן, האָט דער צוזאַג אין מײַן בלוט, וואָס האָט געוואַרט ווי אַ הונט בײַ דער טיר, פון דער קייט זיך אָפּגעריסן און מיט אימפעט געלאָפן דעם ריח אַנטקעגן.

מײַן געליבטער איז געווען דאָס ברויט אויף מײַן מאַמעס שבת-טיש. ברויט, וואָס איז געוואַקסן און געצײטיקט דורך דורות-לאַנגן פאַרזײ. ברויט, געהייליקט מיט אַ ברכה, געקנאַטן מיט ליבשאַפט: מײַן געליבטער איז געווען די המוציא מיט האַניק, די יום-טובֿ-שיין אין די מעשענע לײכטער, דאָס ליכט אין מײַן זיידנס טיפע אויגן, און אין די אויגן פון זײַן זיידנס זיידע, ביז צו משהן מיט די לחות, צו אַברהם אַבינו, צום צוגעזאַגטן לאַנד.

און ווי איך האָב אַזוי געטראַכט, האָט די צײַט דעם וועג אָפּגעטראָטן, פון וואָלד מיך אַרויסגעפירט. איך האָב איבערגעלאָזט די שמאַלע פינגער-ליכט צווישן די שאַטנדיקע ביימער, איבערגעלאָזט די בילדער וואָס האָבן געלעבט אין זכרון, און ווי לעבעדיקע מאַנומענטן זיי אַוועקגעשטעלט אויף די קברים פון די, נאָך וועלכע ס'איז קיין נאָמען ניט פאַרבליבן. אין אָפּענעם פעלד זענען קיין שאַטנס ניט געווען. דער ווינט האָט צע-טריבן דעם ריח פון ברויט, בלויז דער עפלצוויט, וואָס האָט דורכגעדרונגען מײַנע חושים, האָט מיך גיך געבראַכט צום הויז מיטן אַריגינעלן גאַרטן. הינטערן הויז בין איך געבליבן שטיין, אָפּגעשטויבט דעם אייבער-מאַנטל, די ווילדגראַזן וואָס האָבן צו מײַנע טריט זיך צוגעקלעפט. איך האָב אָפּגעווישט דעם שמייכל, די טרער, די אַדאַפּטירטע מאַגירן, דעם קלאַנג פון מײַן פרעמדער שפּראַך, דעם פאַרביטענעם נאָמען. איך האָב זיך אָפּגע-דעקט ביז צום דנאָ פון דער נשמה, ביז צו דער סאַמע בראשיתדיקער לאַנד-שאַפט, דאַרט וווּ דער איך וועלכן ער האָט געהאַלפּן אין פּורעמען, זאָל קומען פאַר אים אָן אַנטפלעקטער.

און אפשר בין איך איצט, פונקט ווי אין יענעם ווייטן עבר, געווען רײַף פאַר אַ בײַט אין לעבן? אויך דעמאָלט, פונקט ווי היינט, איז געווען עפלצוויט-צײַט, דער סעזאָן פון פאַרשײטע ווינטן, פון וואַסערן וואָס ברעכן די קייטן פון אײַז. מײַן מאַמע האָט מיך געשיקט זוכן אַ הוץ, וואָס איז פון שטייג אַנטלאָפּן. איך האָב געזוכט אונטערן גלחס פלוט, אַרום בית-מדרש, אויף דער רויטער בריק, ביז אַראָפּ צו דער מיל. ווען איך בין צוגעקומען צום הויז וווּ ער האָט געווינט, האָט דער מיסטישער פּוח פון בוים מיך צוגע-צויגן. נאָענט פאַרן בוים האָב איך אײַנגעזען אַז דער פּוח וואָס ציט מיך שטראַמט פון דעם מאַן וואָס זיצט אונטערן בוים. זײַן פיקסירטער בליק האָט מיך אָנגערירט. איך בין שטיין געבליבן ווי אַ חיה פאַראַליזירט פון רויער שרעק. איך האָב געקוקט אויף דעם מאַן וועלכער האָט זיך געוויגט איבער זײַן אָפּענעם בוך, פונקט ווי מײַן זיידע איבער זײַן גמרא, ווי זײַן זיידנס זיידע, ביז צוריק צו משה רבנו, צו אַברהם אַבינו. הענט און פיס האָבן זיך מיר אָפּגענומען. זײַן בליק האָט אַבסאָרבירט דאָס לעצטע שפּרענקעלע פון פאַרשטאַנד. און ווען ער האָט אָנגערירט דעם עצם איך — האָט עפעס אין מיר, וואָס האָט פּריער אין גאַנצן ניט עקסיסטירט, אויפּגעהויבן דעם קאַפּ

און ווי אַ באַשטימטער איך זיך אַוועקגעשטעלט ווי חוה אַנטקעגן איר אַדם. זינט יענעם טאָג האָב איך זיך אַבער און ווידער אַ מאָל אומגעקערט צום גאַרטן, צום מאָן וועלכער האָט פונקט ווי איך געגלייבט אין כוח פון גאַרטן. דער ברייט צעצוווייגטער עפּלבוים, וואָס האָט געשפּרייט אי ליכט, אי שאַטן, האָט פאַר אונדז אַנטפלעקט און מיט טאַקט צוגעדעקט די אינטימ-קייט פון וואַקסן.

אין די טעג ווען דער נעפל איז געלעגן געדיכט איבערן לאַנד, פלעגן מיר שווייגנדיק וואַנדערן אין גאַרטן, זוכן די סודות פון עלעמענט וואָס קיין שום כּאָן ניט צעשטערן. מיר האָבן אַריינגעקוקט אין די שפּאַלטן פון דער ערד וווּ די באַשיידענע ליליע באַהאַלט אירע זוּמען. מיר האָבן קיין פּראַגעס ניט געשטעלט. אַן ווערטער, ווי אין אַ חלום, האָט דער גאַרטן גע-ענטפּערט אונדזער געדאַנק.

אויך איצט, שטייענדיק פאַר זיין טיר, האָב איך דערהערט ענטפּערס צו פּראַגעס וועלכע איך האָב מורא געהאַט צו פּרעגן. האָב איך געעפנט די טיר און בין אַריין אין שטוב.

— אַ גוטן אַוונט — האָב איך געזאָגט און זיך גיך אַראָפּגעלאָזן צו זיינע פּיס. פון מיין ליכטן באַריר האָט ער אויפגעציטערט, זיך אָפּגע-טרייסלט ווי אַ שלאַנג וואַלט אים אַ ביס געטאַן.

איך האָב אים גלייך דערקענט. ווי אַ מאָל אונטערן בוים איז ער איצט געזעסן אין דער פאַרברענטער ראַם פון אויסגעהאַקטע שויבן. איך האָב געקאַנט זען ווי דער יאָך פון דורות באַרגט שווער אויף זיינע יונגע אַקסלען. פּריציטיקע קאַרבן אויף זיין יונגן פנים האָבן געשאַפן אַ קאַנטראַסט פון טיפּער פאַרערונג און מיסטישער שרעק. זיינע אויגן, ווי קוילן, האָבן אויס-געברענט לעכער אין צעריסענעם ספר וואָס ער האָט געהאַלטן אין די הענט. זיין בליק האָט געוואַנדערט איבער די ברילן אַריבער, נאַכגעקוקט מיניע באַוועגונגען, עלעהיי איך וואַלט געווען אַ באַשעפעניש פון אַן אַנדער מין. און ווייל די אינטימע וועגן פון גאַרטן זענען מיר פאַרבליבן נאַענט, האָב איך מיט דער אַמאָליקער לוסט פישוף-ריחות איבערן צימער פאַרשפּרייט און געבליבן זיצן אין דערוואַרטונג.

האַט ער אויסגעשטרעקט זיין האַנט, מיין געליבטער, און מיד אַ גלעט געטאַן איבערן קאַפּ. נאָר די מאַסקע אויף מיין פנים, וואָס איך האָב בשום

אופן ניט געקאנט אַראָפּציען (אַזוי צוגעוואַקסן צו מיין פּערזענלעכקייט איז זי געווען), האָט אים ווײַזט אויס אָפּגעשטויסן, ווײַל ער האָט זיך לאַנג נאָך דעם געווישט די הענט.

איך האָב אויף זײַן תּנועה קיין אַכט ניט געלייגט, ווײַל איך האָב געדענקט די עקסטרעמען פּון זײַן פּעדאַנטישער נאַטור.

דער פּלייצנדיקער ריח פּון עפּלצווייט האָט מיך דערמוטיקט, בין איך אויפּגעשטאַנען פּון פּאַר זײַנע פּיס און זיך געשטעלט פּאַר זײַן צוקאַפּנס. מיין צעצויגענער שאַטן, ווי אַ מאַנסטער מיט צען קעפּ, איז געפּאַלן אויף זײַן פּאַרגעלטן ספּר און מיך ניט געלאָזט אַנטציפּערן דאָס פּאַרשריבענע. אויך ער איז געוואָרן אומרויק. איז ער אויפּגעשטאַנען, מיין געליבטער, פּון דער טיפּקייט פּון די מיתה-משונהדיקע שפּיגלען אין וועלכע די וועלט האָט אים אײַנגערעמט, און גענומען שפּאַנען אין בין-השמעות.

ס'איז געווען אַ שפּרײַז פּון אַ מענטש וואָס האָט זיך קענטיק באַמיט צו באַפּעסטיקן זײַן קיום אין די שפּאַלטן פּון דער געשיכטע. פּאַראייביקן דעם מאַרטירער-וועג וווּ די ווײַזע האָט גענעסטיקט, אין בלוט און פּייער זיך אויסגעכאַוועט, רײַף געוואָרן אַנצוהייבן אַ נײַ קאַפּיטל. ער האָט זיך באַמיט אונטערצושטרײַכן דאָס העראַישע, אַזוי אַז דער מוח פּון מענטשן זאָל די טראַגעדיע פּון זײַן פּאַלק ניט פּאַרוואַנדלען אין אַ מיטאַס.

ווען איך האָב געזען ווי ער בלוטיקט מיט די שטעכלקעס פּון טויטע רויזן, האָב איך דעם עפּל פּון קעשענע אַרויסגענומען: עס — האָב איך געזאַגט. ווען ער האָט ניט רעאַגירט, האָב איך בײַם נאַמען אים אַנגערופן. אויך דאָס האָט אויף אים קיין אײַנדרוק ניט געמאַכט. פּאַרזיגלט מיטן וויי פּון זעקס מיליאָן האָב איך דעם צוטריט צו אים ניט געקאַנט געפּינען.

אין מיין ייאוש האָב איך אים דעם וועג פּאַרשטעלט, צו זײַן האַרץ זיך צוגעטוליעט, נאָר דער ספּר, וועלכן ער האָט פּרייער געהאַלטן אויפּן שוים, איז איצט געשטאַנען ווי אַ וואַנט צווישן אונדז ביידן.

— נעם אַוועק דעם ספּר — האָב איך געבעטן — דער אומגעלומפּערטער ציפּער שטערט דעם ריטעם.

— דער ציפּער איז דער ריטעם — האָט ער געענטפּערט אין געדאַנק און נאָך שטאַרקער געדריקט דעם ספּר צום האַרצן.

— טאָ עפּן די טאָולען וווּ אויך איך בין געפּאַנגען — האָב איך געזאַגט.

אין דער שוואַרצער ראָם פון זײַנע אויגן האָט זיך אַ פּונק אָנגעצונדן, ווי דער עמאַציאָנעלער איבערשטראָם וואָלט אים אין עפּעס דערמאַנט. זײַן בליק איז געלאָפּן פון ווינקל צו ווינקל, זיך געגריבלט אין דער טיפּקייט פון לײדיקן אַרום. מיט נײַגער און חשד האָט ער נאַכגעקוקט די מוראַשקעס וואָס האָבן צעטראָגן דעם צעבלאָזענעם צווייט, און ענדלעך זיך אָפּגעשטעלט אויפן אָרט וווּ אונדזער בוים איז אַ מאָל געוואָקסן.

דער געדאַנק אַז ער זעט מיך אין די צווייגן, האָט אָנגערעגט מײַן צעלן-געבוי און איך האָב אָנגעהויבן וואַקסן העכער און העכער, איבער די מוראַש-קעס, איבערן שפינגעוועבס, אַזוי אַז איך האָב איצט געקאַנט שטיין אויג-אויף-אויג מיט אים און אָפּילו אויף די שפיץ פינגער זיך ניט שטעלן. — עפּן די טאָולען, די זעקס אײַזערנע רײפּן — האָב איך געזאָגט — און לאָז מיך פּרײַ צו מײַן גורל.

מײַן שטים ווי אין מידבר האָט קיין ווידערקול ניט געגעבן, גרילציק זיך אָנגעשטויסן אין די ווענט פון מײַן וויזיע און אויף שטיק-שטיקלעך זיך צעשאַטן. ווי צוויי לײדיקע ראַמען פון געוועזענע שפיגלען זענען מיר גע-שטאַנען אײנער קעגן איבער דעם צווייטן, ביז דער כּוח וואָס האָט אונדז געפירט דורך אַלע גלותן האָט מיט געוואָלט פון דער ראָם מיך אַרויסגע-שטויסן און שטופּנדיק מיך פאַרויס, מיטן קאַפּ די וואַנט געשפּאַלטן.

אויפן זוים פון האַריוואַנט האָט די זון פון ווייטן מאַרגנלאַנד אויסגע-שפּילט דעם סוד וואָס די טאָולען פון זײַן העפט האָבן פאַר מיר פאַרבאַרגן. מיר זענען געגאַנגען מיט לופטיקע טרייט זעקס מאָל אַרום דעם בוים מיטן איבערגעדרייטן וואַרצל. קיין שאַטן איז ניט געווען. צי ער איז געווען הינטער אונדז, ווייס איך ניט, איך האָב אויף צוריקוועגט ניט געקוקט. איך בין געגאַנגען דער זון אַנטקעגן, די חושים וואָך, גרייט אויפצונעמען דעם פּישוף-קוש פון פּרינקן, ווי די בת-מלכה נאַכן צוויי טויזנט-יעריקן שלאָף.

און ווי מיר זענען אַזוי געגאַנגען אײנער לעבן צווייטן, איז מיר קלאָר געוואָרן אַז ניט איך בין געוואָקסן, נאָר ער... ער ווערט אײַנגעשרומפּן פאַר מײַנע אויגן. מײַן קאַפּ, וואָס האָט פּרײַער זײַן אַקסל ניט געגרייכט, הייבט זיך איצט מײַלן איבער אים.

האָב איך אויף די קני זיך אַראָפּגעלאָזט, מיין אַטעם אין אים אַרײַנגע-
בלאָזן. אַ גאַנצע נאַכט האָב איך מיט מיין לײב אים געוואָרעמט. ווען די
ערשטע שטראַלן פון נײַעם טאָג האָבן דעם נעפל פאַרברענט, האָב איך
דערזען אַז דער מאַן מיט וועמען איך האָב פאַרבראַכט די נאַכט איז אַדם
נאַקעט.

האָב איך אָפּגעריסן אַ בלאַט פון עפּלבוים וואָס איז איצט געווען אַ
פּײַגנבוים און לויט דעם אַלטן נוסח זיך דערנענטערט צו אים.
דער מאַן וואָס האָט די גאַנצע צײַט געוואוסט מיין סוד, האָט דעם בלאַט
מיט דער האַנט אַוועקגעשאַרט. מיך האָט ער צוגעצויגן צו זיך, און כאַטש
ער האָט גערעדט אין אַן אַנדער שפּראַך, האָב איך פאַרשטאַנען דעם תּמצית
לויט די אותיות וואָס זענען געלאָפּן פון רעכטס אויף לינקס.
און איך האָב פאַרזוכט די פּרוכט פון נײַעם בוים, און זי איז געווען זיס.
דער זאַפט פּול מיט צוזאַג אויף פּײַגנצווייט און טײטלצווייט אין אַ גאַרטן פון
גאַלדענע פּאַמעראַנצן.

שכנים איבערן פלויט

יעדעס מאָל וואָס בעטי הייבט אויף די אויגן פון איר שרײַבמאַשין, פאַרהאַלט זיך איר בליק אויף מיסעס זאַגרעטיס ווייס־געפאַרבטן גאַניקל. זי ווייס אַז ווען די אַלמנה עפנט די פעדערשטע טיר, איז עס פונקט ניין אַ זייגער אין דער פרי. זי דאַרף אַפילו ניט אויפהייבן די אויגן פדי צו זען דער אַלמנהס ווינטערדיק פנים, איינגעהילט אין אַ שוואַרצער שאַל. די ים־פייגל וואָס טשאַטעווען אויף איר פון די אַרומיקע דעכער, גייטיקן זיך אויך ניט אין אַ זייגער. באַלד נאָכן ערשטן פרישטיק אויפן ים, קומען זיי פאַרביינין מיט מיסעס זאַגרעטיס געשמאַקן ביסן פון ברויט געטונקען אין פעטס, באַזאַלצן צום טעם, ווי זי וואַלט גענוי געוואוסט וואָס די פייגל האָבן ליב.

ווי נאָר די טיר עפנט זיך, באַפאַלן זיי זי מיט אַ ווילדן געפילדער. זיי פלאַטערן איבערן פלויט, שטעלן זיך אויף אירע אַקסלען. זי שטייט מיטן טאַפ אין דער האַנט און וואַרפט פענעצלעך ברויט אַריבער דעם גדר. די ים־פייגל כאַפן עס קונציק אין דער לופטן. נאָך דעם ווי זיי האָבן אויפגע־פיקט די לעצטע קרישקעס, גייט מיסעס זאַגרעטי צוריק אַרײַן אין הויז. די פייגל בלייבן נאָך זיצן אויף די שכנותדיקע דעכער און וואַרטן אויף אַן איבערחזרונג, און ווען דער נס פאַסירט ניט, פליען זיי צוריק צום ים, וווּ די שיסל עסן שעפט זיך קיין מאָל ניט אויס.

בעטי האַלט ניט קיין זייגערל בײַ דער האַנט. זי האָט זיך ליב צו פאַר־לאַזן אויף דער אַלמנה.

אַרום צען אין דער פרי שטייט שוין אַ טאַקסי בײַ מיסעס זאַגרעטיס טיר און פירט זי אָפ צום זון אין זײַן שפּײַזגעשעפט. דרײַ אַ זייגער נאָך מיטאַג קערט זיך מיסעס זאַגרעטי אַהיים, אַנגעלאָדן מיט פּראָדוקטן. זי ברענגט אויך מיט פאַרלעגערטע ברויטן פאַר די אייביק הונגעריקע פייגל. ווען דער טעקסט איבער וועלכן בעטי אַרבעט איז אַ ליטעראַרישער,

פאָרגעסט זי אין גאַנצן אין דער צײַט פון טאָג. ערשט ווען מיסעס זאָגרעטיס טאַקסי שטעלט זיך אָפּ, כאַפט זיך בעטי אָו ס'איז צײַט אַוועקצולייגן די אַרבעט איידער די קינדער קומען צוריק פון דער שול.

בעטיס אַרבעט אויף דער מאַשין איז בלויז אַ ווינטערדיקע. זומער גיט זי זיך אָפּ מיט די קינדער. אויך פּרײַנד, פון וועלכע זי האָט אַ גאַנצן ווינטער גיט געהערט, רופן זיך אָפּ אין די היצן. זיי קומען כאַפּן אַ שוויס אין ים און בלייבן שוין אויף אַוונטברויט. זיי לאָזן איבער נאַסע האַנטעכער און אַ טעפּעך פּול מיט זאַמד — ווי אַן אַנדענק.

בעטיס פּרײַנדשאַפט מיט דער אַלמנה האָט זיך אַנגעהויבן איבערן פּלויט. יעדע פון זיי, אין איר אייגענעם גאַרטן, אויף איר אייגענער טעריטאָריע, האָט זיך געפּלייט אַרויסצוווייזן איר קענטעניש אין גערטנעריי. אין דעם פאַרמעסט איז מיסעס זאָגרעטי אַרויסגעקומען די געווינעריין. זי האָט געהאַט גיט איין גרינעם פינגער, אַלע אירע צען פינגער האָבן געלאָזט נאָך זיך אַ גערעטעניש. זי האָט געקענט די סודות פון דער גרינער וועלט, געוואוסט זייערע באַדערפענישן און מיט ליבשאַפט זיי נאַכגעגעבן וואָס זיי האָבן געוואָלט. זי האָט אַנגעוויזן איר ייִדישער שכנה וועלכע פּלאַנצן גייטיקן זיך אין אַ סך זון און וועלכע עס קאַנען זיך באַגיין מיט ווייניקער. זיי האָבן זיך געביטן מיט די שפּראַצלינגען פון טאַמאַטן, פון אוגערקעס, זוקיניס, פאַר-שיידענע מינים בלומען.

— דאָס לעבן, מיין טײַערע — האָט מיסעס זאָגרעטי געזאָגט — איז אַ גאַרטן וווּ עס וואַקסן אַלע מינים פּלאַנצן. אויך דער מענטש איז אַ פּלאַנץ וואָס מ'מוז פּלעגן, קולטיווירן, פּדי ער זאָל אַרויסברענגען פון זיך דאָס בעסטע פון זײַן שטאַם.

מיסעס זאָגרעטי האָט דעם גאַנצן זומערטאָג פאַרבראַכט אין איר גאַרטן. זי האָט זיך באַצויגן צו יעדן געוויקס מיט פאַראַנטוואָרטלעכקייט, ווי צו אַ לעבעדיק באַשעפעניש. זי האָט זיי געצערטלט מיט די הענט, מיט די אויגן, און ווי בעטיין האָט זיך געדאַכט — אויך מיטן האַרץ.

דער שטאַלץ פון איר גאַרטן איז געווען איר פּינגבוים. זי האָט דעם בוים אימפּאַרטירט דירעקט פון איטאַליע. איבערן ווינטער איז דער בוים געשטאַנען אַינגעהילט אין אַ שוואַרצן געוואַנט — פון דער קרוין ביז צום

וואַרצל. אין אַפּריל, ווען די געפאַר פון פּראָסט איז שוין אַריבער, האָט מיסעס זאָגרעטי אָפּגעוויקלט איר בוים מיט דער זעלבער פּיעטעט ווי מ'וויקלט אָפּ אַ מומיע פון אַן אַנטיקן פּרעה. דאָס איבערגעבן דעם בוים אין רשות פון דער פּרילינגזון פּלעגט אַלע מאָל פאַרקומען אין אַ זונטיק פאַר דער מעסע. די גאַנצע משפּחה האָט אַנטייל גענומען אין דער צערעמאָניע: דער זון, די שנור, די מחותנים און די קינדער פון די מחותנים. געוויינלעך איז דער ספּעקטאַקל פאַרגעקומען אין „גוטן פּרײַטיק“. יעדער פון זיי האָט געטאַנצט אַרום דעם בוים, ווי ער וואָלט געווען אַ פּאַגאַנישער גאָט.

נאָך אַ ביסל זון, אַ ביסל רעגן און אַ ביסל אַראַגאַנישער קאַרמע, האָט דער בוים גענומען שפּראַצן. קליינע רויטע קנעפעלעך האָבן זיך באַוווּן אויף די צווייגן. מיט יעדן טאָג זענען זיי געוואָרן פּולער, בלעטערלעך האָבן זיך אויסגעשיילט, זיך צעעפנט ווי גרינע לעפל קעגן דער זון. מיסעס זאָגרעטי האָט זיך ממש געשפּיגלט אין די בלעטער. אין דער פּרי און אין אַוונט האָט זי געוואָסערט דעם בוים. זי האָט געציילט די בליטן און שפּעטער די פירות. צום פּינגבוים האָט מיסעס זאָגרעטי גערעדט איטאַליעניש.

סוף ספּעטעמבער, ביים איינזאַמלען די פּינג, האָט די אַלמנה זאָגרעטי גערעדט צו זיך אליין. זי האָט גערעדט מיט אַ ניגון וואָס האָט אויך געקאַנט זיין אַ געזאַנג. איבערן פּלוט האָט זי בעטן מכבד געווען מיט אַ טויף גרינע פּינג. זי האָט די פּינג אויסגעלייגט אויף אַ טעלערל, צוגעדעקט מיט אַן אויסגענייטן טישטעכל.

— איר זענט די איינציקע וואָס געניסט פון מיין פּינגבוים פּרוכטן — האָט זי געזאָגט. מיין אייגענע שנור האָט ניט דעם זכות. אַ מענטש וואָס קאָן זאָגן אַז פּינג פון אַ בלעכענער פּושקע זענען פּונקט אַזוי גוט ווי די פּינג פון בוים, האָט ניט די ווערט צו פּילן דעם טעם פון אַן אמת גוטער, נאַטירלעכער פּרוכט, אַ פּרוכט און כעמישע מאַכערייקעס, און קינסטלעכער קאַרמע, אַ פּרוכט ווי גאָט האָט זי באַשאַפּן. נאָר וואָס קאָן מען שוין דערוואַרטן פון אַן אַמעריקאַנערין וואָס לאַקירט די נעגל און פאַרבט די האַר!

בעטי האָט צו ליב געטאָן איר שכנה. זי האָט געלויבט די פּינג און איר פאַרזיכערט, אַז טאַקע נאָר אַן איטאַליענישער בוים קאָן אַרויסגעבן אַזאַ געשמאַקע פּרי. זי האָט זיך באַצויגן צו דער אַלמנה מיט אויפּריכטיקער וואַרעמקייט. זי האָט אויסגעהערט אירע רייד וואָס זענען אַלע מאָל געווען

די זעלבע: דער גארטן, די ווירטשאפט, דעם זונס שפיזקראם און די קרומע וועגן פון איר אמעריקאנער שנור.

אין שיינעם ווינטערטאג, בעת בעטי איז געזעסן ביי דער מאשין אריינגעטאן אין איר ארבעט, האט מיסעס זאגרעטי אנגעקלאפט אין דער טיר. בעטי האט זי שוין דורכן פענצטער געזען קומען און זיך ניט געקאנט צוגלייבן אז דאס גייט זי טאקע צו איר. פאר די דריי יאר, זינט בעטי און איר משפחה האבן זיך אריינגעצויגן אין דער געגנט, האט נאך די אלמנה איר שוועל ניט איבערגעטראטן, און אויך בעטי איז ניט אריין צו יענער. זייער פריינדשאפט איז קיין מאל איבערן פלויט ניט אריבער. דאס ערשטע יאר האט מיסעס זאגרעטי די יידישע פאמיליע מיט א פיוון אינגארירט. זי האט ווי באשלאסן ניט צו זען בעטיס פריינדלעכן שמייכל, ניט צו ענטפערן אויף איר שטומער באגריסונג. דאס הויז האט פריער באלאנגט צו אן איטאליענישער פאמיליע, און מיסעס זאגרעטי האט דעם בייט ניט געקאנט פאר דייען. ערשט מיטן אַנקום פון פריילינג, ווען ביידע פרויען האבן געארבעט אין גארטן, האט זיך צווישן זיי איינגעשטעלט אן אומגעריכטע פארבינדונג, א קרובישאפט פון געפילן, וואס האבן זיך דערנענטערט און פארקניפט, ווי די ווארצלען אונטערן פלויט.

מיסעס זאגרעטי האט, קעגן איר איינגעשטעלטער מיינונג, באמערקט אז איר יידישע שכנה טוט איר גארטן-ארבעט מיט איינגעבוירענער שלימות. זי האט עס געזען אין אירע ניט-באהענטשיקטע הענט. זי איז געשטאנען אויף יענער זייט פלויט און געקוקט מיט חידוש ווי בעטי גראבלט די ערד מיט נאקעטע פינגער, א זאך וואס איר שנור וואלט קיין מאל ניט געטאן. האט זי זיך איבערגעבויען אריבערן פלויט און אנגעבאטן איר ניער שכנה א האלבן טויך גלאדיאלע-ווארצלען. זי האט איר אנגעוויזן ווי אזוי זיי צו פארזעצן, ווי אזוי זיי צו פלעגן, און נאכן זומער די ווארצלען אויסגראבן און באהאלטן פארן קומענדיקן סעזאן.

דעם צווייטן פריילינג האט מיסעס זאגרעטי אויסגעכאוועט פאר איר שכנה טאמאטן-פלאנצן, ריף גענוג צו פארזעצן אונטערן פרייען הימל. אין דער פרי האבן די צוויי פרויען זיך באגריסט מיט א פריינדלעכן „גוט-מארגן“, אין אונט זיך געווינטשן „א גוטע נאכט“. אין הויז אריין האט מען זיך קיין מאל ניט פארבעטן. דער גארטן איז געווען דער פארמיטלער וואס

דערנענטערט מענטש צו מענטש. ווען דער גארטן האָט געבליט, האָט זייער פריינדשאַפט געבליט, דורך דער טיר פון הויז האָט זייער פריינדשאַפט זיך ניט געקאָנט דורכשטופן.

איצט, ווען די אַלמנה האָט אָנגעקלאַפט אין בעטיס טיר, האָט זי בעטי באַגעגנט מיט אָפענער שטוינונג. זי האָט ניט געוואָסט צי זאָל זי די אַלמנה אַרײַנבעטן אין הויז אַרײַן אָדער דערליידיקן דעם ענין אויף יענער זײַט טיר. מיסעס זאָגרעטי האָט דערפילט איר פאַרלעגנהייט און אָן צערעמאַניעס אַריבערגעטראַטן די שוועל. „מאַכט צו די טיר, אַ שאַד די וואַרעמקײט אַרויסצולאַזן“, האָט זי געזאָגט.

מיסעס זאָגרעטי האָט אויסגעטאַן דעם מאַנטל, דעם שוואַרצן שאַל פון קאַפּ האָט זי ניט אַראָפּגענומען. זי איז געזעסן און האָט געציילט די תפילה-פאַטשערקעס, ווי זי וואָלט זיך געפונען פאַרן גלח אין מתווה-שטיבל, ניט אין אַ ייִדיש הויז.

בעטי האָט אויפגעקאַכט קאַווע. זי האָט זיך געדרייט אַרום איר גאַסט, געוואַרט אַז יענע זאָל אַרויסקומען מיט רייד.

— ווי קומט עס וואָס איר זענט היינט ניט געאַנגען העלפן אייער זון אין זײַן געשעפט? צי איז עפעס געשען?

מיסעס זאָגרעטי האָט אָנגעקוקט איר שכנה, ווי עמעצן וואָס מ'דערוואַרט ניט צו זען אין דעם מאַמענט.

— ווי איר באַמערקט אַזוי אַלץ — האָט זי געזאָגט — ניין, ניט געקאַנט בײַ זיך פועלן דעם היינטיקן טאַג זיך צו פאַרנעמען מיט מיסחר.

בעטי האָט געזען איר קאַווע און מיט זײַטיקע בליקן געפאַרשט איר עלטערע שכנה. יענע האָט זיך צו דער קאַווע ניט צוגערירט. עפעס האָט דאָך פאַרט געמוזט פאַסירן. האָט בעטי געטראַכט. אפשר איז היינט אַ רעליגייעזער יום-טוב? ניין, ס'זעט אויס מער ווי אַ פערזענלעכע סיבה, דער שאַטן אויף איר פנים זאָגט עדות דערויף. די נאָז אירע איז היינט מער פאַרשפיצט ווי אַלע מאָל. אירע באַקן איינגעפאַלן, ניט געבליבן מער קיין סימן פון די זומערדיקע קאַלירן. נאָר די ברעמען שוואַרץ, שטרענג צונויפגע-וואַקסן, ווי זיי וואָלט באַשערט געווען אַנצוהאַלטן אַ זכר פון איר אַמאָליקן גלאַנץ.

מיסעס זאָגרעטי איז נאָך אַלץ געזעסן אַ שטילשווייגנדיקע, פאַרטאָן

אין זיך אליין. מיט אַ מאָל האָט זי זיך אויפגעשטעלט. אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט איבערן צימער.

— אַזעלכע ליידיקע ווענט בײַ אײַך — האָט זי אַ ברום געטאָן מיט פאַרדרוס.

— ליידיק? — האָט בעטי צוריקגעפרעגט — איך פאַרשטיי ניט וואָס איר מיינט, מיסעס זאַגרעטי.

— בײַ די פּרױערדיקע בעלי־בתים זענען די ווענט געווען באַהאַנגען מיט הייליקע בילדער.

— מיר, יידן, באַנוצן זיך ניט מיט קיין רעליגיעזע בילדער — האָט בעטי געענטפערט.

— אַ הויז אָן אַ בילד איז ווי אַ האַרץ אָן אַ גאַט, פּלעגט מײַן מאַמע זאָגן — ווען איך בעט צו גאַט, מוז איך האָבן אַ בילד פאַר די אויגן.

— מיר, יידן, טראָגן גאַט אין האַרצן — האָט בעטי שאַרף געענטפערט. — איך ווייס, איך ווייס. איך זע אײַך אָפט מאָל שטיין בײַם פענצטער, נאָר מענטשן וואָס פילן די נאָענטקייט פון דער געטלעכער השגחה קאַנען שאַפן אַזאַ בילד. מיך קאַן מען ניט נאָרן, איך פאַרשטיי זיך אויף מענטשן, איך באַנעם זיי אפשר ניט אַזוי ווייט מיטן שכל, ווי מיט עפעס וואָס מײַנע אַבות האָבן אין מיר פאַרפלאַנצט. איך פיל אַז אויך איר, בעטי, האָט דעם עפעס, דעריבער איז מיר גרינגער צו רעדן צו אײַך, איידער צו מײַן שוור, מײַן זון, אָדער אַפילו מײַן פּריסט.

— אַ דאַנק פאַרן קאַמפּלימענט, מיסעס זאַגרעטי, צוליב דעם אַליין האָט איר זיך ניט געדאַרפט מטריח זײַן.

די אַלמנה האָט ניט געענטפערט. זי האָט זיך גיך דורכגעשאַרט דורכן קאַרידאָר און געבליבן שטיין אויף יענער זײַט טיר. אַ זומערדיקער שמייכל האָט אַ שײַן געטאָן אויף איר פנים. זי האָט אײַנגעצויגן דעם שאַל אַרום קאָפּ, פאַרקנעפלט דעם מאַנטל. ווי פון אַ געהיימער האַנט האָבן זיך די קנייטשן אויף איר פנים אויסגעפרעסט. זי האָט אַ הוסט געטאָן און געזאָגט: — קאַנט איר זיך פאַרשטעלן אַז אַ מענטש זאָל זיך צובינדן צו אַ פליגעלע?

— צו וואָס? — האָט בעטי געפרעגט.

— אַ פליגעלע, אַ פשוטע הויזפליג, איר ווייסט וואָס איך מײַן?

— יא, אוודאי, איך האָף אַזוי.

— און איר לאַכט ניט פון מיר ?

— ניין, פאַר וואָס זאָל איך לאַכן, אַ פליגעלע איז אויך גאַטס באַ-

שעפעניש.

די אַלמנה האָט זיך ווידער גענומען פאַרען מיט די פאַטשערקעס. איר

שמייכל איז פאַרשוונדן.

— דאַכט זיך, אַ מענטש האָט מיט אַ פליגעלע קיין שיכּות ניט. ער האָט

עס אין שטוב ניט פאַרבעטן. ער האָט פאַר איר קיין נעסט ניט געגרייט,

קיין שיסל עסן ניט אַוועקגעשטעלט, און דאָך — איר פאַרשטייט וואָס איך

מיינ ?

בעטי האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ אויף יאָ.

מיסעס זאַגרעטי האָט זיך אַנגעלענט אין דער האַלב־אַפּענער טיר, אַזוי

ווי איר שטייער איז געווען זיך אַנצולענען אויפן פּלויט. מ'האַט געקאַנט

זען אַז אין דרויסן פּילט זי זיך פּרייער. אירע רייד שטראַמען אומגעצוימט :

— איר קאַנט זיך גאַר ניט פאַרשטעלן וויפּל צער דער טויט פּונעם

פּליגעלע האָט מיר היינט פאַרשאַפט. איך קום אַריין אין קיך, מײַן פּליגעלע,

אַ ברעקעלע, ליגט אויפן פענצטערברעט טויט. וואָס זאָל איך אייך זאַגן ?

הענט און פּיס זענען מיר אַפּגענומען געוואָרן. איך האָב געפּילט ווי איך

וואָלט צום צווייטן מאָל געוואָרן אַן אַלמנה.

בעטי האָט אַראַפּגעקוקט צו די ערד און געשוויגן. זי האָט אויסגע-

שטרעקט די האַנט און אַנגערירט דער אַלמנהס אַקסל.

מיסעס זאַגרעטי האָט זיך אַ טרייסל געטאַן ווי זי וואָלט זיך אויפּגעכאַפּט

פון אַ טראַנס :

— איר מוזט פאַרשטיין אַז דאָס פּליגעלע איז געווען פאַר מיר אַ מין

נשמה־פּריינד. יעדעס מאָל ווען איך בין אַריין אין הויז, איז עס מיר אַנט-

קעגנגעפּלויגן. ס'איז מיר נאָכגעפּלויגן פון חדר צו חדר. בײַ נאַכט, ווען איך

האַב זיך געלייגט אין בעט אַריין, האָט דאָס פּליגעלע געקרייזט אַרום נאַכט-

לאַמפּ — אַרום און אַרום, אַרום און אַרום. זיך אוודאי געפרוּווט דערשלאַגן

צו דער וואַרעמער נעסט וווּ עס איז געבוירן געוואָרן. עס איז ניט געווען אין

גאַנצן דערוואַקסן. אוודאי אין שפּעטן זומער פון אייעלע זיך אויסגעברייט,

ווען אַלע באַשעפענישן פון איר מין זענען שוין געווען טויט, האָט עס ערשט

אָנגעהויבן צו לעבן. איך האָב אַזוי צו זאָגן דערפילט די טראַגעדיע פון בלייבן אליין אויף דער וועלט. אַלע פעדעם איבערגעריסן, אַלע סטעזשקעס פאַר-וואַקסן, די נאַענטסטע פאַרטיליקט, די שפורן פאַרווישט, אָן אויסבראַקירטע פון גורל אַפּצופינצטערן אַ לעבן וואָס איז נאָר איין מאָל באַשערט... בעטי האָט איר געוואָלט זאָגן אַז זי קען אַ סך מענטשן וואָס זענען פאַריתומט געוואָרן און פאַרבליבן אליין אויף דער וועלט, ניט צוליב אַ טעות אין קאַלענדאַר, נאָר דווקא דורך דער אויסגערעכנטער, ברוטאַלער, אַרגאַ-ניזירטער מערדערהאַנט פון אַ פאַלק.

פון ערגעץ וווּ איז אָנגעלאָפּן אַ ווינט און האָט אויפגערודערט די צווייגן אויף די נאַקעטע ביימער. מיסעס זאַגרעטיס ליפּן זענען בלוי געוואָרן פון קעלט.

— אפשר פאַרט זיך אַריבערכאַפּן צום זון אין סטאַר ? וואָס איז ער נעבעך שולדיק אַז ער האָט אַזאַ נאַרישע מאַמע ?
— ניט קיין שלעכטער איַנפאַל, מיסעס זאַגרעטי. גייט, גייט, מיר וועלן וועגן דעם נאָך שמועסן.

דער חוב

זי איז געלעגן אויפן אָפּעראַציע-טיש מיטן פנים צום סופיט. איר אייבערשטער טייל קערפער איז געווען שטייף פאַרפאַנצערט מיט פלאַס-טישע בענדער. די קני האָט זי געהאַלטן אויפגעשטעלט, די פיס אָפּגעדעקט, אָפּן.

זי האָט ניט געטראַכט פון דער פאַרשטייענדיקער ספּנה. די ספּקות און דעם זעלבסט-רחמנות האָט זי איבערגעלאָזט אין איר מאַנסאַרדע-שטיבל, דאָרט וווּ זיי זענען צו ערשט אויפגעקומען און זיך באַזעצט אין איר. זי האָט זיי צעהאַנגען, ווי אַנאַנימע שירה-גריסלעך אויף דעם זשענדעם שטיקל הימל וואָס האָט זיך געשפּרייט ווי אַ לאַטע איבער איר דאָך-פענצטערל אויפן זעקסטן שטאַק.

אויפן אָפּעראַציע-טיש איז זי געווען רויק, אַ מין פּערווערזע רויקייט וואָס נעמט אַרום געוויסע מענטשן ווען אַלץ זעט אויס פאַר זיי פאַרלוירן. הינטער די אויגן-דעקלעך האָט זי געהאַלטן אַ זומער-פרימאַרגן, וואָס האָט זיך באַזעצט אויף די ראַנדן פון איר באַווסטזיין און ניט דערלאָזט אויפצור-נעמען די רעאַליטעט.

ס'איז געווען אַ פרימאַרגן אָן באַזונדערע פאַסירונגען. די זון האָט נאָר וואָס דערגרייכט דעם ערשטן גאַרן פון סאַקרעקער, מיט ווייכע גאַלדענע פינגער געזוכט אַ וועג דורך די רייך-צעבלעטערטע קאַשטאַנביימער, און אַנגערירט דאָס שטיינערנע יינגעלע, פון וועמענס גליד ס'ריזלט אַ פאַלנ-דיקער שטראָם.

אין דעם אָפּעראַציע-צימער זענען קיין פענצטער ניטאָ. דאָס נעאַגליכט שטראַמט פון אוממיטלבאַרע קוואַלן, שלאָגט זיך אָן אין סופיט און גידערט אַראָפּ צום דיל. דאָס מיידל אויפן טיש האַלט די אויגן צוגעמאַכט. זי זעט קיינעם ניט. זי הערט שטימען וואָס קומען פון אַן אַנדערער וועלט מיט וועלכער זי האָט קיין שום שייכות ניט. זיי רעדן וועגן עמעצן וואָס זי וויל ניט קענען. שיצט זי זיך אונטער דער וויזיע פון זומערדיקן פרימאַרגן, שיצט

זיך לאַנג, אויך נאָך דעם ווי די קראַנקן־שוועסטער האָט צוגעלייגט די עטער־מאַסקע צו איר נאָז.

זי הערט אַ שטים וואָס באַפעלט איר צו ציילן: Un, deux, trois (איינס, צוויי, דריי). זי שטעלט אונטער דאָס מויל צום יינגעלעס אומשולד. דאָס קוואַלנדיקע וואָסער איז קאַלט. עס גיסט זיך איבער איר פנים, איבער איר לייב... Quatre, cinq, six, sept (פיר, פינף, זעקס, זיבן). אויב דאָס איז דער לעצטער אַטעמציג, טראַכט זי, איז גוט וואָס ס'האָט פאַסירט דאָ, ביי דער סטאַטוע פון יינגעלע, גוט וואָס ס'האָט פאַסירט אין דער פרי, איידער די מאַמעס מיט די קינדער־וועגעלעך פילן אָן דעם סקווער. די קראַנקן־שוועסטער ביי איר צוקאַפנס דריקט די מאַסקע צו איר פנים. איר האַנט איז ווייבלעך ווייך. מיט דער רעכטער האַנט האַלט זי די מאַסקע, מיט דער לינקער גלעט זי איר שטערן. דאָס מיידל אויפן טיש גיט זיך אונטער דער שוועסטערס קילע פינגער. אויך זי האָט אַלע יאָרן געוואַלט זיין אַ קראַנקן־שוועסטער, טראַכט זי.

— Respirez Mlle (אַטעמט פרייליך) — הערט זיך עמעצענס היפּנאָ־טישע שטים — צוויי און צוואַנציק, דריי און צוואַנציק — דער צימער שווימט. די שטימעס טרינקען זיך. זיי טויכן אויף און גייען אונטער. די וואָסערן וואָס דעקן זיי איבער זענען שוואַרץ און טיף, זיי שווימען ניט ווי דער ים, זיי שטייען פאַרגליווערט אויף איין אָרט: אַ סטאַגנירטע אַזערע פול מיט כלאָ־ראַפּאָרם. זי, אַ פּאַס נעאַנליכט, ציטערט אויף דער אייבערפלאַך אָן אַנווייז, אָן ריכטונג.

זי פילט די הענט וואָס דרינגען אַרײַן אין אירע אינטימע ערטער, גליטשן זיך ווי פיש אַרײַן און אַרויס. די רוי וואָס באַהערשט זי איז טיף ווי דאָס וואָסער, ווי דער ווירבלראַד וואָס דרייט זיך אַרום איין איינציקן געדאַנק. אויך דער געדאַנק איז פאַרנעפּלט, רירט ניט אָן דעם עצם אײך. די דראַמע וויקלט זיך הינטער אַ פיר האַנג. אויף דער זײַט פון דער סצענע הערשט טאַטאַלע רוי.

די שטימעס וואָס קומען פון דער טיף גייען איר ניט אָן. זיי רעדן וועגן עמעצן וועמען זי וויל לחלוטין ניט קענען. זיי רעדן וועגן דעם מיידל וואָס ליגט אויפן טיש: אַ בתולה און — פיר חדשים שוואַנגער. די דאָזיקע ווערטער דערמאַנט זי זיך ערשט אין אַלגעמיינעם זאַל.

זי וויל דערפון נישט טראכטן, קוקט זי נאך דער קראנקן־שוועסטער וואָס באַוועגט זיך גראַציעז, מיט ליכטע פלינקע טריט. די קראַנקן־שוועסטער כאַפט אויף איר בליק, זי דערנענטערט זיך צו איר, זי ווישט אַרום איר פנים, נעמט אַוועק דאָס שישעלע צום ברעכן, דעקט זי אַרום.

ערשט איצט באַמערקט זי אַז זי ליגט לעבן אַ פענצטער. די לאַדנס זענען פאַרמאַכט. זי הערט דעם רעגן, זעט די גרויע פאַסן טאַג. פייגעלעך רודערן ערגעץ נאָענט. מן־הסתם איז דאָ אַ גאַרטן, ביימער, בלומען.

ביי דער קעגנאיבערדיקער וואַנט ברעכט אַ פרוי. אַ וואַלד מיט רויטע האַר פאַרשטעלט איר פנים. אַ יונגער בחור מיט פריצייטיק גרויע האַר בייגט זיך איבער איר. ער העלפט איר זיך איינאַרדענען צוריק אויפן קישן, צעשפרייט אירע האַר ווי אַ פּייעראַד.

די שוועסטער גייט פון בעט צו בעט. אירע טריט זענען ריטמישע, זיי וויקלען זיך אַרום געדאַנק ווי אַנאַסטעטישע מאַסקעס, זיי דערווייטערן דאָס רעאַלע, פאַרנעפלען דעם מאַמענט.

אויפן שכנותדיקן בעטל קעמט זיך אַ פרוי די האַר. זי קוקט אין שפיגל און רעדט צו ניטדאַנקע צוהערער. און אפשר רעדט זי גאַר צו איר? רעדט דורכן שפיגל ווי דורך אַ פאַזיטיוון מאַסשטאַב. אַן אַן־סופיקער שנוור פון רייד. די שנוור וויקלט זיך אַרום איר משפחה, איר מאַן, אירע קינדער. איר מאַן — זאָגט זי — ווערט קיין מאַל ניט זאַט. ליבע ביי טאַג און ליבע ביי נאַכט. ס'איז ניט מער קיין ליבע, ס'איז אַ קאַשמאַר.

אירע רייד לייגן זיך אויפן מיידלס געמיט ווי רויער אַספאַלט. דער איינדרוק בלייבט אויף אייביק פאַרקילט. זי בייגט זיך אַראָפּ, הייבט אויף דאָס שישעלע, ברעכט אויס. אויפן טישל ביי איר זייט ליגט אַ זייגערל. דער, וואָס האָט געזאָלט קומען צו איר, האָט זיך פאַרשפּעטיקט? און אפשר וועט ער אין גאַנצן ניט קומען?

דער יונגער־מאַן מיט די פריצייטיק גרויע האַר קושט די הענט פון דעם רויט־געלאַקטן מיידל. זי איז נאָך גאַר אַ יונגע. אפשר פופצן און אפשר זעכצן. זי איז אַ געמיש פון פאַרשיידענע ריטמען. איר פראָפּיל איז שאַרף געצייכנט: הויכע קינבאַקן, דאָס נעזל פאַרריסן, דער שטערן נידעריק, דאָס מויל קליין, אָפּן, פול מיט חן.

די פרוי אויפן שכנותדיקן בעטל פאַקט שוין אירע זאַכן. זי איז שוין דאָ

אין שפיטאל צום פערטן מאל. הינטערן פודער ברעכט זיך איר פנים. די ליניע פון איר האלדז איז פארגאסן מיט פעטס. זי ציט ארויף די זאקן אויף אירע בלויאדערדיקע פיס. איר מאן ווארט שוין אויף איר. ער קוקט ניט אין איר זיט. ער קוקט אויף דעם רויטהאריקן מיידל. איז זי מקנא דאס רויטהאריקע מיידל? וויל זי אויך פילן א האנט אויף איר שטערן? הערן א ווארט שעפטשען אין איר אויער? וויל זי ער זאל קומען?

דאס רויטהאריקע מיידל איז א פראנצויזינקע. די קונסט פון ליבע איז אין איר בלוט. זי אבער איז ניט מער ווי אן אימיטאציע, געוואלט עמעצן נאכטאן און אפשר גאר אפטאן א מין להכעיס זיך אליין. וואלט זי דא געשטארבן, וואלט זיך שוין אלץ אליין פארענטפערט. איר פריינד וואלט געשריבן צו איר טאטן אז זי איז אומגעקומען אין אן אומגליקספאל. און אפשר וואלט ער דאס אויך ניט געטאן. נאך אלעמען איז ער דאך א פרעמדער.

דאס רויטהאריקע מיידל קושט איצט איר געליבטנס הענט. זי האלט זיך דלאניע ביי אירע ליפן און דעקט זי צו מיט ביידע הענט. ערגעץ צווישן דעם רויטהאריקן מיידל און דער פארפודערטער דאמע שטייט זי. ניין, זי שטייט ניט. זי פליט. עראטישע ווינטן קערעווען איר לופטשיף... וועט זי נאך בשלום לאנדן? וועט זי נאך שטיין בלייבן מיט די פיס אויף דער ערד?

אין איר מאנסארדע-שטיבל אויפן זעקסטן שטאק טונקלט שוין אוודאי. די גרויע הימל-לאטע ווערט ביסלעכווייז אפגעווישט. זי וועט ליגן אויפן בעט. די גרויע ווענט וועלן ווערן גרויער, ענגער. זי וועט ציילן די טריט אויף די נאקעטע טרעפ. וועט זיך עמעצער אפשטעלן ביי איר טיר? וויל איך טאקע ער זאל קומען? וואס האב איך אים צו זאגן? וואס וויל איך פון אים הערן? א בתולה — פיר חדשים שוואנגער... ניין, זי וועט אים דאס ניט דערציילן. זי קאן אפילו פון דעם ניט טראכטן. ער האט באצאלט פאר דעם פארגעניגן, דער חשבון איז אונטערגעצויגן, באצאלט, פארענדיקט.

ווי שנעל דאס האט פאסירט, טראכט זי. די זעלבע וואך וואס זי איז געבליבן ארבעטסלאז איז געקומען דער בריוו פון איר טאטן אז ער איז

קראַנק. ער האָט געשריבן אז ער מוז דורכגיין אַן אָפּעראַציע און קיין געלט איז נײַטאָ. נאָך אַלעם, איז זי דעם טאַטן שולדיק אַ חוב. ער האָט פאַרקויפט זײַן טײל פון דער ירושה צו דעקן אירע רײזע־הוצאות קיין פאַריז. אמת, ער האָט זיך דעמאָלט געקליבן חתונה צו האָבן און געוואָלט וואָס גיכער פטור ווערן פון זײַן דערוואַקסענער טאָכטער. אויך זי האָט געוואָלט וואָס ווײַטער אַוועק פון דעם נײַעם פאַרפאַלק.

דער בריוו איז ווי אַ שלאָס וואָס פאַרהאַקט דעם רינג, אַ פּסיכאָלאָגישער רינג פון וועלכן זי קאָן זיך ניט באַפּרײַען, און אפשר וויל זי זיך ניט באַפּרײַען?

— איך נײַטיק זיך אין אַ הלוואה — האָט זי געזאָגט צו איר באַווייבטן, באַיאָרטן, רײַכן און אומדערמידלעכן באַוונדערער. די אידעע איז צו איר געקומען אומגעריכט. זי האָט אַרויסגעזאָגט די ווערטער ווי זיי וואָלטן גע־קומען ניט פון איר, נאָר פון קלאַדעט, אַדער סימאָנס וועלטבאַנעם.

— וויפל דאַרפסטו? — האָט ער געפּרעגט.

— פינף טויזנט פּראַנק.

— דאָס אַלץ?

— יא, אַזוי פיל דאַרף קאַסטן מײַן פאַטערס אָפּעראַציע.

— דו ביסט אַ קינד — זאָגט ער — דאָס איז ניט גענוג. — בעת ער רעדט, פאַרשליסט ער די טיר פון אינעווייניק. ער פאַרלעשט דעם לאַמפּ. זי זעט ניט זײַן פנים. זי הערט זײַן שטים — הייס, צודרינגלעך, כריפעוואַטע. זי טראַכט פון איר טאַטן. און אפשר טראַכט זי אין גאַנצן ניט? זי מאַכט צו די אויגן... ווי שנעל דאָס אַלץ איז געשען. אַ טאַפּלטע אָפּעראַציע, דעם טאַטנס און דער טאָכטערס... און די מאַמע אין קבר ליגט אַ טאַפּלט פאַר־שעמטע.

געדאַנקען לויפן, קײטלען זיך איינע אין אַנדערן. זי דרעמלט אײַן און וועקט זיך איבער. דאָס שכנותדיקע בעט איז שוין פאַרנומען פון אַן אַנדערער פאַציענטקע. אַ קראַנק־שוועסטער גרייט זי צו צו דער אָפּעראַציע. דאָס רויט געלאַקטע מײדל מיטן פערפעקטן פּראָפּיל פון אינגערס אַדאַליסק פּײַלט זיך די נעגל. זי שמײכלט צום לײדיקן בענקל וואָס ער האָט נאָר וואָס פאַרלאָזט.

דורך די פאַרהאַקטע לאַדנס שפאַרט אַ נײַער טאַג. ערשט איצט דערפּילט

זי דעם ווייטיק אין בויך. דער ווייטיק איז שאַרף ווי טויזנט פלבים וואָלטן געביסן אירע געדערעם. דאָס לייב ברענט. זי זאָגט זיך אָפּ צו נעמען אַ באַטויבונג־פּיל. די קראַנקן־שוועסטער קוקט זי אָן מיט איינזעעניש. „קאָן איך אייך ברענגען אַ לימאָנאָדע, קאווע, טיי?“

ניין, זי וויל גאַרניט. זי וויל פילן דעם ווייטיק ביז אין בייך. זי וויל אויסברענגען דאָס ווילדפלייש, אָפּשיילן די מאַסקע, דערקענען זיך אַליין. אויף דער גרינער לאַנקע פון איר יוגנט זעט זי דאָס מיידעלע, זי שפּילט זיך אין שערבלעך. זי האָט נאָר וואָס געפונען אַ ווונדער־שערבל — און אַנט־דעקט אַ פּאַנטאַסטישע וועלט, אַ וועלט פון רויט און גרין און בלוי. בייטשן קרעלן, גרינע פּערל, די קראַפּעווע גליט ווי זיבן זונען, די שטיינער אויפן וועג זענען גאַלדענע מטבעות.

דאָס בלאַנדע שייגעצל פון יענער זייט טייך שטעלט איר אונטער אַ פּיסל. ער רייסט אַרויס דאָס שערבל פון אירע הענט. דאָס מיידעלע וויינט. דאָס מיידעלע אין איר וויינט נאָך איצט, וויינט נאָך אַלץ. דאָס צויבער־שערבל האָט דאָס שייגעצל צעבראַכן, מיט די פּיס צעטראָטן...

— איז נאָך מעגלעך פאַר מיר צו ווערן אַ קראַנקן־שוועסטער? — פּרעגט

זי מיט אַ שוואַכן קול. .

— געוויס — ענטפּערט די קראַנקן־שוועסטער — נאָך צוויי יאָר שטור־

דירן איז דאָס שיסעלע צום ברעכן אין גאַנצן איינערס, מיט אַלע צוגאַבן דערצו.

זי דרייט זיך אויס צו דער וואַנט. דאָס מיידעלע אויף יענער ווייטער,

גרינער לאַנקע ווישט זיך די אויגן, זי קוקט, טראַכט און דרימלט איין.

א רגע פון אמת

לילי ברוין איז אַרײַן אין שנעלצוג זשענעווע—פּאַריז. זי איז געבליבן שטיין ביים פענצטער, געזען ווי איר מאַן, ד״ר ברוין, נעמט אַראָפּ די שוואַרצע בריילן און ווישט די אויגן. דער צוג האָט אָנגעהויבן רירן. עס ווערט איר ענג אין האַלדז. פאַר די צען יאָר וואָס זיי זענען צוזאַמען, האָט זי אים נאָך קיין מאָל ניט געזען וויינען. צי איז ער חושד אָ דאָס איז דער סוף? צי זעט ער ווי די סטעליע שפּאַלט זיך און קיין אויסוועג איז ניטאָ? לילי שטייט מיטן רענצל אין האַנט, זי זעט זיך אין שפיגלשויב פון צוג, זי זעט זיך ווי אַ געשטאַלט וואָס נאָר דער חלום געדענקט. זי שרעקט זיך פאַר דעם בילד וואָס זי זעט אין שויב און נאָך מער פאַר דעם וואָס זי זעט אין געדאַנק.

מענטשן שטופן זיך, איילן זיך צו זייערע פלעצער. לילי רירט זיך ניט. דער קאַנדוקטאָר קוקט אויף איר מיט אָנגעשפיצטע אויגן. זי דערוועקט אין אים אַ חשד. זי זעט אויס ווי איינע וואָס האָט בדעה צו שפּרינגען דורכן פענצטער.

— מאַדאַם, אייער בילעט!

לילי דערלאַנגט אים דעם בילעט, אָבער דעם קאַפּ דרייט זי ניט אויס. דער קאַנדוקטאָר קוקט אויפן בילעט: פאַר פּאַסאַזשירן פון סעפּאַראַטקעס האָט ער גאָר אַן אַנדערע באַציונג. ער נעמט בײַ איר דאָס רענצל, באַגלייט זי צו איר קופּע. ער רוקט אַרויף דעם רולעט, קלאַפט אויף די קישעלעך. לילי וויל פון אים פטור ווערן און דערלאַנגט אים אַ באַנקאָנט. דער קאַנ-דוקטאָר רירט זיך אָבער ניט פון אַרט:

— קאָן איך עפעס טאָן פאַר אײַך? — און ניט וואַרטנדיק אויף אַן ענטפער, נעמט ער אויסרעכענען די געריכטן: — פיש אין גרינעם זאַפט, געבראַטנס...

לילי פילט ווי ער וואַלט גערעדט ניט צו איר, נאָר צו יענער פרוי וואָס זי האָט געזען אין פענצטער. די אומבאַקאַנטע פרוי וואָס פאַרט אַרויסגעבן

איר מאן, דעם טאטן פון איר זון, דעם מערדער פון איר פאלק. לילי זוכט אין זיין בליק איר אייגענע דערקענטעניש. און ווען דאס בילד קלארט זיך אויס און רירט אן איר באווסטזיין, וואכט זי אויף ווי פון א טראנס. — זייט אזוי גוט און לאזט מיך צו רו — זאגט זי מיט א גערייצטער שטים — איך דארף קיין זאך ניט.

דער קאנדוקטאר שארט זיך צו דער טיר. ערשט איצט זעט ער אירע אויגן, גריין-פארשאטנטע, ווי דער אייבערפלאך פון א וואסער אין וועלכן עס שווימען אויסטערלישע פיש.

לילי ציט אראפ די הענטשקעס, טוט אויס דעם הוט. זי הייבט אויף דעם זוימ פון איר מאנטל, טאפט אן די פאפירן וואס זענען דארט איינגענייט. צען יאר האט זי זיך געגרייט, געזאמלט פאקטן פון זכרון, פון נאכטיקע קאשמארן, פון געהיימע טאגביכער וואס דער דאקטער וואס לעבט איצט אונטערן נאמען בריון האט א מאל געשריבן. זי האט געזאמלט דאטעס, נעמען, ציפערן, אלץ וועגן די ווילדע פארברעכנס וואס זענען פארגעקומען אין יענעם עקספערימענטאלן שפיטאל, אין וועלכן דאקטער האכמוט האט געהערשט ווי א טעוואנישער גאט.

לילי שטייט ביים פענצטער. זי קוקט אויף די בערג ביים האריזאנט. צווישן שווארצע ווינטערביימער טאנצט א רויטע זון, שניידעדיקע בערג, ווי געפאנצערטע ריזן, לויפן אויף צוריק, אויך די ביימער, די הייזער, די פארפרוירענע אזערעס — לויפן אויף צוריק. לילי שפארט זיך אן אין פלוי-שענעם צוקאפנס. אויך זי לויפט צוריק, זי לויפט צוריק מיטן וועג וואס פירט פארויס. קיין שום כוח קאן זי ניט אפהאלטן. איר וועג איז א פארויס-בא-שטימטער, א פארהתמעטער. די חתימה האבן געלייגט יענע מיט וועלכע מען קאן זיך מער ניט דינגען. צען יאר האט זי זיך געפרוהוט דינגען, גערעדט צו די שאטנס, ארגומענטירט. זיי האבן רק געשוויגן. גערעדט האבן זייערע אויגן, דאס אש פון זייערע ביינער: דו האסט זיך געראטעוועט! דו לעבסט מיט אונדזער מערדער!

לילי קען דאס קול וואס רעדט אן ווערטער. זי קען די ביינער, די נעגל, די הויט וואס זיי האבן פון זיך אפגעשיילט. זי געדענקט זיי אלע: יעטקען, באשקען, שרהלען, דאס מיידל אויפן שכנותדיקן בעטל. זי געדענקט איר נאקעטן שארבן און דאס נעאגליכט וואס האט זיך אין אים געשפיגלט. אויך

דארט. אין שפיטאל, האָט זי נאָר געשוויגן, געלעגן און געקוקט אין אַיִן־סוף אַרײַן.

לילין דאַכט זיך אַז זי ליגט איצט אויף יענעם ווייטן באַרג איינגעטונקען אין שקיעה-בלוט. ווי דעמאָלט אין שפיטאל, האָלט זי איצט די הענט אויפן אויסגעהוילטן בויך. עס ווערט איר הייס. זי שטייט אויף און פרעסט צו דעם שטערן צו דער קילער שויב. אין דרויסן טונקלט. זי טוט אויס דעם מאַנטל און טאַפט נאָך אַ מאָל אָן די פּאַפּירן. ניין, זי טאָר דעם מאַנטל ניט אויפֿ-הענגען. זי וויקלט אים אײַן און לייגט אים אונטער צוקאַפּנס. זי ווייס אַז זיי וואָכן איבער איר: באַשקע מיט די פּאַרביסענע ליפּן, האַלקע מיטן רעוואָלווער אין האַנט. פון רעוואָלווער גייט נאָך אַ רויך. דער עסעס־מאַן וועמען זי האָט געשאַסן ליגט אויף דער ערד. עמעץ שלעפט זי בײַ די האַר, רײַסט פון איר די קליידער. איצט שטייט זי דאָ, איבער איר, מיטן רעוואָל-ווער אין האַנט. מסתמא געטרויט זי איר ניט, זי ווייס מסתמא אַז מ'קאָן איר ניט געטרויען.

לילי שלאָפט אײַן, וועקט זיך איבער און שלאָפט ווידער אײַן. זי הערט ווי דער קאַנדוקטאָר עפנט די טיר, שטעקט אַרײַן דעם קאַפּ און ציט זיך צוריק. באַנען קרייצן זיך, רופן זיך איבער. ליכטער ווינקען פון דער ווייטן. עס טאַגט. די ווענט, וואָס האָבן זי אַלע יאָרן געהאַלטן אין דער פינצטער, צעפּאַלן זיך ווי דאָס העמדל פון אַ בלום וואָס איז נאָר־וואָס צײַטיק געוואָרן. זי ציט אַרײַן דעם אַראַמאַט פון דער יונגער וועלט. פון יונגן טאַג וואָס קומט איר אַנטקעגן.

✱

ס'איז געווען אין נײַנצן צוויי און פּופּציק — אַ דעקאַדע פון באַנײַונג. מענטשן האָבן זיך געיאָגט צו פּאַרגיטיקן די מאַגערע מלחמה־יאָרן. די גע-שעפטן וואָס זענען ערשט ניט לאַנג געשטאַנען האָלב ליידיק — זענען איצט געווען איבערגעפּאַקט מיט סחורות. די אַמאַליקע אײַנגעפונדעוועטע פּראַג-צייזישע מידיה פון שפּאַרעוודיקייט איז אַוועק מיטן פּײַער פון בליצקריג. אַלע גייען באַלאַדן מיט פּעקלעך. מ'האַט געקויפט קאַסמעטישע פּראָדוקטן, צירונג, משקה. די פּעקלעך זענען אַלע פּאַרפּאַקט אין סינטעטישן גאַלדפּאַפּיר, אויסגעבונדן מיט זײַדענע סטענגעס. דער האַרבסט האָט זיך פּאַרצויגן ביז העט אין נאָוועמבער. אין די וויטרינעס פון די גרויסע מאַגאַזינען איז שוין

געשטאנען אַ פאַרפּוצטער דער „פּער-נאַעל“. מאַנעקיגען אַנגעטאַן לויט דער לעצטער מאָדע האָבן צוגעצויגן די פאַרבייגייערס. יונגע פּרויען האָבן צו-געפּלעטשעט די נעז צו די קאַלטע שוויבן און געגאַפּט צו די פּלאַסטישע מיידלעך אין וועמענס גלעזערנע אויגן זיי האָבן דערזען די מיסטעריע פון ווייבלעכקייט.

דער שיינער וועטער האָט אַרויסגעבראַכט דעם עולם פון די פאַרשטעט און אַפילו פון דער פּראָווינץ. אויבנאויפיק האָט זיך דער חורבן ניט אַנגעזען. די אַלמנות האָבן אויסגעטאַן די שוואַרצע קליידער. די מאַמעס וואָס האָבן פאַרלוירן זייערע זין האָט מען ניט געזען אויף די גרויסע בולוואַרן. די יידן וואָס האָבן צום מיינסטן געליטן האָבן זיך צוריק באַזעצט אין זייער אַלטן קוואַרטאַל, ווידער אויפגעלעבט דעם בעלוויל און דאָס „פלעצל“ מיט זיינע אַרטיזאַן-פאַבריקלעך. אַ מאַשין לעבן בעט, אַ טיש, אַ בענקל, אַ צווייפּלאַ-מיקער גאַזאוויון — האָבן שוין געקלעקט פאַרן אַנהייב.

יעדן אַונט נאָך דער אַרבעט האָבן יידן זיך געטראָפּן אין שכנותדיקן קאַפּע. ענג צונויפגערוקט אַרום טישלעך, האָט מען געזופּט מוטנע געטראַנקען און דערציילט און איבערדערציילט די נסים און דעם בראַך וואָס יעדע משפּחה האָט געליטן.

קורץ פאַר ניטל האָט זיך דאָס וועטער געביטן. גראַנאַט-בלויע וואַלקנס האָבן אַראַפּגענידערט איבערן אייפּל-טורעם. דער צפון-ווינט האָט אַפּגעפּליקט די בלעטער פון די ביימער און מכבד געווען פאַריז מיט אַ וויינס יום-טובדיקן שניי.

לילי ברוין האָט געשפּאַנט אַנטקעגן ווינט. דאָס איז ניט געווען איר ערשטער וויזט אין פאַריז. איין מאָל אַ יאָר פּלעגט זי זיך אַריבערכאַפּן אַהין אויף אַ פאַר טעג. זי האָט ליב געהאַט צו וואַנדערן איבער די אַנטיק-געשעפּטן, זוכן קאַנקרעטע חפּצים, כדי אונטערצושפּאַרן דעם אַבסטראַקטן געדאַנק. איין מאָל האָט זי געפונען אַ פאַר מעשענע ליכטער, אַ צווייט מאָל אַ בשמים-פּושקעלע, אַ מיניאַטור-תּורהלע, אַ מזוזה. זי האָט די זאַכן פאַרבאַרגן אין איר צימער, ניט וויל זי האָט מורא געהאַט, נאָר וויל זי האָט ניט געוואַלט אַז אומווערדיקע אויגן זאָלן פאַרשוועכן דאָס וואָס איז איר געווען הייליק. אין שווערע רגעס פּלעגט זי זיי אַרויסנעמען. איר האָט זיך געדאַכט אַז דאָס העלפט איר צו האַלטן גלייך דאָס צינגל פון דער וואַגשאַל.

*

דעם זעלבן טאָג ווען לילי איז געקומען אין פאָריוו, האָט זי אַוועק-געטראָגן די דאָקומענטן אין „אַליאַנס איזראַעליטי“. קיין אַנדערע אינסטי-טוציע האָט זי ניט געקענט. דאָרט האָט מען די דאָקומענטן פאַרשלאָסן אין אַן אַיזערנער שאַפּע. לילי האָט געוואָלט זען דעם מאַן פון ווין. זי האָט געלייענט אין די צייטונגען וועגן זיינע אויפטוען. יעדן טאָג האָט מען זי פאַרויכערט אַז מאַרגן וועט ער קומען. צו מאַרגנס האָט זי אַבער ווידער געהערט דאָס זעלבע.

איין מאָל, ווען זי איז אַריינגעקומען אין ביוראָ, האָט שוין געוואָרט אויף איר — ניט דער מאַן פון ווין, נאָר זיין באַהעלפער: אַ יונגער-מאַן מיט לאַכנדיקע אויגן. דעם קראַוואַט האָט ער געטראָגן ברייט אויסגעבונדן. גערעדט האָט ער דייטש מיט אַ געקינצלטן אַקצענט. ניט אַזוי האָט זיך לילי פאַרגעשטעלט די באַגעגעניש. זי האָט געזוכט אין דעם מאַן פון ווין אַן אַפּבילד פון איר פּאַטער און דאָ שטייט גאָר פאַר איר אַ געשליפענער בחור. דאָס האָט זי שאַקירט. זי האָט גלייך באַשלאָסן אים ניט צו געטרויען די דאָקומענטן. ערשט ווען דער מאַן פון ווין האָט זי גערופן אויפן טעלעפּאָן און איר צוגעזאָגט אַז ער וועט זיך פּערזענלעך פאַרנעמען מיט דעם ענין, האָט זי זיך באַרויקט. נאָך דעם ווי מען האָט אַוועקגעשיקט די פּאַפירן, איז זי באַהערשט געוואָרן פון אַ מין הפּקות. זי האָט באַזוכט מאַדע-סאַלאַנען, אַנגעמאַסטן קליידער, געשמעקט פאַרפומען, זיך געפרייט מיט די קאַמפּלי-מענטן וואָס פאַרקויפּערינס האָבן געטיילט מיט ברייטהאַרציקייט.

ס'האָט אויסגעזען ווי די פּרעזערווירטע בלום האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פּאַנטאַסטישן פּויגל. ניט קיין פּאַפּוגי וואָס ענטפּערט גוט-מאַרגן אויף יעדן שוואַרץ-יאָר, נאָר אַן אַדלער אויפן וועג צו זיין באַשערטקייט. לילי פילט דעם אַדלערישן דראַנג אין איר בלוט. אַלע חושים אַרבעטן אין איינעם. די גאַס וואָס האָט געכטן אויסגעזען אַלט און אַפּגעלאָזן באַדט זיך איצט אין אויסטערלישע קאַלירן. אַלע מענטשן זענען יונג און שייך. זי פילט מוזיק אין די שפייץ פינגער פון אירע הענט, אַ באַגער צו רעדן מיט מענטשן, אַגרירן זיי, פילן וואָס יענער פילט, וואָס יענער טראַכט. — צי בין איך ביז איצט געווען טויב, בלינד? איך האָב אַליין פאַרהאַקט די טיר, זיך אַליין אַפּגענאַרט. איך האָב תמיד ליב געהאַט זיך צו נאַרן. ליגט דאָס אין

מיין בלוט, אין מיין כאראקטער? — האָט זי אויסגערופן אויף אַ קול. אַ פאַרבנייגערין האָט זיך אָפגעשטעלט, זי אָנגעקוקט און איז ווייטער געגאַנגען. לילין האָט זיך געדאַכט אַז זי קען דעם בליק, ערגעץ האָט זי די פרוי געזען. איר בליק שווימט אַרויס פון דער לידיקייט. ער רעדט צו איר ווי אין פיבער. ער צינדט און קילט אירע אויפגערייצטע בלוטן: וואָס אַזוינס האָסטו אויפגעטאַן? האָסטו פאַרהאַלטן מיט דיין קערפער דעם שוואַס אַ טאַנק? האָסטו אויפגעריסן אַ לאַסטצוג? האָסטו געראַטעוועט כאַטש איין יידיש קינד פון אומקום? פינף יאָר האָט דיר גענומען אַרויסצוגעבן דיין מאַן, דעם קאַליקע אָן אַ פוס? אפשר ווילסטו פטור ווערן פון אים, ווערן אַ יונג ווייבל „צום האַבען“? אפשר האָט דיר צוגעצויגן דער יונגער-מאַן, דער געשליפע-נער בחור? פאַר וואָס טאַקע ניט? דו ביסט אַ קלוגע, דו ביסט געבליבן לעבן, דו ווייסט ווי אַזוי דו האָסט זיך אויסגעקויפט. קיינער שטייט דיר ניט אין וועג. האָסטו אָפגערעדט זיך מיט אים צו טרעפן — טאַ גיי, ער וואַרט שוין אויף דיר. גיי, גיי...

ליליס פיס ברעכן זיך אונטער. איר נצחון-מאַרש איז צו נישט געוואָרן. זי פילט אַז זי מוז זיך ערגעץ אַוועקזעצן, זיך אַליין דערבליקן מיט פאַרמאַכטע אויגן.

*

לילי זיצט אין אַן אָנגערייכערטער קאַפעטעריע אויף רי דע ריוואַלי און זופט קאַווע. זי טראַכט ניט מער וועגן דעם בחור וואָס וואַרט אויף איר אין אַ צווייטן עק שטאַט. זי טראַכט בכלל ניט. אירע געדאַנקען לויפן פון ערגעץ צו ערגעץ און קומען צוריק אויפן זעלבן אַרט. זי האָט ניט באַמערקט ווי גיך די נאַכט איז צוגעפאַלן. דאָס וועטער האָט זיך געביטן. אַ טריבער רעגנשטויב האָט געפליטערט אין דער לופט. די גאַסן האָבן זיך אויסגעליידיקט, די קאַפעהייזער זענען פול געוואָרן. לילי איז אויפגעשטאַנען און האָט אָנגעהויבן וואַנדערן גלאַט אַזוי, אַן אַ ציל, אַבער ניט אַן אַ האַפענונג. זי וועט זיך מער ניט לאָזן איינשפאַנגען אין אייזערנעם העמדל, ניט פון יענעם און ניט פון זיך אַליין. זי גייט פון איין גאַס אין אַ צווייטער און קומט אַלע מאָל צוריק אויפן זעלבליקן פלאַץ. עס האָט גענומען אַ שטיק צייט ביז זי האָט געזען אַז זי גייט אין אַ קרייז. זי איז אַרויס פון די שמאַלע געסלעך, אויפן ברייטן פלאַס שאַטלעך.

א קאלטער רעגן האָט איר געפאַרסקעט אין פנים. זי איז אַריבער די בריק אויף דער לינקער זייט סען. זי האָט געפונען די טרעפּ וואָס פירן אַרונטער אונטער דער בריק, דאָרט וווּ ס'קומען זיך צונויף די אויסגעשפיגענע פון דער געזעלשאַפט.

ביים ברעג טיך איז לילי שטיין געבליבן. זי האָט אויסגעטאָן דעם הוט און אים אַרײַנגעוואָרפן אין וואַסער. זי האָט פאַרדעקט די האָר מיט אַ טיכל און עס פאַרויכטיק אַראָפּגעצויגן ביז איבער די אויגן. מיט אַ געבויגענעם קאַפּ און פאַוואַליקע טריט האָט זי זיך דערנענטערט צו דעם פּיערל אַרום וועלכן מענטשן האָבן זיך געוואַרעמט. טייל זענען שוין געשלאָפּן, טייל האָבן זיך געטוליעט איינער צום צווייטן אויף די נאַקעטע שטיינער, אונטערן צודעק פון דער נאַכט.

אויך צו לילין האָט זיך עמעץ צוגעטוליעט. אין דער פינצטער האָט זי זיין פנים ניט געזען. ס'האָט זיך פון אים געטראָגן דער ריח פון עלנט, פון שטויב און פון שווייס. זי האָט אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ, ניט צו פילן דעם ריח.

אין די שוואַרצע וואַסערן פון סען האָבן געווימלט ווייטע מלאכים. זיי האָבן זיך געפאַרט מיט גראַטעסקע פיגורן פון קלויסטער נאַטראַם. דער מאַן לעבן איר האָט ניט גערעדט. זי האָט געהערט זיין גיכן אַטעם און באַלד דערנאָך — דעם ריטעם פון שלאָף. לילי האָט אַפּירגעצויגן די האַנט פון אונטער זיין קאַפּ און מיט די שפיץ פינגער אַנגערירט זיינע טרו-קענע ליפן. איבער דער שוואַרצער סען האָט זיך באַוויזן אַ בלויער שטערן. ער האָט אַ פינקל געטאָן אין שפאַלט פון אַ וואַלקן און איז באַלד פאַרשווינדן. לילי האָט אים דערקענט: דאָס איז איר שטערן, איר בלויער שטערן. אונטער זיין צייכן איז זי געבוירן געוואָרן. אונטער זיין צייכן האָט זי געלעבט און געפונען כוח איבערצולעבן.

✱

אַ גאַנצע נאַכט האָט לילי געוואַנדערט. אין דער פרי איז זי אַרײַן צו זיך אין האַטעל. זי האָט אויף גיך אײַנגעפאַקט אירע זאַכן, באַצאַלט דעם חשבון און אַוועקגעפירט די וואַלזקעס צו גאַר דע ליאָן. זי האָט געקויפט אַ בילעט, איבערגעלאָזט די וואַלזקעס און מיט דער זעלבער טאַקסי זיך געלאָזט פירן גלאַט אַזוי איבער פאַרײַן.

בײַ דער אָפּערע איז זי אַראָפּגעגאַנגען. זי האָט געהאַט חובות צו באַצאַלן. אַלטע חובות האָבן געפּרעסט אויפן געמיט, געפּענטעט איר געדאַנק. לילי האָט זיך אויסגעמישט מיטן שטראָמענדיקן עולם. אַ נאַסער שניי האָט באַ- שפּרענקלט אירע רויטע האָר, פּאַרנעצט איר פנים, די אויגן. נאַסע בלעטער האָבן געקלעפט צו אירע שיך. לילי האָט אַרײַנגעצויגן דעם ריח פון שניי. ער האָט געהאַט דעם טעם פון נעכטן. אין שפּיגלשײַן פון די וויטרינעס זעט זי איר בילד ווי אַ געמעל אויף דער וואַנט. אויך דאָס בילד געהערט צום נעכטן.

דאָס בילד דרייט זיך ווי אַ גראַבמאַשין, דעקט אויף די ביינער וואָס אונטער דער ערד, קליידט זיי אָן אין פלייש און בלוט, בלאַזט אַרײַן אין זיי אַ לעבעדיקן אַטעם און באַזעצט זיי צוריק אין דער לעמבערגער פּאַרשטאַט. די מאַרקזיצערינס מיט די פּײַערטעפּ אונטער די קליידער: זי הערט זייערע קללות און ברכות. אויך זי קויפט אַ מאָל אַ געפרוירענעם עפל. זי פילט אָן די קעשענעס מיט געבראַטענע שטרויניסלעך. גרויע ווינטער-פּייגעלעך באַ- גלייטן זי אין שול אַרײַן. זיי שלינגען די ניסלעך וואָס זי וואַרפט זיי צו. זי הערט די גלעקלעך פון טראַמווײַ. עס לויפן דראָזשקעס, שליטנס. פון אַלע הייזער ציען רויכן. הענדלערס באַטן אָן מציאות. פּלוצעם זעט זי איר מוזיק- לערער. ער שפּאַנט אונטער אַ שוואַרצן רעגן-שירעם. לילי באַגריסט זיך מיט אים. ער ענטפּערט איר ניט. ער קוקט זי אָן גלייך, ווי ער וואַלט זי קיין מאָל פּרײַער ניט געזען. ער אַיילט זיך. מענטשן טרעטן אים אָפּ דעם וועג. שוין זשע ווייס ער ניט אַז ער איז טויט, אָדער איז עס זי אַליין וואָס ווייס ניט?

דער שניי פּאַלט און ווערט בלאַטע אונטער די פיס. אויף דער לעמ- בערגער פּאַרשטאַט זאַמלען זיך שנייעלעך און ווערן פּאַרפישופטע פּאַלאַצן. די לאַמפּן וואַרפן אַ האַניקשײַן: גילדערנער האַניק אויף ווייסן שניי. דער בחור וואָס באַגלייט זי אַהיים פון שול העלפט איר טראַגן די ביכער. ער זאָגט אַז דער שניי אויף אירע רויטע האָר זעט אויס ווי אַ קרוין אויפן קאַפּ פון אַ פּרינצעסין. דעם בחורס פנים געדענקט זי ניט מער. זי דערמאַנט זיך אויך ניט זײַן נאַמען. זי געדענקט בלויז די געפילן וואָס זײַנע רייד האָבן דערוועקט אין איר. זי געדענקט אַפילו ניט צי ער איז געווען אַ ייד.

לילי האָט זיך דערצויגן אויף ביידע קולטורן. איר שטיפּמאַמע איז

געווען א פוילישע. פויליש און יידיש האָבן געלעבט בשלום אונטער זייער דאָך. די גרענעץ צווישן די צוויי רעליגיעס איז געווען אַ פּרײַע, אַן אָפּענע, און קיינער האָט זיך ניט דערוועגט אַרײַנצוקוקן אין דעם באַגאַזש וואָס די פּאַסאַזשירן פּון בײַדע זײַטן האָבן מיט זיך געפירט.

מאַמוסיאַ האָט אָנגעפילט זייער הויז מיט דער מוזיק פון די גרויסע מײַסטערס. דיסקוסיעס וועגן טעאַטער, באַלעט און קאַנצערטן זענען אָנגע- גאַנגען אַן אויפהער אין זייער גרויסן סאַלאָן. ניט געקוקט אויפן געמישטן זיווג, איז איר פּאַטער געבליבן געטריי צו זײַן פּאַלק. ער האָט אויך געלערנט זײַן יונגע טאַכטער ניט צו פּאַרלייקענען איר אָפּשטאַם, אָפּהיטן דאָס גע- ירשנטע, אָנהאַלטן דאָס פּערזענלעכע פנים אין יעדער סביבה וווּ איר וועט אויסקומען צו זײַן.

ליליס געדאַנקען לויפן אַהין און צוריק. ס'האַט אויפגעהערט צו שנייען. דער פּאַריזער הימל לײַטערט זיך אויס. ערגעץ וווּ שײַנט די זון. ס'איז מיטאַגצײַט. אַלע רעסטאַראַנען זענען געפּאַקט. אָונט-דאַמעס מיט געפּאַרבטע אויגן וואַרטן אויף אָפּנעמענס. ווי אַן אָפּגעזונדערטער שטראַם אין מיטן ים גייט לילי אויף איר אייגענעם וועג. די מענער וואָס פּאַרטשעפען זי שטערן ניט אירע געדאַנקען. זי לאַזט זיי נאַכגיין און רעדן אַזוי לאַנג ביז עס ווערט זיי נימאַס. זי באַטראַכט זיי ווי אַן אינטעגראַלן טייל פון דער פּאַריזער לאַנדשאַפּט: עלעהיי דער אייפּל-טורעם, די קאַפּעהײזער, די געבראַטענע קאַשטאַנעס, די מידיגעטקעס און די פּאַרפּורירענע בלומען וואָס קינדער פּאַרקויפן אין גאַס.

לילי טראַכט אירע געדאַנקען אין פויליש. דאָס איז געווען איר מוטער- שפּראַך. נאָכן חורבן האָט זי די שפּראַך אויפגעגעבן. אַ לאַנגע צײַט האָט זי געגלייבט אַז זי האָט די שפּראַך פּאַרגעסן. דאָס ערשטע פוילישע וואָרט וואָס זי האָט אַרויסגעזאָגט אין דער עפנטלעכקייט האָט זי אַליין איבעראַשט. דאָס איז געווען מיט אַ יאָר פינף צוריק. ס'איז געווען ערב נײַיאָר. זאַלבעדריט זענען זיי געגאַנגען — איר מאַן, אין זון און זי. זשענעווע האָט געשוויבלט מיט טוריסטן, אַ טיף-בלויער הימל האָט זיך געוועללט איבער דער שטאַט. די זון האָט געוואַרעמט. דער שניי האָט געסקריפעט אונטער די פיס. לילי האָט געקוקט אויף איר זון ברונאַ און געזען דאָס אָפּבילד פון זײַן טאַטן. ניט דעם איצטיקן פּאַרקריפּלטן דאַקטער ברוין, נאָר דעם יונגן דאַקטער

האַכמוט. זײַן קאַנטיקע גאַמבע, זײַן קאַנצענטרירטער בליק האָבן צוריק־געבראַכט די שרעק, דעם ווייטיק און די בושה וואָס דאָקטער האַכמוט האָט געשפּרייט אַרום זיך. ער האָט זיך באַוווּזן ווי אַ מלאַך־מוות, ניט מיט טלאַען און מיט הערנער, נאָר אין אַ געפאַסטן מונדיר. ווען ער האָט גענומען איר פּולס און אַוועקגעשאַרט די האַר פון איר שטערן, האָט זי זיך דערמאַנט אין דער דאַמע אויפן אומשלאַגפּלאַץ. „ערשפּאַרן זי מיר די שאַנדע“ — האָט די דאַמע געבעטן. זי האָט צעעפנט איר טײַערן פּוטער־מאַנטל און דער עסעסמאַן איז נאָכגעקומען איר בקשה. ער האָט זי בלוזן געבעטן אַוועק־לייגן דעם מאַנטל, ער זאָל זיך ניט איינריכטן אין בלוט. דעמאָלט האָט לילי געצאָרנט אויף דער דאַמע. מיט מערדערס מאַכט מען קיין פּשרות ניט. דעמאָלט האָט זי נאָך געגלייבט אין העלדישקייט. איר טאַטוש איז געשטאַרבן ווי אַ העלד. ער האָט געהאַט אַן אַקאַזיע זיך אויסצוקויפן פון טויט פאַרן פּרייז פון הונדערט פּופציק אומשולדיקע נעמען. ביז דער לעצטער מינוט איז ער געבליבן בײַ זײַן פּרינציפּ: ער קאַלאַבאָרירט ניט מיטן מערדער. אַ, ווי שטאַלץ זי איז געווען אויף איר טאַטן!

אויפן בעטל אין שפּיטאַל האָט זי מער ניט געפּילט יענע העלדישקייט. אויך זי האָט געוואָלט בעטן אַ קויל אין קאַפּ, אַ קליינע פּיל, אַ גיכן סוף. זי האָט געוואָלט בעטן, וויינען. די האַנט וואָס האָט געגלעט אין שטערן איז געווען קיל. זי האָט צוגעמאַכט די אויגן, ניט געוואָלט זען פון וואַנען די צערטלעכקייט קומט. אפשר איז עס ניט מער ווי אַ טײַוולאַנישער זשעסט, אַ דעמאָנישער עקספּערמענט, אויסצופּרוּוון איר רעאַקציע. זי עפנט די אויגן. זי וויל דערקענען אין זײַן בליק וואָס ער טראַכט. אָבער אַלץ וואָס זי זעט, איז זײַן קאַנטיקע גאַמבע, זײַנע שטרענג־צונויפגעוואַקסענע ברעמען.

✱

אין פּולן בלענד פון דער שווייצאַרישער זון, האָט לילי דערזען דעם דאָקטער האַכמוט אין ברונאַס פּנים, אין זײַנע האַר, אין די אויגן. אַ קאַפּיע פון דעם געשפּענסט וואָס ליגט באַגראָבן אונטער דער חורבה וואָס רופט זיך איצט דאָקטער ברוין.

לילי האָט זיך געווערט קעגן דער פּלוצעמדיקער אַנטפּלעקונג. די זון און דער שניי האָבן געשווינדלעך פאַר אירע אויגן. אַ מאַן וואָס איז געגאַנגען

א פאר טריט פאר זיי האָט צוגעצויגן איר אויפמערקזאמקייט. לילי האָט געקוקט אויף דעם מאַנס קאַראַקולן היטל, אויף זײַן פּײַנעם אייבערמאַנטל מיטן סויבל-קאַלנער, זי האָט געזען זײַן שטעקן מיטן זילבערנעם הענטל — לילי האָט געפילט ווי די ערד אונטער אירע פיס שווימט אַוועק. אַט-אַט און זי פאַלט אַרײַן אין אַ תהום. זי שטרענגט זיך אָן בײַצוקומען דאָס געפיל, אויסצומײַדן די קאַטאַסטראָפּע, דעם צוזאַמענשטויס מיטן מיראַזש, מיט דער וויזיע וואָס שפאַנט אין גאַנצן אַ פאַר טריט פאַר איר. דער אינעווייניקסטער מאַנער וואָס פירט זײַן אייגענעם חשבון האָט זי אַ שטופּ געטאַן פאַרויס. זי פאַלט אַרויף אויפן האַלדז פון פרעמדן מאַן: טאַטוסיו קאַכאַני! — רופט זי אויס מיט אַ ווילדער שטייב. אַ מבול פון פוילישע ווערטער רײסט זיך פון איר האַרץ אַרויס. די פעקלעך וואָס זי האָט געטראָגן ליגן אין שניי. פּלוצעם דערזעט זי איר טעות. זי אַנטשולדיקט זיך פאַר דעם פרעמדן מאַן. זי הייבט אויף די פעקלעך, שטויבט אָפּ די הענטשקעס און די מאַסקע וואָס האָט אַזוי פיל יאָרן פאַרשטעלט איר אייגענעם איד.

מיט פינף מינוט פריער וואָלט זיך לילי ניט געקאַנט פאַרשטעלן אַזוינס. איצט, ווען דאָס אוממעגלעכע איז געשען, וועט זי ניט מער צוריקטרעטן. די פוילישע פאַר ווערטער האָבן אויפגעריסן דעם בונקער און זי האָט דערזען די וועלט וואָס זי האָט זיך בכיוון אײַנגערעדט אַז זי עקסיטירט ניט מער, אַז דאָס איז נאָר אַ קאַשמאַר, אַ מין נעווראָזע וואָס לאַזט זיך ניט היילן און דעריבער מוז מען דאָס פאַרדעקן, ווי מען פאַרדעקט אַ מום.

איצט האָט זיי בייך אַנגעיאָגט די רגע פון אמת. מערדער און קרבן קוקן זיך אָן. דער זון וואָס שטייט צווישן זיי קאַן דעם פאַקט ניט מינערן. דער נעכטן איז פון קבר אויפגעשטאַנען און מאַנט זײַן גערעכטן פּלאַץ. לילי קוקט דעם קריזיס גלײַך אין די אויגן.

דאָקטער ברוינס היפּנאָטישער בליק באַווירקט זי ניט מער. זײַן פּראָטעז טאַפּטשעט אין שניי. זי זעט דעם שווייס אויף זײַן שטערן, אַבער עס אַרט איר ניט. עס באַפאַלט זי נאָר אַ געלעכטער. זי לאַכט הויך, לאַכט אַזוי לאַנג, ביז זי צעוויינט זיך.

די שטייפּע שווייצאַרישע בירגערס דרייען מיט די קורנאַסע נעזער — זיי מיינען אַוודאי אַז דאָס זענען שיפורע טוריסטן. ברונאַ וויל וויסן וואָס דאָ קומט פאַר. זאָל ער וויסן, זאָלן אַלע וויסן. זי האָט זיך מער ניט מיט וואָס

צו שעמען, זאלן זיי זיך שעמען. זי פילט זיך ווי א מאָל, אין די סטודענטישע יאָרן, ווען זי האָט ליב געהאַט זיך צו רייצן מיטן גורל. די ברוינע מגפה האָט דערהרגעט איר כאַראַקטער, פאַרטריבן איר ווילן. איצט רייסן זיך אַרויס נאָר די פונקען פון אַש. זיי פילן אָן די לופט מיט אַ רעגן פון פייער. דאָ גייט אויף די זון — און זי גייט אַנטקעגן דעם ליכט, איר ליכט, איר לעבן, איר שליחות.

*

מיט אַ יאָר שפעטער האָט לילי שוין געהאַט אַ פאַרטיקן פלאַן: אַ דאָקור-מענט וואָס האָט דערציילט אָן אַנדער אמת, ניט וועגן דאָקטער ברוין, נאָר וועגן דאָקטער האַכמוט. אין דעם דאָקומענט זענען פאַרשריבן די נעמען פון די קרבנות, דאָס אַרט און דער אָפטייל וווּ ער האָט אָפּערירט, וועמען ער האָט פאַרמישפט צום טויט... זי האָט ער פאַרמישפט צום לעבן. ער האָט זי אַרויסגענומען פון טויטנהויז, זי באַזאָרגט מיט אַרישע פאַפירן. איידער ער איז אַוועק אויפן רוסישן פראַנט, האָט ער זי אַוועקגעשיקט אין דער שווייץ. דאָרט האָט זי געבוירן זייער זון ברונאַ.

נאָך דער מלחמה האָט ער מיט איר חתונה געהאַט. אונטער אַ פּרעמדן נאָמען. ער האָט געגעבן זיין זון אַ לעגאַלן טאָטן און זיין ווייב — אַן אימפּאַ-טענטן מאַן.

קיינ געזעלשאַפטלעך לעבן האָבן זיי ניט געפירט. דאָס הויז, דער זון, דער הונט, די פאַציענטן וואָס זענען געקומען צום דאָקטער ברוין — האָבן אויסגעפילט זייער צייט. לילי האָט אירע עמאַציעס אַליין אויסגעברענגט. די פאַליאַנע גראַזן האָבן געצערטלט איר לייב מיט סאַמעט-פינגער. זי קאַטשקעט זיך באַרג-אַראָפּ צו דער פאַרשאַטנטער אַזערע. דאָס וואַסער וואָרט אויף איר ווי דאָס בעט פון אַ געליבטן. דער הונט וואָס באַגלייט זי, וואַכט איבער איר. די זון קושט אירע גלידער, דאָס וואַסער צערטלט. זי שפילט מיטן וואַסער אַ טראַגישע שפיל. כוואַליעס וויקלען זי אַרום. זיי ציען זי אַריין אין אַ ווירבלשפיל. זי שווימט אויפן רוקן, ווי אַ פּלה אין חלום, מיט פאַר-מאַכטע אויגן קעגן דער זון. זי שווימט אַזוי לאַנג, ביז זי בלייבט ליגן אַ מידע. זי ליגט און וואָרט אַ נס זאָל זי באַפרוכפּערן.

טייל מאָל דאַכט זיך איר אַז זי איז טראַגעדיק. זי חלומט פון אַ מיידעלע מיט שוואַרצע לאַקן, מיט שוואַרצע אויגן וואָס זאלן קוקן אויף איר מיט

א פריידיקן בליק. לילי זעט דאָס מיידעלע אין חלום. זי קומט אָנגעטאָן אין ליליס קינדערשע קליידער. אַ מאָל טראָגט זי דאָס ווייסע קליידעלע מיט בלויע שפיצן. אַן אַנדער מאָל טראָגט זי דאָס רויטע ווינטער־מענטעלע, דאָס ווייסע פוטער־היטעלע און די ווייסע מופטע. דאָס מיידעלע קומט צו איר פון יענעם פליסיקן בילד וואָס שטראָמט אָן אויפהער פון דער לעמבער־גער פאַרשטאַט. דאָס איז דאָס מיידעלע וואָס האָט געקאָנט זיין און איז קיין מאָל ניט געוואָרן.

לילי רעדט צום חלום־מיידעלע אויף פויליש. זי דערציילט איר וועגן יענער ווייטער, פאַרלוירענער וועלט. זי דערציילט איר אַז אין יענעם לעבן האָט זי געהאַט אַ טאַטן און אַ מאַמען, שפעטער — אַ מאַמוסיאַ. אויף זייער טיר איז געהאַנגען אַ מירמליק טאַוועלע. גאַלדענע אותיות אויף שוואַרצן מירמל האָבן אָנגעזאָגט אַז דאָ וווינט דער אַדוואַקאַט לעאַנאַרד שרייבער. אין פענצטער פון איר שלאָפֿציער האָט אַרײַנגעקוקט אַן אַקאַציע־בוים. צוויי בלויע פייגל האָבן גענעסטיקט אויפן בוים. איין מאָל, ווען דער פויגל־טאַטע איז אַוועק זוכן ווערעמלעך פאַר די קינדער און די פויגל־מאַמע האָט זיך פאַרשמועסט אויף אַ שכנותדיקן בוים, איז אַרויף אַ קאַץ און האָט אויפגעפרעסן די קינדערלעך.

לילי דערציילט איר בפיוון די טרויעריקע מעשה. זי דערציילט איר אַ סך טרויעריקע פאַסירונגען. זי בעט דאָס מיידעלע ניט צו וויינען, פונקט ווי זי, לילי, האָט ניט געוויינט בעת מ'האַט איר טאַטן אין מיטן מאַרק אויפגעהאַנגען. זי פלעכט אַרײַן אין אירע מעשיות פריילעכע עפיוזאָדן. זי דערציילט איר וועגן די יום־טובים וואָס זיי האָבן געפראַוועט, וועגן די פריילעכע וואַקאַציעס, ווינטער אין זאַקאַפּאַנע, זומער אין אויסלאַנד. יענעם זומער, פאַרן סוף, זענען זיי ניט געווען אין אויסלאַנד. די מאַמע האָט זיך געגרייט צום ווינטער־קאַנצערט. זי האָט באַשלאָסן צו בלייבן אין דער היים, כדי זיך מער צוצוגרייטן. זי איז געזעסן די גאַנצע צײַט בײַ דער פּיאַנע, געגלייבט אַז מיט איר מוזיק וועט זי איבערמאַכן די וועלט.

פון זינט יענעם טאַג ווען מ'האַט איר טאַטן אַרויסגעפירט פון שטוב האָט לילי די מאַמוסיאַ מער קיין מאָל ניט געזען. איצט הערט זי איר מוזיק בײַ נאַכט, אין ווינט. אַ מאָל זענען אירע קלאַנגען מילד, אַפילו צערטלעך; אַן אַנדערש מאָל שטורעמען די קלאַווישן. אירע ווייסע, דינע פינגער פישופן

ארויס דונער און בליץ. וואַגנערישע בעסטיעס בושעווען אין וואַלד. זיי לויפן אַרום מיט ברענענדיקע שטורקאָצן. זיי לויערן אויף ייִדישע קינדער וואָס באַהאַלטן זיך אין וועלפישע נאַרעס. זיי ציען אַרויס דאָס גאַלד פון טויטע מיַלער. פון דער הויט פון יונגע פרויען מאַכן זיי אַבאַזשורן פאַר זייערע בודואַרן. לילי זעט די בילדער אין מאַמוסיעס מוזיק. אַבער זי גופא — זעט זי ניט.

דער איבערגאַנג פון חלום צו וואַר איז בײַ לילי געוואָרן אַ געוויינ־שאַפט. עס אַרט איר ניט וואָס דאָס זענען נאָר פאַנטאַזיעס. אפשר איז די וואַר אויך ניט מער ווי אַ פאַנטאַזיע, אַ לצנישע סאַטירע, אַ פאַרבלענדע־ניש? ווער קאָן באַשטימען צי רעיונות האָבן אַ האַפט צי ניט? אפשר איז דאָס לעבן אַ מין בבל־טורעם, געבויט אויף פאַרשיידענע פלאַכן, אַ טריק אַזאַ, אויפצורייצן די אינסטינקטן, מענטש קעגן מענטש? לילי פירט אירע וויכוחים מיט זיך אַליין. אויך זי לעבט אויף פאַר־שיידענע פלאַכן. ניט־אויסגעלעבטע לעבנס קומען זיך אין איר צונויף. זיי זוכן אַ תיקון, ווי פון ווינט פאַרטראַגענע קערנער. איצט פירט לילי אויס דאָס שליחות פון יענע קערנער. זי זוכט אַ באַרן אויף דעם ייִדישן בעלוויל, בײַ די שטעלן, אין דער ייִדישער יאַסקע, אין דער בעקערני.

*

אויפן בולוואַר דע בעלוויל איז אַ גרויסער מאַרקטאַג. אונטער ליַיוונ־טענע דעכער ציען זיך שטעלן מיט אַל דאָס גוטס. ברייטהיפטיקע פראַנצויז־קעס שלעפן די קונים בײַ די פאַלעס. לילי קוקט זיך צו ווי אַן עלטער פאַר־פאַלק קלייבן פאַמעראַנצן בײַ אַ שטעל. זיי וועגן די פרי אין די הענט און באַראַטן זיך איידער מען לייגט זי אַרויף אויף דער וואַג. אויך לילי קלייבט פאַמעראַנצן און הערט זיך צו צו זייער שמועס. זי פאַרשטייט ניט וואָס זיי רעדן. זי ווייס אַז זיי רעדן ייִדיש, ווי איר זיידע־באַבע האָבן אַ מאָל גערעדט. זי כאַפט אויף דאָס וואַרט חנוכה וואָס זיי זאָגן איבער עטלעכע מאָל. לילי וויל עפעס זאָגן, נאָר זי ווייס ניט וואָס. זי לאַזט איבער די פאַמעראַנצן, גייט אַוועק און קערט זיך באַלד צוריק. — איר קאַנט מיר אפשר זאָגן וווּ מ'געפינט דאָ אַ טעמפל? איך מיין אַ ייִדיש געבעטהויז.

— איר זענט ניט קיין היגע? — ענטפערט די פרוי מיט אַ שאלה.
— אַ ייִדישע טאַכטער פרעגט אויף אַ טעמפל, איז דאָך ניט שייך —
זאָגט דער מאַן.

לילי טראַכט אַז זיי רעדן פראַנצייזיש מיטן זעלבן נוסח ווי איר זיידע-
באַבע האָבן אַ מאָל גערעדט פויליש.

— איר האָט אַוודאי יאַרצייט? — פרעגט די פרוי אויף ייִדיש.
לילי קוקט זי אָן. זי פאַרשטייט ניט וואָס זי מיינט. דער מאַן קומט איר
צו הילף. ער פאַרטייטשט עס אויף פראַנצייזיש. לילי כאַפט זיך אָן אין דעם
געדאַנק, יאָ, זי האָט היינט יאַרצייט. איטלעכן טאַג האָט זי יאַרצייט.
— איר ווילט אַוודאי דינגען אַ קדיש, ציגדן ליכט פאַרן טויטן? —
פרעגט דער מאַן.

— אַט דאָס וויל איך טאַקע — ענטפערט לילי — ווי איר זעט, בין איך
ניט קיין היגע. איך מוז באַלד אַפּפאַרן אַהיים. קאָנט איר עס אפשר טאַן
פאַר מיר?

זי מאַכט אויף דעם בייטל, נעמט אַרויס געלט און וויל עס געבן ניט-
געציילט. דער מאַן וויל דאָס געלט ניט נעמען.

— ניין, דאָס איז צו פיל. קומט, מיר וועלן אייך צופירן. אויך מיר האָבן
היינט יאַרצייט. פונקט צום ערשטן חנוכה-ליכטל האָבן די מערדערס אונדזער
טאַכטער ביי אונדז צוגערויבט.

די עלטערע פרוי בייגט אַראָפּ דעם קאַפּ, ווישט די אויגן, די נאָז.
— אַ מענטש איז שטאַרקער פון אייזן — זאָגט זי — אַט גרייטן מיר
זיך צו חנוכה. די אייניקלעך, זאָלן לעבן, דאַרפן היינט קומען. קינדער ווילן
יום-טוב, אַניט וועלן זיי אַוועק אויף יענער-זייט. איר האָט קינדער? —
פרעגט זי אומגעריכט.

לילי ענטפערט ניט. זי נעמט אַראָפּ דאָס זייגערל פון האַנט:

— טוט מיר אַ טובה, נעמט אַט די קליינע מתנה.

— וואָס הייסט, איר גיט אַוועק אַזעלכע טייערע זאַכן פאַר ווילד-
פרעמדע מענטשן? — פרעגט דער מאַן.

— איר זענט מיר ניט פרעמד — ענטפערט לילי. זי האַלט דאָס זייגערל
ווי אַ גנבישע סחורה. וואָס לענגער זיי טראַכטן איבער, אַלץ שווערער ווערט
עס אין איר האַנט.

זי נעמט דאָס זייגערל צוזאַמען מיטן געלט און וואַרפט עס אַרײַן אין
 צעראַטענעם טאַש וווּ ס'ליגן די פּאַמעראַנצן. לילי זעט זייער פאַרלעגנהייט.
 זי ווייס ניט וואָס צו זאָגן, דרייט זיך אויס און לויפט אַוועק.
 זי לויפט, ווי זי איז אַ מאָל אַנטלאָפּן פון איר זיידע-באַבע, ווען זי האָט
 ניט געקאַנט ענטפּערן למאַי זי איז אַזוי אָפּגעפרעמדט און לאַזט זיך אַריבער-
 ציען אין איר שטיפּמאַמעס גויזשער וועלט.
 נאָך איר מאַמעס טויט פּלעגט לילי יעדן שבת קומען צו איר זיידע-
 באַבע. דאָרט האָט זי געגעסן געפילטע פּיש. זי האָט געגעסן אַפילו ווען ס'האָט
 זי געוואָרגן יעדער ביסן. אין לעצטן יאָר פאַרן סוף האָט לילי פאַר זיי שוין
 קיין צײַט ניט געפונען. זי האָט זיי געלאַזט וואַרטן מיט די געפילטע פּיש
 און מיט די ניט-אויסגעוויינטע טרערן נאָך זייער איינציקער טאַכטער וואָס
 איז אַזוי פּרי אַוועק פון דער וועלט.
 ערשט איצט פילט זי אַז זי האָט אויסגעפירט איר שליחות, באַצאָלט
 די חובות. לילי קוקט אויף דער האַנט וווּ דאָס זייגערל איז געווען און
 שמייכלט צו זיך אַליין. אויף רעפּובליק שטעלט זי אָפּ אַ טאַקסי און הייסט
 זיך פירן צו גאָר דע ליאָן.

דער פישוף-באָרג

דער וועג וואָס האָט געפירט לאהען צום באָרג, האָט זיך אָנגעהויבן אין חלום. ביי טאָג איז איר חלום פאַרשאַטן געוואָרן אין קעסלגרוב פון ווילדע גזירות, ביי נאַכט האָט ער זיך אַפערבאַקומען פון דער פינצטערער רעאַליטעט וואָס דער מענטשלעכער פוח-הדמיון האָט ניט געקאָנט באַנעמען. דער חלום האָט זי אויפגעהויבן איבער די טויט-געלאַדענע שטעכלדראַטן, איבער די רדיפות, די נגישות, די מערדערייען און זי אַוועקגעפירט צום באָרג וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אירע אויגן ווי דער עמוד-האָש פאַר די יידן אין מידבר.

דער חלום האָט זי געפירט דורך פינצטערע וועלדער, צאָרנדיקע ימען, איבער וויסעטע סטעפעס פאַרוואַקסענע מיט ווילדגראַזן, שאַרפע ווי באַיאַנעטן. ביים פוס פון באָרג האָט געהערשט רו. די רו האָט זי אַרומגענומען מיט לאַשטשענדיקע אַרעמס, אַריינגעדרינגען אין איר געמיט. די שרעק איז צערונען. פון אַלע זייטן שטראַמט אַזאַ טרויעריקע פרייד, אַזאַ מנוחה, כאַטש נעם און שטיי מער ניט אויף.

לאהלע האָט ניט געדענקט ווען און ווו דער חלום האָט זיך אָנגעהויבן. צי איז עס געווען פאַר דער היטלער-מגיפה אָדער שוין נאָכן גירוש, נאָכן געטאָ, נאָכן אומקום, אפשר גאַר נאָך דעם ווי זי האָט שוין געהאַט פאַרלוירן אַלע אירע נאָענטע און פאַרבליבן אַליין ביים פויער אויפן בוידעם.

טיף אין שטרוי אַ באַגראַבענע, האָט לאהלע פון באָרג מער ניט געחלומט, זי האָט אים געזען בפועל-ממש. זי האָט אים געזען דורך אַ שפאַרונע, געזען מיט אַפּענע אויגן. אַ חלום וואָס האָט זי געשטאַרקט, איר געגעבן פוח און בטחון צו לעבן און איבערלעבן. אַן איינגעפאַסטער אין הימלראַנד, האָט דער באָרג צו איר אַריבערגעקוקט. ער איז געשטאַנען ווי אַ ריז, הויך איבער די פעלדער, איבערן טיך, איבער די דאַרפישע כאַטעס, די פיס אויף דער ערד, דער קאַפּ אין הימל. דער ריז האָט גערעדט צו איר רייד וואָס זי האָט געגאַרט

צו הערן. ער האָט אויסגעפילט אירע טעג. לאהלע איז ניט מיד געוואָרן צו קוקן אויפן באַרג, צו הערן זײַן צוואַג, געטראָגן אויפן ווינט — דער געשווירענער עדות צווישן זיי ביידן. לאהלע האָט געוואוסט אַז אין און אַרום דעם באַרג גייען אַן פאַרטיזאנישע אַקציעס. דער צויבערבאַרג אין דער פאַר-נעפלטער ווייטקייט האָט גערייצט איר פאַנטאַזיע. זי האָט זיך געטוליעט צו אים, געוויינט פאַר אים, געלאַכט פאַר אים. דער באַרג איז געוואָרן דער סימבאָל פון לעבן און איבערלעבן. ווינטער, ווען דער שניי האָט פאַרדעקט פעלד און טײַך, איז דער באַרג געוואָרן בולטער, געקומען געענטער. די סאַסנעביימער אויפן סאַמע שפיץ האָבן באַשטרימלט זײַן קאַפּ. ער האָט אויסגעזען ווי אַ רײטער וואָס טראָגט זיך אויף אַ פּערד. אַט, וועט ער דעם ריוו אַריבערשפּרינגען, זי אויפן פּערד אַרויפנעמען און זיי וועלן צוואַ-מען אוועקרייטן צו די בלויווייסע באַשערטקייטן.

לאהלע האָט דעם רײטער גערופן חיימקע, חיימקע זאָנוול דעם בעל-עגלהס זון. זי האָט מיט חיימקען קיין מאָל ניט גערעדט. זי האָט אים געדענקט ווי דעם שטאַרקן אין שטאַט. זי פלעגט אים אָפט זען מיט אַ זאַק תבואה אויף די פלייצעס, לויפן מיט אַ לײכטן טראָט ווי ער וואַלט נאָר וואָס געפונען אַן אוצר. איצט האָט זי אים געזען ווי דעם קאַמאַנדיר פון אַטריאַד. חיימקע האָט זי אין גאַנצן ניט געקענט. ער האָט זיך דערוואוסט אַז אַ מיידל פון זײַן שטאַט האַלט זיך אויף בײַם פויער קראַווטשוק, האָט ער אַהינגעשיקט אַ באַוואַפנטן פאַרטיזאַן מיט אַ פּעקל שפּײַז פאַר דעם אומבאַקאַנטן מיידל און מיט אַ שטרענגן אַנזאַג פאַרן פויער, אַז ער זאָל היטן דאָס מיידל ווי אַן אויג אין קאַפּ, ווייל מען האַלט אים פאַראַנטוואָרטלעך פאַר איר לעבן.

יעדע מינוט פון טאַג האָט לאהלע געוואַרט אויף איר פאַרטיזאַן. זי האָט געפילט אַז ער וועט קומען, אַז ער מוז און וועט קומען. זי האָט אים אַנגע-קליידט אין פאַנטאַסטישע מונדירן. זילבערנע עפאַלעטן האָבן געשטראַלט אויף זײַנע אַקסלען, גאַלדענע מעדאַלן האָבן באַצירט זײַן ברוסט. אין איר פאַנטאַזיע איז ער אַלע מאָל געקומען צו רײטן אויף אַ פּערד און זי מיט-גענומען צום באַרג וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ פאַלאַץ. זי האָט געזוכט זײַן וואַרעמקייט. די מעשענע קנעפּ האָבן געברענט אירע פינגער. דאָס ווייסע פּערד איז געווען אַ בינטל היי אויף אַ פּרעמדן בוידעם. חלומות האָבן זיך איבערגעזחורט סײַ אויף דער וואַר, סײַ אין שלאָף. דער זעלבער חיימקע,

נאָר אין אַן אַנדערער סיטואַציע. טייל מאָל איז זי געפאָרן מיט אים אויף אַ שליסן, אַן אַנדערש מאָל — אויף אַ לאַסטוואַגן, אַזאַ, אויף וועלכן מ'האַט דעפאָרטירט איר טאַטע-מאַמע, איר קליין שוועסטערל און איר עלטערן ברודער. חיימקע טרייבט דעם לאַסטוואַגן מיט זיין טאַטנס בייטש. זיין שוואַרצע טשופרינע רייסט זיך אָפּער פון אונטערן זעלנערישן היטל, דער ווינט שפילט מיט זיינע פאַסמעס האָר, באַשיט זיי מיט שניי. די האָר זיינע שפּיזלען זיך אָן, ווערן פאַרשטייפט פון פראַסט. זיי שטעכן איר אין די אויגן, נאָר זי שווייגט. זי וויל ניט איבעררייסן דאָס געיעג צום באַרג. וואָס מער חיימקע פאַכעט מיט דער בייטש, וואָס שנעלער ער טרייבט, אַלץ ווייטער אַנטלויפט דער באַרג. אויפן וועג פאַרלירט זי אירע אייגענע: טאַטע-מאַמע, דעם שיינעם ברודער און דאָס קליינע שוועסטערל. חיימקע שטעלט זיך ניט אָפּ. ער יאָגט אַלץ שנעלער און שנעלער, ביז אויך זי פאַלט, פאַלט און וועקט זיך איבער אין אַ קאַלטן שווייס.

נאָך דער באַפרייונג איז חיימקע געקומען. געקומען איז ער ניט אין שיינענדיקע מונדירן, נאָר אין אַפּגעטראַגענע טראַנטעס. אַנשטאַט מיט אַ ביקס, ווי זי האָט זיך פאַרגעשטעלט, איז חיימקע געווען באַוואַפנט מיט אַ רעוואַלוער און אַ גאַרטל פול מיט קוילן. לאהלע האָט אים דערציילט פון דעם באַרג און פון אירע חלומות. זי האָט אים באַשווירן אַז וואַהין זיין וועג זאָל אים ניט פירן, מוז ער זי צום ערשט נעמען צום באַרג. אין דרויסן איז געשטאַנען אַ יונגער פּרילינג. דער סאַלאַוויי האָט זיך אומגעקערט צום אָרט פון זיין געבוירן. די לופט איז געווען פול מיט שירה פון אויפקום. די פעלדער האָבן געגרינגט. די טייכן האָבן גערוישט און דער צווייט אויף די עפּלביימער איז געווען ווייס ווי שניי. טיף אין האַרץ פון חלום-באַרג האָבן דער פּיל-געפּרוווטער פאַרטיזאַן און דאָס פאַריתומטע מיידל זיך דערנענטערט. איין בענקשאַפט האָט געפונען אַ צווייטע. בלוטאַרעמע קעמערלעך זענען פול געוואָרן מיט באַגערן. עמאַציעס האָבן געקוועלט אַריבער דעם ברעג. די בלומען אין טאָל האָבן אַפּגעשיילט זייערע העמדלעך און געבליבן שטיין נאַקעטע אַנטקעגן דער זון. לאהלע וויל ניט נידערן צוריק אין טאָל אַריין. זי וויל ניט זען די בלומען און ניט דעם בראַך. אַלץ וואָס זי וויל, איז זיין מיט חיימקען צוזאַמען. זי וויל

בראָטן קאַרטאָפּל ביים דרויסנדיקן פייער. זי וויל זיך צוהערן צום געזאַנג פון סאַלאָווי און צו די זשאַבעס אין טײַך.

— אונדזערע עלטערן זענען אומגעקומען צוזאַמען. מיר וועלן לעבן צוזאַמען! — האָט זיך לאהלע געבעטן. חיימקע האָט געטענהט אַז ער מוז נאָכיאָגן דעם מערדער, אַז דאָס איז זײַן גרויסע זכיה, זײַן פּריווילעגיע ביים גאָט פון אומקום וואָס האָט אים געלאָזט דערלעבן דעם טאָג פון נקמה.

פינף טעג און זעקס נעכט האָבן זיי פאַרבראַכט אין דער הייל. זיי האָבן זיך געליבט מיט אַ ליבשאַפט וואָס גרענעצט זיך מיט פאַרצווייפלונג. זיי האָבן געברענגט מיט אַ פּײַער וואָס לאָזט זיך ניט לעשן, אַ פּײַער וואָס פּילט אַז פינף טעג און זעקס נעכט מוזן קלעקן אַ לעבן לאַנג.

אויפן זעקסטן טאָג זענען זיי נאָך אים געקומען: פאַרטיזאַנער אין צעריסענע שינעלן, באַוואַקסענע, צעשוּיבערטע, מיט וואָפּן אין די הענט און פּײַער אין די אויגן. לאהלע איז געפאַלן צו חיימקעס פּיס. זי האָט געקושט זײַנע צעריסענע שטייוול, געוואָלט מיט אים מיטגיין. חיימקע האָט געזאָגט אַז זי טאָר אים ניט שטיין אין וועג. זײַנע טויטע חברים קוקן אויף אים, זיי קאַנען ניט און וועלן ניט רוען פּלײַזן איין איינציקער איבערלעבער קאָן און וויל ניט אויסקויפּן זייער טויט.

חיימקע איז אַוועק און מער ניט צוריקגעקומען. לאהלע איז פאַרבליבן אין באַרג, זי האָט דאָרט געוואָלט שטאַרבן. אַנדערע אַנטרונענע, פאַריתומטע, אויסגעוואַרצלעטע, האָבן זי אָפּגעזוכט און מיט פּוח מיטגענומען אויף זייער אַנגעצייכנטן וועג.

די אַנטרונענע זענען געגאַנגען מיט זײַטיקע סטעזשקעס, וווּ די הינט האָבן נאָך געגריזשעט די ביינער פון די הרוגים וואָס זענען געלעגן הפּקר אויפן וועג. אַפּט מאַל האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט, געטאַן אַ טאָג אַרבעט, פאַרצערט אַ מאַלצייט און אין אַוונט, ביים לאַגער-פּײַער, געזונגען לידער צו אַ גאָט וואָס האָט ערשט געהאַלטן אין ווערן.

גערשט און האָבער האָבן געצײטיקט אין פעלד. די ערד פעט, אַנגעזאַפט מיטן מאַרד פון ייִדישע קינדער, איז אַרויס מיט אַ גערעטעניש וואָס מ'האַט נאָך אַזוינס ניט געזען. דאָס געזאַנג פון די שניטער האָט געשניטן אין האַרצן. דעמאָלט האָבן די איבערגעלעבטע פאַרלאָזט דאָס פאַרשאַלטענע לאַנד, פּדי אויפּצושטעלן זייערע געצעלטן אין לאַנד פון די אַבות. ווען זיי האָבן דער-

גרייכט די ברעגעס פון צוגעזאגטן לאַנד, האָט זיך לאהלע פון זיי אָפגעשיידט. זי איז אַוועק זוכן דעם באַרג פון איר חלום, דעם באַרג וואָס זי האָט געטראָגן ביז זיך אין האַרץ.

זי האָט געוואַנדערט איבער בערג פאַרוואַקסענע, בערג נאַקעטע, בערג וואָס האָבן זיך געהאַלטן ווי פאַרליבטע ביז די הענט.

איין שיינעם פרימאַרג, ווען לאהלע איז אַרויס פון איר שלאָפזאַק אויף דער זון פאַרגאַסענער וועלט, האָט זי דערזען איר באַרג. זי האָט אים דער-קענט אין דעם געוויין וואָס איז אויפגעגאַנגען אין איר. עס איז געווען אַ געוויין פון דערקענטעניש, פון פרייד און פון צער. דאָס איז געווען איר באַרג, זייער באַרג, דער באַרג פון וועלכן זי האָט גענומען אָפשייד און זיך ווידער אומגעקערט צו אים. ער האָט זיך אויסגעטיילט פון די אַרומיקע בערג מיט דעם, וואָס זײַן ווערך האָט אויסגעזען ווי דער קאַפּ פון אַ מענטש וואָס זיצט אויף אַ גוף געשפאַלטן אויף העלפט.

לאהלע איז געשטאַנען און געקוקט אויפן באַרג. איר בליק האָט אַרײַנגעדורנגען אין די טיפע שפאַלטן, אין די אָפענע לעכער, פאַרשטומטע ווי מיילער. ערשט ווען דער דעמער האָט פאַרשלונגען די זון און אַ זאַמדיקער נעפל האָט פאַרשטעלט די ראיה, האָט זי אויפגעהויבן דעם קאַפּ און דערזען די ליכטער פון נאַענטן קיבוץ.

משה, דער לערער פון קיבוץ, האָט זי דערזען דורכן פענצטער פון זײַן קלאַס און איז איר געגאַנגען אַנטקעגן.

— קאָן איך אײַך מיט עפעס העלפן? — האָט ער געפרעגט — אײַך אַרויפפירן אויפן וועג וואָס איר האָט, ווייזט אויס, פאַרלוירן?

לאהלעס פנים האָט זיך באַדעקט מיט רויטע פלעקן:

— פאַרלוירן? — האָט זי צוריקגעפרעגט — חלילה, ווער זאָגט פאַר-

לוירן? איך האָב נאָר וואָס געפונען. איך האָב געפונען דאָס וואָס איך האָב געזוכט.

דער לערער משה האָט אַ קוק געטאָן אויף איר שפיציקן בויד וואָס האָט צעשפאַרט איר אָפגעניצעוועט קליידל, האָט ער שוין מער גאַרניט געפרעגט. איר אַנגעזאַמלטער פאַרמעגן אין לײוונטענעם זעקעלע, אירע צעשוּיבערטע האַר, די פאַרטריקנטע ליפן, האָבן שוין גערעדט פאַר איר. האָט דער לערער משה גענומען איר אַרעם און אָן ווערטער זי אַרײַנגעפירט צום מנהיג אין

ביורא. אויך ער האט קיין אויפקלערונג ניט פארלאנגט. לאהלע האט געקריגן א בעט, די אויפזיכט פון א דאקטער און די אומדערווארטע ליבע פון דעם לערער משה.

צו ניינצן יאר איז לאהלע געווארן א מאמע. זי האט איר זון א נאמען געגעבן חיים. משה האט לאהלען מקדש געווען. עפעס אין אים האט געמאנט א פארגיטיקונג פאר דער צייט ווען ער איז געזעסן אונטערן פיינגבוים בעת זיינע ברידער האבן געברענט אין היטלערס גאזקאמערן.

א גאנץ יאר צייט האט משה געווארט און געהאפט אויף א דערנענטער-רונג. ער האט צו איר נשמה זיך ניט געקאנט דערבייווען. איר פארגאנגענהייט איז פארבליבן פאר אים א רעטעניש, דער טאטע פון קינד — אן אנגעוויי-טיקטער סוד. ער פלעגט שטיין ביים פענצטער און נאכקוקן לאהלען יעדעס מאל ווען זי האט גענומען דאס קינד און איז מיט אים אוועק צום בארג. זיין טיש ביים פענצטער איז געווען פארווארפן מיט ניט פארענדיקטע ארבעטן, שיעורים צו קארעגירן, פראגראמען אויסצופילן. משה האט געמישט דעם שטייס פאפירן, געבלעטערט העפטן און ניט פארשטאנען וואס ער טוט.

אויך דאס וואס ער האט געזען פון ווייטנס איז פאר אים געווען אומ-פארשטענדלעך. צום ערשט האט ער זיך אליין באשולדיקט אז דאס וואס ער זעט איז א מין אפטישע אילווע, א פארבלענדעניש פון אייפערזוכט וואס טרייבט מיט אים קאטאוועס. משה האט זיך געריבן די אויגן, זיי צוגעמאכט און ווידער געעפנט, דאס בילד פון ווייטנס איז געבליבן אומפארענדערט. דער לערער משה האט זיך פארשאפט א שפאקטיוו. ער האט געפארשט אירע גענג מיט דער ניט אויסגעלעבטער ליידנשאפט וואס האט געוירן אין אים. קוקנדיק דורכן שפאקטיוו האט ער געזען ווי לאהלע טאנצט אנטקעגן בארג. אירע האר צעלאזטע פלאטערן ווי פייגל. זי בייגט זיך און נייגט זיך. דאס שבתדיקע קליידל ווירבלט ארום איר. זי האלט די ארעמס אפן, איר גוף פול מיט דערווארטונג, בלייבט שטיין ווי פארשטארט אין די ארעמס פון א שאטן וואס נאר זי אליין זעט און פילט. דערנאך, דערנאך נעמט זי דאס קינד אין די ארעמס און קערט זיך אום אהיים.

יעדעס מאל ווען משה האט דערמאנט דעם בארג, האבן לאהלעס נאז-פליגל אנגעהויבן ציטערן. א שלוקערץ איז זי באפאלן און ניט אפגעלאזט שעהען לאנג. לאהלע איז געווען און פארבליבן פאר אים א קנויל פון קאמ-

פלעקסן. ער האָט געוואָסט אַז מיט דירעקטן פּרעגן וועט ער דעם אמת ניט אַרויסבאַקומען. איין מאָל, ווען לאַהלע איז אַוועק מיטן קינד צום באַרג, איז איר משה נאָכגעגאַנגען. ער האָט זיך מער ניט געגנבעט ווי ער פלעגט דאָס פּריער טאָן. די אייפערזוכט אויפן אומגעזעענעם האָט געזאָטן אין אים. ווען ער איז צוגעקומען נאָענט, האָט ער זיך געשטעלט הינטער אַ דאָרן. לאַהלע איז אָנגעגאַנגען מיט איר ריטואַל און ניט פאַרדעכטיקט אַז מ'קוקט איר נאָך. זי איז געשטאַנען מיטן פנים צום באַרג, זשעסטיקולירט מיט די הענט. אירע רויטפלאַמיקע האַר זענען געפאַלן איבער איר פנים. ער האָט געהערט איר קול און ניט געוואָסט צי זינגט זי, צי בעט זי צו עפעס אָן אומבאַקאַנטן גאָט. ער האָט געהערט ווערטער וואָס ער האָט ניט פאַרשטאַנען. אים האָט זיך געדאַכט, אַז ער איז אַרײַנגעפאַלן אין אַ פאַרצײטיקן טעמפל, אַן אָפּגעדעקטן קבר פון אַ פאַרשטיינערטן געץ. די פּריסטערין וואָס באַדינט אים איז אַ שיינע, אַ צאַרטע, אַ פאַרנעפּלטע — ער קען די דאָזיקע פּרוי, זי איז זײַן געזעצלעך ווייב.

דער לערער משה איז אָפּער פון הינטערן דאָרן. ער האָט אָנגעכאַפּט זײַן ווייב פאַר די רויט־ברענענדיקע האַר. זי האָט געפרוּווט אַנטלויפן. נאָך משה האָט מיט געוואָלט זי צוריק אַרײַנגעפירט אין דעם אויסגעמוליעוועטן שויס פון באַרג.

— זאָג אים, זאָג אים, דײַן געץ, דײַן שאָטן, זאָג דעם מאַנאָליט, אַז איך, משה, בין דײַן מאַן. זאָג אים אַז זײַן ראַלע איז געענדיקט. עס איז צײַט פאַר אים צוריקצוגיין אין זײַן רו אַרײַן. גענוג! זאָג אים אַז ער וועט מער אין וועג ניט שטיין. אַ נײַער דור וואָרט געבוירן צו ווערן: אַ סך דורות. אַ גאַנץ פּאָלק, אַ מעכטיקע ממשלה. זאָג אים, לאַהלע, זאָג אים! — האָט משה געשריגן, און דער ווידערקול איבערן מידבר האָט נאָכגעזאָגט: אָמן וואָמן...

גילגולים

מענטשן ווונדערן זיך למאי איך בין פארזעסן ביו „אין גראַען צאַפ אַרײַן“. זיי זאָגן, אַז אַ פּרוי מיט מיין אויסזען, מיין פּראָפּעסיע, מיין שטעל, מיין גאַנג — האָט מען פשוט באַדאַרפן אויסקאַפן, אָדער ווי מיין טאַטע פּלעגט זאָגן „פאַרצוקערן“. גיי דערצייל כאַטש דער וועלט אַז איך קאָן זיך ניט צופאַסן דעם ריכטיקן שידוך, שוין צוליב דעם וואָס איך קען ניט די אייגענע מאַס. איך האָב אַ חבּרטע, האָט זי דעם זעלבן פּראָבלעם מיט קליידער. זי איז איינע פון די פּרויען וואָס שטייען אויף אַן אייביקער דיעטע. היינט איז זי אַ מאַס נומער צוועלף, מיט אַ וואָך שפּעטער איז זי שוין אַ זעכצן. אויסער־לעך האַלט איך זיך אין דער מעלה, מיין אַרויף און אַראָפּ גייט אַן אינע־ווייניק. איך גיי פון איין גילגול צום צווייטן. און ווייל איך קאָן ניט אַנטאַפן דעם אייגענעם איך — ווייס איך ניט פאַר וועלכן גילגול דעם שידוך צוצו־פאַסן. צי פאַר דער וואָס איך בין, פאַר יענער וואָס איך וואַלט וועלן זײַן, אָדער די וואָס האָט זיך דורך הינטערוועגן אַרײַנגעכאַפּט אין מיין נשמה. מיין טאַטע האָט געטענהט אַז אין מיר האָט זיך באַזעצט אַ דיבוק. ער האָט אַפילו געוווּסט אַז דאָס איז מיין מומע רחלעס דיבוק. מ'האַט אויף איר געזאָגט אַז איר שיינקייט האָט זי דערהרגעט. מיין טאַטע האָט געהאַלטן אַז איך געראַט אַרײַן אין מיין מומען ווי צוויי טראָפן וואַסער נאָר ניט פון זעלבן טײַך.

מיין מומע רחלע, האָט מיין טאַטע דערציילט, איז געווען אַ בת־יחידה. זי האָט געוווּנט מיט אירע עלטערן אויסער דער שטאָט, נאָענט צו די רעלסן וווּ די אַײַזנבאַן לויפט פאַרביי און שטעלט זיך קיין מאָל ניט אָפּ. איין מאָל האָט אַ וורוזשקע אַרויסגעלייענט פון די קאַרטן מיין מומע רחלעס מזל. פאַר צוויי קופּערנע מטבעות האָט זי איר מבטיה געווען אַז איר באַשערטער וועט קומען מיטן שנעלצוג וואָס לויפט פאַרביי אין מיטן נאַכט. צוליב עפּעס אַ סיבה וועט זיך דער שנעלצוג אַפּשטעלן, און דער יונגער־מאַן מיט די

שווארצע וואַנסעלעך וואָס קוקט אַזוי גיריק אַרויס פון די קאַרטן — וועט פאַרלאָזן זײַן קאַבינע און קומען קלאַפן אין איר טיר.

רחלע האָט געגלייבט דער וורושקע, זי האָט געגלייבט די קאַרטן וואָס האָבן באַשניפערלעך געוווּזן דאָס פנים פון איר גליק. געקומען איז ער געקומען, ניט בײַ נאַכט, נאָר אין מיטן העלן טאָג, און ניט מיט דער באַן, נאָר רײַטנדיק אויף אַ פּערד. אַ פּאַניש מיט ווינט אין די האַר און בראַנד אין די אויגן. ניט פון מרחקים איז ער געקומען, נאָר פון גראַפּס הויף, טאַקע דעם גראַפּס אייגענער זון. ווי נאָר דער יונגער גראַף האָט רחלען דערבליקט, האָט ער זיך גלייך אין איר איינגעליבט.

יעדן טאָג איז דער יונגער גראַף פאַרבייגעריטן דאָס הויז וווּ מײַן מומע רחלע איז געשטאַנען ביים פענצטער, איינגעראַמט ווי אַ בילד. איין מאָל, ווען דער פּאַניש האָט געוואַלט צאַמען דאָס פּערד און אָפּהייבן דאָס היטל ווי זײַן שטייגער איז געווען, האָט זיך דאָס פּערד ספּאַלאַשעט. דער רײַטער האָט אים דערלאָנגט מיט די שפּאַרן אין בויך אַרײַן. דאָס פּערד איז געוואָרן ווילד, אַריבערגעבריקעט די גאַס, אַריבערגעשפּרינגען דעם ריוו, אַרויף אויף די רעלסן. אַ באַן איז אָנגעלאָפּן, איבערגעפּאַרן דעם רײַטער מיטן פּערד און געלאָזט רחלען שטיין ביים פענצטער אַ לעבן לאַנג.

אַפּט מאָל טראַכט איך אַז איך בין דער אומווילנדיקער המשך פון יענעם טראַגישן ראַמאַן. איך בין דער גילגול וואָס וואַגלט אין בלוט. איך בין דאָס הויז וווּ איר בענקשאַפּט וווינט, וווּ איר אומרו זוכט אין מיר אַ תּיקון.

מער ווי איין מאָל האָב איך געפרוווט זיך אַרויסצודרייען פונעם קלעם. איך האָב געוואַלט אָנכאַפּן דעם מזיק פאַר די הערנער און מיט געוואַלד אים צווינגען צו ווערן אַ לײַט. איך האָב באַהאַנגען מײַנע ווענט מיט אַ גאַנצער גאַלעריע מאַדערנע קמיעות, בילדער פון די געטער און געטשקעס פון דער פּילם-וועלט. איך האָב זיך געפירט לויט דער מאַדע, גענוצט די פּראָדוקטן וואָס זיי האָבן רעקאַמענדירט. איך האָב זיך גרימירט, געשמירט, געשמייכלט לויט דער פאַרמולע פון מערעלין מאַנראַ, נאָר דער דיבוק אין מיר האָט זיך ניט געלאָזט נאָרן.

שוין די ערשטע „ראַנדקעס“ מיט יונגע-לייט פון דער שולבאַנק האָבן מײַן מזיק געלאָזט קאַלט. מײַן מומע רחלעס חלום-העלד האָט אַרויסגעשפּאַנט פון דער לעגענדע און זיך אַוועקגעשטעלט צווישן מיר און מײַן בחור און

מיט זײַן חווק דערהרגעט די דערנענטערונג צווישן אונדז. אויספאַנטאַזירטע צערטלעכקייטן האָבן זיך באַזעצט אין מײַן נשמה. איך האָב געזוכט אין יעדן מאָן דאָס קאַנקרעטע בילד פון יענער אַבסטראַקטער געשטאַלט. איך האָב געבענקט נאָך אים יעדע מינוט פון טאָג און אין די חלומות פון דער נאַכט. איך בין געווען זיכער אַז אַזוי גיך איך וועל אים באַגעגענען, וועל איך אים גלייך דערקענען.

אין ערשטן זמן אויפן אוניווערסיטעט האָב איך אים דערקענט. ער האָט צו מיר אַרויסגעקוקט פון דעם מאַטעמאַטיק־לערערס בלויזע אויגן. כאַטש חשובן איז ניט געווען מײַן קעגנשטאַנד, האָב איך אָנגעהויבן באַזוכן זײַנע קלאַסן. דער פאַקט וואָס ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבן מיט אַסטראָלאָגיע, האָט געוואַרעמט מײַנע געפילן צו אים. אַ מענטש מיט אַן אויער פאַר קאַס־מישער מוזיק, האָב איך געטראַכט, זוכט אַוודאי אַ וועג צו די העכערע ספּערן. עס האָט לאַנג ניט גענומען און מיר זענען געוואָרן אינטיים. מײַן מיטאַלאַג־גישער געליבטער האָט זיך געשאַרט בײַ די ברעגעס און, ווי מיר האָט זיך געדאַכט, געשמייכלט דיסקרעט, ווי איינער וואָס ווייסט אַז דער קרבן איז סײַ ווי זײַנער.

איך בין געווען פול מיט דאַנק וואָס ער האָט מיר ניט אָנגעוויזן אויף מײַן מאַטעמאַטיק־לערערס טרוקענעם געלעכטער, מיט וועלכן ער האָט באַגלייט זײַנע טרוקענע טעאָריעס. איך בין געווען צופרידן וואָס ער רעאַ־גירט ניט אויף דעם סאַכאַרין וואָס איך נעם אַן פאַר צוקער. איך האָב גוט פאַרשטאַנען זײַנע ניט אַרויסגעזאָגטע רייד און אַ צײַט זיך ניט געמאַכט וויסנדיק, איך האָב זיך אַרײַנגעצויגן אין דער זאַנע פון מאַטעמאַטיק־לערערס מעסיקן קלימאַט. דאָס אונטערערדישע פּלאַטערניש האָט זיך אײַנגעשטעלט. די ווילדע רײַטער אויף די ווילדע פּערד האָבן זיך בלויז אין חלום צו מיר באַוויזן. אין חלום האָבן די פּערד געהאַט פּאַנטאַסטישע פּליגל, ווי מערעלין מאַנראַס גאַלדענע האַר. זיי פּלעגן זיך אויפהייבן, אַדער גאַר אַראַפּ־נידערן צו דעם פּענצטער וווּ איך בין געשטאַנען און געוואַרט.

מײַן מאַטעמאַטיק־לערער האָט ניט געהאַלטן פון חלומות. בײַ אים איז אַלץ געווען אויסגערעכנט, לאַגיש, קלאַר, ווי איינס און איינס איז צוויי. נאָך מײַן מיינונג האָבן מיר ביידע אויסגעמאַכט דרײַ און אפשר גאַר פיר — אַחוץ,

פארשטייט זיך, זיינע משוגעתן, אויב ער האָט געהאַט משוגעת. זײַן לעבנס-קוק האָט קיין פּלאַץ ניט געלאָזן פאַר אפּשרס און אַדערס. זאָלן זיך אַנדערע שלאָגן מיט ווינטמילן, האָט ער געזאָגט. פאַר אים איז דאָס קאַנקרעטע, דאָס אויסגעפרוּוטע, דער מאַטעמאַטיש-פעסטגעשטעלטער, פשוטער השבון. אַז מען גייט ניט אויפן גליטש, ברעכט מען ניט דעם קאַרק.

די טעאָריעס וואָס האָבן געאַרבעט פאַר אים, זענען פאַר מיר ניט געווען גילטיק. די ווילדע רײַטער אויף די ווילדע פּערד האָבן זיך ווידער גענומען יאווען, אין מיטן העלן טאָג פאַר מיין פענצטער פאַרבייגערײַטן. איך האָב אײַנגעזען, אַז מיין מאַטעמאַטיק-לערער פאַרמאָגט ניט די עמאַציאָנעלע אינסטרומענטן זיך אַנטקעגנצושטעלן זייער גאַלאַפּ. «קינדער און נאַראַנים טראַכטן אין אַבסטראַקטע טערמינען» — האָט ער געזאָגט. און ווײַל איך האָב געפילט אַז איך וועל בײַ אים סײַ ווי סײַ ניט געווינען, האָבן מיר אין גאַנצן אויפּגעהערט צו קאָמוניקירן. אפילו אין אינטימע מאַמענטן זענען מיר געוואָרן מעכאַניש. נאָך יעדער טרעפונג איז מיר פאַרבליבן אַלץ ווייניקער און ווייניקער פון אים, ביז איך האָב אים אין גאַנצן אויפּגעגעבן.

נאָך דעם ווי איך האָב זיך באַפּרײַט פון מאַטעמאַטיק-לערערס פעדאָגאָג-גישע פענטעס האָב איך ווידער אַנגעהויבן זוכן דעם פּראָטאָטיפּ פון אַ חלום וואָס עמעצער האָט פאַר מיר אויסגעטראַכט.

די פּסעוודאָ-געטער און געטינס, וואָס האָבן אַראָפּגעקוקט פון מײַנע ווענט, האָבן פאַרלוירן זייער השפּעה. אַנדערע קאָלירן פון ליפּנשטיפט זענען אַרײַן אין דער מאַדע. די זייף, צו וועלכער זיי האָבן געשווירן אייביקע טרײַשאַפט, איז אין גאַנצן אַראָפּ פון מאַרק.

איין מאָל, גייענדיק אין גאַס אַ פאַרטראַכטע, האָט מיך אַן אויטאָמאָביל אַ שטויס געטאָן. איך בין געפאַלן מיטן קאַפּ צום טראַטואַר. די גאַס האָט זיך אַ וואַקל געטאָן. דער הימל האָט אַראָפּגענידערט, מיך צוגעדריקט צו דער ערד. אויפּגעכאַפט האָב איך זיך אין שפּיטאַל. איך בין געלעגן מיט פאַר-בונדענע אויגן, זיך אײַנגעהערט אין די קולות וואָס האָבן געטומלט אַרום מיר. די שטים וואָס האָט זיך אויסגעשיילט פון אַלע אַנדערע, האָט געהערט צום פּלאַטמישן כירורג. אַנשטאַט כלאַראַפּאַרם האָט ער גענוצט רייד. ער האָט אײַנגעשלעפּערט זײַנע פּאַציענטן מיט זײַן גלעטנדיקער סאַמעט-שטים. ער

איז געזעסן ביי מיין בעט, געהאלטן מיין האנט און גיט אויפגעהערט צו רעדן. ער האט מיך איבערגערעדט פטור צו ווערן פון מיין יידישער נאָז צו דער זעלבער צייט וואָס ער פאַרריכט דאָרט אַ ביינדל וואָס איך האָב בעת דעם פאַל צעבראַכן. מיטן פטור ווערן פון דער יידישער נאָז, האָט ער געזאָגט, וועל איך זיך באַפרייען פון אַלע נאַכווייען, איינגערעדטע און פאַרירשנטע אייגנאַרטיקייטן. אַ חיה קאָן זיך גיט העלפן און שטייט פאַר- גליווערט אויף איין פלאַץ, אַ מענטש האָט אַ ברייה, אַ מענטש קאָן זיך פאַרגינען איבערצוניצעווען זיין פערזענלעכקייט, זיך צופאַסן צו דער צייט, צום שטראַם וואָס טראַגט אים פאַרויס.

אַ לאַנגע צייט האָב איך געשוועבט אין אַ מיין צווישנוועלט, גיט אַהער, גיט אַהין, ביז איך האָב באַגעגנט מיין „גורו“, מיר האָבן זיך צופעליק באַקענט אויף אַ „פאַרטיי“, מ'האַט אים גערופן „גורו“ גיט ווייל ער האָט געפּרעדיקט די אינדישע תורה, פאַרקערט, ער איז גאַר געווען אַ חסיד פון אַ רבנישער באַוועגונג וואָס האָט אומגעריכטערהייט זיך צעבליט אין ניו יאָרק. ער האָט געטראַגן אַ יאַרמלקע און ציצות. איך ווייס נאָך ביז איצט גיט ווי אַזוי דאָס האָט פאַסירט. זיין צוגעשפיצט בערדל האָט געצויגן מיין אויפּמערקזאַמקייט. ער איז געזעסן איינער אַליין, געזופּט סאַדע-וואַסער אָן וועלכן ס'איז שאַרפן געטראַגן. זיינע האָר אויפן קאָפּ זענען געווען שוואַרץ, די באַרד רויט. כאַטש ער האָט גיט גערויכערט, איז ער געווען איינגעהילט אין אַ בלויען וואַלקן אַזא, אין וועלכער יעקב אַבינוס לייטער האָט זיך אָנגע- שפּאַרט. קוקנדיק אויף אים, איז מיר איינגעפאַלן אַז ער איז בלינד. איך האָב אים געזען וואַנדערן אין דער מיידבר מיט אַ שטעקן אין האַנט. איך האָב זיך דערנענטערט און אים געזאָגט וואָס איך טראַכט. ער האָט מיך אָנגעקוקט אָן חידוש, פונקט ווי ער וואַלט געווען דערוואַרט אַזא דער- קלערונג.

— איר זעט מיטן אויג וואָס איר זוכט אין דער מחשבה — האָט ער געזאָגט — טייל מאַל טרעפט עס אויך מיט מיר. איך דערקען מענטשן לויט זייער אינערלעכער געשטאַלטונג. אַט למשל זיצט איר לעבן מיר, און איך זע אייך שטיין ערגעץ ביי אַ פענצטער. איר וואַרט. אויף וועמען וואַרט איר? וועמען זוכט איר? אויב איר דאַרפט אָן אַנלען, לענט זיך אָן אויף מיר, איך בעט אייך — ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט — אין אונדזער סטערילי-

זירטער וועלט מוז יעדער יחיד באשאפן אן אייגענעם אינהאלט אויסצופילן די מוראדיקע לידיקייט.

אזוי האט זיך פארקניפט א פארבינדונג וואס האט געדויערט גאנצע צען יאר. ער האט ניט געפרעדיקט, מיך ניט מאניפולירט ווי דער מאטעמאטיק-לערער און דער פלאסטישער כירורג האבן עס פאר אים געטאן. זיינע חושים האבן זיך גענערט מיט דעם אומדערווארטן, דעם מיסטישן — דאס וואס מ'זעט מיטן אויג ניט אן. אן שום איבעררייד האבן מיר אריינגענומען מיין מומע רחלע אין צענטער פון אונדזער רעאליטעט. מיט אונדזער ליבע האבן מיר געפרוהט אויסלייזן דעם גילגול פון איר בענקשאפט. מיר האבן ניט געפירט קיין טאפלטע בוכהאלטעריע צווישן אונדזער אינערלעכער און אויסערלעכער וועלט. מיר האבן אריינגענומען דעם נעכטן אין פנקס פון היינט, אן מקריב צו זיין איינעם פארן צווייטן. מיר זענען אוועק פון ראנד נעענטער צום צענטער, דארט ווו אלע קאטעגאריעס קומען זיך צונויף. איך האב מער ניט געזוכט די דערקענטעניש, איך בין געווען די דערקענטעניש. איך בין געלעגן לעבן אים און זיך איינגעהערט אין זיין געדאנקען-גאנג, טייל מאל האט זיך מיר אויסגעוויזן אז איך בין סיי ער, סיי איך. איך בין דער קאמפאזיט פון ווייטע גילגולים, פון אומבאקאנטע אבות וואס געוועל-טיקן איבער מיר. איך בין אי די בענקשאפט, אי די רו. אלע פארמען פון לעבן קומען זיך צונויף אין מיר. איך בין תמימותדיק און אלצוויסנדיק. איך בין דאס ווערק וואס האלט אין ווערן. איך האלט די לייצעס פון מיין גורל, נאר איך לענק ניט דעם געשפאן. איך לאז די טראַיקע לויפן. איך אייל ניט אין ערגעץ ווייל איך בין אומעטום.

צען יאר האבן מיר געטרוימט צוזאמען ניט וויסנדיק ווער ס'האט וועמען אויסגעטראכט. איין שיינעם טאג האבן די באפליגלטע פערד אין דער שפיץ פון דער טראַיקע פארלוירן די קאנטראל. אויפן העכסטן שטאפל פון לייטער איז זיך די טראַיקע צעפאלן. מיין „גורו“ האט דער תהום איינגעשלונגען און מיך געלאזט שטיין ביים פענצטער, אליין.

דעמאלט האבן איך אנגעהויבן לאכן. איך האב געלאכט פון לעבן און פון טויט און פון דער צייט אין צווישן. וואס מער איך האב געלאכט, אלץ מער סיבות האבן איך געהאט פאר מיין געלעכטער. איך און מיין מומע רחלע האבן זיך אנגעקוקט ווי צוויי שפיגלען אין א פינצטערן צימער. מיר האבן איצט

פארשטאנען פאר וואָס די נאַקעטע געטין, וואָס האָט געוועלטיקט איבערן קאלענדאַר. איז דער צײַט דעם וועג פאַרלאָפּן. דער מעטאַפּאָר אויף וועלכן זי האָט זיך געשטיצט האָט פאַרלוירן זײַן ווירקונג. די טערקלטיוב אויף מעדיסאַן-אָוועניו וואָס האָט געזונגען שבחים פאַר איר, איז מיט אַ מאָל פאַרשטומט געוואָרן. די בלעטער פון קאלענדאַר האָט דער ווינט פאַרטראָגן. האָט זי אויסגעשטרעקט די האַנט צו דעם פלעשעלע פילן אויפן נאַכטמישל און אין איין קאַנצענטרירטער העלזערישער רגע באַצווונגען די צײַט און שטיין געבליבן אומבאַשעדיקט אין איר גאַנצער פּראַכט און גלאַריע. אַזוי האָט איצט געטייטשט מײַן תּחית-המתמידיקער גילגול. ער האָט ליב געהאַט צו קוקן ווי איד פאַרצייכן זײַנע געדאַנקען אָדער מאַלעווע זיי אויס אויף דער קאַנווע פון אַ וואַלקנבראָך.

איין מאָל, ווען דער מעטעראָלאָגישער באַראַמעטער האָט אָפּגעשוואַכט אונדזער פאַרבינדונג, האָב איך אויפגעלעבט די פאַרבן פון מײַן אָפּגעשאַר-סענעם שלאַפּראַק, און אַזוי, פון געדאַנק, אויסגעמאַלן מײַן מומע רחלע. איך האָב זי געצייכנט מיט סימעטרישע שטריכן, געצויגן ליניעס פון מײַן מאַטעמאַטיק-לערערס לאַגישן אַרכיוו. איך האָב איר אָנגעטאַן אַ גוייש נעזל, אַ סינטעטישן שמייכל, לויטן שטייגער פון פלאַסטישן כירורג. ווען אַלץ איז שוין געווען פאַרטיק, האָב איך אײַנגעראַמט איר שיינעם פנים מיט די שוואַרצע האָר פון מײַן „גורו“. די האָר זענען געפאַלן ווי פּרײַע פּערזן פון שיידל צום האַלדז, צו אירע בלויזע בריסט, גלוסטיקע ווי די עפל פון גן-עֶדֶן-בוים. איך האָב דאָס בילד אויפגעהאַנגען איבער מײַן געלעגער. גאַר אַ לאַנגע צײַט האָב איך דערויף ניט געקוקט. איין מאָל, ווען איך האָב צופעליק אַ קוק געטאַן אין יענער פאַרנעפּלטער ריכטונג, האָב איך מיט גרויס באַדויער דערזען אַז דאָס בילד איז בלאַנק.

איך בין געשטאַנען ביים פענצטער און געקוקט אין פינטל אַרײַן. מיר האָט זיך געדאַכט אַז איך זע אַ טשאַטע ים-פּייגל פּיקן די רעשטלעך פון מײַנע גילגולים, מײַנע מוזיקים, מײַנע פּערזענלעכע און אוניווערסאַלע גע-טער און געטינס וואָס האָבן זיך איצט געוואַלגערט הפּקר אויפן מיסט. אין יענער רגע האָט דער טעלעפּאָן זיך צעקלונגען. אַ פּרײַנד וועמענס נאַמען איך האָב ניט געדענקט, — אָדער ניט געוואַלט געדענקען — האָט

אויף אַ מיסטעריעזן אופן אויסגעפונען מיין נייעם אַדרעס. ער וויל צוריק פאַרקניפן אַן אַלטן ריס — האָט ער געזאָגט.

איך בין שטיין געבליבן אַ געפלעפטע און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן. כּדי צו געווינען צייט האָב איך צוויי מאָל איבערגעפרעגט זיין נאָמען. ער האָט מיר געענטפערט אין אַ שפּראַך וואָס איז געווען פרעמד מיין אויער און נאָענט מיין האַרץ. ער האָט מיך גערופן מיט אַ נאָמען וואָס האָט אַנגע-רייצט די גרייטע נעדעלעך אין די שפיץ פינגער פון מייןע הענט. אין האַלדז האָט געברענט אַ זאַמדיקע טריקעניש. דאָס צימער איז פול געוואָרן מיט שקיעה-גלי. פּיאָלעטע שטראַלן האָבן געציטערט אויף די ווענט. איך בין געשטאַנען און געטראַכט, דערנאָך האָב איך אַ זאָג געטאָן גאַנץ אומגעריכט פאַר זיך אַליין: „עפעס שטימט ניט, לויט מיין חשבון, נאָר אויב איך מאַך אַ טעות — מוזט איר מיר מוחל זיין, ס'איז בלויז אַ פּראַגע פון אַ צעדרייטן קאַלענדאַר“...

מיין פריינד בען

איך בין געלעגן אונטער מיין עפלבויים און באווסטזיניק באַמיט זיך אויסצושיילן פון יעדן דרויסנדיקן איינדרוק. כ'האָב צוגעמאַכט די אויגן און, לויט דער זען-בודיסטישער תורה, געפרוווט אַריבערטראַכטן איבער דער שטיקנדיקער חמימה, איבער דעם קינדערשן געפילדער, איבער די נידעריק פּלוצענדיקע עראַפּלאַנען, ווי רויבפייגל, איבערן קאַפּ.

ס'איז געווען אין מיטן יולי. „אַפּאַלאָ 11“ האָט בשלום געלאַנדיקט אויף דער לבנה, און דער גרויסער מענטשלעכער אויפטו האָט מיר איבערגעלאָזט אַ מאַדנעם נאַכטעם — ניט אַראַפּצושלינגען און ניט אויסצושפּייַען.

אַוודאי בין איך געווען שטאַלץ וואָס דער פאַרשמאַכטער מענטשלעכער עגאָ האָט זיך סוף-כל-סוף אַפּגעריסן פון דער מאַמע-ערדס נאַפּלשנור און איז אַוועק זוכן באַשערטקייטן וואָס האָבן געדרימלט אין בן-אַדמס פּאַנטאַזיע פון זינט ששת ימי בראשית. מיט האַרצפּלאַטערניש האָב איך צוגעזען ווי די אַסטראָנויטן לאָזן איבער זייערע ערדישע פּוסטריט אויפן הימלישן קערפּער, וווּ ביז איצט האָבן נאָר געוואַנדערט די זיפּצן פון פאַרליבטע.

בעת איך האָב זיך געפּרייט מיט דעם אויפטו, האָט אַבער געטליעט אין מיר אַ האַפּענונג אַז עפּעס אָן אויסערגעוויינטלעכער כּוח וועט צוריק-שטויסן דעם ערדישן אַרײַנדרײַנג: ניט קיין מעטאַפּיזישע רעוואָלוציע, ניט קיין געטער און אויך ניט קיין מענטשן, אַפּילו ניט קיין איבערמענטשן, — שוין געזען וואָס איבערמענטשן קאַנען אויפטאָן... אין מיין פּאַנטאַזיע בין איך גרייט געווען אויפּצונעמען דאָס אומגעריכטע און אומדערוואַרטע, וואָס זאָל מיך באַפּרייַען פון מיין גײַסטיקער סטאַגנאַציע און מיר צוריקגעבן די פּליגל פאַרן וויזאַנערישן פּלי.

איך בין געלעגן מיטן פנים אַראָפּ. די היץ האָט זיך פאַרשטאַרקט. איבער די געדיכטע, פאַרפעסטיקטע לופּטשיכטן פון אינדוסטריעלן רויך האָט זיך די זון געשאַרט גלייכגילטיק און אַפּאַטיש, ווי זי וואַלט מיט דער וועלט קיין עסק ניט געהאַט. אויך איך האָב זיך באַמיט אַראַפּצוואַרפן פון זיך דעם

ערדישן עול, די שווערע לאַסט פון נישטיקע אַחריות, וואָס זייגן אויס מײַנע טעג און לאָזן מיך איבער מיט גאַרנישט. איך האָב געזוכט אַ וועג צו יענער אויסער-זיך-טראַכטעניש, וואָס דאַרף אַוועקפירן דעם יחיד פון זײַן באַגרע-נעצטן מהות צו יענע הויכע ספערן, וווּ קיין שום זאַך איז ניט פּערזענלעך, וווּ עס געשעט גאַרנישט, עס בײַט זיך גאַרנישט, ס׳איז ניט גוט און ניט שלעכט. די צײַט שלינגט אײַן גלייכגילטיק דעם מערדער און דעם דער-מאַרדטן, דור-אײַן, דור-אויס.

איך בין געלעגן אומבאַוועגלעך. הינטער די אויגן-דעקלעך האָב איך געהאַלטן דאָס צענטראַלע פינטל, וואָס האָט מיך געזאַלט פירן צו יענער געלײַטערטער רוי. איך בין געלאָפּן ווי אויף גליטששליכלעך, איבערן גלאַטן, אָן-סופיקן שטח, טיפּער אַרײַן אין דעם אינגעווייד פון באַשאַף, דאַרט וווּ די וואָג פון אַרגאַניזם לײזט זיך אויף און מען שווימט אַרײַן אין דער אייביקייט, פּרײַ פון געפילן און עמאַציעס, עלעהיי אַ שטויבל אין אויג פון אוראַגאַן.

היות איך האָב זיך געפּלײַסט צו דערגרייכן דאָס אויג פון אוראַגאַן, האָב איך צו ערשט געמוזט דורכרײַסן די פּײַער-גרענעץ פון דער צווישן-וועלט. איך האָב געמוזט אַריבערשווימען דעם טײַך פון פאַרגעבונג, די שוואַצע בערג און די גרינע טאַלן, ביז אַראָפּ צו דער פאַרשאַטענער אַלט-צײַט, צו די וואַרצלען פון מענטשלעכע לײַדנשאַפטן. איך האָב געמוזט פאַרגעסן אַז מײַן זון, וואָס דינט אין דער מאַרינע, דערנענטערט זיך איצט צו די וועטנאַמער ברעגן; איך האָב אויך געמוזט פאַרגעסן די זאַרג וועגן מײַן יונגער טאַכטער, וואָס האָט איבערגעלאָזט דעם אוניווערסיטעט און איז געוואָרן אַ מין פּסעוודאָ-פּרימיוו, וועדליק דער מאַדע פון איר דור. זי זאָגט אַז זי וויל ניט אַזאַ בילדונג וואָס דערנענטערט די קאַטאַסטראַפּע. זי וויל ניט אַנטייל נעמען אין פאַרפעסטיקן די וועלט, זי וויל צוריק צו דער נאַטור, לעבן ווי דער מענטש האָט אַ מאַל געלעבט, ניט ווי איר באַצווינגער, ווי איר פאַרדאַרבער, נאָר ווי אַן אינטעגראַלער טייל אירער. זי מוז פאַרריכטן די עוולות וואָס די עגאַצענטרישע ציוויליזאַציע איז באַגאַנגען. זי מוז, זאָגט זי, אויסרייניקן די לופט פאַר די מענטשן, די וועלדער פאַר די חיות, דאָס וואָסער פאַר די פיש. זי וויל צאָלן איר בײַשטייער דעם ווונדער פון לעבן און ניט פון טויט. זי פילט אַ חוב צו יעדן מין לעבן, אַן אויסנעם.

איך ווייס גאר ניט פון וואנען ס'נעמען זיך צו איר אַזעלכע טענות. אין קיין ביכער קוקט זי ניט אַרײַן. זי מײַדט אויס טעלעוויזיע און צײַטונגען. בײַ טאָג און בײַ נאַכט הערט זי נאָר מוזיק.

וויפל איך האָב זיך ניט געפרוּווט אײַנרעדן, אַז קיין שום זאָך אַרט מיך ניט — האָב איך פאַרט געפילט דאָס בײַסן פון די קאַמאַרן, די דריקנדיקע היצוואַליע, דאָס פאַלשע צימבלען פון אַ ווייטער גיטאַרע. די טענער האָבן אומברחמנותדיק געריסן מײַנע נערוון.

איך האָב אײַנצײטיק געזען ווי די ערד גײט־אויף אויף דער לבנה און די לבנה אין דעם דזשונגל פון וויעטנאַם באַלײַכט די פנימער פון צעשאַסענע יונגע־לײַט. וואָס מער איך האָב געפרוּווט זיך קאַנצענטרירן, אַנטלויפן אין זיך אַלײַן, אַלץ ברייטער האָט זיך דער געדאַנק אויסגעשפּרייט, ווי פאַנטאַטישע פּלוספּעדערן, בלינדערהײַט אויפגעכאַפט שווימעדיקע גע־שטאַלטן, פנימער פון מענטשן וואָס איך האָב קיין מאָל ניט געזען, אויגן קרומע און אויגן גלײַכע, אויגן וואָס ברענען מיט מערדערישער תּאוּוה און אויגן וואָס רעדן תּמימותדיק שטיל. איך טרינק פון די אויגן דעם ביטער־זיסן טעם פון קאַנפּליקט. איך זוך אין די אויגן דעם ענטפּער.

זען־בודיזם צערינט. איך בין צוריק אײַנגעבירגערט אין שטראָם פון לעבן. מענטשלעכע סתירות רירן מיך אָן. זיי נעמען מיך אַרויס ווי מיט אַ קאַסמישן צוואַנג. איך פיבער מיט דערוואַרטונג. אפשר וועט פאַרט אַ שטיינדל פון דער לבנה עפּעס מחדש זײַן, אפשר ?

איך נעם אַוועק די האַנט פון מײַנע אויגן און לאָז מיך טראָגן פונעם ספּאַנטאַנעם שטראָם, פונעם זיגזאַגישן, אומגעריכטן, פון דער פּרייד און דעם וויי פון ערב ווערן.

אַפט מאָל טייל איך זיך מיט מײַנע טראַכטענישן מיט מײַן פּרײַנד בען פעדער. איך וואַרף אַן געדאַנקען און לאָז אים רעדן. ער קומט צו מיר אַן אַנגעזאַפטער מיט די אַרטיקלען פון דער „טײַמס“. ער ציטירט באַרימטע נעמען און גיט צו, מיט ווינציקער דרייסטיקייט, זײַן אייגענעם קאַמענטאַר. — דאָס פּלײַען צו דער לבנה — זאָגט ער — דערמאַנט מיר אין יענער אַוואַנטוריסטישער מוראַשקע, וואָס איז אַרױפגעקראַכן אויפן דאַך פון דעם הויז לעבן וועלכן זי איז געבוירן געוואָרן, אויסגעוואַקסן און געווינט געווען

דאָס צו האַלטן פאַר דעם צענטער פון דער וועלט. ווען זי איז אַרויף אויפן דאָך און האָט דערזען אַזוי פיל הייזער, גרעסערע און קלענערע, איינס לעבן דעם צווייטן, העט אַוועק ביז צום האַריזאָנט — האָט זי זיך אַזוי דערשראָקן, אַז זי איז אויפן אַרט אַראָפּ פון זינען.

— האָסט שוין געזען אַ משוגענע מוראַשקע? — פּרעג איך. בען נעמט מיין האַנט אין זינער:

— איך בין זיכער אַז דו קענסט עס מאַכן בעסער...

בען איז בטבע אַ גוטער צוהערער. אַפילו ער איז אין אַ געדריקטער שטימונג, ווייזט אַרויס זיין פנים אויפריכטיקן אינטערעס. ער מיינט אַז ער איז איטלעכן עפעס שולדיק: אַ קאַמפּלימענט, אַ שמייכל. ווען יענער אָדער יענע איז צופרידן — איז ער נאָך מער צופרידן. מיר דאַכט זיך, אַז אַפילו זיין אַנשטעל איז אַ טייל פון די צינזן וואָס ער צאָלט אין דער שפּיל פון ער און זי.

דער טאַטע פון מיין טאַכטער צאָלט ניט קיין צינזן. ער קויפט אַלץ פאַר מזומן. ווען דאָס לעבן פאַרפעלט צוריקצואַלן מיט דעם וואָס ער האָט דערוואַרט, פּראַטעסטירט ער, זידלט און שעלט. ער זאָגט אַז אונדזער טאַכטער פירט אויס באַוווסטזיניק די פּאַנטאַזיעס וואָס איך האָב ניט באַוווּזן אויסצופירן, מיינע משוגעתן און מיינע טעאָריעס, וואָס זי האָט אַריינגעזויגן מיט דער מוטערס מילך.

איך זאָג אים אַז אויך די אַסטראָנאָמיטן פירן אויס עמעצנס אַ פּאַנטאַזיע, אַז איטלעכע פּראַקטיק איז אַ מאַל געווען אַ פּאַנטאַזיע, אַ זאַמען געטראָגן אויף די פליגל פון ווינט. ניטאָ, זאָג איך, קיין אַבסאָלוטער אַנהייב. דאָס לעבן קייטלט זיך איינס אין אַנדערן, פון זינט יענע ראַמאַנטישע גענע האָט פאַרפירט אַ ליבע מיט אַ זונשטראַל און אויספּאַנטאַזירט אַ וועג, ווי אַזוי זיך צו פרוכפערן און מערן. פון זינט יענעם גורלדיקן טאַג, זענען מיר אַלץ אויפן דרך פון יענער גענע, כאַטש מיר ווייסן ניט וואָהין דער דרך פירט. דער טאַטע פון מיין טאַכטער האָט ניט קיין געדולד אויסצוהערן אַזעלכע „אינטעליגענטישע“ דרשות. ער האָט אויך קיין צייט ניט. בען פעדער האָט אי צייט, אי געדולד. קיין ווייב האָט ער ניט, קיין קינדער אויך ניט. ער לעבט מיט זיין קאַץ און מיט זיין הונט. חיונה ציט ער פון געבן לעקציעס אין פּיאַנע־שפּילן. אַזוי האָב איך זיך טאַקע מיט אים באַקענט. ער קומט

נאך אלץ אריין, כאטש מיין טאכטער האלט ניט מער פון אזעלכע נאריש-קייטן... ער קומט אין דער פרי, ווען איך בין מיינסטנס אליין. בעת איך גרייט צו פרישטיק, זעצט ער זיך צו דער פיאנע. ער שפילט שאפען, בעטהאווען — און ווען דער אראמאט פון דער קאווע פארשפרייט זיך איבער דער שטוב, הייבט ער אן שפילן מאלאגעניע.

איך ווייס ניט צי ער פילט ווי די מוזיק צענעמט מיך. קלאנג מיט קלאנג גיסן זיך צונויף, פון קלאנגען ווערט א קויל, א שטורעם פון עמאציעס. די מוזיק ברויזט, שוימט און גיסט זיך אריבער, גיסט זיך אריין אין מיין בלוטשטראם און ווערט פון אים איינגעשלונגען.

די „פערסאנא“ אין דער איינצלצעל פארגעסט אירע קייטן: פאנטאזיע-פליגל הייבן זיך ארויס. אין גילדענע קליאשנקליידער טאנצט זי פארשייט אנטקעגן א לופטיקער וויזיע. די וויזיע וואקסט, נעמט אן פארעם, ווערט בלוט און פלייש. זיינע שמאלע לענדן, אנגעצויגן אין סאמעט און זייד, טאנצן איר אנטקעגן. ער טאנצט דראמאטיש, גורלדיק, אלע גלידער אנגעצויגן. די מוזיק שוימט. צערייצטע אקסן שטורעמען אין דער ארענע. די „פערסאנא“ ציט זיך צוריק. פון אירע רויטע קליאשנקליידער ווערט א פייער-רויטע קאפע. דער פלינקער טארעאדאר הייבט אויף די קאפע. הינטער דער קאפע — א בלוטיקער שפיז. דער המון יובלט, פארשיפורט פון בלוט... איך עפן די אויגן, דער פישוף צערינט.

מיר זיצן ביים טיש און טרינקען קאווע. אויך בען איז אויפגערעגט. צו מאל גיט זיך אים אין מיך ארומצונעמען. ער אטאקירט מיך ניט, ער טאנצט מיר ניט אנטקעגן. ער שטייט ווי א בעטלער אויף יענער זייט שוועל און נעמט די נדבה דורך דער שמאלער שפארונע.

איך דערלאנג צום טיש קעז און סמעטענע מיט רויטע פאזעמקעס. בען ווישט זיך דעם שטערן. זיין הויט איז טרוקן ארום די אויגנארבן, טיף אייני-געשניטן, ווי ערד אן רעגן. זיינע ליפן זענען קאלט, ווי ער וואלט זיי געהאלטן אין אייזקאסטן. איך וויל אים ניט וויי טאן, איך לאך און רעד. איך פרעג זיך נאך אויף זיין הונט און אויף זיין קאץ. מיין אינטערעס אין זיין לעבן דער-ווארעמט אים. דאס אינעווייניקסטע פייערל, וואס טליעט ווי א נר-תמיד, שלאגט ארויס פון זיינע גרינע אויגן. זיין פנים נעמט אן א לעבעדיקע מראה.

ער ווערט רירעוודיק, דרייסט. ער רוקט אַוועק די קאַווע און נעמט מיין האַנט אין זײַנער.

— מיר זענען ניט די איינציקע וואָס האָבן פּראַבלעמען — זאָגט ער — חיות האָבן אויך, בפרט יענע וואָס דער מענטש האָט פאַרמענטשט, זיי אַנגע-טאָן אַ קייט אויפן האַלדז און געמאַכט אַ צייכן אויפן שטערן. ער האָט זיי איינגעטיילט אין מערווערטיקע און מינערווערטיקע. ער האָט זיי צוגעטשע-פעט עטיקעטן, זיי געשטעמפלט וועדליק דעם מענטשלעכן באַנעם און צע-שטערט דעם סדר פון דער נאַטור. קומט די צייט פון פאַרן זיך, לויפט מיין הונט אַרום ווי משוגע. אַלע צײַג זענען הינטער שלעסער. מאַכט זיך שוין יאָ אַ גילגול פון אַ זי, וואָס שלעפט זיך אַרום אַ פאַריתומטע אין גאַס, איז זי אַזוי באַלאַגערט פון בעלנים, אַז ווען צעזאַר קומט אַהיים, איז אים ניט צו דער-קענען. די פעל אויסגעצופט, פליכעוואַטע, די אויגן געשוואַלן. אַ שרעק אים אַנצוקוקן. וואַלט ער געווען פון ייחוסדיקן שטאַם, וואַלט מען זיך איבער אים געריסן. ווייבער מיט געשמיקטע ליפעלעך וואַלטן מיר קיין זאָך ניט אַפּגעזאָגט, אַבי מיין זכר זאָל זייערע אַ צויג באַפרוכפערן.

— נו, און די קאַץ? — פּרעג איך.

בען קוקט מיך אָן. זײַן פנים קרימט זיך. ער נעמט אַ זופ קאַווע, רייניקט אויס דעם האַלדז, ווי אים וואַלט געווען שווער צו רעדן.

— איך האָב קיין ברירה ניט געהאַט און געלייזט איר פּראַבלעם אויף אַ ברוטאַלן אופן. מיין פּרינצעס איז ניט קיין פשוטע קאַץ. זי ציט איר ייחוס-בריוו פון דער פּערסישער ראַסע. זי איז שמאַל געבויט, דער קאַפּ לענגלעך פאַרשפיצט, אַ מאַרדעלע האָט זי מלאַ-חן. גילדענע אויגן, ווי גיל-דענע לאַמטערנס, שײַנען אַרויס פון איר טיף סאַמעטענעם שוואַרצן פעלץ. פּרינצעס ווייס ניט פון קיין סעזאַנען, בײַ איר איז אַלע מאַל די ריכטיקע צײַט. אין דרויסן האָב איך זי מורא געהאַט אַרויסצולאָזן, די קאַטערס זאָלן זי ניט דורס זײַן. האָט זי נעבעך געמאַנט בײַ מיר דאָס וואָס די נאַטור האָט איר אונטערגעזאָגט צו מאַנען. גאַנצע טעג איז זי אַרומגעגאַנגען מיט אַ פאַרהויבענעם עק און געוואַרט אויף אַ נס. איך האָב מער ניט געקאַנט צווען איר צער און זי גענומען צו אַ דאַקטער, וואָס האָט דערהרגעט דעם פּאַנטאַם-מאַנער אין איר בלוט. איצט איז זי רויק, פעט און פויל. זי עסט, דרימלט, כאַפט זיך אויף און עסט ווידער.

בען זיפצט אָפּ, מיידט אויס מיין בליק און זאָגט :

— איך אליין וואָלט אויך באַדאַרפט דאָס זעלביקע טאָג. אפשר, ווען איך זאָל זיין פריי פון פיזישע פאַרלאַנגען, וואָלט איך עפעס אויפגעטאָן, געשאַפן עפעס, וואָס זאָל פאַרבלייבן נאָך מיר. אַנגעוואַרפענע טעמעס, ניט־פאַר־ענדיקטע קאַמפּאָזיציעס, וואַלגערן זיך ביי מיר אויף דער פּיאַנע. נאָך מיין טויט וועט דער סטרוזש אַרויפקומען און אַלץ אַרײַנוואַרפן אין מיסטקאַסטן. איך וויל אים עפעס זאָגן, וואָס זאָל פאַרטרייבן זיין מרה־שחורה — האָב איך אָבער מורא ער זאָל ניט ווערן סענטימענטאַל. איך האָב מורא צו הערן אַז ער האָט מיך ליב. ניט ווײַל איך וויל עס ניט הערן, נאָר ווײַל איך קאָן אים ניט ענטפערן מיט דעם זעלביקן, אויף וואָס ער קוקט אַזוי פאַר־שמאַכט אַרויס.

מיר זיצן נאָך אַ ווײַלע אין דער אַנגעצויגענער שטילקייט. פון דער ווײַטנס שלאָגט אויס דער שטאַטזייגער צוועלף.

— האָסט שוין אַודאי פאַרשפּעטיקט אַ לעקציע — זאָג איך.

בען שטייט אויף שווייגנדיק. ער מאַכט אַ פאַר טריט צו דער טיר, בלייבט שטיין, קוקט מיך אָן און זאָגט :

— אַ שאַד, אַ שאַד וואָס אונדזערע מזלות האָבן זיך געקרייציקט. ווער ווייס ווי עס וואָלט געווען, ווען איך וואָלט דיך באַגעגנט מיט צוואַנציק יאָר צוריק?

איך ענטפער אים ניט. איך ווייס ניט וואָס ער מיינט און איך וויל עס אויך ניט וויסן. אין מיין האַרץ פיל איך אַז ער איז ניט דער מענטש וואָס קאָן ענטפערן אויף מינע גויטן. פונקט ווי איך פאַר אים, אַזוי איז אויך ער פאַר מיר אַ צײַטווייליקע גויטווענדיקייט, אָבער ניט קיין ענטפער.

איך זוך מיין ענטפער אין הייוון פאַרן יערן —
 אין פלי פון אַסטראָנויט צו אומבאַקאַנטע שטערן,
 אין אומגעריכטן אַנרעג פון אַ מענטשנס בליק,
 איך זוך מיין ענטפער אין די פאַלדן פון געמיט.

צו מאַל טראַכט איך אין פּאַעטישע טערמינען. נאָר אַזוי ווי איך כאַפּ זיך אַז דאָס איז פּאַעזיע, פאַרשאַר איך עס גלייך אונטערן בעט, מיט דער האַפענונג אַז קיינער וועט עס ניט באַמערקן, אַפילו ניט מיין פריינד בען.

דער מאַגנאַליאַַבויַם

מיסעס מאַרקעזס עמפּינדלעכקייט צו מענטשן איז געוואַקסן צוזאַמען מיט די יאָרן. וואָס עלטער זי איז געוואָרן, אַלץ מער האָט זי אַרײַנגעטייטשט אין יעדן צופעליקן „גוטמאַרגן“, אין שמועס וועגן וועטער וואָס אַ פאַרבייִ גייענדיקער שכן האָט פאַרפירט. צו מיינסטן סענסיטיוו איז זי געווען צו די ייִדישע שכנים וואָס האָבן לעצטנס פאַרפלייצט די געגנט. איר האָט זיך רק געדאַכט אַז זיי פאַרפאַלגן זי, אַז זיי ווילן וואָס גיכער פטור ווערן פון די לעצטע קריסטלעכע אײַנוווינער, וועלכע האַלטן נאָך אַן דעם אַמאָליקן גלאַנץ און פּרעסטיזש פון דער גאַס.

אין געדאַנק האָט זי אַנאַליזירט, צעברעקלט און איבערגעקײַעט יעדעס געזאָגטע און ניט־דערזאָגטע וואָרט. אונטער האַלבאַפּענע שכנישע פענצטער האָט זי געזען צעפאַטלטע מכשפה־קעפּ, אויגן וואָס שפּיזלען זי דורך פון דער ווייַטנס. איר האָט זיך געדאַכט אַז פאַרבאַרגענע שפּיגעלעך שפּיאַנירן זי נאָך, פאַרשן איר יעדן שריט און טריט, דרינגען אַרײַן אין איר פּריוואַטן לעבן און מאַכן איר ענג אין איר אייגענער היים.

דאָס געפיל אַז מען פאַרפאַלגט זי האָט זי שטענדיק געהאַלטן אויף דער וואַך. אויפן וועג צום געוועלבל, וווּ זי פלעגט אײַנקויפן אירע טעגלעכע באַ־ דערפענישן, פלעגט זיך מיסעס מאַרקעז שטאַרק באַמײַען צו האַלטן אירע געבויענע אַקסלען הויך. זי האָט אונטערגעאַײַלט אירע דראַבנע טריטעלעך, צוגעפאַרבט אירע אײַנגעפאַלענע באַקן, פּדי דער רויבפויגל וואָס לאַקערט איבער איר זאָל ניט דערקענען ווי שמאַל זי האַלט.

ניט אַלע מאַל איז דער מיסעס מאַרקעז געלונגען אויסצומײַדן מענטש־ לעכע קאַנטאַקטן. אַזוי גיך ווי זי האָט זיך באַוווּזן אין גאַס, זענען זיי איר באַפאַלן ווי זלידנע פליגן. די שמועסן זענען מערסנס פאַרגעקומען איבערן פלויט. שכנים האָבן זיך אַפּגעשטעלט, איר געמאַכט קאַמפּלימענטן פאַר איר שייַן־געפלעגטן גאַרטן, צו דער זעלבער צײַט געוואָרפן פאַרגנבעטע בליקן אַרויף צו די הויכע פענצטער, ווי זיי וואַלטן דערוואָרט עפעס אַן אויסטער־

לישע דערשייַנונג. מיסעס מאַרקעז האָט וווּיל געוואוסט אַז אירע שכנים קוקן זיך די אויגן אויס דאָס הויז זאָל וואָס גיכער ליידיק ווערן, פּדי עמעצער פון זייערע זאָל עס גלייך פאַרנעמען. געשטעלט האָבן זיי אָבער אומשולדיקע פּראָגעס. זיי האָבן געוואָלט וויסן צי איר איז ניט אומעטיק צו וווינען איינע אַליין אין אַזאַ רחבותדיקן הויז. אויף דער דערוואַרטער פּראָגע האָט מיסעס מאַרקעז געהאַט אַ גרייטן ענטפּער : „אומעט ווייסט ניט פון קיין איבערקלייב, ער שאַלטעוועט אין אַ פּאַלאַץ פּונקט אַזוי ווי אין אַ בעטלערס נאָרע.“

וואָס האָבן די פּרעמדע מענטשן געוואוסט וועגן איר ? זי פילט אַז זיי קוקן אויף איר ווי אויף אַ פּאַסיל פון אַ פּאַרגאַנגענער וועלט. ביי זיך אין הויז איז זי אַ מלכה. זי הערשט איבער אַ טראַדיציע וואָס ציט זיך פון די קאַסטע-לאַנישע אַדללייט. דאָס הויז איז אַנגעפיקעוועט מיט אַנטיקן פון זייערע געוואַגטע ים-רייזעס. שטומע עדות היטן אָפּ זייער אַנדענק, אויף יעדן שטיקל מעבל ליגט דער אַפּדרוק פון דורות. מיסעס מאַרקעז האַלט לעבעדיק זייער זכרון. זי רעדט צו זיי, לאַכט מיט זיי, וויינט מיט זיי. וואָס ווייסן פּרעמדע וועגן איר ? דאָס וואָס זיי זעען, אַדער שטעלן זיך פאַר אַז זיי זעען — האָט מיט איר קיין שייכות ניט. דאָס וואָס זי זעט אין זיי, רופט ביי איר אַרויס אַ ווידערווילן. דאָס זענען מענטשן אַן פּרינציפּן, אַן וואַרצלען. ביי זיי איז רעכט צו וואַרפּן אויפן מיסט אַלץ וואָס זיי האָבן ערשט נעכטן פאַר-הייליקט. דאָס זעלבע טוען זיי אויך מיט זייערע אייגענע טאַטע-מאַמע. דער דור מיט וועמען זי האָט געטיילט איר לעבנסקוק איז שוין פון לאַנג אויף יענער וועלט. אונטערן שוץ פון די געמויערטע ווענט, איר לעצטע פּעסטונג, פירט זי זיך לויט זייער שטייגער, האַלט אַן די פאַרבינדונג, ווי זיי וואַלטן נאָך אַלץ געלעבט. זי היט צו דעם גאַרטן, די ביימער וואָס זיי האָבן פאַרפלאַנצט. יעדע וואַך ווערט דאָס גראַז געשניטן, די בושעס געשוירן, נאָר די וואַרצלען טאָר דעם גערטנערס האַנט ניט באַרירן. אויך צום מאַגנאַליאַ-בוים לאַזט זי קיינעם ניט צו. דעם בוים האָט זי פאַרטרויט אַלע אירע סודות. זיינע בלעטער זענען ווי אַ טאַגבוך פאַר איר. אונטער דעם צודעק פון זיין ברייט-צעצוווייגטער קרינאָלינע האָט זי געפירט אירע ליבעס, אירע נצחונות און אירע מפלות האָט זי אַנפאַרטרויט דעם בוים. נאָך היינט, ווען איר נשמה גייט אַריבער דעם ברעג, צעלאַזט מיסעס מאַרקעז אירע ווייסע האַר, הילט זיך איין אין דעם שפּאַנישן שאַל און זינגט אויס פאַר דעם בוים אַלטע

קאסטעלאַנישע באַלאַדעס, אַנגעזאַפּטע מיט די טרערן פון יונגע פאַסטושקעס, פאַרפירטע פון פרינצן און אויף הפקר געלאָזן.

דער מאַגנאַליאַ-בוים פאַרנעמט די גאַנצע דרום-זייט פון הויז, אַ הויך געמויערטער פאַרקן פאַרשטעלט אים פון דער דרויסנדיקער וועלט. זיינע פעכערדיקע צווייגן וויגן זיך פלעגמאַטיש, מיט דער גראַציע פון אַ פלאַמינקאַ-טענצערין. זיינע צעשליאַרעטע הינטערערק רוישן מיט אַ געזאַנג וואָס נאָר זי אַליין פאַרשטייט. זי הערט אין דעם געזאַנג דעם טרויער און די פאַסיע פון די דורות פאַר איר. די מעלאַדראַמע פון איר לעבן האָט זי אויסגעשפּילט אַרום דעם בוים. דער מאַגנאַליאַ-בוים האָט אַלץ אין זיך אַרײַנגענומען. איצט הויזט ער די גייסטער וואָס האָבן זי אַ מאַל אינספּירירט. זיי קוקן צו איר אַרויס פון גרינעם בלעטער-געפלעכט. אומגעזעענע פעדעס ציען אַהין און צוריק, האַלטן אָן די פאַרבינדונג אַריבער דעם תּהום פון טויט און לעבן. צען צימערן שטייען אומבאַווינט, אַדער אַזוי קאָן זיך עס דאַכטן. פאַר מיסעס מאַרקעז זענען אַלע ווינקלען פול. זיי זענען פול מיט די נשמות וואָס זיי האָבן דאָ געלאָזן. פאַר זיי פּוצט זי די פענצטער, וואָשט די דילן. אַלע בעטן זענען געבעט. פרישע בלומען אויף יעדן נאַכטיש. די ביבל אָפּן, אַ זיידן בענדעלע ווייזט דעם גייענדיקן פּסוק פון טאַג. די סאַסנעביימער וואָס קוקן אַרײַן דורך די פענצטער האָבן שוין ניט איין מאַל געזען ווי די מיסעס מאַרקעז שטייט פאַרן שפיגל, אויסגעפּוצט אין קאַסטיום וואָס זי גרייט פאַר דער אייביקייט. זי נעמט די עצות פון די ניט-דאַנקע, וועלכע גייען איר נאָך פון בוים אין הויז אַרײַן און פון הויז צוריק צום בוים. זיי ווייזן איר אָן אַווי אַרײַנגענומען אַדער אַרויסצולאָזן אַ נעטל. אַווי צו נוצן אַ שליאַר-קעלע, אַ שפיצעלע. זיי פאַרגעסן אויך ניט דאָס שוואַרצע סאַמעטקעלע מיט דער קמיע אויפן האַלדז.

אויפן אויסגעשפּרייטן עמאַציאָנעלן שטח לויפן בילדער, סיטואַציעס בײַטן זיך. אַט זעט זי אַ האַרבסטיקן נאַכמיטאַג: דאָס הויז איז פול מיט שאַרפע געווירצן, ס'פרעגלען זיך רויזן, מאַרינירטע טאַמאַטן, וויין איבער-געקאַכט מיט נעגעלעך און צימרינג. אַ שפעטע גריל טיקט אין בוים. זי שטייט אין מיטן פון אַ רעגנבויגנדיקן קרײַז, וואָס פאַליעט אַרונטער פון קרישטאַלענעם לאַמפּ. דער קרײַז נעמט אויך אַרײַן איר באַשערטן, שפיגלט זיך אין זיינע לאַקירטע שיך. די שפיצן פון זיינע שיך זענען אומגעוויינלעך

לאַנג. זי דערמאָנט זיך אַ מעשה וואָס זי האָט אַ מאָל געהערט, אַז אַ מאַן מיט אַזעלכע שפּיציקע שייך האָט אַ קאָפּע געטאַן זײַן ווייב אין מעוברתן בויך אַרײַן. אויטאָמאַטיש לייגט זי די הענט אַרויף אויפן בויך. דער גלח פון וועמען זי האָט פאַרשוואַנגערט זיצט אויבן אָן בײַם טיש. ער זופּט וויײַן און רעדט ווערטער פון לויב. ער רעכנט אויס דעם ייחוס פון דער פּלהס פאַרשטאַר- בענע עלטערן. ער פאַרזיכערט דער מוטער מאַרקעז אַז די פּלה וועט ברענגען מזל-ברכה, באַפּרוכפּערן און אויסברייטערן דעם שיטער-געוואַרענעם צווייג פון מאַרקעזס בוים. די עלטערע מאַרקעז פאַרשטייט וואָס ער מיינט. זי האָט אים געהאַלפּן צורעדן איר זון צום שידוך. פאַרן גלח איז עס קיין סוד ניט געווען אַז דער זון, דער בן-יחיד, גוסטירט ניט אין קיין פּרויען. דער משפּחה-פּלעק ציט זיך שוין פון קדמונים, היפּט איבער אַ דור און קומט ווידער אַ מאָל קאַפּויער. דער פּלעק האָט געוואַנדערט אין בלוט, אפּשר נאָך פון יענע ווייטע נזירים, וועלכע זענען געקומען פאַרשפּרייטן דאָס ליכט אין דער דזשאַנגל און באַינ-ברירה געלעבט צווישן זיך.

דעם איינפאַל חתונה צו מאַכן דעם יונגן מאַרקעז פאַר דער יתומה וואָס ער האָט פאַרפירט האָט דער גלח אַנגענומען פאַר אַ גאַטזאַך. ער האָט באמת געגלויבט אַז אזוי האָט אַ העכערער ווילן געוואָלט. מיט דעם גלויבן האָט ער אויך איבערגעצייגט די מוטער מאַרקעז, דעם חתן האָט מען ניט געפּרעגט. ער איז ווייטער אַנגעגאַנגען מיט זײַנע אומהיימלעכע וועגן.

די לוסטיקע יונגע-לייט וואָס זענען געקומען באַזוכן דעם יונגן מאַרקעז האָבן אויך באַמערקט זײַן שײַן ווייבל. זיי האָבן געטשאַטעוועט אויף איר הינטערן מאַגנאַליאַ-בוים. דאָס יונגע ווייבל איז צום גלח ניט געגאַנגען. זי האָט זיך מתוודה געווען דירעקט פאַר דער הייליקער מוטער, טאַקע אונטער דעם מאַגנאַליאַ-בוים. די הייליקע מוטער האָט איר אַלץ פאַרגעבן. זי האָט גוט געקענט דאָס פּלוטישע האַרץ פון יונגע ווייבער און זיי גערן פאַרגעבן די זינד וואָס האָט זי אַ מאָל פאַר אַ הייליקער געמאַכט.

איינ מאָל, ווען די יונגע מאַרקעז האָט געקניט אונטערן בוים, האָט זי דערזען אַ גאַלדענע מטבע. די מטבע האָט נאָך געשטאַמט פון דעם קעניגלעכן פאַרל איזאַבעל און פּערדינאַנד. דאָס יונגע ווייבל האָט דאָס געפינסט אַנגע- נומען ווי אַ נס. אַ געשאַנק פון דער הייליקער מוטער וואָס זי האָט דערנאָך אַלע יאָרן געטראָגן ווי אַ קמיע אויפן האַלדז.

קעגן פריילינג, ווען דער מאַגנאַליאַ-בוימ האָט לויט זײַן שטייגער זיך צעבלומט און צעבליט אין אַ פּוס אויף שניי, האָט די מעוברתע זיך געלייגט אין בעט אַרײַן און געבוירן אַ זון. דער נײַער שפּראַך אין דער משפּחה איז אויפגענומען געוואָרן מיט גרויס פּרייד. די באַבע האָט פּאַרזיכערט איר זון אַז דאָס נײַ-געבוירענע איז אין גאַנצן געראַטן אין אים. מען קאַן דאָס זען אין עופּעלעס אויגן ווען זיי פּאַרקוקן זיך אויף די פּאַרשלאָסענע סודות אין דער פּריזמע פון קרישטאָלענעם לאַמפּ.

דער זון האָט געקוקט, געזען און געגלויבט אין דער שיינקייט פון קינד און אפילו פון זײַן מאַמע. דעם קינדס שיינקייט איז אַרײַנגעדערונגען אין די פינצטערע קאַרידאַרן פון זײַן פּאַרפּלאַנטערטער נשמה. ער האָט אויפגעגעבן זײַנע לוסטיקע חברים און זיך אָפּגעגעבן דער דערצינונג פונעם קינד. אין דער מאַרקעז-משפּחה איז אײַנגעפירט געוואָרן אַ מין דיסציפּלינירטע אַרבעט-פּאַרטיילונג וואָס יעדער האָט אויסגעפירט אַן תּרעומות. זיי האָבן ממש געפּילט אַז דאָס גרייטן זיי דעם המשך פאַר די קומענדיקע דורות. דער גורל האָט אָבער געהאַט זײַנע אײַגענע פּלענער. ווען דער יונגער מאַרקעז איז אַלט געוואָרן צוואַנציק יאָר, איז ער אַוועק קיין קאַרעאַ און זיך מער ניט אומגעקערט. די באַבע און דער טאַטע זענען אים באלד נאַכגעגאַנגען. אַליין אין גרויסן הויז, האָט מיסעס מאַרקעז זיך פּאַרקליבן אין קיך אַרײַן. דאָרט איז אויך געשטאַנען איר בעט. קיין צענטראַלע באַהייצונג איז אין הויז ניט געווען. דער גרויסער אײַזערנער אויוון האָט געהאַלטן די קיך וואַרעם. פון קיכפענצטער האָט זי געקאַנט זען איר באַליבטן מאַגנאַליאַ-בוימ, צו וועלכן זי האָט זיך צוגעבונדן דורך די יאָרן ווי צו אַ לעבעדיקן נפש. אַן אויפהער זענען געגאַנגען די שטומע געשפּרעכן פון איר צום בוימ און פון בוימ צו איר. זי פּלעגט אפילו פּרעגן דעם בוימ, אָדער די שאַטנס וואָס האָבן געהויזט אין אים, וואָס זי זאָל גרייטן פאַר נאַכטמאַל. בײַ זיי האָט זי זיך נאַכגעפּרעגט אויפן וועטער. מיסעס מאַרקעז האָט נאַכגעפּאַלגט דעם האַראַסקאַפּ, געגלויבט אין די מזלות, אין די ווייטע מיסטעריעזע שטערן, אין וועמענס צענטער זי איז געשטאַנען ווי אַ פּלאַנץ אין גאַטס גאַרטן. ניט אַלע מאָל זענען די געשפּרעכן געווען ערנסטע. זי פּלעגט זיך אָפט צעלאַכן פון עפעס אַ וויטישער באַמערקונג. ניט נאָר אויפן פּערזענלעכן האַבן די שאַטנס רעאַגירט, זיי האָבן אויך געטיילט איר אינטערעס אין די

טעגלעכע נייעס, אַרויסגעזאָגט מיינונגען וועגן דער לאַגע אין לאַנד. זי פלעגט זיך אויך אַנברוגן מיט אירע ניט־דאָזיקע מיטשפרעכערס. איר האָט זיך געדאַכט אַז זיי קאָנספּירירן קעגן איר, זענען ניט אין גאַנצן מספּים מיט דער צוואַה וואָס זי שרײַבט.

מיט אַ טעפל קאָווע אין דער האַנט פלעג זי זיצן ביים פענצטער און וואַרטן אַ בלאַט זאָל זיך אַ ריר טאָן, אָפּדעקן די פּנימער וואָס זי זעט מיטן האַרץ. זי איז אַזוי לאַנג געזעסן און געוואַרט, ביז אַ ווינטל האָט אַ מיט געטאָן די בלעטער, צעוויירבלט די קרינאַלינעס. דער גאַרטן האָט אויפגע־לעבט. די שאַטנס זענען אַרויס פון די נאַרעס. פייגל האָבן געפלאַטערט, געזונגען שירה פון לויב. אַזוי זיצנדיק מיטן טעפל קאָווע אין דער האַנט, האָט זי זיך איבערגעבעטן, שלום געמאַכט מיט די אומגעזעענע וואָס לעבן אין איר.

נאָכן טויט פון איר זון, איר מאַן און איר שוויגער, האָט מיסעס מאַרקעז אַנגעהויבן פילן ווי זי וואַלט געווען די שולדיקע אין זייער טויט. זי האָט זיך פאַרגעוואַרפן, אַז זי באַגראַבט אַלע אירע נאָענטע און זי אַליין בלייבט לעבן. איז פאַראַן אַ זין אין דעם, אַ קללה? איז זי פאַרשאַלטן אָדער גע־בענטשט? אַזוי צי אַזוי, זי וועט זיך אָפּגעבן צו האַלטן זייער אַנדענק לעבע־דיק, זיך באַהעפטן מיט זיי, לעבן מיט זיי, אויפהאַלטן די ווירטשאַפט, דעם גאַרטן, אַלץ וואָס איז אין איר רשות. קיין זאך טאָר ניט געמינערט ווערן, ניט פאַרגעסן ווערן. אַזוי לאַנג זי לעבט, לעבט אַלץ אין איר און זי אין אַלעמען.

מיסעס מאַרקעז האָט ניט געציילט אירע יאָרן. זי האָט ניט אַרויסגעקוקט אויפן טויט און אים אויך ניט געפרוּווט אויסצומיידן. אָן באַדויער האָט זי זיך אַינגעהערט צום גערויש אין האַרצן. צײַט האָט איר אונטערגעזאָגט ווי ווייט זי איז שוין דערגאַנגען און ווי ווייט זי האָט נאָך צו גיין. זי האָט געזען ווי די קנאַספן אויפן מאַגנאַליאַ־בוים האָבן זיך שוין פאַרפאַנצערט קעגן ווינטער, אַרויפגעצויגן אויף זיך אינסולירטע בײַטעלעך. זי האָט גע־פילט אַז זייער דורכברוך וועט זי שוין ניט זען. וואַלט עס געווען אין איר געווענדט, וואַלט זי אויסגעקליבן האַרבסט פאַרן אָפּשייד. האַרבסט, האָט זי געטראַכט, איז דער סעזאָן פון אַינזאַמלונג, פון שטילער מעדיטאַציע. מענטשן

הערן זיך איין צו די שטומע קולות אין דער לופט, ווערן אויפמערקזאם צו די שאַטנס בײַ די פיס, אין בלוט, אין געדאַנק...

יענעם טאָג האָט די ראַדיאָ געוואָרנט קעגן אַ גרויסן שנייפאַל. דערווייל איז דער הימל געווען קלאַר, אומשולדיק בלוי. די ראָבן אין מאַגנאַליאַ-בוימ האָבן געפילדערט מיט הייזעריקע קולות.

דער ווייטיק אין לינקן אַרעם האָט זיך פאַרשאַרפט, אַרומגעכאַפט די פלייצע אַרויף צום האַלדז. זי האָט נאָך געפונען כוח אַראָפּצוגיין פון בעט, באַגיסן די וואָזאַנעס, צעוואַשן דאָס געשיר. זי האָט אָנגעצונדן דעם קריש-טאַלענעם לאַמפּ צו זען צי ער שײַנט נאָך מיט אַלע זײַנע רעגנבויגנדיקע קאַלירן. אין הויז איז שוין כמעט קיין שפּײַז ניט געווען. האָט זי טעלעפּאָנירט דעם קרעמער, אים געבעטן ברענגען קאַרמע פאַר די פייגל. זי האָט אים געזאָגט אַז דער שליסל וועט זײַן הינטערן טיר, ער זאָל אַליין אויפּשליסן און אַרײַנברענגען די באַשטעלונג אין קיך אַרײַן.

אין קיך אויפן טיש איז געלעגן אַ קאַפּיע פון איר צוואה. ס'האָט זיך דאַרט געזאָגט, אַז מ'זאָל זי אין פּיונעראַל-פאַרלאָר ניט נעמען. דאָ, בײַ זיך אין סאַלאָן, אונטערן שײַן פון קרישטאַלענעם לאַמפּ, וויל זי ליגן אין סטעיט. אין געדאַנק זעט זי זיך ליגן אײַנגעראַמט אין קרייז פון קרישטאַלענעם לאַמפּ. די שטראַלן גלעטן איר פנים. זיי ווייסן אַז זי לאַזט גאַרניט איבער. אַלץ נעמט זי מיט מיט זיך. זי נעמט מיט דאָס ליכט און דעם שאַטן, דעם ריח פון רעגן, דעם גרין פון גראַז. זי נעמט מיט די עניוות פון אַ בלום און דעם ציטער פון אַ שטערן. זי נעמט מיט דעם שמייכל פון איר זון, די גאַנצע גאַמע פון עמאַציעס נעמט זי מיט מיט זיך. אַלץ איז גרייט. אַליין אײַנגעהאַנדלט אַ קאַסטן, אַ קבר, אפילו דעם עפּיטאַף פאַרן שטיין אַליין אויסגעשטעלט. דאָס הויז, די מעבל, די טײַערע אַנטיקן האָט זי אָפּגעשריבן פאַר אַ יתומים-הויז מיטן באַדינג אַז פאַר די קומענדיקע דרײַסיק יאָר זאָל קיין שום געוויקס אין גאַרטן ניט געמינערט ווערן. דער מאַגנאַליאַ-בוימ מוז שטיין אַזוי לאַנג ווי אים איז באַשערט צו לעבן. פאַר יעדן פונקט אין דער צוואה האָט מיסעס מאַרקעז זיך געאַמפערט מיט די נשמות פון אירע נאַענטע. זי האָט געקעמפט פאַר איר רעכט צו מאַכן דעם לעצטן באַשלוס. בײַ זונפאַרגאַנג האָט זיך מיסעס מאַרקעז געשטאַרקט, זי האָט זיך אײַנגעהילט אין אַ וואַלענער דעק און איז אַראָפּגעגאַנגען זען צי אַלץ איז

אין אַרדענונג. זי האָט ניט פאַרגעסן אַוועקצולייגן דעם שליסל הינטערן טיר. אין בעט אַרײַן איז זי שוין מער ניט צוריקגעגאַנגען. דערפילט איר פליכט ביז צום לעצטן דעטאַל, האָט זי זיך קוים דערשלעפט צום פענצטער. ציטערנ-דיק מיט אַלע אברים האָט זי נאָך געזוכט דאָס מיטגעפיל פון די שאַטנס אין בוים. אָבער דער בוים, שוין אַן אויסגעליידיקטער פון סודותדיקן אינהאַלט, האָט אויף איר געבעט קיין ענטפער ניט געגעבן. אַ געדיכטער שניישטורעם האָט אָנגעפילט די לופט. אין איר האַלוצינאַציע האָט זי נאָך געזען ווי די קנאַספן שײלן זיך אויס און פאַרפלייצן דעם בוים מיט ראָזעווע גלעקלעך. פאַרלאָזט פון אירע ליבסטע, האָט זי געהאַלטן די אויגן פאַרמאַכט. צווישן איין דרימל און אַ צווייטן האָט זי זיך אין עפעס דערמאַנט. דאָס פּײַער אין אויוון האָט פּריילעך געפלאַקערט. מיט אַ מאָל האָט זיך עפעס אָפגעריסן אין איר, פאַר אַלע יאָרן פון אונטערטעניקייט זיך צעבונטעוועט קעגן זיך אַליין. זי איז אויפגעשטאַנען און מיט גרויס זאַמאַך צעעפנט דאָס פענצטער, דער ווינט זאָל צעבלאַזן דאָס פּײַער, פאַרברענען דאָס הויז, אַלץ מיט אַנאַנדער. זי האָט נאָך געוואוסט וואָס זי טוט: אַלץ מיט זיך מיטנעמען, אַלץ, אַלץ...

ווען דאָס שיקיינגל איז אויף צו מאַרגנס אַרײַן אין קיך, האָט ער געטראָפן דאָס פענצטער ברייט צעעפנט. אויפן דיל איז געלעגן מיסעס מאַרקעז הינטער אַ פּריש-אָנגעפאַלענעם באַרג מיט שניי.

דער דורכבראך

נאך דעם ווי מײַראָן קאַהן האָט חתונה געמאַכט די מיזינקע, אָפּגעגט דאָס ווייב און איבערגעגעבן די ביזנעס זײַן לאַנגיאַריקן שותף, האָט ער זיך גענומען גרייטן צו זײַן אויסגעבענקטער ים־רײַזע. דאָס איז ניט געווען קיין צופעליקער באַשלוס, אויך האָט ער ניט געזוכט צו אַנטלויפן פון דער איינזאַמקייט וואָס האָט איצט פאַרנומען דעם אויבנאָן. פאַרקערט, אומעט איז געווען מײַראָן קאַהנס כראַנישער געמיטצושטאַנד; דער געהיימער טונעל, אין וועמענס טונקעלע קאַרידאָרן עס האָט געלעבט זײַן אונטערגעגאַנגענע וועלט.

קוקנדיק אויף קאַהנען וואָלט קיינעם ניט איינגעפאַלן אַז דאָס איז אַ מענטש מיט ערנסטע קאַנפּליקטן. אין די מיטעלע פּופּציקער, האָט ער נאָך אַלץ געצויגן ווייבערישע בליקן. ער איז שטענדיק געווען נעט געקליידט. פון אונטער זײַן געקעסטלטן היטעלע האָבן געלויערט צוויי זוכנדיקע אויגן. דאָס פנים איינגערעמט אין אַ פאַרשוירן בערדל, האָט אי באַהאַלטן, אי אַנגעווינקען אויף זײַן אַנדערשקייט.

צו זעכצן יאָר האָט שוין מײַראָן קאַהן זיך פאַרלאָזט באַקנבערד, גע־טראָגן לאַקירטע שיד און געשטרײַפטע העמדער. אַזוי האָט אים זשאַסקע צום ערשטן מאל געזען. ער האָט זי שוין פון לאַנג געקענט. ער איז נאָכגעגאַנגען אירע טריט, זיך אַנגעשלאָסן אין דעם דראַמקרייז וווּ זי איז געווען די פרימאָדאַנע. בײַ אים איז זי געווען אַ מלאך מיט גרויע אויגן פון וועמענס פישוף ער האָט זיך ניט געקאַנט באַפרייען. זי איז אים נאָכגעגאַנגען איבער ימים, אים געצווינגען פון איר צו טראַכטן, זי צו ליבן, זי צו קושן, נאָכצווייגן דעם ריטעם וואָס זי האָט אַ מאל איינגעשטעלט.

יעדן פרימאָרגן פלעגט ער מיט פאַרמאַכטע אויגן איבערקוקן זײַנע נאַכטיקע איבערלעבונגען. אין די אומדערגרייכטע אַרעמס פון זײַן אייביק־יונגער געליבטער האָט ער זיך דערהויבן צו אַ גבורה וועלכע ער האָט מיט

אָפּענע אויגן קיין מאָל ניט דערגרייכט. אין די אַרעמס פון דער, וואָס ער האָט געקאָנט זען בלויז אין חלום, האָבן געוואָרט די ענטפּערס פֿאַר אַלע זײַנע גײַסטיקע און פיזישע יסורים.

ווי אַ שוואַרצהאַריקע לאַרעליי אויף אַ צעבושעוועטן ים, פּלעגט זי צו אים קומען. דער ווינט טרײַבט אירע צעלאָזטע האַר, דעקט אָפּ אירע שפּראַצנדיקע בריסטלעך, אירע שמאַלע היפטן, איר רײַך. דער ים פינעט מיט ווייַסן שוים. כוואַליעס ווי בערג פֿאַרשטעלן אים דעם וועג. דער הימל הענגט נידעריק און שוואַרץ. ער פּילט די היץ פון אַ זון הינטער כּמאַרעס. די שטראַלן וואָס רײַסן זיך דורך האַבן אַ בלוטיקן אָפּשײַן. אויך דער פעלדז אויף וועלכן זי זיצט איז רויט, אַ רויטער באַרג אין אַ שוואַרצן ים. ער וויל אויסשטרעקן זײַנע הענט, זי אַרויסציען אויף דער יבשה, נאָר דאָס מעשענע אויג וואָס קוקט אַראָפּ פון הימל האַלט אים פֿאַראַליזירט. ער בלייבט שטיין אין קיינעמס לאַנד, אין דער טונקעלער מדינה פון אונטערבאווסטזײַן. דער פֿאַקט וואָס דער חלום האָט זיך צענטראַליזירט אויפן ים, האָט געפירט דערצו אַז בײַ קאַהנען האָט זיך אַנטוויקלט אַ מין פּיקסאידעע, אַז נאָר אויפן ים, וואָס איז אַליין אין דער נאַטור פֿאַרבליבן ווי גאַט האָט אים באַשאַפן, וועט ער זײַן ענטפּער געפינען.

מײַראָן קאַהן האָט בכיוון אויסגעמיטן די לוקסוסשיפן און אויף גאַנצע דרײַ חדשים זיך אײַנקוואַרטירט אויף אַ פשוטער פֿראַכטשיף. זי האָט קור-סירט אויפן פֿאַסיפיק, זיך אָפּגעשטעלט אין פֿאַרשידענע פֿאַרטן, און אַזוי אַרום געגעבן אירע פֿאַסאָזשירן אַ געלעגנהייט זיך צו באַקענען מיט עקזאָטישע לענדער, פרעמדע זיטן, אָבער מײַראָן קאַהן איז געווען פֿאַרטאָן מיט זיך אַליין. ער האָט רק געפֿאַרשט די אַנסופיקע טיפּקייט פון ים, זײַן מיסטעריעזן אַבסאָלוט, פון וועמענס שויס אַל דאָס גוטס און אַל דאָס ביז איז צו שטאַנד געקומען.

אַלע אַוונט ווען די צעגליטע זון האָט אַ נאַקעטע זיך אַרונטערגעלאָזט אין די וואַסערן פון פֿאַסיפיק, האָט די מאַנשאַפּט פון דער שיף זיך פֿאַרזאַמלט אויפן דעק, זיך אויסגעמישט מיט די פֿאַסאָזשירן, צוזאַמען געשפּילט אין קאַרטן, זיך געטוישט מיט פעפּערדיקע וויצן, מיט ניט געשטויגענע מעשיות, אײַנע נאָך דער צווייטער ווי די כוואַליעס אויפן ים.

דווקא דעמאָלט, ווען אַלע ווינטלעך האָבן זיך אויסבאַהאַלטן און די דעק

האָט געהיצט ווי אַ גיהנום, פלעגט זיך הענדריק, דער נאַרוועגער, דערמאַנען אין זײַן פאַרשנייטן לאַנד. ער האָט אימפּראָוויזירט דאָס וואַיען פון ווינט, דאָס רעווען פון דער לאַווינע. ער האָט געוואָסט ווי אַזוי פאַרצושטעלן די ווייסע ווינטערנעכט, זיי ממש אַרויפצושלעפּן אויפן דעק פון דער שיף. אויף זײַן קערנדיקער שפּראַך האָט ער אויסגעמאַלן אַלע דעטאַלן פון די נאַקעטע פּראַסטימייִדלעך וואָס האָבן באַלאַגערט זײַנע נאַכטיקע שויבן.

מײַראָן קאַהן הערט זיך צו, נאָר אַ ביסל אָפּגערוקט, פון דער ווייטנס. זײַן בליק איז פאַראַנקערט אין די ווייטע שטערן. אים צוקאַפּנס שטייט אַ לייטער, יעקב אַבינוס חלום-לייטער, דער שפיץ פון דער לייטער גרייכט אין די הימלען. קיין מלאכים זעט מען ניט. ער ראַנגלט זיך מיט זיך אַליין. ווילדע מחשבות האַמערן אין קאַפּ. אַלע נערוון זענען אַנגעצויגן. עס וואַרגט אים אין האַלדז. ער שאַרט זיך אַוועק פון דער לייטער, נעענטער צום דער-צײלער. אין גרינעם שײַן פון דער לבנה זעט ער זײַן פנים, זײַן אַרישן געבוי. אַט אַזאַ בחור, מיט אַזעלכע קאַלטע אויגן, האָט אפשר זײַנע טאַטע-מאַמע צום אויוון געשלעפּט, זײַן זשאַסקען פאַרפּיניקט, איר ווייסן שוואַנענ-האַלדז מיט זײַנע ברודיקע הענט דערשטיקט.

מײַראָן קאַהן איז ניט קיין מענטש מיט בילדונג. זײַנע שוליאָרן האָט ער אויף בייִדעמער פאַרבראַכט, אויף שיפן זיך געשוואַרצט. איצט ראַנגלט ער זיך מיט רעיונות, מיט וועלכע ער קאַן זיך קיין עצה ניט געבן. „פאַר וואָס האָט גאַט זײַן אייגענעם פּבוד ניט געשאַנעוועט?“ פּרעגט ער זיך אַליין. „פאַר וואָס האָט ער דערלויבט זײַן פאַלק ביז צום סאַמע קבר צו גלייבן אין ניסים, פאַר וואָס?“

מײַראָן קאַהן טאַפט אָן דעם רעוואָלווער אין זײַן קעשענע. זינט יאָרן טראַגט ער אַ רעוואָלווער מיט זיך. ניט אויס מורא, נאָר ווי אַ מין פּראַטעסט קעגן יענער טראַדיציע פון פאַרלאָזן זיך אויף ניסים.

דער ים רעדט, רעדט כּסדר. מײַראָן קאַהן שטרענגט זיך אָן אויפצוכאַפּן עפעס אַ רמו, אָן אַנווייז, אַ וונק... וואָס מער ער וויל פאַרשטיין, אַלץ טיפּער ווערט דער סוד. אָן אַבסטראַקטער אַנגריף קעגן אָן אַבסטראַקטן ווידער-שטאַנד. וואַלט ער זיך אַנגעשטויסן אין אַ קאַנקרעטער וואַנט, וואַלט ער זײַנע געהירן אַנטקעגן דער שטומעניש אויסגעגאַסן. ער וואַלט זײַן האַרץ פון דער ברוסט אַרויסגעריסן. די וואַנט אַנטקעגן וועלכער ער שלאָגט זיך האָט קיין

סובסטאנץ ניט. א וואַנט פון הוילער הוילקייט, קעגן איר קאָן ער דעם רעוואָלווער ניט נוצן.

דער נאַרוועגישער בחור האָט פאַרענדיקט זײַן געשיכטע. איצט האַלט דער בראַזיליאַנער קוכער דעם עולם געשפּאַנט. ער שווערט בײַם צלם וואָס הענגט אויף זײַן האַלדו אַז זײַן ווײַב האָט אים אין געפענגעניש אַרײַנגעזעצט. די זעלבע אָנגעפאַרבטע ליפעלעך אירע, וואָס האָבן אים אַזוי הייס געקושט, האָבן עדות געזאָגט אַז זי אַליין האָט געזען ווי ער האָט דערהרגעט אַ מאַטראַס. ערשט ווען מ'האַט אים הינטער גראַטעס פאַרשפּאַרט, האָט זי חרטה געקריגן. איר ליבע צו אים האָט זיך צעפלאַקערט און זי האָט אויסגעקויפט זײַן פּרײַ-הייט פאַר דעם פּרײַז פון איר לײַב.

לאַכן די פּאַסאַזשירן און די מאַטראַסן. אַבער דער קאַפיטאַן זעט אויס נערוועז. אים געפעלן ניט די נאַענטע באַצײונגען צווישן מאַטראַס און פּאַסאַזשיר. דער מאַן מיטן פאַרשוירענעם בערדל באַאמרוויקט אים. זײַנע שוואַרצע אויגן דרינגען אים דורך. ער פילט ווי זיי דעקן אָפּ זײַן אַרײַשע צורה אונטער דער זון־פאַרברוינטער הויט. וואָס מער ער פּרוּווט זיך פאַר־דעקן, אַלץ נאַקעטער פילט ער. וויפיל מ'האַט זיי ניט אויסגעראַטן זענען זיי נאָך אַלץ דאָ, טראַכט ער מיט פאַרדרוס. די אויגן פון באַבערדלטן פּאַסאַ־זשיר דערמאָנען אים אין דעם ייִנגל וואָס ער האָט געפונען אין אַ פּאַס מיט קלײַנען בײַ זיך אין שטאַל. „ווער האָט דיך אויסבאַהאַלטן?“ פּרעגט ער. דאָס ייִנגל שווייגט. זײַן פנים — אין מעל איינגעטונקען, זײַן גוף — אַ שטעקן. ער חזרט איבער זײַן פּראַגע אַבער דער שטעקן שווייגט. ער גלאַצט מיט זײַנע ייִדישע אויגן און זאָגן זאָגט ער גאַרניט. ער הייבט אויף די בײַטש און צוויקט דעם שטעקן איבערן קאַפּ. איבערן מויל, איבער די אויגן, דערנאָך שטעקט ער אים אויף דער גראַבליע און וואַרפט אים אַרויס אויפן מיסט. מײַראָן קאָהן זעט די מחשבות פון קאַפיטאַן ניט מיט די אויגן, נאָר מיטן האַרץ. די גײַסטער פון די גאַזאוויונס העלפן אים אונטער. זיי טײַטלען מיט זייערע האַלעוועשקע־פינגער. מערדער און דערמאַרדעטער האַלטן אים אין אַ היפּנאָטישן קלעם. פילט דער מערדער די שולד פון מאַרד? אַדער אַרט אים בלוז די פּיאַסקאַ מיט וועלכער די מאַרד־וואַקאַנאַליע האָט זיך פאַרענדיקט?

וואַגלענדיקע וואַלקנס בײַטן זייערע סוזשעטן. נעכטיקע קאַשמאַרן ווערן

דינער, דורכזיכטיק ווי ציטערנדיקע יאַרצײַטליכט אַנטקעגן דעם מעשענעם אויג פון דער זון. געדאַנקען לויפן, בײַטן זיך ווי די וואַלקנס אויפן ווינט. „פון וויפל קאַנטראַסטן איז דער מענטש באַשאַפן?“ טראַכט קאַהן שפּאַצירן-דיק אויפן דעק. ים און הימל, הימל און ים... ער וויל עפעס דערגיין, אָבער די אייביקייט שווינגט. קאַהן ווערט זיך קעגן דער אייביקייט. זי שטייט ווי אַ וואַנט אַנטקעגן זײַן געדאַנק. ער קערט זיך אָפּ פון דעם אומבאַגרייפֿלעכן ספּעקטאַקל צוריק צום מענטש און זײַנע פּראַבלעמען.

אין קאַבינע נומער דריי און צוואַנציק וואַרט אויף אים אַ פּרוי. זי האַלט דעם שאַמפּאַניער קיל און דעם שויס וואַרעם. אין שמאַלן דורכגאַנג צו זײַן קאַבינע האָט ער זי געקושט. אירע האַר האָבן געשמעקט מיטן זאַלץ פון ים. ער האָט אויף איר פנים ניט געקוקט. אין צאַפֿלנדיקן דרוק פון אירע בריסטן האָט ער דערפילט דעם פּוח וואָס קאַן אַ מאַן מאַכן שפּרינגען איבערן דאַך. ווייסט זי ווער ער איז? זײַן געוועזענע פּרוי האָט אים אויך ניט געקענט. זי האָט ניט געוויסט פון די גײַסטער וואָס וווינען אין זײַן געדאַנק. זי האָט פאַרדעכטיקט די שאַפּמיידלעך, די סעקרעטאַרין, זשאַסקעס נאַמען האָט זי קיין מאָל ניט געהערט. ווייסט דער קאַפיטאַן זײַנע אַנונגען? איז ער טאַקע אַ געוועזענער עסעסמאַן, אַ נאַצי, אָדער בלויז אַן אָפּשפּיגלונג פון דער בלאַנדער בעסטע, וואָס האָט זיך אײַנקוואַרטירט בײַ אים אין קאַפּ?
 כּמאַרעס לויפן, בײַטן זיך. די אַנטפּלעקונג אויף וועלכער מײַראָן קאַהן האָט געוואַרט, איז ניט געקומען. און די פּרוי אין קאַבינע נומער דריי און צוואַנציק וואַרט...

אויסגעחלומטע פּרויען-פאַרמען לויפן אין די כּוואַליעס, דערמאַנען אים אין זײַן ערשטער ים-רײַזע. ער ליגט אונטערן איבערגעדרייטן רעטונגשיפל. דער מאַטראַס וואָס האָט אים אַרויפגעשמוגלט ברענגט אים אויך זײַן עסן. טייל מאָל רוקט ער אים אונטער גרויסע שטיקער רוי פלייש. דאָס פלייש שפּילט אין זײַנע אָדערן. דער אַדרענאַלין קוועלט... ער איז אַכצן יאָר אַלט. ער דורך דער שפּאַרונע פון זײַן איבערגעדרייט שיפל זעט ער דעם הימל. ער זעט דאָס רויט-אַנגעאַסענע פנים פון קאַפיטאַן. ער הערט די קולות פון דער גאַסנפּרוי וואָס עמעצער האָט אַרויפגעשמוגלט אויף דער שיף. דער קאַפיטאַן נעמט זי דער ערשטער און נאָך אים צוויי און צוואַנציק ווילדע מאַטראַסן. מײַראָן ליגט אונטערן שיפל, זײַן פּאַנטאַזיע פלייצט. אין פּוכקע, ווייסע

הימלקישנס וואלגערן זיך פארשייטע פרויען. ער זעט היפטן, ארעמס, אויפ־געשטעלטע קני, נאָר קיין פנים זעט ער ניט. ער באַמיט זיך צוצופאַסן זשאַס־קעס פנים צו די נאַקעטע פרויען־גלידער. ער פילט איר אַנוועזנהייט, איר באַגערטע גאַנצקייט ערגעץ אויסער דער גרענעץ פון באַריר. ער פילט שוין דעמאָלט אַז ער וועט קיין מאָל, קיין מאָל קיין פרוי ניט קאָנען באַזיצן אַן זשאַסקעס געאַנטער וויזיע. ער זעט זײַן צוקונפטיקן שטייגער לעבן מיט אַפענע און פאַרמאַכטע אויגן. קאַלטע, גרינע לבנה־פינגער העלפן אים אויס־פורעמען זײַן אַנדערשקייט. דאָס געפיל זוכט און געפינט די געגאַרטע וויזיע וואָס שטייט אים צוקאַפנס אין יעדן שלאַפצימער און לאַכט מיטן געלעכטער פון יענער פאַרמוטשעטער גאַסנפרוי אויף דער שיף.

זוכט ער איצט דאָס געשפענסט פון יענעם קאַפיטאַן אָדער דאָס מאַ־קאַברישע געלעכטער פון דער גאַסנפרוי? ווי אַזוי האָט דער חלום געקאָנט מאַכן אַזאַ טעות, פאַרבייטן זײַן ווייסן מלאַך אויף אַ ווילדער גאַסנפרוי? האָט דער חלום זײַן אייגענעם אמת?

ווידער אַ מאָל שטייט ער פאַר יענער מוראדיקער וואַנט, הויל און אומבאַגרייפלעך. ער האַקט זײַן קאַפּ אין דער ליידיקייט, נאָר קיין ווידער־קול קומט ניט — ניט פון ים און ניט פון הימל, אַפילו דאָס האַרץ שווינגט. — וואָס אייגנטלעך האַסטו דערוואַרט? — פרעגט ער זיך אליין — טרעפן זשאַסקען אין מיטן ים, אָדער גאָר דערבליקן גאַט דורך אַ פינף־מילימעטערדיקן שפאַקטיוו?

די פרוי אין דער קאַבינע האָט בלאַנדע האַר, שרייענדיק־בלאַנד ווי די גאַסנפרוי אויף דער שיף. אירע באַקן, אירע ליפן, אירע אונטערגעשטרײכטע אויגן... איז עס דאָס פנים וואָס ער האָט געזען ליגנדיק הינטער דעם איבער־געדרייטן שיפל? ער האָט דעמאָלט געזוכט צוצופאַסן זשאַסקעס מלאַך־פנים צו יענע נאַקעטע גלידער... איצט זעט ער אַז דאָס פנים פאַסט. דאָס גע־פאַרטע פנים מיט די בלאַנדע האַר... מיַראַן קאַהן ווייסט ניט וואָס דער ים טראַכט, וואָס די כוואַליעס דערציילן. ער ווייסט ניט וואָס דער אמת איז, וואַהין ער פירט, וואַהין דאָס געפיל פירט. ער גייט אים נאָך בלינדערהייט. אים דאַכט זיך אַז ער האָט געמאַכט אַ דורכבראַך — און מיט דעם געפיל קלאַפט ער אַן אין דער טיר פון דער קאַבינע נומער דריי און צוואַנציק.

עדיפוס אין ברוקלין

סילוויא איז קיין יאקאסטא ניט געווען, פון די גריכישע טראגעדיעס קיין מאָל ניט געהערט. דער גורל האָט זי אַרײַנגעפירט אין אַן ענגפאַס פון אומשטענדן פון וועלכע זי האָט זיך ניט געקאַנט באַפֿרײַען, ניט צוריקציען, ניט אַנטלויפֿן. זי האָט זיך אַזוי לאַנג געראַנגלט מיט זיך אַליין ביז זי האָט זיך אונטערגעגעבן דער באַשערטקײט. מיט פאַרמאַכטע אויגן און פאַר־קניפֿטע ליפֿן נאַכגעגעבן איר קאַפֿרײַזנעם מזל, געזאַגט „יאָ“ צום פֿײַער־פּלאַמיקן „לא“, פאַרשריבן פון קדמונים אין די הייליקע ספרים...

צו נײַן און צוואַנציק יאָר איז סילוויא געוואָרן אַן אַלמנה. אין איין שײַנעם זונטיק־אינדערפֿרי, ווען זי האָט זיך געפאַרעט מיט דער ווירטשאַפֿט, האָט איר מאַן גענומען זײַער נײַן־יעריקן בן־יחיד אויף אַ שפּאַציר אין זײַן שפּאַגל נײַעם אויטאָמאָביל. ער האָט אים געוואַלט ווײַזן ווי גלאַט און שנעל דער קרײַסלער שלינגט די מײַלן, ווי גרינג ער קלעטערט אויף בערג, יאַגט־איבער קאַדילאַקס מיט אַ ריר פון מינדסטן פּינגער. געבראַכט אַהיים האָט מען אים שוין אַ טויטן. דער זון איז לאַנגע חדשים פאַרבליבן אין שפּיטאַל, אַרויסגעקומען איז ער פון די אַפֿעראַציעס אַ שטאַק־בלינדער.

דאָס אומגליק האָט סילוויא אַרײַנגעוואָרפֿן אין אַ טיפער מרה־שחורה. גאַנצע טעג איז זי געלעגן אין בעט, די טיר פאַרשלאָסן, די לאַדנס פאַרהאַקט. זי האָט קײנעם ניט געוואַלט זען, צו קײנעם ניט געוואַלט רעדן, זי האָט רק געוואַלט שטאַרבן. נאָר די התחייבותן לגבי איר בלינדן זון, די פאַרגיטיקונג פון די פאַרזיכערונג־אַנשטאַלטן, האָבן זי ביסלעכווייז אַרויסגעפירט פון איר לעטאַרגישן צושטאַנד. מיט דער הילף פון פּסיכאָאַנאַליטיקער האָט זי אַנגע־הויבן אײַנצוזען אַז דורך זעלבסטמאָרד וועט זי דאָס פּראַבלעם ניט לײַזן. עס איז זײ געלונגען זי איבערצוצײַגן אַז דאָס פּראַבלעם איז ניט זי — זי האָט אויגן, זי קאָן זיך העלפֿן, קאָן זיך אַרײַענטירן, זיך צופאַסן, פאַרשטיין. זי איז אַ דערוואַקסענער מענטש. דער יונגער זון אירער, ער איז דאָס פּראַבלעם. זי מוז געפֿינען פּוח צו זען, סײַ פאַר זיך, סײַ פאַר אים. זי מוז

זײַן זײַן וועגווייזער, דער שטעקן אין זײַן האַנט, זי מוז זײַן דער פּאַר־עקשנטער זונשטראַל וואָס צעשפּאַרט דעם צעמענט פּדי אַרויסצולאַקן פּון דער טיפעניש אַ גרינעם שפּראַצלינג, זי מוז זײַן דער קאַרגער טראַפּן וואָסער וואָס נערט דעם וואַרצל אין דער מידבר. זי מוז, ווייל זי איז אַ מאַמע און ווייל אַזוי האָט די השגחה גורם געווען.

ווי אַ חיהלע אין אַ פּאַסטקע, אַן שום האַפּענונג אויף אַן אויסגאַנג, האָט סילוויאַ גענומען צופאַסן זיך צו די נייע באַדינגונגען. אויך אין קאַרצער גייט דאָס לעבן אַן, האָט זי זיך אַליין געפרוווט אויסרעדן. אַפּילו דער פּאַרמישפּטער צום טויט געפינט אַ תּירוץ וווּ אַנצוהענגען זײַן האַפּענונג. סילוויאַ איז ווי געוואַקסן אין אומגליק, אין געציילטע פּאַר חדשים האָט זי פּאַרלוירן אירע עלטערן. צו ערשט האָט זי פּאַרלוירן איר טאַטן, פּונקט אַזוי ברוטאַל, אומגעריכט ווי איר מאַן. דער טאַטע אירער איז געשטאַנען אין קענדי־סטאַר, געצאַפט סאַדע־וואָסער, ווען אַ באַנדיט האָט אים דער־שאַסן. פּריער האָט ער פּאַרלאַנגט אַן אַייזקרעם־סאַדע, נאָך דעם האָט ער אים באַפּוילן צו עפענען די קאַסע און אים דערלאַנגען דאָס געלט. ווען דער טאַטע האָט זיך אַפּגעזאַגט אויסצופירן זײַן באַפעל, האָט אים דער באַנדיט דערשאַסן.

די מוטער האָט דעם טויטקלאַפּ ניט איבערגעטראַגן. נאָך איידער אַ יאָר איז אַריבער, איז זי שוין געלעגן לעבן אים. צום גליק איז סילוויאַ שוין דעמאָלט געווען אַ פּלה. קורץ נאָך דער טראַגעדיע איז זי מיט איר זיווג געשטאַנען אונטער דער חופּה. דאָס יונגע פּאַרפּאַלק האָבן דעם קענדי־סטאַר פּאַרקויפט. זיי זענען אַוועק פּון בראַנקס און זיך אַיינגעאַרדנט אין ברוקלין. זיי האָבן גענומען אַ דירה נאָענט צום פּראַספּעקט־פּאַרק, נייע מענטשן, אַ נייע וועלט. דאָ האָט קיינער ניט געוואוסט פּון איר בראַך. סילוויאַ האָט זיך ניט געאַיילט קיינעם צו דערציילן. זי האָט אַפּגעגעבן איר גאַנצע זאַרג פּאַר איר מאַן און שפּעטער — דעם דערציען פּון זייער זון. מיט מאַמעשן שטאַלין האָט סילוויאַ געשטופּט דאָס קינדער־וועגעלע איבער אַלע אויסגעטראַטענע און פּאַרוואַקסענע סטעשקעס פּון פּאַרק. צוזאַמען מיט אַנדערע יונגע מאַמעס איז זי געזעסן אויף אַ באַנק און פּאַנטאַזירט וועגן דער צוקונפּט פּון די קינדער וואָס האָבן דערווייל זיך געשפּילט אויפּן גראַז. אַזוי זענען אַוועק אַ צענדליק יאָר ביז דאָס אומגליק האָט זיי אַנגעיאַגט.

איצט האָט סילוויאַ באַגריפֿן וואָס איר מאַמע האָט אַ מאָל געפילט. אויך זי האָט געוואָלט נאָכשטאַרבן איר מאַן. האָט איר אָבער דער גורל דעם לוקסוס ניט פאַרגונען. פאַר דעם זון און מיט דעם זון האָט זי געמוזט ווייטער לעבן. דעני איז געוואָרן דער טרייבמאָטיוו אין איר לעבן, דער ענערגישער שטראָם וואָס האָט זי אַקטיוויזירט. זי האָט זיך געפרייט מיט זיין פרייד, זיך געשראַקן מיט זיין שרעק, געהאַפט זיינע האַפענונגען, געהלומט זיין חלום, געלעבט און איבערגעלעבט אַלע זיינע קינדערשע עמאַציעס.

יעדן פרימאַרגן פלעגן מאַמע און זון צוזאַמען גיין אין שול אַריין. זי פלעגט זיצן אין אַ ווינקל און זיך צוקוקן ווי בלינדע קינדער לערנען זיך זען די וועלט מיט דער הילף פון זייערע צען פינגער. אויך זי האָט אָנגעהויבן באַטאַפֿן זאַכן, פילן מיט די פינגער יעדן קעגנשטאַנד וואָס איז איר צו האַנט געקומען. זי האָט אפילו אָנגעהויבן צו ציילן די טריט, וואָס האָבן געפירט פון איין צימער צום צווייטן. אין די אַוונטן פלעגט זי זיך אָפהאַלטן פון אַנצינדן דאָס ליכט. זי האָט אין דער פינצטער געגרייט דעם טיש, אַפגעגעסן דעם מאָלצייט, צעוואַשן דאָס געשיר. שפעטער פלעגן מאַמע און זון זיך פאַרוויילן מיט ספעציעלע שפילן פאַר בלינדע: בלינדן שאַך, בלינדע „טשע-קערס“. ערשט אין בעט פלעגט סילוויאַ אַנצינדן דאָס נאַכטלעמפל און זיך פאַרגעסן אין עמעצנס לעבן וואָס האָט זיך געצויגן אין דיקע ראַמאַנען.

אויך דעני איז געווען אַ פלייסיקער לייענער. ער פלעגט לייענען פון ברייַל. אים האָט אַלץ פאַראינטערעסירט. ער האָט נאָך געדענקט די וועלט איידער דאָס ליכט האָט זיך פאַר אים אויסגעלאָשן. ער האָט פאַרלאַנגט פון דער מוטער זי זאָל באַלייכטן זיין פאַרנעפלטע וועלט, אויפלעבן די קאַלירן וואָס ער האָט געהאַלטן אין זכרון. ער האָט געוואָלט זי זאָל אויסברייטערן און באַפעסטיקן זיין ליבשאַפט פאַר פאַרבן. זי זאָל מאַלן פאַר אים די שאַטי-רונגען פון פאַרק ווען די זון טיקט זיך צווישן די וואַלקנס. דעני האָט גע-הונגערט נאָך קאַליר און געפאַדערט פון זיין מוטער דאָס אוממעגלעכע. סילוויאַן האָבן פשוט פאַרפעלט ווערטער. זי האָט קיין מאָל פריער די וועלט אין קאַלירן ניט געקליידט. איצט איז קאַליר געוואָרן די בריק וואָס האָט זיי פאַרבונדן.

אויך דער חוש-הריח האָט זיך ביים יינגל שטאַרק אַנטוויקלט. דעני האָט געקאַנט פאַרויסזאָגן דעם בייט אין וועטער לויטן ריח פון דער לופט.

ער האָט געקאָנט שפירן דעם רעגן ווען ער איז נאָך געהאַנגען אויפן ווינט. ער האָט דערשמעקט און געטראָפן דעם ריח פון באַזונדערע מענטשן, פון זאַכן, פון מלבושים. ער האָט אַפילו מיטן חוש־הריח געפרוּווט באַשטימען דעם כאַראַקטער פון מענטש.

דעני פלעגט שטיין פאַרן שפיגל און מיט אויסגעלאַשענע אויגן גע־בויערט דאָס גלאַז. ער האָט געבאַרשט די האַר, באַטאַפט דאָס פנים, די שוואַרצע ברילן. ער האָט אָנגעטאַפט דעם קנייטש אין די הויזן, געפרוּווט טרעפן דעם קאַליר פון די שיד, פון די זאַקן, אַלץ האָט געמוזט שטימען: דאָס העמד צום סוועטער, דער סוועטער צו דער מאַרינאַרקע.

ווען דעני איז אַלט געוואָרן דרייצן יאָר, איז אים די שפיל מיט קאַלירן נימאס געוואָרן. ער האָט אויפגעהערט פרעגן, געוואָרן שוויגנדיק, פאַרצאָגט. ער האָט אויסגעמיטן מענטשן, ניט געקאָנט פאַרטראַגן זייערע רייד. אַפילו דער מוטערס קול האָט אים דענערווירט. ער האָט זי רק געבעטן זי זאָל שוויגן. ער האָט ליב געהאַט נאָכצוגיין דעם רעש פון בלעטער געטריבענע פון ווינט. יעדן טאָג פלעגן זיי שפאַצירן אין פאַרק, זיך אַינהערן צו די פאַרשידענע מינים קולות פון די חיות אין זאַלאַגאַגישן גאַרטן, הינטער די אויגן פון וועכטער צוואַרפן שטרויניסלעך פאַר די מאַלפעס אין דער שטייג. דעני האָט זיך מיינסטנס אָפגעגעבן מיט די פלינקע וועווערקעס. זיי האָט ער ליבער געהאַט פון אַלע אַנדערע הונגעריקע מילער אין פאַרק. ביי דער לינקאַלן־סטאַטוע, ניט ווייט פון דער בודקע, אַווו מ'האַט די ניסלעך פאַר־קויפט, פלעגן די וועווערקעס אויף אים וואַרטן. אַזוי שנעל ווי זיי האָבן אים אָנגעניוכעט, זענען זיי אַראָפּ פון די ביימער, אים אַרומגערינגלט, זיך געשטעלט אויף זיינע אַקסלען און אויסגעליידיקט זיין שקאַרמעץ.

— זיי מוזן אַוודאי טראַכטן אַז איך בין אַ גאַט — האָט דעני אַ מאַל

אַ זאָג געטאַן.

סילוויאַ האָט זיך דערשראַקן פאַר דער אומגעריכטער באַמערקונג. זי האָט געקוקט אויף איר זון סיי מיט ווונדער, סיי מיט שרעק. זי האָט ניט געקאָנט באַגרייפן פון וואַנען עס קומען צו אים אַזעלכע אויסטערלישע געדאַנקען. איין מאַל, אין אַ גרויסער זאַווערוכע, האָט זיך דענין פאַרגלוסט צו גיין אין פאַרק. ער מוז גיין, האָט ער געזאָגט. די וועווערקעס וואַרטן אויף אים.

— אין אזא ווילדן וועטער? מיזעט ניט קיין הונט אין דרויסן. ווארט צו אויף מאַרגן, דער שניי וועט זיך איינשטעלן, וועלן מיר גיין.
 — אויב דיר איז שווער, וועל איך אליין טרעפן דעם וועג — האָט זיך דעני איינגעעקשנט.
 — איז דאָס אַזוי וויכטיק?
 — זייער וויכטיק, די וועווערקעס טאָרן זיך ניט דערוויסן אַז זייער גאָט איז אַ בלינדער.

דעני איז געוואַקסן סײַ אין דער הויך, סײַ אין דער ברייט. זײַנע מוסקלען זענען פאַרגאַסן געוואָרן מיט אַ דיקער שיכט שמאַלץ. דער דאָקטער האָט רעקאַמענדירט פיזישע איבונגען און שווימען ווי אַ פּאַסיקן ספּאַרט. — ווי איך פאַרשטיי, האָט איר דאָ נישט קיין שום נאָענטע — האָט דער דאָקטער געזאָגט — טאָ פּאַקט זשע איין דאָס פעקל און טראָגט זיך איבער אין אַ מילדערן קלימאַט, נאָענט צו אַ וואַסער, וווּ אייער זון זאָל האָבן די מעגלעכקייט אויסצוברענען זײַן יוגנטלעכע ענערגיע.
 סילוויאַ האָט אָנגענומען דעם דאָקטערס עצה. זי האָט איבערגעלאָזט ברוקלין, דעם פּראָספעקט-פּאַרק, פּלעטבוש-עוועניו מיט די קראַמען און קרעמער, און זיך איבערגעצויגן אַזש קיין פּלאָרידע.

דעני האָט זיך פּאַרליבט אין ים. שעהען-לאָנג איז ער אַרומגעשווומען אין די גרינלעך-בלויע, דורכזיכטיקע, מילדע וואַסערן פון דרום-אַטלאַנטיק, אַלע זײַנע פּראָסטראַציעס האָט ער דערטרונקען אין די וויכע כוואַליע-אַרעמס פון ים. אין אַוונט פּלעגט ער אויסשפּילן אויף דער גיטאַרע די שטי-מונגען וואָס האָבן אים לעצטנס באַהערשט.

סילוויאַ האָט אין זײַן שפּילן דערפּילט די סכּנה. זי האָט עס געזען אין זײַנע רײַפע מוסקלען, אין דער דערוואַכטער מעגלעכקייט פון זײַן גוף. זי האָט עס געפּילט אין זײַן שווייגן, אין זײַן זיפּצן, אין אַ צופּעליקן באַריר. צום בולטסטן האָט זיך די סכּנה געפּילט בעת זיי זענען געלעגן אויפן זאַמד, איינער לעבן צווייטן אין דער הייסער זון. זײַן קערפּער נאָענט צו אירן האָט אויפגעציטערט יעדעס מאָל ווען זיי האָבן זיך אָנגערירט. אירע אָפענע אויגן האָבן געקוקט און געזען זײַנע אָנגעצויגענע מוסקלען בעת ער האָט אַ פּאַרטראַכטער געזיפט מיט די פינגער דעם הייסן זאַמד.

דעניס געדאנקען הינטער די שווארצע ברילן האָט זי ניט געזען, אָדער ניט געוואָלט זען. אירע אייגענע רעיונות האָט זי ניט געקאָנט פאַרדעקן. וואָס מער זי האָט זיי געוואָלט פאַרשאַרן אין אַ ווינקל, באַהאַלטן אונטערן קישן, אַלץ מער האָבן זיי אַרויסגעשטאַרצט. זיי האָבן געוווּנקען צו איר פון די שויםענדיקע ים-כוואַליעס, פון דעם טראַנזיסטאַר-ראַדיאָ, וואָס האָט אַן אויפהער געטומלט, געשטורעמט די בלוטן מיט לידער פון ליבע, פון צער און פון גליק.

ווען דעני איז אַלט געוואָרן זעכצן יאָר איז זײַן מוטער געווען זעקס און דרייסיק יאָר אַלט. מענער האָבן באַמערקט אירע פּוּכקע, רונדע גלידער. זיי האָבן זיך געשאַרט צו איר, זי פאַרוואַרפן מיט קאַמפּלימענטן, איר געמאַכט אַנבאַטן, איר צוגעזאַגט דעם גן-עֶדן, טאַקע דאָ, אויף דער וועלט. דעני איז איר אַבער געשטאַנען אין וועג. דער דאַרטיקער דאַקטער, וועמען סילוויאַ האָט זיך פאַרטרויט, האָט זי געראַטן אַפּצוגעבן איר זון אין אַן אַנשטאַלט. זי טאָר בשום אויפן ניט פאַרטאַכלעווען איר לעבן צוליב דעם זון, האָט ער געזאַגט. אויך דעני וועט מער געווינען ווי פאַרלירן. די שולן, האָט ער געטענהט, זענען קאַמפּעטענט, זיי האָבן אַלע מעגלעכקייטן אים אויסצו-לערנען אַ פּאַך, אים מאַכן פּראָדוקטיוו, אַפילו אומאַפהענגיק. דאָרט וועט ער זיך טרעפן מיט יונגע פרויען אין זײַן צושטאַנד, מיט דער צײַט חתונה האָבן און אויסלעבן די יאָרן ווי אים איז באַשערט.

דעני האָט דעם פאַרשלאָג אַפּגעוואַרפן. יעדעס מאָל ווען סילוויאַ האָט געפרוווט אַ שמועס טאָן וועגן דעם ענין, פלעגט דעני ווערן אויפגערעגט: — איך וויל ניט זייערע שולן, איך וויל זיך ניט צופאַסן צו זייער וועלט, זאָל די וועלט זיך צופאַסן צו מיר! — האָט ער געשריגן.

סילוויאַ איז בטבע קיין קעמפּערין ניט געווען. איר נאַטור איז געווען אַ פּאַסיווע. גענייגט צו בייגן זיך פאַרן ווינט, האָט זי אויך אין דעם פּרט קיין ווידערשטאַנד ניט געשטעלט. זיי האָבן ווײַטער געפירט דאָס אײַנגע-שטעלטע טאַגטעגלעכע לעבן. זיי האָבן ביידע זיך געקאַכעט אין דעם הײַזל בײַם ים, געצערטלט די בלומען, די ביימלעך אַרום הויז. די לעבנסלענגלעכע פענסיע פאַר דענין האָט זיי ביידן געגעבן אַ געפיל פון זיכערקייט פאַרן מאַרגן. יעדן טאָג זענען זיי געגאַנגען אין שטאַט אַרײַן אײַנקויפן די טעג-לעכע באַדערפענישן. שפעטער האָט מען זיך געבאַדן אין ים, געלעגן אויף

דער פלאַזשע, זיך געבאַקן אויף דער זון. אָבער אויך דאָס גוטע לעבן איז באַלד געוואָרן אַ רוטיין: דער מאָרגן ווי דער נעכטן און דער נעכטן ווי דער הייַנט. די צײַט האָט זיך אָפּגעשטעלט, ווי אין אַ לופט־קעשענע געפאַנגען די פלאַרע און די פאַונע, די פיש אין וואַסער און די פייגל אין דער לופט; געצווונגען מענטש און חיה זיך אונטערצווואַרפן דער אוראַלטער שפּיל וואָס אָדם און חוה האָבן פאַרטראַכט אין גן־עדן.

פון אין דער פרי ביז ביי נאַכט און פון דער נאַכט ביז אין דער פרי האָבן אָנגעהייצטע אינסטינקטן גערויכערט אין געדאַנק. מאַמע און זון האָבן באַהאַלטן זייערע געפילן, פאַרדעקט זייערע געדאַנקען מיטן שטודירן די עקזאַטישע פייגל, די פרעמדע מינים פלאַנצן, דעם עקאָלאָגישן געבוי פון דער האַלב־טראַפּישער געגנט. סילוויאַ האָט זיך געמיט פאַר אים אויפצו־קלערן, איבערשאַפן, איינבירגערן די פרעמדע לאַנדשאַפט אין זײַן פאַנ־טאַזיע. זי האָט פאַר אים געמאַלן די פראַכט פון בלויען העראָן־פויגל, דעם פאַרנעם פון זײַנע פליגל בעת ער שפרייט זיי אויס. זי האָט געמאַלן פאַר אים די דעליקאַטע שיינקייט פון דער ווייסער עגרעט, דעם איביס־פויגל מיטן שנאַבל ווי אַ לעפל. זי האָט אים דערקלערט דעם דרומדיקן מאַנגראָוו־בוים וואָס טויכט אַרויף פון וואַסערדנאַ צו שלאַגן וואַרצלען אויף דער יבשה. גאַנצע אינדזלען פלעכט ער אויס. אויף די אינדזלען אַרום די אַזיערעס לעבן קראַקאַדילן, יאַשטשערקעס וואַרעמען זיך אין דער זון, ראַזעווע פלאַמינגאַס טשאַטעווען אויף פיש. דער גאַנצער לאַנדפאַס שוויבלט מיט אינטענסיוון לעבן.

— איך קען ניט די אַלע פייגל, חיות און פלאַנצן — האָט דעני געזאָגט — זיי זענען פרעמד מיין באַגריף און איך וויל פון זיי מער ניט הערן. מיט יעדן טאַג איז דעני געוואָרן מער פלעגמאַטיש, אָפּגעלאָזן, פאַר־טראַכט. פאַר אים איז גענוג געווען צו שווימען אין וואַסער, זיך באַקן אויף דער זון און שווייגן.

אָפט מאַל פלעגט אַ פרעמדער מאַן זיך פאַראייניקן צו זיי. דעני האָט ניט געקאַנט פאַרטראַגן קיין פרעמדע געזעלשאַפט. זײַן מוטערס געלעכטער האָט אים אויפגערעגט. אמתע און אויסגעטראַכטע חולאתן זענען אים באַ־פאַלן: קאַפווייטיק, בויכווייטיק, אַדער גאַר אַ נערוועזער שלוקערץ האָט געדינט ווי אַ תירוץ צו גיין אַהיים.

אויפן וועג אַהיים פלעגט דעני צווינגען זײַן מאַמען צו מאַכן אַן אומוועג, אַדער גאַר אַרײַנגיין אין אַ געשעפט, זיך פאַרלירן צווישן מענטשן, ערשט דערנאָך גיין אַהיים.

— דו האָסט אויגן — האָט ער געטענהט — איך מוז זײַן טאַפּלט פאַרזיכטיק, איך מוז זײַן מער ווי זיכער, אַז ער גייט אונדז ניט נאָך. איך מוז זײַן זיכער אַז דו גיסט אים ניט קיין צייכן, אפשר פּלאַנט איר גאַר צו אַנטלויפן, מיך איבערלאָזן, אַדער אין גאַנצן פטור ווערן פון מיר? ניט אייפערזוכט בלויז האָט געפּלאַגט דענין. ער האָט באמת מורא געהאַט פאַר פרעמדע. ער האָט ניט געטרױט דער זעעוודיקער וועלט. נאָך אַזאָ איבערלעבונג פלעגט דעני אַרומגיין אַרום הויז, שמעקן די לופט, זוכן דעם ריח פון פרעמדן. אויך דער שלאָף האָט זײַנע צערודערטע גערוון קיין רו ניט געבראַכט. ער פלעגט שרײַען פון שלאָף, זיך איבערוועקן מיט אַ געוואָלד.

איין מאָל, אין אַזאָ קאַשמאַריקער נאַכט, האָט דעני געעפנט די טיר פון זײַן מוטערס שלאָפּשטוב. ער האָט זיך צוגעשליכט צו איר בעט, באַטאַפט דעם צודעק. אים האָט זיך געחלומט אַז אַ מאַן ליגט מיט איר.

אַ דערשראַקענע האָט אים סילוויאַ אַרומגענומען מיט אירע נאַקעטע אַרעמס, אים געפרוּווט באַרויקן. דעני האָט געציטערט. סילוויאַ האָט זיך אַפּגערוקט אין בעט. דעני האָט זיך אײַנגענורעט אין אירע אַרעמס, פאַר- באַרגן זײַן קאַפּ אין איר ווייכן בוזעם. דאָס זײַדנס פון איר נאַכטהעמד האָט געקילט זײַן פנים. ער האָט אײַנגעאַטעמט דעם ריח פון זאַלבן, מיט וועלכע זי האָט געשמירט איר לײב. אונטערן צודעק פון דער נאַכט, פאַרשיפורט פון איר רײַכער ווייבלעכקייט, איז זײַן קערפּער געוואָרן אַנגעצויגן, הייס און צודרינגלעך. דער ריטעם אין בלוט האָט געזוכט און געפונען דעם ענגן אויסגוס צום אַפענעם ים. אַן ווערטער, אַן לאַסקעס האָט ער זי גענומען, שטום און צודרינגלעך ווי אַ פישוף-שפרוך.

סילוויאַ האָט זיך ניט אַנטקעגגעשטעלט דעם שטורמישן ריטעם פון לעבן. אין טיפּן טײַך פון איר ווייבלעכקייט האָט זי געדענקט אַנדערע ריטמען, צערטלעכקייטן, וואָס האָבן זי מיט יענעם מאַן געמאַכט פאַר אַן אַקטיוון שותף. זי האָט געדענקט ווערטער וואָס האָבן אויפּגערודערט איר בלוט, אַרײַנגעדרינגען אין די טיפענישן פון באַווסטזײַן. איצט האָט זי

צוגעלייגט דעם אויער צום מויל פון איר זון, אָבער קיין ווערטער זענען פון דאָרט ניט אַרויסגעקומען. בלויז דער הייסער צודרינגלעך פאַרצווייפל-טער, שטומער געבעט פון אַ דאָרשטיקן אין מידבר.

סילוויאָ האָט ניט געפונען דעם גויטיקן פּוּח און ווילן אָפּצושלאָגן אַזאַ פאַרצווייפלטן אַנגריף. זי האָט זיך איינגערעדט אַז דאָס איז ניט איר זון נאָר דער ספּעקטער פון איר מאַן. דער פּוּח וואָס איז שטאַרקער פון טויט האָט דורכגעבראַכן דעם צווישנשייד און אין דער געשטאַלט פון זון געקומען אויפּמאַנען דעם חוב וואָס זי איז שולדיק, זיין ניט אויסגעלעבטן לעבן.

יענעם זומער האָבן די היצן זיך געשטאַרקט, אַ בלינדער טומאַן איז געהאַנגען אין דער לופטן ווי אַ טשאַד איבערן קאַפּ. די ערד האָט געפאַרעט, די וואַסער־וועגן האָבן אויסגעטריקנט, די ווייסע עגרעט-פייגל זענען פאַר-שוונדן. די וואַרצלען פון די מאַנגראַוו-ביימער האָבן נאַקעט און זשענדע געוואַרט אויף אַ טראַפּן וואַסער. שרצים פון אַלע מינים האָבן אויסגעשפּונען זייערע קריכנדיקע לעבנס, לאַזנדיק נאָך זיך שמאַל געשלענגלטע זילבער-פעדעס פון שליים אין זרע אויף דעם האַרט-פאַרטריקנטן וואַסערבעט. בלויז דער ים אין זיין סטאַישער גלייכגילט האָט ניט אויפּגעהערט צו זינגען זיין אייביקע שירה.

די קורצע, גיכע טראַפּישע רעגנס האָבן די לופט ניט אָפּגעקילט. עס האָט אַ פּליוּד געטאַן ווי פון אַן איבערגעדרייטן שעפל, און באַלד דערויף האָט די זון זיך באַוויזן, אויסגעטריקנט די פּאַטיעקעס און נאָך געדיכטער געמאַכט דעם טשאַד. די היץ האָט געדריקט אויפּן געמיט און פאַרווירט דעם שכל-הישר. אויך דער ים האָט דאָס געמיט ניט אָפּגעקילט, די מינעראַלן און זאַלצן האָבן געברייט דאָס לייב און געטריבן די מענטשן פון וואַסער. סילוויאָ און דעני האָבן זיך באַהאַלטן פון דער זון. אין הויז האָט דער לופט-קאָנדישאָנער געקילט זייערע צעפאַרעטע לייבער. שטום, אַן ווערטער, אַן צערטלעכקייט, אַן צוואַג, אַן האַפענונג, האָבן זיי זיך געפאַרט. ביי טאַג, ביי נאַכט, אויפּן דיל, אויפּן הייסן זאַמד נאָך זונפאַרגאַנג.

דער ייִדישער איינגעפלאַנצטער צניעות-געפיל האָט זיך אונטערן דרוק פון דער טראַפּישער זון אויסגעפאַרעט. געבליבן איז דער נאַקעטער קערן פון באַגער. אין געדיכטן טומאַן פון יענעם זומער איז אַפילו דער אינסטינקט

אַראָפּ פון וועג. די נאַטור האָט זיך אַ שפּיל געטאָן מיט איר אייגענעם נאָ-
טירלעכן פאַרבאַט — און סילוויאַ האָט אויסגעפונען אַז זי איז שוואַנגער.
זי האָט וועגן דעם איר זון ניט דערציילט. זי האָט אַפּילו ניט געפרוווט זיך
אַינצוטראַכטן אין דער טראַגעדיע פון איר מצב. זי האָט וויל געוויסט,
אַז מ'קאָן דורכפירן אַן אַבאָרט. דער דאָקטער פרעגט קיין שאלות ניט. פאַר
אַ פאַר הונדערט דאָלאַר שאַרפט ער אָן די שער, פיקט אויף די געבערמוטער,
און דער קאַשמאַר רינט אויס. דאָך האָט סילוויאַ קיין שריט ניט אָנגענומען.
זי האָט זיך פאַרלאָזט אויפן יושר פון דער נאַטור. דער זעלבער פּוּח וואָס האָט
זי אַרײַנגעפירט אין דער בלאַטע, וועט זי אויך פון דאָרט אַרויספירן.
איין מאָל, בעת סילוויאַ און דעני האָבן שפאַצירט ביים ברעג ים, איז
דעני פּלוצעם געוואָרן באַרעדעוודיק:

— האָסט אַ מאָל געלייענט די ביבל? — האָט ער אַ פרעג געטאָן.

— ניין — האָט סילוויאַ געענטפערט.

— פון אַדם און חוהן האָסטו זיכער געהערט. פאַר וואָס, מיינסטו האָט
קיין דערשלאָגן זײַן ברודער הבל? אויב דו ווייסט ניט, וועל איך דיר זאָגן:
אייפערזוכט, פראַסט פשוטע אייפערזוכט. ביידע ברידער האָבן געגלוסט
זייער מוטער. זענען זיי אַוועק און געבראַכט מתנות, יעדער לויט זײַן באַרוף.
קיין האָט געבראַכט די זיסטע פרוכטן פון דער ערד, און הבל, אַ פאַסטעך,
האָט אויסגעקליבן די יינגסטע און די פעטסטע שאָף פאַר איר. ווען קיין האָט
געזען אַז חוה קערט זיך אָפּ פון זײַן מתנה צו גונסטן פון הבלס, האָט ער
אויפגעהויבן די קאַסע און דערהרגעט זײַן ברודער הבל.

— פון וואַנען ווייסטו דאָס אַלץ?

— איך ווייס אַ סך זאַכן, מער ווי דו מיינסט. איך דינע אויגן בין איך
אַ קאַליקע, אַ בלינדער. וויל איך דיר טאַקע זאָגן, אַז דווקא מײַן בלינדקייט
האָט מיך זעענדיק געמאַכט. איך זע מער, אַ סך מער. טייל מאָל דאַכט מיר
אַז איך בין מײַן אייגענער באַשאַפער — און אפשר גאָר מײַן אייגענער גאַט.
אַ מין קאַסמישער פּוּח געוועלטיקט אין מיר, ער צווינגט מיך צו באַשאַפן
מײַן אייגענע וועלט: צו זוכן און געפינען דעם סוד פון אַלע סודות. דו קאַנסט
מיך ניט פאַרשטיין, דו ווילסט מיך ניט פאַרשטיין. איך אַליין פאַרשטיי
אפשר אויך ניט, איך פיל אַבער אַז איך בין אויפן ריכטיקן וועג, און דאָס
איז דער עיקר.

סילוויא האט ניט פארשטאנען און ניט געפרוהט פארשטיין דעם מיין פון דעניס ריידי. די וועלט פון „ראַק-און-ראַל“ האט זי היפּנאָטיזירט. דער באַרבאַרישער ריטעם האט איר געדינט ווי אַ געהיימער דורכגאַנג צו קיי-נעמס לאַנד, ווייט פון די פּראַבלעמען, פון דער רעאַליטעט. די בילדער וואָס די מוזיק האט אַרויסגעצויבערט, האָבן באַשווערט איר געמיט, אַנגעפילט יעדעס קעמערל אין איר גוף מיט אומגעשטילטע באַגערן. ווי אַ טראַפּישער רעגן וואָס קילט ניט אָפּ די לופט, אַזוי האט סילוויא ניט געקאַנט שטילן דאָס קאַכן פון איר בלוט. זי האט געפילט ווי זי ווערט אַ לאַסט ביי דענין. אָפט מאַל פלעגט ער נעמען דעם הונט און זיך אַרויסשלייכן פון הויז און זי איבערלאָזן אַליין ביז שפעט אין דער נאַכט.

סילוויא פלעגט ליגן, קוקן אויף דער וואַנט און וואַרטן. זי האט פאַרמאַכט די אויגן און זיך פאַרגעשטעלט, אַז אויך זי איז בלינד: זי זעט ניט און קען ניט דעם וואָס קומט זי באַמאַנען. זי ליגט אומבאַוועגלעך ווי דאָס מיל-בעלע אין זאַמד. זי אַטעמט אַיין די לופט פון איר אייגענעם אויסגעפאַרעטן טשאַד, דעם פאַרפּום פון אירע האַר, וואָס ליגן צעגאַסן אויפן קישן ווי גאַלדענער עפּלקוואַס.

די דזשאַנגל-מוזיק פון „ראַק-און-ראַל“ האט געהילכט אָן אויפהער. און ווידער אַ מאַל, און אָבער אַ מאַל, איז עס געשען: צוויי קערפּערס האָבן זיך באַהעפּט, מיט טעלעפּאָטישע אַנטענעס דערשפּירט די מאַנונג און נאַכגע-קומען איינער דעם צווייטן, אָן אַ וואַרט אַרויסצורעדן. און אפשר האָבן זיי געשוויגן אויס מורא אויפצוועקן די רעאַליטעט: דאָס פּישוף-שרעטעלע זאַל, חלילה, זיך ניט איבערוועקן, און ווי דער פּרינק אין מעשה-ביכל אַ פליעסק טאָן מיט די הענט און ווערן צו נישט.

סיי ער, סיי זי האָבן געוואַלט אָנהאַלטן דעם מאַמענט וואָס לענגער. אפשר האָבן זיי געוואַלט בלייבן שטיין אויף איין אָרט? אפשר האָבן זיי ניט געוויסט אַז די נאַטור פאַרטראַגט ניט קיין סטאַטישן צושטאַנד? אַפילו דאָס בעט פון טינד בייט זיין קורס, בערג גיסן זיך איבער. פּיצניקע קאַראַלן שטייגן אַרויס פון תּהום און בויען אויף נייע קאַנטינענטן.

דעני האט אפשר ניט געוויסט אַז זיין מוטער שוואַנגערט. און אפשר האט ער געוואַרט זי אַליין זאַל עס פאַר אים אַנטפלעקן. סילוויא האט גע-

שוויגן. זי האָט געפילט ווי דאָס אויפגייענדיקע לעבן וואַרפט זיך, קלאַפט אָן אין דער וואַנט פון איר באַוווּסטזײַן, מאַנט זײַן רעכט אַנערקענט צו ווערן.

ווען די ערשטע ווייען האָבן אַנגערירט איר באַוווּסטזײַן, האָט סילוויאַ געעפנט די אויגן, מיט חידוש זיך אַרומגעקוקט, ווי זי וואַלט לחלוטין ניט באַנעמען פון וואַנען דער ווייטיק קומט.

ס'איז געווען אין מיטן נאַכט. אין הויז איז געווען שטאַק פינצטער. זי איז אַראָפּ פון בעט. אַ באַרוועסע, אין בלויון נאַכטהעמד, איז זי אַרויס אין גאַס.

אַ נידעריקער הימל איז געהאַנגען איבערן ים. דער מילכוועג, ווי אַ שרינט אין מיטן, האָט צעטיילט די שוואַרצקייט. פון צײַט צו צײַט האָט אַ שטערן זיך אויסגעגליטשט און אַרײַנגעפאַלן אין ים אַרײַן. דער ים האָט אַלץ צוגענומען, מיט דער זעלבער סטאַישער באַציונג ווייטער געצויגן זײַן עצמדיקן ניגון, ווי נעכטן, פאַר אַ יאָרן, מיט אַן אייביקייט צוריק.

סילוויאַ איז געגאַנגען לענג-אויס דעם וואַסערברעג, זי איז געגאַנגען צו דער פעלדזונבריק וווּ זי און דעני פלעגן אָפט זיצן. זי האָט ליב געהאַט צו פליעסקען די פיס אין קילן וואַסער און נאַכקוקן די קליינע ים-קרעבסן וואָס האָבן געאַיילט אַרײַן און אַרויס צווישן די שפאַלטן פון דער שטיינער-וואַנט.

אין מאָל האָט סילוויאַ אויפגעהויבן אַזאַ קליינעם קרעבס און אים אַרײַנגעלייגט דענין אין דער האַנט אַרײַן. דעני האָט זיך געשפילט מיטן קרעבס, ער האָט געוואַלט וויסן וויפל פיס ער האָט, ווי ער זעט אויס, צי איז ער פון מענלעכן אָדער ווייבלעכן מין.

— שווער צו וויסן — ענטפערט סילוויאַ.

— אפשר ווייסט ער אַליין אויך ניט — זאָגט דעני — און צו וואָס דאַרף ער וויסן? ער איז ניט מער ווי אַ פּיאַן אויפן שאַכברעט פון עוואַלוציע. אויך מיר זענען אַ שפּיל אין די הענט פון קאַפּרינו, די נאַטור וויל אויספרוון עפעס אַנדערש... איך ווייס, סילוויאַ, איך פּיל, איך קאָן זען וואָס אָפענע אויגן קאָנען ניט דערבליקן. קוק זיך אײַן אין דעם קרעבסל, ס'איז אַוודאי בלינד אַזוי ווי איך. בלינדערהייט טרעפט עס דעם וועג. עס בלאַנדזשעט ניט. עס צווייפלט ניט, עס ווייסט וואָס איז חלום און וואָס איז וואַר.

— וואָס איז וואָר ? — פרעגט סילוויאַ.

דעני ענטפערט ניט באלד. ער נעמט אַראָפּ זײַנע טונקעלע ברילן, פּוצט זיי לאַנג און באַדאַכט. ווען די ברילן זיצן שוין צוריק אויף דער נאַז, ציקלט ער אויס אַן ענטפער :

— ווילסט וויסן וואָס איז וואָר ? צו וואָס דאַרפסטו דאָס וויסן ? דו מיינסט אַז מיט וויסן וועסטו זײַן מער ווי דער קרעכס ? מאַכסט אַ טעות. — אַ קרעכס צאָלט ניט פאַר זײַנע זינד — האָט אים סילוויאַ איבער־געשלאָגן — אַ מענטש צאָלט.

דעניס פנים איז רויט געוואָרן פון פעס.

— וואָס פלאַגט דיך ? מיט וואָס האָסטו געזינדיקט ? ניטאָ אזא זאַך ווי זינד. נאָר דער מענטש לײַדט פון דעם חולאת. אַז עס וועט קומען צום צאָלן, וועל איך זיך שטעלן פאַר דיר. אויך איך וועל האָבן עפעס צו פרעגן, אויב עס וועט זײַן וועמען צו פרעגן...

איצט איז סילוויאַ געלאָפּן צו יענער פעלדזונבריק וווּ זיי פלעגן אָפט זיצן. די ווייען האָבן זיך איבערגעזעצט, געקומען אָפּטער און שאַרפער. זי איז געלאָפּן פאַראַלעל דער ווייס־צעשווימטער וואַסער־ליניע. זי האָט גע־פרוּווט זיך אַרויפדראַפּען צו יענעם שטיין אויף וועלכן זי האָט אַ מאָל איר נאָמען אויסגעקריצט. אירע באַרוועסע פיס האָבן זיך אַ גליטש געטאַן, זיך פאַרטשעפעט און זי איז געפאַלן מיטן קאַפּ אין וואַסער אַרײַן. אַ ווײַל האָט זי זיך נאָך געראַנגלט, זיך געווערט קעגן דעם פרימאָרגנדיקן צופלוס פון ים. זי האָט נאָך געפרוּווט שרײַען, נאָר די שטייגנדיקע וואַסערן האָבן אַנגעפילט איר מויל. ס׳איז אַנגעלאָפּן אַ הויכע כוואַליע, די כוואַליע האָט אונטערגע־הויבן דאָס סאַמעט־גלאַטע באַשעפעניש, באַטאַפט עס פון אַלע זײַטן, פאַר־וואַרפן אויפן רוקן און אַרײַנגעצויגן טיפער אין ים אַרײַן. די כוואַליע האָט זי געוויגט אַהין און צוריק, זיך געשפילט מיט איר. זי האָט פאַרהויבן איר נאַכטהעמד, צעלאָזט אירע האַר. אַן אַנדערע כוואַליע איז אַנגעלאָפּן, זי צוריקגעשטויסן צום ברעג. סילוויאַס שפיציקער בויך האָט זיך אַנגעשטויסן אין אַ שאַרפן שטיין.

די פרימאָרגן־זון האָט זי געטראָפּן ליגן בײַ דער שטיינערבריק מיטן פנים אַרויף. מחנות פעליקאַן־פייגל מיט העלדזער ווי טאַרבעס האָבן מיט אייפער געפיקט איר אָפענעם בויך. עקזאַטישע ים־געוויקסן, פאַרטראַגענע

פון ווייטע לענדער, האָבן זיך איינגעפלאַכטן אין אירע עפּלקוואַס־האַר.
קליינע פלינקע ים־חיהלעך האָבן מיט נייגער באַטאַפּט דאָס זיידענע ליַיב.
די גרויווייסע מעוועס וואָס טשאַטעווען אויף אַפּפּאַל האָבן מיט באַנומענע
קולות געצירקלט אין דער לופט. ניט קאַנענדיק באַשליסן צי דער קרבן איז
שוין גרייט — האָבן זיי דערווייל זיך אויסגעזעצט אויף דער זון־פאַרגאַסענער
פעלדזנבריק און מיט געדולד געוואַרט אויף זייער ריי.

היידזשעק

נאך דעם ווי דער קליינער, באַנומענער יאָפּאָנער האָט זיך אַוועקגע-
שטעלט מיט מאַשין-געווער אין האַנט און האָט דערקלערט אַ היידזשעק,
איז אין 747-ערפּלאַן אויסגעבראַכן אַ בהלה. מענער האָבן געכאַפט זייערע
בריווטאַשן ווי זיי וואַלטן זיך געקליבן צו אַנטלויפן, וויבער האָבן געיאָ-
מערט, צעטומלטע סטואַרקעס זענען געלאָפּן אַהין און צוריק, איינע פון זיי
האַט אַראָפּגעלאָזט אַ טאַץ מיט געטראַנקען. אַ קינד האָט זיך צעוויינט. דער
הילכער האָט זיך אויפגעוויבן איבער אַלע קולות און מיט אַנטשלאַסנקייט
באַפּוילן די פּאַסאַזשירן זיך צוריקצוקערן צו זייערע פּלעצער און דער עיקר
צו האַלטן זיך רויק.

מר. שאַפּיראַ האָט פּאַרנומען זיין פּלאַץ ביים פענצטערל. ער האָט
אַינגעצויגן דעם פּאַרזיכערונג-גאַרטל און אין געדאַנק זיך גענומען גרייטן
צו דער געשאַפענער סיטואַציע. מילא, האָט ער געטראַכט, שטאַרבן מוז מען,
אַבער אַזוי אַ?

ער האָט אַנגעלענט דעם קאַפּ אין דער שויב. אַ קרענקלעך-ווייַסע זון
האַט געבלענדט אין די אויגן. אונטער דעם פּליגל פון עראָפּלאַן האָט ער
דערקענט די שניי-באַדעקטע ראַקי-בערג. „אַ גרויסאַרטיקער בית-עולם!“
האַט ער ניט ווילנדיק אַ טראַכט געטאַן. אַזאַ רחבות, פּשוט אַ פּריווילעגיע
אַינגעזאַמלט צו ווערן אין די אייביק-ווייַסע איינשיטן, אויפגעשלאַגענע
ווי דער מאַמעס בעטגעוואַנטן אין דער אַלטער היים.

מר. שאַפּיראַ האָט זיך אַליין געוונדערט אויף זיין קאַלטבלוטטיקער
רעאַקציע צו דער משונהדיקער שפּיל. ער האָט לחלוטין קיין שרעק ניט
געפּילט. אַ מין סטאַזשע רויקייט האָט אים אַרומגענומען און אים אַפּגעשיידט
פון יענעם טשאַרלז שאַפּיראַ וואָס ער האָט איבערגעלאָזט אויף דער ערד.
ער האָט אַראָפּגעקוקט צו אים דורך דעם קליינעם עראָפּלאַן-פענצטערל ווי
מ'קוקט אויף אַ פּרעמדן, אויף עמעצן וואָס מ'האַט צופּעליק באַגעגנט, זיך

געשלעפט מיט אים דורך הייס און קאלטס און פלוצעם דערזען, אָז דער גאַנצער האַרמידער איז ניט ווערט קיין אויסגעבלאָזן איי.

מר. שאַפּיראַ האָט זיך נאָר וואָס אומגעקערט פון אַ לענגערער רייזע איבער אייראָפּע און ישראל. ער האָט אַ סך געזען און ווי אים האָט זיך געדאַכט — אויך אַ סך געלערנט. אין דער היים האָט ער די נאָז אין אַ מוזיי ניט אַרײַנגעשטעקט. אויף דער וועלט איז ער נישתומם געוואָרן פון די אוצרות וואָס דער מענטש האָט געלאָזט נאָך זיך. מענטשן, וועמענס ביינער זענען שוין פון לאַנג צעשטויבט, האָבן באַוויזן איבערצוקליגן דעם מלאַך-המוות און זײַן קעפּסווייב, די פאַרגעסנקייט, מיטן אַרײַנבלאָזן אַ לעבעדיקן אַטעם אין שטיין, אין בראַנדז, אין מאַרמאָר, שריפטן אויף פאַרמעט, פרעזערווירט אונטער גלעזערנע קלאַשן; קירכעס, קאַטעדראַלעס, טעמפלען פון פאַרגע-סענע געטער. אַנדערע דורות האָבן געטער אויפן טראַן אַרײַפּגעזעצט און לויט באַדערפעניש פון צײַט, זיי געבאַטן צו בענטשן די טוונגען פון מענטשן. אויך ער, טשאַרלז שאַפּיראַ, איז געווען אין די בוי-ביזנעס. אמת, ער האָט קיין טעמפלען ניט געבויט. ער האָט געבויט פשוטע הייזער — צוויי-שטאַקיקע, זעקסשטאַקיקע. העכער האָט ער ניט געוואָלט גיין, ניט געוואָלט אוועקנעמען דעם מענטשן צו ווייט פון דער ערד.

מר. שאַפּיראַ האָט זיך ניט געקאַנט דערמאַנען צי האָט ער די לעצטע צוואה אונטערגעשריבן אָדער געלאָזט אין שופּלאַד אַ ניט-געזחמתמעטע. אַזוי צי אַזוי, האָט ער געטראַכט, זאָלן זיך די יורשים אַרומרייסן, טײַטשן ווי זיי ווילן. אַפּגעזונדערט פון יענעם ווייטן הוה-הא, אויף דער שוועל פון טויט און לעבן, האָט ער גראַד דערפילט אַ געוויסע פרייהייט פון געדאַנק. אויף דעם פיצל אַרט ביים פענצטער צווישן הימל און ערד, אין דער פאַרטיפטער שטילקייט פון קיינעם לאַנד, איז דער געדאַנק אַוועק אויף אַנדערע ליניעס. ניט געדאַכטע וועגן האָבן זיך געעפנט פאַר אים, געצויגן אים דורך די הינטערטירן פון מעטאָפיזיע אַהין וווּ ער איז פריער קיין מאַל ניט געווען. אים האָט זיך געדאַכט אַז ער זעט מלאַכים אויפן ווייטן ברעג פון האַריזאָנט. זיי זאַמלען זיך אײַן ווי יידן פאַר דער שול, קופּקעלעכווייז, זייערע פליגלען פלאַטערן ווי ווייסע קאַפּאַטעס, די קעפּ צוגעטוליעט איינער צום צווייטן — ס'איז די שפּאַנונג ערב אָן אַסיפה. זיי דערוואַרטן אַוודאי וויכטיקע געסט, אפשר די געסט פון 747? ער פרוווט זיך קאַנצענטרירן, אויפכאַפּן דעם מיין

פון דער הימלישער אַסיפה, אָבער די שכנה וואָס זיצט לעבן אים שטערט אים כסדר. עס פאַרדריסט אים איר פאַרשטיקט געוויין וואָס פאַסט עפעס גיט מיט איר אויסערלעכן רעמל. מר. שאַפיראַ מעסט זי פון אַ זייט. אירע געבלייכטע האַר, די אומגעלומפערטע ברילן איבער אַ האַלבן פנים, איר באַפרייטער בוזעם, חוצפהדיק אויסגעשטעלט ווי אַ וואָפן גרייט איינצונעמען אַ וועלט. „איז דאָס די שכנה מיט וועמען מיר איז באַשערט צו אייביקן אויף יענער וועלט?“ האָט ער געטראַכט. „אויב אַזוי דאַרף מען זיך אפשר אַ ביסל נעענטער באַקענען.“ די פרוי האָט ווי דערפילט זיינע געדאַנקען. זי האָט אַראַפגענומען די ברילן און אים דערלאַנגט אַן אויסגעצערטלעטע האַנט. מר. שאַפיראַ האָט אַנגענומען דעם זשעסט פאַר ווייבלעכער אומבאַ- האַלפנקייט. דער קאָוואַליר אין אים האָט אים אונטערגעזאָגט צו האַנדלען אומדערשראַקן, באַשיצעריש. ער האָט זי געטרייסט אַז די פלייַן אין די באַנדינטס הענט זענען גיט מער ווי שפילצייג איינגעהאַנדלט אין פינף- און-צען-סענט-געשעפט. אין ערגסטן פאַל, האָט ער געזאָגט, וועלן מיר אין דער לופטן גיט בלייבן...

אַ קרומער שמייכל האָט זיך באַוווּן אויף דער דאַמעס פנים. מר. שאַ- פיראַ האָט אַנגענומען אַז זי האָט זיין ווייץ פאַרשטאַנען. ער האָט געוואַלט נאָך עפעס זאָגן, אָבער איר בוזעם אונטערן דורכזיכטיקן סוועטער האָט אים געשטאַכן אין די אויגן. געדאַנקען וואָס פאַסן גיט פאַר דער סיטואַציע האַבן אים אַ שפאַר געטאַן אין קאַפּ אַרײַן.

מר. שאַפיראַ האָט זיך אַפגעטרייסלט ווי פון אַ בייזן חלום. ער האָט אַ קוק געטאַן אויף די צוויי טעראַריסטן. זענען זיי די פאַרגייער פון אַ נײַער צײַט? וואָס ווילן זיי, די קאַלטבלוטטיקע מערדער פון אומשולדיקע מענטשן? וואָס פאַר אַ נײַע אַרדענונג ווילן זיי איינשטעלן? וועלכן אַפגאַט דינען זיי? וואָס וועלן זיי טאַן אין פאַל פון אַ מפלה? וועט דאָס קליינע יאַפאַנעזערל באַגיין כאַראַקירי? און זי די בלאַנדע בעסטיע, די מיטהעלפערין זײַנע, וועמענס פוסטריט גייט זי נאָך? דעם פּגּר היטלעֶרס?

אויף דער שיף פון איטאַליע קיין ישראל האָט יענער שאַפיראַ, וועמען ער האָט איבערגעלאָזט דאַרטן אונטן אויף דער ערד, באַגעגנט אַ כאַלאַסטרע דײַטשן, מיידן און יונגען, וואָס זענען געפאַרן אויף וואַקאַציע קיין ישראל. יונגע סאַברעס האַבן גערנוויליק זיך געהברט מיט זיי, געפירט ראַמאַנסן, זיך

געקושט אין די פיסקלעך. איין פאסאזשירקע, א געראטעוועטע פון די גאז-אוינונס, האט אויף די בלאנדע בעסטיעס ניט געקאנט קוקן. ווי נאָר זי האט דערזען אַ שטאַלאַויגיקן יונגן-מאַן מיט אַ פאַרריסענער גאַמבע, האט עס אַנגעהויבן מיט איר צו וואַרפן. איר געלאַטעטער שטערן, וועלכן זי האט געמיט זיך צו פאַרדעקן, האט געהאַט אַ סך צו דערציילן, אָבער די פאַסאַ-זשירן אויף דער שיף זענען ניט געווען קיין בעלנים אויסצוהערן אירע גרויל-מעשיות. ביי טאָג האט מען פאַרבראַכט ביים שווימבאַסיין, געזופט קאַקאַ-קאַלאַ און ראַמאַנסירט מיט די האַלבנאַקעטע ווייבער. ביי נאַכט האט מען געשפּילט אין קאַרטן און געטאַנצט ביז אין פּרייען טאַג אַרײַן. זי מיטן שייטל איבערן שטערן, האט זיך געטוליעט צום שאַטן. כאַטש זי האט גע-האַלטן אַן אָפן בוך פאַר די אויגן, האט מען געקאנט זען אַז אירע געדאַנקען וואַנדערן. „געטרוי ניט קיין דײַטש“, האט זי אים געזאָגט. „יעדער פון זיי טראַגט דעם האַקקרייץ ווי אַ קינד אונטערן האַרצן“.

מר. שאַפּיראַ האט זיך אומגעקערט צום פענצטער. אַ שאַנדע און אַ בושע, האט ער געטראַכט. אַזאַ נישטיק פאַרשוידל האלט דאָס לעבן פון קרוב צוויי הונדערט נפשות אין זײַנע דאַרע הענט. עפעס מוז געטאָן ווערן, אָבער וואָס? פּלענער ווי מפּיל-קינדער זענען געקומען און געשטאַרבן אין זײַן געדאַנק. פּלוצעם האט ער זיך דערמאַנט אַז ביי אים אין אַקטנאַש געפינט זיך אַ שטילעטל, אַ שווערדל אַזאַ, וואָס ער האט אײַנגעהאַנדלט אין ווענעציע. דער אַנטיקוואַר בײַ וועמען ער האט דאָס שווערדל געקויפט, האט אים פאַר-זיכערט אַז דאָס שווערדל האט אַ מאַל געהערט צו אַ גרויסן יידישן געלערנטן. ער האט אַפילו פאַרשריבן יענעמס נאָמען אויף דער גאַראַנטיע. דער נאָמען איז איצט ניט וויכטיק. די פּראַגע איז: האט ער קוראַזש אויף אייגענער אַחריות אונטערצונעמען אַזאַ געוואַנטן שריט? יענע זענען מערדער און זעלבסטמערדער. דאָס לעבן פון אַ יחיד שפּילט בײַ זיי קיין ראַלע ניט. אויך ער וואַלט זיך גערן מקריב געווען פאַר דער זכיה אַפּצווענקען דער בלאַנדער בעסטיעס האַרוואַרצלען ביז צו די אויגן ווי בײַ יענער פרוי אויף דער שיף.

און טאַמער געלינגט ניט? האט ער אַ רעכט צו שטעלן אין קאַן דאָס לעבן פון צוויי הונדערט מענטשן? ער איז דאָך ניט עפעס אַן אַוואַנטוריסט, אַ זשוליק וואָס זוכט סענסאַציע, אַ בליץ צו טאָן אין די צײַטונגקעפּ, וײַזן

דער וועלט זיין העראַיִשן פרצוף. ניין, דער פלאַן איז צו ריזיקאַליש, אַפילו עגאַנטיש. אָדער גאַר אַ מין קינדערישע תקיפות צו באַווייַזן דער וועלט אַז ייִדן גייען ניט „ווי שעפסן צו דער שחיטה“.

דערווייַל זענען די פאַרהאַנדלונגען אַנגעגאַנגען אונטער דער פאַר־האַקטער טיר פון „קאַקפיט“. אַלע וויילע איז דורכגעלאָפן אַ מעלדונג, אַז אַלץ וועט זיך אויסלאָזן צום גוטן, מ'זאַל גאַר אויספאַלגן דעם באַפעל און זיך פאַרהאַלטן רויק. עמעצער האָט פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז דער עראָפלאַן האָט פאַרקערעוועט אין אַן אומבאַקאַנטער ריכטונג. מעגלעך צוריק איבערן אַטלאַנטיק. דעם קאַפיטאַנס קול איבערן הילכער באַפעלט צו האַלטן זיך רויק. זיצן טאַקע צוויי הונדערט מענטשן רויק, ווי דער פּוח פון זיין קול וואַלט זיי אַרייַנגעוואַרפן אין הינערפלעט. די רויקייט נעמט אויך אים אַריין. ער נעמט אויף די סיטואַציע ווי אַ ספעקטאַקל אין טעאַטער. ער וואַרט אויף דער אויפבינדונג, אויף דעם זין פון דער שפּיל.

דער שכנהס בוך האָט זיך אַראָפגעגליטשט פון אירע קני און געבליבן ליגן ביי זיינע פיס. שאַפיראַ הייבט אויף דאָס בוך. „סעקס ענד די סינגל גירל“, איז דער טיטל. איז זי אַן אַלמנה, אַ גרושה, זוכט זי אַ שידוך? האָט זי באַמערקט אַז ער טראַגט מער ניט דעם קידושין־רינג אויפן פינגער? מר. שאַפיראַ לייגט צו זיין שטערן צו דער שויב. ער קוקט אויף דעם ווייסן פאַרשפּרייטעכץ וואָס דעקט צו די ערד. און אפשר איז עס גאַר דער ים? ערשט איצט האָט ער דערפילט די שרעק וואָס האָט אים ביז איצט אויסגעמיטן. פאַרן ים האָט ער תמיד זיך געשראַקן. ס'איז געווען אַ שרעק ווי פון דרך־אָרץ. ער האָט זיך געשראַקן פאַר דער טיפקייט, פאַר דער גרויסקייט, פאַר די סודות וואָס דער ים האַלט אין זיין שוים. ער האָט געקוקט אויפן ים ווי אויף אַ שטיפמאַמע, זיך אַפילו ניט געטרויט די פיס איינצונעצן. זיינע וואַקאַציעס האָט ער פאַרבראַכט אין די בערג, בעסער געזאַגט — צופוסנס די בערג, ערגעץ אויף אַ פאַרם ווו ער קאַן פילן דעם ריח פון דער ערד, זען ווי ס'וואַקסט דאָס ברויט וואָס ער עסט, דער ווייַזן וואָס ער טרינקט. פיש רירט ער ניט אָן. ער וואַלט אויך ניט געוואַלט די גליטשיקע באַשע־פענישן זאָלן אים אַנרירן. צו די חיות פון דער ערד האָט ער אַ באַציונג, מ'קאַן זאָגן אַ ליבשאַפט. זיי פאַרגינט ער זיין לייב און לעבן, זאָלן זיי הנאה האַבן פון אים. אַדרבה, פאַר וואָס טאַקע ניט? ער האָט אַ לעבן לאַנג געגעסן

זייער פגד וויסנדיק אַז ס'איז אַ הימל-געשריי. איז טאַקע ניט מער ווי אַ יושר אַז נאָכן טויט זאָלן זיי טאָן דאָס זעלבע. פיש זענען אים פרעמד. זיי האָבן זיך אויף דער לאַנקע ניט געפאַשעט, דער זון אין די אויגן אַרײַן ניט געקוקט, די לופט ניט געאַטעמט, דעם פאַסטעכס פּײַפל ניט געהערט — אויב אים איז באַשערט מגולגל צו ווערן, וויל ער זײַן אַ הירש מיט אַ ברייט-צעצווײַגטער הערנערקרוין. ער וויל פאַרטיידיקן זײַן סטאַדע, אָפּשלאָגן דעם שונא, שטיין אויף דער וואַך ווען זײַן סטאַדע וועט שלאָפן, און שלאָפן דעמאָלט ווען זיי וועלן זײַן וואַך.

מר. שאַפיראַ איז אַוועק מיט זײַן סטאַדע איבער ניט געדאַכטע לאַנען צווישן שניי-באַדעקטע בערג. ער יאָגט זיך נאָך דער בלאַנדער בעסטיע וואָס שטייט אויפן באַרג מיטן רעוואָלווער אין דער האַנט. ער פילט דאָס שטילעטל ווי הערנער אויפן האַרצן. די בלאַנדע בעסטיע דערנענטערט זיך צו אים. זי מיטן רעוואָלווער, ער מיט די הערנער. די שפּאַנגונג פון דער סטאַדע איז אַין לשער. עמעצער שלעפט אים ביים אַרעם, עמעצער שרייט מיט באַנומענע קולות. ער מאַכט אויף די אויגן. ס'איז די רביצין וואָס ער האָט באַגעגנט אויף קענעדי-ערפאַרט. זי האָט זיך געשטעלט קעגן די באַנ-דיטן. איצט פירן זי די סטואַרדקעס אַוועק, איר מאַן, דער רבי, וויל איר נאַכגיין, נאָר מען האַלט אים צוריק. די לאַגע אין עראַפלאַן איז נאָך אַלץ די זעלבע, נאָר עפעס פילט זיך שוין אַ האַפּערדיקייט אין דער לופט. די שכנה מיטן באַפּרייטן בוועם פאַרבט זיך שוין די ליפן, זי פאַרריכט איר פּריזור און שמייכלט פּסדר.

יא, דאָס איז די זעלבע רביצין, טראַכט מר. שאַפיראַ. ער האָט זי באַמערקט צוליב איר אויסטערלישן הוט וואָס איז געזעסן אויף איר קאַפּ ווי אַ קויבער בלומען. זי איז געזעסן לעבן אַ מאַן וואָס האָט אויסגעזען ווי דער סאַטמאַרער רבי, אַדער ווייניקסטנס זײַן חסיד. ער האָט געטראָגן אַ סאַמעטענעם קאַפּ-פעלוש, אַ לאַנגע באַרד, פון אונטער זײַן שוואַרצן קאַפטן האָבן אַרויס-געשטעקט ווייניסע ציצית. די גאַנצע צײַט וואָס זײַן פרוי האָט גערעדט צו אים האָט ער אַרײַנגעקוקט אין אַן אָפּן ספרל.

להיפך צו איר מאַן, האָט פון דער פרוי אַלץ אַראַפּגעשריגן. זי האָט געטראָגן געקעסטלטע הויזן, אַ רויטן זשאַקעט און אַ גאַנצן גאַרטן אויפן קאַפּ. זי האָט באַמערקט ווי ער קוקט אויף איר, האָט זי קיין לאַנגע שהיות

ניט געמאכט, צוגעקומען צו אים, זיך אנטשולדיקט און אים געפרעגט צי איז ער ניט א מאָל לייבע וואָסערמאָן?

— לייבקע איז מיין ברודער — האָט שאַפיראַ געענטפערט.

— טאַקע?

— וואָס זשע, איר ווייסט ניט אַז אַלע יידן זענען ברידער? — האָט שאַפיראַ געשפּאַסט.

— איין קלייניקייט צי יאָך ווייס? יאָך האָב גענוג געברענט פאַר דעם פּבוד צו זיין אַ ייד.

זי האָט אויף גיך אַרויפגעשאַרצט דעם אַרבל און אים באַוויזן דעם נומער אויף איר אַרעם.

ביי שאַפיראַן איז דאָס לשון געוואָרן אַפּגענומען. ער האָט געוואָלט זיך פאַרענטפערן און ניט געוויסט וואָס צו זאָגן.

— מיין נאָמען איז שאַפיראַ — האָט ער אַרויסגעשטאַמלט.

— שאַפיראַ, וואָסערמאָן, אַ מאַן איז אַ מאַן! — זי האָט זיך צעלאַכט און געוויזן אירע גאַלדענע ציין — מיניער שטיקט זיך שוין אַוודאי מיט אַ קאַפּיטל תּהילים. אַן אישה זאָל רעדן צו אַ פּרעמדן מאַנספּאַרשויך? אַ פאַרנאַרטער מענטש נעבעך. דווקא אַ היגעבוירענער, און אַזוי פּאַנאַטיש פּרום. איז דאָס אייער פּרוי? — האָט זי אַנגעוויזן אויף אַ דאַמע ניט ווייט פון אים.

— ניין, איך בין אַן אַלמן — האָט שאַפיראַ געענטפערט.

— אויב אַזוי מעג מען זיך אַוועקזעצן לעבן אייך. מיניער טוט אַריין די אויגן אין ספר און רעדט נישט אַרויס קיין וואָרט, איך, זעט איר, בין פּונקט קאַפּויער. למאָי לאַמיך לייקענען? איך האָב ליב דאָס לעבן מיט אַלע צוואַטן דאַצו. קומט מיר עפּעס דערפאַר?

— חלילה-וחס! טאָ וווּ אַהין פאַרט אַ ייד און אַ יידענע?

— ער פאַרט קיין לאַס-אַנדזשעלעס האַלטן לעקטשורס אין אַ ישיבה-קאַלעדזש. איך האָב נישט קיין געדולד אויסצוהערן זיינע דרשות. וועל איך זיך דערוויילע אַריינכאַפּן קיין לאַס-וועגאַס. מען זאָגט אַז דאָס איז דער גן-עדן אויף דער וועלט. אין גיהנום בין איך שוין געווען, איר ווייסט וואָס איך מיינ, וויל איך איצט אַ קוק טאָן וואָס ס'טוט זיך אין גן-עדן. קיין „ספּרינג טשיקן“ בין איך טאַקע נישט. אַבער אַפּזאָגן זיך פּונעם לעבן ווילט

זיך אויך נישט. נו מיינער מוז שוין דארט פון דער הויט ארויסשפרינגען. דאכט זיך, ער זעט גארנישט, ער הערט גארנישט, דרייט דעם קאפ נישט אויס, אבער זיינע געדאנקען ארבעטן „אויוערטיים“ — זי האט א בליץ געטאן מיט די גאלדענע ציין — איך וועל זיך שוין נישט קאנען אויסקויפן. נו, וועל איך מוזן זאגן אז איר זענט מיינס א באקאנטער פון לאגער. בעסער זאגן א ליגן, איידער זיך צו קריגן. נישט אזוי, מיסטער ?

— מעג איך פרעגן ווי אזוי אזא שידוך איז צושטאנד געקומען ?

— אוודאי מעגט איר. די ברירה איז ביי מיר. נאר אזוי ווי איר זענט א דזשענטלמען, וועל איך איך זאגן : דאס איז געווען א הייראט פון געוויסן, דאס הייסט, אז זיין געוויסן האט אים דיקטירט מיך אויפצוהייבן פונעם מיסט און מיך צו מאכן פאר זיין ווייב. ער, אן אמעריקאנער טשאפּלען מיט שליפעס אויף די אקסלען, האט מיך פון מיסט אויפגעהויבן, מיך מקדש געווען, ס'קלינגט אפשר ווילד, אויסטערליש, אוממעגלעך... איך א באשע-דיקטע, א פאראומרייניקטע, אן א צאן אין מויל, אן א העמד אויפן לייב. לאגערניקעס האבן געגאפט. ער איז נאך דעמאלט אזוי פרום נישט געווען. איך בין געווען די פרומע. אין אמעריקע האט זיך דער טאפ סמעטענע איבערגעדרייט... פאר וואס ווייס איך נישט און וויל אפילו נישט וויסן. איין זאך ווייס איך יא, איך ווייס אז ער האט זיך מקריב געווען... וואס האט איר געטאן, מיסטער ?

די פראגע האט אים געמאטערט לאנג נאך דעם ווי ער איז אריין אין עראפלאן. ערשט נאך דעם ווי די דריי באנדיטן האבן דערקלערט דעם „היידזשעק“ האט מיסטער שאפירא אין גאנצן פארגעסן דעם פינילעכן עפיוזאד. איצט האט ער זי ווידער דערזען, די רביצין מיטן גארטן אויפן קאפ אנגעטאן ווי צו א קארנאוואל.

אויף יענער זייט פענצטער איז שוין געווען נאכט. ער האט איבער-געלייענט די לויפנדיקע אותיות וואס האבן נאך אלץ באפוילן זיך פארהאלטן רויק.

ווי לאנג וועלן די באנדיטן אויסהאלטן ? האט ער געטראכט. וואס פאר-לאנגען זיי ? א פרייע רייזע קיין קובא ? א מיליאן דאלאר צו באפרייען די וועלט ? וועמענס וועלט ? וואס איז פרייהייט ? דער שווארצער אמין איז אויך א באפרייער...

פלוצעם האָט די לויפנדיקע טאַשמע זיך איבערגעריסן. אַ ווײַל איז געוואָרן פינצטער. די שכנה מיטן באַפּרײַטן בוזעם האָט אים אַנגעכאַפּט פאַרן אַרעם. „מערסי, סוויט דזשיזוס, מערסי,“ האָט זי געהעשעט און זיך געקלאַמערט צו אים. אין זעלבן אויגנבליק האָט זיך די טאַשמע ווידער אַנגעצונדן און מיט רויטע אותיות אַנאַנסירט: „דער סיכסוך איז געלייזט, דהי אַרדיל איז אַווער!“

דער קליינער יאַפּאַנער און די בלאַנדע פּרײַלין זענען געזעסן אַנט-וואַפּנטע, די הענט אין קייטעלעך. לעבן זיי איז געזעסן דער דריטער, דער געהיימער פאַרהאַנדלער. אַ יונג מיט ברייטע פלייצעס און אַ רויט, פליישיק פנים. דער הילכער האָט נאָך אַלץ געבעטן זיך צו פאַרהאַלטן רויק, אַבער קיינער האָט אים שוין מער ניט געהערט. טייל האָבן געלאַכט, טייל האָבן געוויינט און איבער אַלעם — דאָס קול פון דער רביצין וואָס האָט לאַנג, לאַנג זיך ניט געלאָזט פאַרגעסן.

קאזין קלאד

— דיין „קאזין“ האט שוין ווידער אן אויסשטעלונג — האט א זאג געטאן מיין מאן און מיט ביטול א שאר געטאן די צייטונג איבערן טיש. דאס טעפעלע קאווע אין מיין האנט האט זיך א שאקל געטאן. זיין שטעלן דעם טראפן אויפן ווארט „קאזין“ האט מיך אפגעברייט. „קאזין“ לגבי קלאדן האט געהאט מער ווי איין באטייט. מיר אין דער משפחה האבן בפיוון אויס-געמיטן צו באצייכענען זיין אמתע אנגעהעריקייט. ער איז געווען ווי א ווילדע פלאנץ, פארטראגן פון ווינט, אין אונדזער איינגעפונדעוועטן משפחה-גארטן.

ווען מיר זענען נאך געווען קינדער אין דער היים, האב איך איין מאל בעת א מחלוקת גענומען שרייען: „קאזין! קאזין!“ איך ווייס ניט ווי אזוי איך האב דערפילט אז דאס ווארט „קאזין“ איז די סאמע גרויזאמסטע בייטש וואס איך קאן נוצן איבער אים.

קלאד האט גארניט געענטפערט. ער איז שטיין געבליבן ווי פאראלי-זירט. זיינע אויגן האבן געפלאמט מיט שווארצן פייער: די ליפן ווייס ווי דאס בלוט וואלט מיט א מאל אויסגערונען. ער האט געקוקט אויף מיר, אדער אריבער מיר, ערגעץ ווו אין דער ווייטער ווייט אריין, און מיט א מאל גענומען קלאפן קאפ אין וואנט, ניט ווי דאס וואלט געווען זיין קאפ נאר דער קאפ פון א שרץ, וואס האט אים נאר וואס אריינגעלאזט א גיפט.

יענעם אונט האט שוין קלאד קיין אונטברויט ניט געגעסן. ער איז געלעגן אויפן בעט, די אויגן פארמאכט און צו קיינעם ניט געוואלט רעדן. אויך איך האב פארמאכט די טיר פון מיין צימער מיטן אויסרייד אז איך האב א סך שול-ארבעט. איך האב געקוקט אין ביכל, געלייענט ווערטער און ניט פארשטאנען וואס איך לייען. יענע נאכט האב איך א נדר געטאן דאס ווארט „קאזין“ לגבי קלאדן מער קיין מאל איבער די ליפן ניט צו ברענגען. יעדעס מאל ווען א חברטע האט א פרעג געטאן: „איז דאס דיין קאזין?“ האט זיך דאס הארץ ביי מיר אפגעשטעלט.

פאר די צען יאר פון אונדזער לעבן זייט ביי זייט איז ער געווען קלאָד, ניט קאָזין און ניט ברודער, נאָר קלאָד. קלאָד מיט אַלע זיינע חסרונות און מעלות, מיט אַלע ווידערשפּרוכן און קאָמפלעקסן: קלאָד.

איצט, ביים פּרישטיק, האָט דאָס וואָרט „קאָזין“, ווי מײַן מאַן האָט עס אַקצענטירט, מיך באַליידיקט און צו דער זעלבער צײַט מיך שטאַלץ געמאַכט. איך האָב געפילט אין זײַן טאָן אַ באַוווּסטיגניקן שטאַך. עס איז אים געגאַנגען אין לעבן מיר צו באַוווּזן אַז קלאָד איז ניט מער ווי אַ גראַפֿיטי־פּאַטשקער. ניו־יאָרק, האָט ער געזאָגט, איז פול מיט זיי. אַלע וואַגאַנען אין דער סאַבוויי זענען באַמאַלן מיט דעם סאַרט קונץ.

— איך פאַר צו דער אויסשטעלונג סײַ ווי סײַ — האָב איך אַ זאָג געטאָן מער פון צו להכעיס ווי פון איבערצײַגונג.

— האָט ער דיך פאַרבעטן?

— א ברודער דאַרף ניט בעטן.

— ער איז ניט דײַן ברודער, ער איז אַ קאָזין.

— ער איז וואָס ער איז — האָב איך צוריקגעשליידערט — ער איז אַ מענטש, אַ קינסטלער, ער איז קלאָד, און דאָס איז גענוג!

מײַן מאַן האָט ניט געענטפּערט, ער האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם בריוואַס און איז אַרויס פון הויז. אַליין מיט זיך, האָב איך אויסגעלאָזט דעם צאָרן צו דער ווירטשאַפּט. איך בין געלאָפּן מיט דער שטויבמאַשין איבערן הויז און געפרוּווט זיך איבערשרײַען: פאַר וואָס מוזסטו דווקא שטעמפלען מענטשן, אָנהענגען עטיקעטן, ווי זיי וואַלטן געווען קאַנסערווירטע פּושקעס אויף די פּאַליצעס אין אַ שפּײַזקראַם? אַ מענטש, וואָס מאַכט דורך אַזוי פיל גילגולים און בלייבט געטריי דעם אייגענעם איך, איז מער ווי עפעס אַ „לאַיערל“ וואָס מאַכט אַ לעבן פון יענעם נויט. יאָ, יאָ, ער איז מער ווי דו! — האָב איך געשריגן גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַרײַן.

אָפּגעזאָגט דאָס מײַניקע, איז מיר לײַכטער געוואָרן אויפן האַרצן. איך האָב געעפנט די ראַדיאָ און זי צוריק פאַרמאַכט. געדענקט ער מיך, ווי איך געדענק אים? בין איך פאַרטראַטן אין זײַנע שאַפּונגען? וואָס איז זײַן טעמאַטיק?

אַ פּרײַנדין האָט מיך אָפּגערופן און מיך פאַרבעטן אויף מײַטאָג. איך האָב געזאָגט „יאָ“ וויסנדיק אַז איך וועל ניט גיין. מײַנע געדאַנקען זענען

געלאָפן אין אַלע ריכטונגען. דער נעכטן און דער היינט האָבן זיך געקרייט ציקט און צונויפגעגאַסן. איך האָב דערזען די „אַטאָם 2“, די שיף מיט וועלכער ער איז געקומען קיין אַמעריקע. ווי אַן אילוסטרירטער קאַלענדאַר איז יענער טאָג געבליבן שטיין אין מיין זפרון. די שטימונג אין הויז, דאָס וועטער אין דרויסן, דער טומאַן וואָס איז יענעם טאָג געהאַנגען איבערן פּראָספעקט־פּאַרק, אַפילו די ריחות אין דער לופט אין יענעם שפעטן זומער־טאָג האָבן זיך רעגיסטרירט אין מיר אויף אייביק.

אין טאָג פון זיין קומען זענען מיר, מיין עלטערער ברודער און איך, אין שול אַרײַן געגאַנגען. די מאַמע האָט צוגעגרייט אַ בעט פאַר אים אין מיין ברודערס צימער. מיין בעט און מייןע ביכער זענען אַריבער אין עסציימער. יעדעס ווינקל אין הויז האָט אַפּגעשפיגלט די דערוואַרטונג. די דילן האָבן געגלאַנצט מיט אַ נײַעם שיכט וואַקס. די פּירעהאַנגען — שטייף געפרעסט. עס זענען געווען בלומען אויפן טיש און אַ טאַרט אין אייזקאַסטן. מיין מאַמע האָט געטראָגן צו רעדן וועגן קלאָדן, וועגן זײַנע עלטערן, די עלעגאַנטע וויינינג וואָס זיי האָבן געהאַט אין פאַריז: די קריש־טאַלענע לאַמפּן, די טײַערע טעפּעכער. צו פינף יאָר איז קלאָד שוין געווען העכער פון מיין ברודער וואָס איז מיט איין יאָר עלטער פון אים. וואָס מער מיין מוטער האָט דערציילט, אַלץ העכער איז קלאָדס וויזע געוואָקסן אין מיין געדאַנק.

איך האָב אים געשאַפן און איבערגעשאַפן לויט דער שטימונג פון מיין געמיט. איך האָב זיך געשפּילט מיט דער געשאַפּענער פאַרשטעלונג וועגן אים, ווי מיט אַ ליאַלקע. איך האָב אים פאַרפּוצט אין פאַנטאַסטישע קאַסטיו־מען, מיט פעדערן און טאַשמעס און לאַקירטע שיך. מיין נײַנאַריקע פאַנ־טאַזיע איז אַריבער די ברעגן. איך האָב אַרויפגעקוקט צו אים מיט שרעק און מיט ליבשאַפט. וואָס שענער איך האָב אים געמאַלן, אַלץ מיאוסער האָב איך זיך געזען.

אַלץ וואָס איז געווען פּראַנציזיש, איז בײַ אונדז אין הויז געשטאַנען אויף אַ העכערער מדרגה. מיר האָבן געקאַנט באַוונדערן אַ היגע לאַנד־שאַפט, מיין מאַמע זאָל דאָס באַלד גיט צו נישט מאַכן אין פאַרגלייך מיט דעם פּראַנציזישן פּייזאַזש. פּראַנציזיש עסן, פּראַנציזישע קליידער, די פּראַנ־

צייזישע קולטור... די נאָסטאַלגיע איז געהאַנגען ווי אַ טשאַד איבערן קאַפּ. ווען די גרויזאַמע ידיעות פון יענער זייט ים האָבן זיך אָנגעהויבן צו אַנטפלעקן האָט מיין מאַמע געביטן איר שטעלונג צום פּראַנצויז און במילא שוין צו גאַנץ אייראָפּע. זי איז געוואָרן אַקטיוו אין רעליף-אַרגאַניזאַציעס, גענומען אַנטייל אין די טעטיקייטן פון שולוועזן. זי האָט אַפילו אַדאַפּטירט אַ מומע און אַ פעטער, די קינדער זאָלן ניט פילן אַזוי עלנט אין דער פּרעמדער וועלט.

דער טאַג פון קלאַדס אַנקום האָט זיך געשטעלט אַ ליכטיקער, אַ זוניקער. די טאַקסי אין וועלכער מיר זענען געפאַרן האָט געיאָגט איבער אומבאַקאַנטע גאַסן און מיר אין געדאַנק האָבן זי אונטערגעיאָגט.

נאַענט ביים האַפּן איז מיך באַפאַלן אַ שרעק, ווי אַזוי וועט ער מיך אויפנעמען? וואָס פאַראַ איינדרוק וועל איך אויף אים מאַכן? וועל איך אויסהאַלטן דעם פאַרמעסט מיט די פאַריזשאַנקעס? איך האָב געזוכט מיין אַפּבילד אין די שוויבן פון דער טאַקסי, אַבער דאָס וואָס איך האָב געזען האָט מיך נאָך מער צעחושט. איך האָב דערזען צוויי דאַרע צעפלעך מיט רויטע סטענגעלעך פון ביידע זייטן. צום ערשטן מאל אין מיין לעבן האָב איך דערפילט אַ האָס צו מיין מוטער וואָס זי וויל דווקא איך זאָל אויסזען ווי אַ קינד.

איך האָב זיך צוגעטוילעט צו מיין פאַטער, געהאַפט אויף אַ קאַמפּלי-מענט. ער האָט מיך אַבער ניט געזען. אַלע האָבן געשוויגן אָנגעשטרענגט, געשפּאַנט.

ווען מיר האָבן ענדלעך דערגרייכט דעם פאַרט, איז שוין די „אַטאָם 2“ געשטאַנען אַ געאַנקערטע. דאָס איז געווען אַ קליין, נעבעכדיק שיפל, אַפּגע-קראַכן, גרוי, מיט אַ געל-רויטן קוימען. אין שכנותדיקן וואַסערפאַס, פּונקט קעגן איבער דער „אַטאָם 2“, איז געשטאַנען די „קוויין-מערי“ און ווי אַ ריז פאַרקאַרליקט מיין קאַזינס שיף.

קוקנדיק אויף דער שיף און אויף די פאַסאַזשירן וואָס האָבן געשטראַמט פון איר, איז מיין עקזאַלטאַציע געפאַלן. אַן אַגענט פון „האַיאָס“ האָט אונדז פאַרויכערט, אַז דער פאַסאַזשיר קלאַד קאַהן געפינט זיך אויף דער שיף. נאָר צוליב דעם געדראַנג און דער אומאַרדענונג פון דער פּראַנצייזישער געזעלשאַפט, וועט עס דויערן אַ ביסל ביז אַלע פאַסאַזשירן וועלן אַראַפּגיין

פון דער שיף. אַרױפגיין אים זוכן האָט מען ניט דערלויבט. האָבן מיר אַלע אין איין קול גענומען רופן: קלאָד! קלאָד! און מיט די אויגן געזיפט דעם עולם, געזוכט אַ יינגל, וואָס זאָל אויסזען ווי קלאָד.

ענדלעך האָט אויף יענער זייט בריק זיך באַוווּזן אַ יינגעלע אין קורצע הייזלעך, אָן זאָקן, מיט אַ שוואַרצן בערעט איבער די אויערן. קיין העמד האָט ער ניט געטראָגן. אַ צעריסענער סוועטער האָט פאַרדעקט זיינע שמאַלע פלייצעס, פון וועלכע ס'האָט אַראָפּגעהאַנגען אַ ברוינער רוקזאַק — אָפּן און אויסגעליידיקט.

— מאָן דיע! (גאָט מיינער) — האָט מיין מאַמע אַ געשריי געטאָן —

דאָס איז דאָך קלאָד!

קלאָד האָט אַראָפּגעקוקט צו זיינע צעריסענע שיך און קיין וואָרט ניט אַרױסגעבראַכט. מיין טאַטע האָט אים אַ צי געטאָן צו זיך, אים גענומען אין די אַרעמס ווי מ'הייבט אויף אַ פּיצל קינד.

פאַר אונדז איז געשטאַנען אַ פאַרוואַרלאָזט אויסגעמאַגערט יינגעלע. אַ שאַרפּער ריח פון שווייס און שמוץ האָט זיך געשפּרייט אַרום אים. מיין טאַטע האָט זיך צעשריגן אויפן הויכן קול:

— איך וועל קלאָגן אין געריכט! אַזוי פירט מען קינדער? איך האָב באַצאָלט גוט געלט. זעט, וואָס זיי האָבן פון אים געמאַכט! טויזנט מענטשן האָבן זיי אַרױנגעפאַקט אין אַ בלעכערנער באַנקע. איך וועל דאָס ניט פאַרשווייגן!

מיין מאַמע האָט זיך פאַרשטעלט די אויגן און שטיל געוויינט. דער אַגענט פון „האַיאָס“ איז געקומען צו לויפן. ער האָט אונדז גלייך דורכגעפירט דורכן שטייעראַמט, אונדז געוונטשן גליק און קלאָדן דערלאַנגט אַ לעדערן בייטעלע, מיט זיין נאָמען אויסגעקלאַפט אין גאַלדענע אותיות. אינעווייניק אין בייטעלע איז געווען אַ נײער קנאַקנדיקער דאָלאַר.

קלאָד האָט אַ קוק געטאָן אויפן בייטעלע און זיינע אויגן האָבן אויפֿגעשיינט. ער האָט עס באַטראַכט פון אַלע זייטן, געגלעט מיט די פינגער, צוגעלייגט צום פנים און ניט געווסט אַזוי עס אַהינצוטאָן. ענדלעך האָט ער זיך דערמאַנט אין רוקזאַק. ער האָט אויף גיך אַרױנגעלייגט דאָס בייטעלע און ערשט נאָך דעם יעדן פון אונדז דערלאַנגט די האַנט.

— סאַ וואָ?

— סא וואָ, טרע ביען! — האָבן מיר געענטפערט. מיר האָבן קלאָדן אַהיימגענומען. מיין מאַמע האָט אים אויסגעבאָדן, אָנגעטאָן ריינע מלבושים. אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אויף זיך איז געגאַנגען אין מיסט אַרײַן. מיטן רוקזאַק האָט קלאָד זיך ניט געוואָלט שיידן. ער האָט דעם רוקזאַק אויפֿ- געהאַנגען אויף דער וואַנט איבער זײַן בעט און אַזוי איז עס שוין פאַרבליבן. צו מאַרגנס איז געווען שבת. דאָס נעבעכדיקע ייִנגעלע, וואָס איז נעכטן געווען אונדזער קאַזין, איז הײַנט געוואָרן אַ ברודער. אַזוי האָט מיין טאַטע פֿייערלעך דערקלערט אין קיך ביים טיש, בעת מיין מאַמע האָט דערלאַנגט הייסע פּאַנקיכעלעך מיט האַניק, פוטער, מילך און אײַנגעמאַכצן פון אַלערליי מינים.

קלאָד האָט געלאָזט ליגן דעם גאַפּל און זיך געהאַלפּן מיט די פינגער. מיין ברודער האָט זיך צעלאַכט. קלאָד האָט אים אָנגעקוקט און ווייטער אָנגעגאַנגען מיט זײַן אייגענעם וועג.

ער האָט געוואָלט וויסן פאַר וואָס מען קאַכט ניט די מילך, נאָר מ'טרינקט זי גלייך פון פּלאַש אַרויס. ער האָט אויך געוואָלט וויסן פאַר וואָס מיר האָבן ניט קיין ווייץ אויפן טיש. ער האָט דערציילט פון זײַנע דערפאַרונגען אויף דער שיף: ס'איז געווען אַ שטורעם אויפן ים, אַלע זענען קראַנק געוואָרן און ער איז אַרומגעגאַנגען אויפן דעק, געהאַלפּן די מאַטראַסן אַפּרייניקן דאָס וואַסער. די מאַטראַסן זענען גוט געווען צו אים. ווען ער וועט אויסוואַקסן, וועט ער אויך זײַן אַ מאַטראַס. ער האָט געהאַט אַ סך זאַכן אין רוקזאַק, צווישן זיי — זײַן טאַטנס גאַלדענעם זייגערל וואָס די פּויערטע, בײַ וועמען ער האָט זיך אויפגעהאַלטן, האָט אים מיטגעגעבן. בײַ נאַכט, ווען ער איז געשלאָפּן, האָט מען בײַ אים דאָס זייגערל צוגעגנבעט. דערבײַ האָט ער אונדז געוויזן די שיניאַקעס פון די געשלעגן מיט די וועמען ער האָט באַשולדיקט אין דער גנבה. בעת קלאָד האָט גערעדט, האָב איך מיט צופרידנקייט באַמערקט זײַנע ווייסע, פּערפעקטע ציין, זײַן סימפּאַטישן שמייכל, זײַנע שוואַרצע סאַמע-טענע האָר. די הויט אויף זײַן פנים איז געווען צעקראַצט, באַשיט מיט קליינע און גרעסערע קרעצלעך טיף אַראָפּ ביזן האַלדז.

נאָכן פּרישטיק האָט מיין טאַטע זיך אויפגעשטעלט, אונדז אַלעמען געהייסן זיצן. ער האָט זיך געריבן די הענט, געשפּאַנט אַהין און צוריק, געזוכט ווערטער, אָפּגעהוסט און פּאַטעטיש דערקלערט:

— פון היינט אן און ווייטער — האָט ער געזאָגט צו קלאָדן — בין איך דיין טאָטע, זי דיין מאַמע, ער דיין ברודער און זי דיין שוועסטער. דערנאָך האָבן מיר זיך אויפגעשטעלט, אויפן פראַנצייזישן שטייגער זיך צעקושט צערעמאַניאַל, צוויי מאָל אויף יעדער זייט פון פנים און בגנבה אָפגעווישט אַ טרער.

קלאָד האָט גיך זיך צוגעפאַסט צום נייעם שטייגער לעבן. ער האָט אָפגעשאַצט זיינע נייע מלבושים. עס איז אים אַפילו געווען אַ ביסל שווער-לעך זיך צוצוגעוויינען צו די לאַנגע הויזן. עס האָט אים אויך אויסגעפעלט דאָס פאַרטעכל וואָס פראַנצויזישע קינדער טראָגן. ער איז געווען באַגליסטערט פון זיינע נייע שיד, אַפילו דעם סקריפּ האָט ער ליב געהאַט צו הערן. ער האָט געהאַט אַן אייגן ווינקל וווּ ער האָט געהאַלטן זיינע זאַכן. יעדן טאָג פלעגט ער איבערלייגן זיין פאַרמעגן, פאַרשריבן יעדע זאַך וואָס האָט באַ-רייכערט זיין אייגנטום. ס'איז ניט אַוועק אַ טאָג אַז קלאָד זאָל ניט עפעס צולייגן: אַ בוך, אַ בלייפּעדער, אַ פעני — אַלץ געפונען אין גאַס. איין מאָל האָט ער אַפילו געפונען אַ דאָלאַר. ער האָט דעם דאָלאַר צוגעלייגט צו דעם דאָלאַר פון „האַיאָס“. דאָס בייטעלע איז שוין געלעגן אין אַ גאָלד-געליישטן שאַכטעלע, פאַרבונדן מיט אַ זינדענער טאַשמע. ער האָט דאָס שאַכטעלע געהאַלטן אין זיין קאַמאַד וווּ ס'איז געלעגן דאָס בילד פון זיינע עלטערן, ווי זיי האָבן אויסגעזען אין טאָג פון זייער חופּה. מער פון אַלץ האָט קלאָד ליב געהאַט זיין מאַטראָסן-היטעלע, כאַטש לויט דער מאַטראָס-טראַדיציע האָט עס אים פאַרשאַפט מער צרות ווי נחת. די קינדער אין גאַס האָבן דערשמעקט אַ פרעמדן און אים גרופעסווייז אַטאַ-קירט. צום ערשט האָט מען ביי אים אַראַפגעריסן דאָס היטעלע, גלייך ווי דאָס וואָלטן געווען די לאַקן פון שמשון הגיבור. מיטן היטעלע אין זייערע הענט האָט מען אים געצווונגען נאַכצוזאָגן שמוציקע ווערטער און מיט קרייז זיי אויסצייכענען אויפן טראַטואַר. אַז ער האָט געוואָלט זיין היטעלע צוריק האָט ער געמוזט די ווערטער איבערזעצן אויף פראַנצייזיש. דאָ האָט שוין קלאָד גענומען נקמה: ער האָט אָנגעשריבן זידלווערטער אויף זייער חשבון און אַזוי אַרום געקילט זיין שווער האַרץ. וואָס מער צרות דאָס היטעלע האָט אים פאַרשאַפט, אַלץ מער האָט ער

זיך דערצו צוגעבונדן. דאָס היטעלע האָט אים געמאַכט אויסזען העכער, אים צוגעגעבן חשיבות. ער פלעגט עס טראָגן זייטיק, אויפן שפיץ קאָפּ, אָדער גאָר איבער די אויגן. דאָס היטעלע איז געוואָרן אַ מין קענצייכן. שוין פון ווייטן האָט מען דערקענט אַז דאָ קומט קלאָד. אַפילו זיינע בעסטע פריינד האָבן ניט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון און בייים מיגדסטן סיכסוך איז דאָס היטעלע געלעגן אין ריגשטאַק.

יעדעס מאָל ווען קלאָד איז אַהיימגעקומען מיט אַן איינגעריכטן הוט, האָט ער שוין קיין נאַכטמאַל ניט געגעסן. קראַמפּן אין בויך אָדער קאָפּ־ווייטיק האָבן אים אַריינגעלייגט אין בעט. מיטן לויף פון דער צייט האָבן זיך זיינע חולאַתן אויסגעהיילט. זיין פנים האָט זיך אויסגעלייטערט. ער האָט באַקומען אַ גרינלעך־בלאַסע מראה, וואָס האָט שטאַרק אַרויסגעהויבן דעם גלאַנץ פון זיינע שוואַרצע אויגן און נאָך שוואַרצערע האָר.

דער סם פון דער אויבערפלאַך איז אַריין אין זיין בלוטשטראָם און פון צייט צו צייט אויסגעשאָסן מפות אויפן לייב. גרויסע דאָזעס פון וויטאַמין „ב“ האָבן די מפות צו ביסלעך אויסגעהיילט. דער סם האָט זיך כעמיש אויפגעלייזט און זיך פאַרוואַנדלט אין אַ שטאַף, וואָס מ'קאָן מיט וויטאַמינען ניט היילן. דער שטאַף האָט זיך פאַרקליבן אין די חושך־ווינקלען פון דער נשמה, אין די היילן און אָפּגרונטן, וווּ דער איך־צענטער הערשט מיט אַ דיקטאַטאָרישער מאַכט, צווינגט דעם יחיד צו גיין אויף וועגן אָדער אומוועגן וואָס זיינען איינגעפלאַנצט אין זיין נאַטור.

איין מאָל, בעת מיין מאַמע האָט געמאַכט זיין בעט, האָט זי אונטערן מאַטראַץ אַנטדעקט קינדערשע ביקסן, פלאַסטישע רעוואָלווערן, טאַשן־מע־סערלעך, ליימענע סאַלדאַטן — אַלץ געקויפט אין „פינף און צען סענט־סטאַר“.

נאָכן אויספאַרשן דעם ענין האָט מען זיך דערוואַסט אַז קלאָד האָט זיך אַנגעשלאָסן אין אַ גאַס־באַנדע וואָס באַשיצט אים פון אַנפאַלערס פאַר אַ געוויסן פרייז. ניט די קלעפּ פון מיין טאַטן, ניט מיין מאַמעס געבעט האָבן אים באַוויגן אויסצוגעבן די געהיימע באַנדע. ער האָט געשווירן צו האַלטן דעם סוד, האָט ער פאַרשלאָסן די ליפּן און אַוועקגעוואָרפן דעם שליסל. דאָס איז ניט געווען זיין איינציקע פּראַבלעם. אין שול האָט מען אים אַריינגעזעצט אין אַ קלאַס מיט קינדער דריי יאָר יינגער פון אים. דאָס האָט

קלאַדן געקרענקט און באַליידיקט. האָט ער בײַ יעדער געלעגנהייט אויסגע-
מיטן צו גיין אין שול. און ווען ער איז שוין יאָ געגאַנגען, פלעגט ער זיצן
און צייכענען בילדער, אַנשטאַט צו הערן וואָס די לערערין זאָגט.

נאָך נײַאַר האָט מען קלאַדן אַרײַנגענומען אין אַ העכערן קלאַס. דאָס
איז געווען דער ווענדפונקט אין זײַן לעבן. מיט אַ מאָל האָט ער אויפגעמאַכט
דאָס מויל און אַנגעהויבן רעדן ענגליש. ער האָט אַזוי גרינטלעך פאַרוואַרפן
דאָס פראַנצייזישע, אַז ווען ס'איז געקומען פּרילינג האָט ער מער קיין וואָרט
פראַנצייזיש ניט געוואָלט אַרויסרעדן. ער האָט געטענהט אַז ער האָט די
שפראַך פשוט פאַרגעסן. ער איז געווען שטאַלץ אויף זײַן ענגליש. זיך מער
ניט געשראַקן טאַמער מאַכט ער אַ טעות, זאָגט עפעס וואָס רופט אַרויס
געלעכטער, ווי דער אינצידענט אין דער זונטיקשול.

דאָס איז געווען באַלד נאָך זײַן קומען אין לאַנד. קלאַד האָט באַמערקט
אויף דער טיר פון טוואַלעט די אויפשריפט: „וואַמען“. ווען ער האָט אין
מאָל געדאַרפט אַרויסגיין האָט ער אויפגעהויבן די האַנט און געזאָגט אַז ער
וויל גיין צו די „וואַמען“. די קינדער האָבן זיך צעלאַכט און דער חוזק האָט
אויף אייביק זיך אַפגעדריקט אויף זײַן נשמה.

מיטן בײַקומען די לאַנדשפראַך זענען נאָך אַלע זײַנע פראַבלעמען ניט
געלייזט געוואָרן. די קינסטלעכע משפחהדיקייט האָט ניט אַלע מאָל געהאַלטן.
אויף דער וואָר און אין חלום האָבן אים געפלאַגט קאַשמאַרן. ער האָט מיטן
אויג געמאַסטן דאָס שטיקל פלייש אויף מײַן ברודערס טעלער. כאַטש ער
האָט זײַן טייל קיין מאָל ניט געקאַנט פאַרענדיקן, האָט אים אָבער פאַר-
דראָסן דער פאַקט וואָס מײַן ברודער קריגט מער פאַר אים. בײַ נאַכט פלעגט
ער שרײַען פון שלאָף און אָפט מאָל אין דער פינצטער לויפן אַנטאַפן דאָס
בײַטעלע, וואָס איז שוין אַגב געווען פול מיט דאָלאַרן. דאָס בײַטעלע איז
געוואָרן אַ מין אָפגאַט, אַ מזבח, ווו ער האָט מקריב געווען זײַן וועכנטלעך
געהאַלט. פאַר וואָס ער האָט געזאָלט קויפן אײַזקרעם, שאַקאָלאַד, אָדער
גיין אין קינאָ, וואָס ער האָט אַזוי ליב געהאַט.

די עלטערן אויפן בילד און די עלטערן אין הויז האָבן אין זײַן נשמה
קיין שלום ניט געמאַכט. האָס און ליבשאַפט האָבן געפלאַגט זײַן נשמה. ער
האָט געזוכט דעם שולדיקן אין שטראַפּוואָרט פון זײַן לערערין, אין מיכ-
פאַרשטייעניש מיט אַ חבר, אין מײַן ברודערס שטאַרקע מוסקלען, אין מײַן

שפילן אויף דער פיאנע. ער האט צוריקגעשלאגן מיט וואס נאָר ער האָט געקאָנט. ער האָט אַרײַנגעוואָרפן מײַן ליאַלקע אין מיסטקאַסטן. מײַן ברוי-דערס באַקסער-הענטשקע האָט ער צעשניטן און אַזוי אַרום אונדז געצווונגען צו קוקן אויף אים ווי אויף אַן אַרײַנדרינגער וואָס פּאָדערט גלײַכע רעכט אויף אַ פּרעמדער טעריטאָריע.

ערשט ווען קלאָד איז אַרײַן אין הײַסקול האָט ער אַנטדעקט דאָס וואָס מײַנע עלטערן האָבן געוואָלט פון אים באַהאַלטן — קלאָד האָט זיך צוגעכאַפט צו די ביכער פון חורבן.

פלוצעם האָט ער צוריק זיך דערמאָנט פּראַנציזיש. ער האָט געלייענט די בריוו פון זײַנע עלטערן און שפּעטער זיי באַהאַלטן צווישן זײַנע זאַכן. ער האָט באַהאַלטן אַלץ וואָס האָט געהאַט אַ שײַכות מיט זײַנע עלטערן. ער האָט פאַרשריבן די דאַטע און דאָס אַרט וווּ מ'האַט זײַן פּאַטער דערשאָסן. ער האָט זיך ווידער פאַרבונדן מיט דער פּראַנציזישער משפּחה בײַ וועלכער ער האָט זיך אויפגעהאַלטן און פון וואָנען מ'האַט זײַן מוטער דעפּאַרטירט. ער האָט פאַרשריבן דעם אַדרעס פון זייער אַמאָליקער וווינונג אין פאַריז, פון פּריינד וואָס זענען געבליבן לעבן. דאָס נאַטיק-ביכעלע האָט ער אַרײַנגעלייגט אין בײַטעלע פון „האַיאָס“. די דאָלאָרן זענען שוין געווען אין דער באַנק. דאָס גאַלד-געליישטע שאַכטעלע, אין וועלכן ער פלעגט האַלטן דאָס בײַטעלע, האָט שוין איצט בײַ אים קיין ראַלע ניט געשפּילט.

אויף זײַן קאַמאָד זענען איצט געלעגן אילוסטרירטע זשורנאַלן, אויס-שניטן פון מאָדעלקעס, אַנגעטוענע און נאַקעטע. אין זײַן פּרײַער צײַט פלעגט ער צייכענען וואָס נאָר ס'איז אים געקומען אונטער די הענט. ער פלעגט אויסבאַרגן דעם קאַפּ פון איין מיידל און אים אַרויפזעצן אויפן גוף פון אַ צווייטער. טייל מאָל פלעג איך דערקענען מײַנס אַ קליידל אויפן גוף פון אַ פּילם-אַקטריסע.

די באַציונג צווישן מיר און קלאָדן איז געוואָרן אַלץ מער אַנגעשטרענגט. יעדער אומשולדיקער באַריר האָט אַרויסגערופן געפילן פאַר וועלכע יעדער פון אונדז האָט אין געהיים זיך געשראַקן. איך האָב זיך געשראַקן בײַ נאַכט אין בעט, אויך בײַם אַנטאָן און בײַם אויסטאַן.

איך האָב פּסדר געדענקט זײַן האַנט וואָס האָט געבלאַנדזשעט איבער מײַן לײַב אין יענער נאַכט פון דער שריפה. מ'האַט אונדז אויפגעוועקט

אין מיטן דער נאכט, אין דער אונטערזען פון הויז ארויסגעטריבן. מ'האט אונדז דערלאנגט קאלדערעס און אונדז געפירט אין שכנישן טעמפל. דאָרט האָבן מיר זיך אויסגעלייגט אויף די בענק און געפרוּווט שלאָפן.

צווישן מיר און קלאָדן איז געשטאַנען אַ שמאַל טישל. איינגעהילט אין זיין קאלדערע האָט זיך קלאָד אַראַפּגעגליטשט פון דער באַנק. ליגנדיק הינטערן טישל האָט ער אָנגעהויבן זיין אָנגריף. איך בין געלעגן אומבאַוועגלעך, געמאַכט דעם אָנשטעל אַז איך שלאָף. איך האָב מורא געהאַט צו קאַמוניקירן, אויסטוישן די פונקטן פון וועלכע ס'מאַכט זיך אַ פּייער, האָב איך געלאָזט זיין האָנט וואַנדערן. פון צייט צו צייט האָב איך געמאַכט אַ באַוועגונג ווי איך וואָלט זיך איבערגעוועקט און ווידער געפאַלן אונטער זיין צויבער.

פאַר טאָג זענען מיר צוריק אַוועק אַהיים. די באַציונגען צווישן מיר און קלאָדן זענען מער ניט געווען די זעלבע. מיר האָבן אויסגעמיטן צו רעדן צווישן זיך און קוקן איינער אויפן צווייטן. די בחורים וואָס איך האָב אַרײַנגעבראַכט אין הויז זענען אים ניט געפעלן. דאָס זעלבע האָב איך געפילט וועגן זיינע מיידלעך. עס איז געווען ווי מיר וואָלטן אויסגעפרוּווט די פּייער-ווערק פאַר פרעמדן געברויך און אַן באַדויער צוגעקוקט ווי די אילוזיע פלאַצט.

ווען קלאָד האָט פאַרענדיקט היסקול איז ער אַוועק דינען אין ים-פלאַט. דריי יאָר צייט איז ער געווען אַ מאַטראַס, אויסגעפאַרן אַ וועלט. ער האָט באַזוכט די ערטער וואָס ער האָט געוואָלט זען, זיך געטראָפן מיט די מענטשן מיט וועלכע ער האָט געוואָלט רעדן. די אויספירן צו וועלכע ער איז געקומען — האָט ער באַהאַלטן פאַר זיך.

ווען קלאָד איז צוריקגעקומען בין איך שוין געווען אַ חתונה-געהאַטע. דורך דער צייט איז ער אויסגעוואַקסן, געוואָרן העכער. זיין בליק איז געוואָרן טיפער, עניגמאַטישער, בלויז דער שמייכל איבער די ווייסע ציין איז פאַר-בליבן דער זעלבער — אַפּנהאַרציק און פול מיט חן.

לאַנג איז ער אין דער היים ניט געבליבן. ער האָט גענומען דאָס בייטעלע, דאָס גאַלד פון זיין נאַמען איז געווען שוין היפשלאַך אַפּגעריבן. ער האָט אַפּגעשטויבט זיין ברוינעם רוקזאַק און אַרײַנגעפאַקט די זאַכן צו וועלכע ער האָט געהאַט אַ מין מיסטישע פאַרבינדונג, אַ נשמה-אויסטויש וואָס האָט אין ווערטער זיך ניט גענייטיקט.

מיר האָבן זעלטן געהערט פון אים. פאַר יעדן יום-טוב פלעגט ער שיקן אַ קאַרטל מיט אַ פּאַסיקער צייכענונג פאַר דער געלעגנהייט. וועגן זיך האָט ער ווייניק דערציילט. ניט פון אים, נאָר פון אַ סאַן-פּראַנציסקאָ-זשורנאַל האָבן מיר זיך דערוווסט אַז קלאָד איז אַ דערפאַלגרייכער מאַלער. זײַנע אָן אויסשטעלונג איז אויפגענומען געוואָרן מיט גרויס לויב.

דורך די יאָרן איז קלאָד פאַרבליבן דער פאַרבאַטענער בוים אין מיטן פון מיין באַטעפּעכטן גן-עדן. איבער דעם רויש פון דער שטויבמאַשין האָט מיין פּערזענלעכע אַנטענע געזוכט אַן אַנשלוס — אפשר מיט אים וואָלט געווען אַנדערש. האָב איך געטראַכט. אפשר וואָלטן מיר זיך געווען דערשלאָגן צו אַ מער קערנדיקן לעבן, צוזאַמען וואָלט אונדז אפשר געווען געלונגען אויסצומיידן די קלאַפּטיר פון דעם פּוסטן גן-עדן. אפשר וואָלטן מיר זיך געווען דערשלאָגן צו אַ מער עצמדיקן, אינעווייניקסטן אמת, אפשר...

איידער איך האָב טעלעפּאָנירט אַהיים, איבערצוגעבן דער מאַמען די נײַעס, בין איך אַראָפּ צום פּאַסטקעסטל און דאַרט געפונען אַ בריוו פון קאַ-ליפּאַרניע. אין דעם בריוו האָט קלאָד בײַגעלייגט אַן אילוסטראַטע פאַר-בעטונג. אויפן טאַול — אַ ליטאַגראַפּיע פון אַ פאַרטעט. דאָס געמעל האָט פאַרגעשטעלט אַ מיידעלע מיט צוויי דאַרע צעפלעך, אײַנגעפלאַכטענע מיט רויטע סטענגעלעך. זי קוקט מיט צעשראַקענע אויגן, וואָס פאַרנעמען מער ווי אַ העלפט פון איר פנים. זי קוקט אויף אַ שיף וואָס שטייט אין האַפן. די סטענגעלעך ציען צו דער שיף, קומען צו נאָענט, גאָר נאָענט — נאָר זיי רירן זיך ניט אָן.

„און די וויסטע ווי אַ רויז וועט בליען“

פאַראַן איבערלעבונגען, וואָס בירגערן זיך אַיַן אין זפרון ווי אויטאָ-
נאַמישע אינדזלען, איבער וועלכע די צייט האָט קיין שליטה ניט. וואָס
ווייטער אַוועק פון דער באַטרעפנדיקער געשעעניש, אַלץ בולטער ווערט
דער מאַמענט. פאַרגעסענע פרטים וואַכן אויף אין גאַר זייער שאַרפּקייט
ביים אומגעריכטן קלאַנג פון אַ קול, דעם אַראַמאַט פון אַ בלום, אַ בליק,
אַ שמייכל — און דער אויטאָנאָמישער אינדזל גייט אויף אין געדאַנק ווי
אַ מיראַזש אין מיַדבר.

אין איינעם אַזאַ פּרימאַרגן איז גאַלדי פּינשטיין אַרויס פון סאַבוויי
און עפעס ווי ניט דערקענט דעם פּלאַץ. פון ביידע זייטן וועג זענען גע-
שטאַנען בערג מיט רויזן ווי זיי וואַלטן דאָ אויסגעוואַקסן איבער נאַכט. זי
האַט פאַרזשמורעט די אויגן קעגן בלענד פון דער זון. די לופט, אַנגעזאַפט
מיט דעם אַראַמאַט פון די בלומען, האָט עפעס ניט געפאַסט פאַר העראַלד-
סקווער. די רויזן, אַיַנגעהילט אין פּלאַסטישע שקאַרמעצן, האָבן געלויכטן
מיט פאַרשיידענע קאַלירן: יעדע רויז אַ וועלט פאַר זיך, אַ יחיד אין חלל
פון וועלטבאַשאַף. זי האָט געקוקט מיט באַדויער אויף די פאַרשניטענע רויזן
און זיך געוונדערט צי זיי פילן דעם וויי, די בענקשאַפט נאָך די וואַרצלען.
נאָך דער ערד וואָס האָט זיי גענערט. עפעס אין איר האָט זיך אַ דריי געטאַן
אויף צוריק, אַפּגעדעקט בענקענישן וואָס האָבן זיך ניט געלאָזט פאַרשיטן —
פאַר וואָס האָט זי פאַרלאָזט ישׂראל? פאַר וואָס האָט זי זיך ניט אַקעגנגע-
שטעלט דעם גורל, פאַר וואָס האָט זי איבערגעלאָזט דודן פאַר דער תּימנער
רות, פאַר וואָס?

אַפט מאַל ביי דער אַרבעט, בעת גאַלדי פּלעגט זיצן און גייען פּליטער-
לעך אויף אַנאַנימע קליידער, פּלעגן די פּליטער זיך צעשפּילן אין אַ סימ-
פּאַניע פון פאַרבן און אַרויסכישופן דודס פּנים, זייַן מלכותדיקע געשטאַלט.
דער ווינט מיסט זייַנע קופּער-רויטע האַר, די אויגן פּלאַמען „און די וויסטע

ווי א רויז וועט בליען, און לוסטיק וועט זיין סיי דער מידבר, סיי די טריקע-ניש, און פרייען וועט זיך די וויסטע און בליען ווי א רויז".

דער זיגער אויף מייסיס דעפארטמענט-סטאר וויזט איר אז זי איז פארשפעטיקט מיט א גאנצער שעה צייט. גאלדי וויסט וואס זי האט צו דערווארטן. כאטש ס'איז שוין נאכן סעזאן, באשטייט איר מאן אויף פינקט-לעכקייט. זי וויסט שוין אין פארויס די לעקציע וואס ער וועט האלטן. זיינע מאנאלאגן קען זי שוין אויף אויסנווייניק. זי הערט זיי אין די פרימארגנס איידער ער פארלאזט דאס הויז, זי הערט זיי ביי דער ארבעט און נאך דער ארבעט, דאס לידל איז אלע מאל דאס זעלבע:

— ביזנעס האלט ניט פון קאפריזן. קומט אריין א באשטעלונג, מוז מען די סחורה צושטעלן צו דער צייט. דער סוד פון דערפאלג איז פינקטלעכקייט. דער גאנצער אוניווערס האלט זיך אויף דעם פרינציפ. א שיינ פנים וואלטן מיר געהאט ווען די זון פוילט זיך אויפצוגיין, אדער ווען די לבנה פארקוקט זיך אויף א פארליבט פארפאלק. אפילו דאס מינדסטע שטערנדל קאן זיך ניט דערלויבן צו בלייבן הינטערשטעליק. מ'קאן ניט זאגן דעם קונה: קום מארגן, קום שפעטער, קום ווען דער רוח-הקודש וועט רוען אויף מיר. א שאפ, מיין טייערע, איז ניט קיין ארטיסטישע אטעליע, נאר א מאלער קאן זיך פארגינען צו פאטשקען אויף דער קאנווע ווען און ווי אזוי ער וויל.

גאלדין ארן ניט זיינע דרשות, אבער קוים פארטשעפעט ער מאלעריי, רירט ער אן דאס פארבארגענע ווינקל אין איר נשמה. ער פארטשעפעט איר שוואכקייט, אדער גאר איר גבורה. מאלעריי איז גאלדיס געהיימע ליבע, איר געגנבעטער קוש. מאלעריי איז דער מזבח ווו זי איז סיי דער פוהן, סיי דער קרבן. זי ברענגט אויף אירע אילויעס צום מאנער פון איר נשמה און לאכט ווען די פלאמען לעקן איר הארץ.

גאלדי איז פון די מאלער וואס טראגן זייער חלום ווי א וואפן קעגן דער וועלט. זי מיסט אירע פארבן הינטער דעם פירהאנג פון געדאנק, ציט אירע מעטאפארן פון ווינט און לאזט זיי פאלן ווו זיי פאלן, ווי דער רעגן וואס בידערט און מיסט זיך אויס מיט די אבאנימע וואסערן פון דער וועלט.

כאטש גאלדי ארבעט זייט ביי זייט מיט איר מאן, פילט ער אבער אז אין געדאנק מאלט זי בילדער. דער פארדאכט אליין אז אירע געדאנקען שוועבן ערגעץ אין ניט דאיקע וועלטן, ברענגט אים ארויס פון גלייכגעוויכט.

ער פילט אז איר הארץ איז ניט אין שאַפּ. זי אַנטלויפט פון דעם בנין וואָס ער האָט פאַר איר אויפגעבויט. זי דיסקרעדיטירט זיַנע דערגרייכונגען, שאַצט אונטער זיַנע פעיקייטן, שפּינט אין דער שיסל פון וואַנען זי עסט די קאַשע. שלאַגט ער צוריק מיט ווערטער, שפּיזט זי דורך מיט די אויגן. אים דאַכט זיך, אז אַזוי אַרום קאַנטראַלירט ער אירע געדאַנקען, פאַרשליסט די טיר צו איר חלום-וועלט.

אין מייסיס שויפענצטער בליען פלאַטישע רויזן. מאַנעקינס אין פּי-צינקע באַדקאַסטיומען שטעלן אויס זייערע גלידער פאַר אַן אומגעזעענער זון. גאַלדי ווערט זיך קעגן מענטשנשטראַם וואָס טראַגט זי אין דער פאַר-קערטער ריכטונג. פאַר איר גייען צוויי חסידישע יונגע-לייט. זיי טיילן זיך אויס פון דער שטראַמנדיקער מאַסע מיט זייערע לאַנגע מלבושים, ברייטע היט און געקרייזלטע פיאות. זי כאַפט אויף דעם קלאַנג פון ייִדיש-לשון. זי גייט נאָך דעם קלאַנג וואָס האָט עפעס אויפגעוועקט אין איר. זי ווייסט נאָך ניט וואָס. דאָס געפיל איז אַ יום-טובדיקס, אַ שבועותדיקס — יא, היינט איז שבועות, דער יום-טוב וואָס איז שטיין געבליבן אין געדאַנק ווי דער ווענדפונקט אין איר לעבן.

גאַלדי ווייסט ניט וואָהין די פּיס טראַגן זי. זי פּאַלגט נאָך דעם אימפעט וואָס שטופט זי פאַרויס, אַוועק פון חול צום יום-טוב וואָס די חסידישע יונגע-לייט האָבן אויפגעוועקט אין איר. זי שווימט אַרויס פון דער מעטראַ-פּאַליע צום צענטראַלפאַרק, צום אַפענעם הימל, צום אויסגעצוואַנגענעם גראַז, צו די ביימער און צו די בלומען יונג און פּריש, ווי זיי וואַלטן אַקערשט אַרויס פון באַשעפּערס הענט.

אין פאַרק איז נאָך פּרי, די שטעגן ריין, די בענק לידיק. אַ יונגע מאַמע פירט אַ קינדער-וועגעלע. דער מאַמעס שוואַרצע סאַמעט-אויגן גלעטן דעם בלויען צודעק פון קינד. אַ ייִנגל! — טראַכט גאַלדי. זי גייט פאַרבין און קערט זיך באַלד צוריק. דער יונגער מאַמעס פאַרסודעטער אַנבליק דערמאָנט זי אין עמעצן.

גאַלדי זעצט זיך צו אויף אַ באַנק לעבן טיך. אַ ווייסער וואַלקן מיט באַרד און פיאות הענגט אין דער לופטן. ער שווימט אין דער צווישנוועלט פון חלום און וואַר. געשטאַלטן איינלן, גיסן זיך איבער: די חסידישע יונגע-לייט. די רויזן בייַם סאַבוויי, און זי, די יונגע מוטער — אַן אַפּבילד פון

יענער ווייטער רות... ס'קאן זיין אז זי איז רותס טאכטער, רות און דודס טאכטער. זי האט דודס קופער-רויטע האָר, זיין מאַיעסטעטישן געשטעל... אַוודאי האָט געקאָנט זיין אַנדערש — די יונגע מוטער האָט געקאָנט זיין איר טאכטער, אירע און דודס.

גאַלדי לאָזט זיך אַרײַנציען אין גראַוויטאַציע-פעלד פונעם ווייטן אַמאַל. זי פליט אָן פליגל אַריבער דעם פאַרק, דעם טײַך, די פאַרנעפלטע וואַלקען-קראַצערס. די קאַנווע אויף וועלכער זי מאַלט, דעקט זיי צו. אָן אַנדערע לאַנדשאַפט גייט אויף אין איר דימיון: שטיקער לעבן שטייען ווי פעלדזן, אייביק אַלט און אייביק יונג.

אויך זי איז יונג. יונג און לוסטיק ווי דער מידבר ווען די רויזן וועלן בליצען. זי איז פאַרליבט אין דעם בחור מיט דער קופער-רויטער טשופרינע. זי האָט זיך פאַרליבט אין זיין שטים איידער זי האָט געזען זיין פנים. אין יענער צײַט האָט זי זיך פאַרליבט אין אַלץ וואָס זי האָט געזען אין אַלט-נײַעם היימלאַנד. זי האָט זיך פאַרליבט אין די ווייסע, קילע לבנה-נעכט, אין די זאַמדן פון מידבר, אין די בערג וואָס צינדן זיך אָן און ברענען אויס צוזאַמען מיטן זונפאַרגאַנג. דאָרט, בײַם ברעג פון מידבר, איז זי געווען אַ טײל פון דער נבואה וואָס דוד האָט ליב געהאַט צו רעציטירן. יעדעס ביימל און יעדעס בלימל האָט עדות געזאָגט אַז דער מידבר ווי אַ רויז וועט בליצען. זי האָט אַפילו זיך פאַרליבט אין רותס עקזאָטישער שיינקייט און ניט גע-ווסט. אַז זי דינט ווי אַ צודעק איבער אַ פרעמד בעט.

ס'איז געווען ערב שבועות. אין קיבוץ בוקר איז אַנגעגאַנגען די אײַנ-זאַמלונג פון ערשטן שניט. אַלע הענט האָבן געאַרבעט אין פעלד. האַלב-נאַקעטע לײַבער באַדעקט מיט זאַמד, האָבן זיך עקשנותדיק געשטעלט קעגן ווינט. דער חמסין שמיסט מיט אַנגעגליטע ריטער, ער שטיקט אין האַלדז און שפייט פריסיק אין די אויגן. מיטן אַנקום פון דער נאַכט האָט זיך דער שטורעם געשטאַרקט און איבערגעריסן די עלעקטרישע פאַרבינדונג. די ווענט האָבן געציטערט. דער דאָך האָט געקלאַפט אַ צאָן אָן אַ צאָן און גאַלדי איז געזעסן אַליין אין דער פינצטער און זיך געוונדערט ווי בלינד ליבע קאָן זײַן.

אַ גאַנצע נאַכט האָט דער שטורעם געהוילעט, געדרייט מיטן מעבל ווי אַ שדיס-טאַנץ. גלייך מיטן טאָג האָט דער שטורעם זיך אײַנגעשטילט.

דער באַראַק איז שטיין געבליבן, ווי נחם תיבה אין אַ מבול פון זאַמד. מיט לאַפעטעס און בעזעמער האָבן יאַטן גערייניקט דעם חורבן. דער קוטשעראַווער יאַנעק האָט אַרויפגעצויגן זײַנע לעדערנע הענטשקעס, די איינציקע דערמאַנונג פון זײַן רײכער היים. ער האָט זיך געפלייט איבער- צושטייגן זײַנע חברים מיט פיזישער אַרבעט, ווי ער וואָלט אַזוי אַרום געוואָלט איבערצײגן די גאַנצע וועלט, און דער עיקר זיך אַליין, אַז אַ סוחרס אַ זון קאַן אויך האַלטן אַ לאַפעטע אין האַנט.

דער זאַמד איז געקראַכן אין מויל, אין די אויגן. די לופט איז געווען פול מיט זאַמד. פאַר נאַכט האָט די לופט זיך אַנגעצונדן און צעגאַסן איר גאַלד איבער באַרג און טאַל.

גאַלדי האָט געקוקט און געזען יעקבס קאַראַוואַן הינטערן שלייער פון זאַמד. אַ פראַצעסיע פון שאַף און רינדער, זין און טעכטער, דינער און דינסטן האָבן געצויגן לענג-אויס די מיט שקיעה פאַרגאַסענע בערג. אויף די רוקנס פון די קעמלען זענען געריטן רחל און לאה: צוויי וואַרע לעגענדעס צווישן הימל און ערד. אין שפיץ פון קאַראַוואַן רײט יעקב אַבינו. זײַן באַרד גיסט זיך צונויף מיט די אַנגעצונדענע בערג. ער קען די בערג און די טאַל, די פעלדער און די וויינגערטנער, דעם אויסשפרייט פון מדבר, די שטיינער אויפן וועג — איצט פירט ער זײַן הויזגעזינד צוריק אַהיים.

אין יענער רגע האָט גאַלדי דערפילט דעם בליק פון דער פרוי וואָס האָט דודן פון איר צוגענומען. ווי אַ המשך פון דער הימלישער פראַצעסיע איז זי פאַרבייגעגאַנגען — אַ טורבאַן אויפן קאַפּ, אַ לאַגל וואַסער אויפן אַקסל. זי איז געגאַנגען מיט געמאַסטענע טריט, אַ ניטדאַיקע געשטאַלט, עקזאַטיש אין יעדער באַוועגונג. גאַלדי האָט איר נאַכגעקוקט דורך דער זאַמדיקער קאַנווע, וואָס האָט שפעטער זיך אויפגעלייזט און אַראַפגעפאַלן ווי דער פאַרלאַזענער שלייער פון אַן אַראַבקע.

רות און אַכמעד זענען געווען דאָס איינציקע פאַרל וואָס זענען געקומען צו רײטן פון הינטער די בערג. זיי האָבן אַרויסגעשטעקט צווישן דער מחנה פוילישע, רוסישע און רומענישע עולים ווי אַן אַנטיקע וואַזע אויף אַ ציבעלע-שטעל.

פונקט ווי רות איז געווען גראַציעז, עקזאַטיש, אַנציענדיק — אַזוי איז איר מאַן אַכמעד געווען אומגעלומפערט. מ'האַט געזאַגט, אַז ער האָט אײַנ-

געהאנדלט זיין יונגע פלה פאר א האלבן טויך שעפעלעך און אן אייזעלע אן עקשן. באלד נאך דער חתונה האט איר פאטער חרטה געקריגן און געפאדערט ער זאל פאשען זינע שאף אן שום לויין. דעמאלט האט אכמעד גענומען זיין יונג ווייבל, זי ארויפגעזעצט אויפן איינגעשפארטן אייזעלע, אָנגעטאן זיין אויסגעריבענעם קאפטאן, די געפלאַכטענע לאַפטשעס, דעם רויטן טורבאן און אַריבערגעשפּרייזט דעם מידבר צום צוגעזאָגטן לאַנד.

אָחוץ דעם אייזעלע און דעם פּאַסטעך-פּיפּל האָט אַכמעד מיטגעבראַכט זײַן כראַנישע מאַלאַריע. זײַן פנים איז געווען באַדעקט מיט מפות, ווי די רויטע פּאַזיאַמקעס אין די פּוילישע וועלדער. ווי מאַן און ווייב זענען זיי געווען באַרעכטיקט צו טיילן אַ פּריוואַטן חדר. דאָס פּאַרל האָט אָבער באַ- שלאָסן צו וווינען באַזונדער: ער — לעבן אייזעלע אין שטאַל און זי — אין אַלגעמיינעם זאַל, צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע מיידלעך.

— אַברהם אָבינו האָט געהאַט זײַן גרונט אַנצוגעבן שרתן פּאַר אַ שוועס-טער, איך האָב מיר מײַן אייגענעם טעם. — אין פּרטים האָט זיך אַכמעד גיט אַרײַנגעלאָזט. אויך רות האָט אויסגעמיטן דערקלערונגען. זיי האָבן געטאָן זייער אַרבעט פּאַמעלעך, זעלטן מיד געוואָרן. זיי האָבן בעסער פּאַרטראָגן די היץ, די קעלט, דורשט און אויך טייל מאַל הונגער. צווישן זיך האָט דאָס פּאַרל גענוצט זייער מוטערשפּראַך.

שבת נאָכן שטורעם האָט דער קיבוץ געפּייערט דעם יום-טוב שבועות. די וועראַנדע איז געוואָרן אָפּגערייניקט פּונעם זאַמד. אָן איינזאַם לעמפל, אַרומגעליאַמעוועט מיט פּאַפּירענע פּראַנדון, איז אַרונטערגעהאַנגען פּון באַלקן. אַ פּאַר אָפּגעראַטעוועטע בלומען און צעבראַכענע צווייגן האָבן באַ- צירט די מיזרח-וואַנט, וווּ חברה האָט ליב געהאַט צו פּאַרברענגען.

יעדן אָונט נאָך דער אַרבעט האָבן זיך די חברים געזאַמלט אויף דער וועראַנדע. דאָ האָט מען אויסגעאַרבעט פּלענער, דיסקוסיעס האָבן זיך געצויגן ביז אין ווייטן טאָג אַרײַן. דאָ זענען אויך באַהאַנדלט געוואָרן די פּראַבלעמען פּון יואַסער, די פּלאַג פּון אינסעקטן. אַלע „ליבע-שמערצן“ זענען דאָ געבוירן און מיט דער צײַט אויסגעהיילט געוואָרן. ביים ערשטן וויי פּון אַ קילן ווינט, האָבן חברים דערלאַנגט אַ האַראַ, אַזש די ברעטער פּלעגן פּלאַצן. יענע נאָכט פּון שבועות איז קיין ווינטל נישט געקומען. אַ פּאַרבלאַנ-דזשעטע זאַמדשיכט איז געבליבן שטיין אין דער לופט ווי אַ מחיצה צווישן

הימל און ערד. אַלע האָבן געוואָרט אויף דעם נשף לכבוד יום-טוב. בחורים אין שוואַרצע רובאַשקעס און מיידלעך אין ווייסע בלוזקעס האָבן געוואָרט אויפן גינציקן ווינטל וואָס האָט ניט געאַיילט צו קומען.

אויך רות איז געזעסן און געוואָרט, אפשר ניט אזוי אויפן ווינטל, ווי אויף אַ באַשייד פון אייגענעם פאַרפלאַנטערטן גורל. אפשר האָט זי געפילט, אַז דער קלימאַקס איז נאָענט, אַז ער מוז און וועט קומען היינטיקע נאַכט. זי האָט עס געפילט אין דרוק פון דער לופט, אין דער אַנגעלאָדענער גע-שפאַנטקייט, וואָס האָט געהאַלטן דעם עולם ווי פאַראַלזירט.

איינער אַליין אויף דעם הינטערשטן טרעפל איז געזעסן אַכמעד. ער האָט געטראָגן דעם צעריסענעם קאַפּטאַן, גלייך ווי די היץ וואָלט אים ניט געמיינט. זײַן קאַפּ איז געווען אַרומגעוויקלט מיטן רויטן טורבאַן, די באַר-וועסע פיס האָבן געצייכנט היעראַגליפן אויף אַ בערגל זאַמד. ער אַליין האָט אויסגעזען ווי אַ טייל פון דער שטיין-עפּאַכע. ער זיצט און קוקט מיט ביטול אויף דעם מאַדערנעם מענטש און שוויגט אָן אומהיימלעכן שוויגן.

— ער זעט אויס ווי אַ פאַרבלאַנדזשעטער — זאָגט גאַלדי צו דודן.

— זאָרג ניט, די צײַט וועט אַלץ אויסהיילן — ענטפּערט איר דוד. ער שטייט נאָענט לעבן איר, זײַנע פינגער אין אירע האַר, נאָר זײַן בליק האַלט יענע, די אין ווייסן אַנגעקליידטע, וואָס דאַרף היינט אויסשפילן די ראַלע פון דער ביבלישער רות. גאַלדי שטייט אויף. זי וויל פאַרשטעלן זײַן בליק, זי וויל זײַן בליק אַרײַנציען אין זיך און אים פאַרשליסן אויף אייביק. דוד לאַכט אַ געקינצלטן געלעכטער. גאַלדענע פאַסמעס האַר קלעבן צו זײַן שטערן. זי רירט אָן זײַנע ליפן. טרערן שטיקן. אַנשטאַט צו וויינען, פאַרבאַרגט זי איר פנים אויף זײַן צעכראַסטעטער ברוסט. זי קושט זײַן פנים, זײַנע אויגן, זי טוט עס מיט אַ געפיל פון אַ לעצטן „זײַגעזונט“. זי וויל דעם קוש איינפלאַנצן אין דער לאַנדשאַפט פון געדענקעניש. מיט פאַרמאַכטע אויגן זאַפט זי אײַן דעם אַרום: די פאַרחלשטע בלומען, דאָס איינזאַמע לעמפל וואָס וויגט זיך פון באַלקן, דעם פאַרצאַגטן אַכמעד, די פאַרנעפּלטע רות. גאַלדי קלאַמערט זיך צו דודס ברוסט. זי וויל אים אַרײַננעמען צו זיך אין האַרצן, אים באַפעסטיקן ווי אַ מאַנומענט וואָס דאַרף אויסהאַלטן דעם דרוק פון צײַט. „זי איז אַן אַשת איש“ — זאָגט זי מיט אַ פאַרשטיקטער שטים. די האַר אויף דודס ברוסט וואָס האָבן געקילט איר פנים ווי די סאַמעט-

גראַזן אויף דער פּוילישער לאַנקע, בריען איצט ווי קראַפּעווע. זי פילט אַז דאָס איז דער לעצטער ווידערשטאַנד אין אַ פּאַטאַלער שפּיל. ניטאָ מער קיין פּאַרבינדונג. איר ליבשאַפט פּאַלט אויף אים ווי אַ טויטע מאַסע. אין אַזאַ צושטאַנד האָט זי אים נאָך קיין מאָל ניט געזען. אפשר פילט ער פונקט ווי זי, אַז דאָס איז די גורלדיקע נאַכט אין זייער לעבן? אפשר פילט ער דעם צענטראַלן פּוּח וואָס גרייט די אַטאַקע פון אַלע זייטן מיט איין מאָל? גאַלדין טוט וויי סײַ פאַר זיך און סײַ פאַר אים. זי וויל אים געדענקען ניט אין די פענטעס פון אַ פאַרפלאַנטערטער ליבע, נאָר ווי זי האָט אים צום ערשטן מאָל געזען — אַ מנהיג פון קיבוץ, ראוי צו ווערן אַ פירער פון זײַן פּאַלק, אַ מלך פון זײַן לאַנד.

זיצנדיק אויף אַ באַנק אין צענטראַלפאַרק האָט גאַלדי איבערגעמאַלן יענע ווייטע שבועות-נאַכט. זי האָט געמאַלן מיט פרייע שטריכן אויף אַ קאַנווע וואָס האָט געקאַנט אַרייַננעמען אַ וועלט.

אויף דער קאַנווע איז אַכמעד נאָך אַלץ געזעסן אויף דעם הינטערשטן טרעפּל און געצייכנט היעראַגליפּן אין הייסן זאַמד. זי, גאַלדי, זיצט לעבן אים. איר אייגן פנים זעט זי ניט. זי רעדט צו אים אַ לשון אָן ווערטער. דאָס געשפרעך קורסירט צווישן זיי מיט רמזים, אַ זיפּף, אַ שמייכל. אַכמעד פיפקעט זײַן אויסגעלאַשענע ליולקע און קוקט אויף די ליניעס וואָס ער צייכנט מיט די פינגער פון די פיס. ערשט ווען זי הייבט זיך אויף אַוועקצו-גיין, ווערט אַכמעד באַרעדעוודיק.

— די אַשפּנזער מיינען, אַז מיט ווערטער קאָן מען אַלץ אויסגלייכן. די וואַנט וואָס שטייט צווישן אונדז, איז געבויט פון אַ שטאַף וואָס לאַזט זיך ניט בייגן. מיר שפּילן זיך ניט מיט ווערטער...

— טיילט אויך רות אַייער צוגאַנג צום לעבן? — פּרעגט גאַלדי.

די מפות אויף אַכמעדס פנים פאַרציען זיך מיט אַ בלויער באַרווע, ווי פּלוימען געכאַפט פון אַן אומגעריכטן פּראָסט.

די לופט אויף דער וועראַנדע ווערט שווערער און שווערער. פאַרלעך זיצן שווייגנדיק, פאַרטראַכט. אַפילו יוסף, דער אַליין-געקרוינטער פּאַיאָן פון קיבוץ, איז געזעסן אַן אַנגעכמורעטער און אַן חשק געציקלט די סטרונעס פון זײַן גיטאַר. מירקע, זײַן מיידל, האָט אַנגעלענט איר קאַפּ אויף זײַן שויס — אַ באַשטעטיקונג אַז זייער ראַמאַנס איז אין פּולן בלי.

מיט אַ מאַל האָט זיך דער זאַמדוואַלקן אויפגעוויבן און אפשר גאָר אַראָפּגעלאָזט און איינגעזונקען אין דער מידבר. אַ טיף-בלויער הימל, אויס-גענייט מיט אַלע חשובע שטערן האָט זיך אויסגעשפּרייט איבערן מידבר. אויפן ראַנד פון מיוזח האָט זיך דער הימל געשפּאַלטן און אַ פּולע לבנה איז אַרויס אויף דער וועלט.

דער לאַנגער ליאַווע האָט אַ פּאַטש געטאַן מיט די הענט :

— וואָס שווייגט עץ, חברה, אַ פּריילעכע דערלאַנגטס! די נאַכט שטייט

ניט אויף איין אָרט!

— היץ זיך ניט, חבר, מאַרגן איז יום־טוב, אַ גאַנצן טאָג ביז אין דער נאַכט אַריין — ענטפּערט אים יוסף. קלמן דער קלעזמער כאַפּט זיך צום אַקאָרדיאָן, זיינע סענסיטיווע פינגער טאַנצן איבער די קנעפּ. דער האַראַ-ניגון פלייצט איבער דער וועראַנדע. פּאַרלעד, אַריינגעטאַן אין דער ליבע-שפּיל, רירן זיך ניט פון אָרט. קלמן שפּילן ווערט הייסער, טעמפּעראַמענט-פּולער. לייקע די ליטוואַטשקע זיצט ביי זיין זייט. אירע שוואַרצע צעפּ איבער דער ווייסער בלוזקע זענען באַגאַסן מיט לבנה-שײַן. זי לאָזט הערן איר טרילנדיק שטימעלע; זי זינגט און פּאַטשט צו מיט די הענט.

ווייסע בלוזקעס און שוואַרצע רובאַשקעס טאַנצן אין אַ ראַד. דוד טאַנצט אין מיטן, אַליין. ער טאַנצט און זעט ניט ווי דער קראַנץ טענצער אַרום אים האָט זיך אויפגעלייזט. די האַרמאָשקע איז פּאַרשטומט געוואָרן. דער אַקאָרד-יאָן האָט געביטן דעם ריטעם צום אַריינפיר פון דער שבועות-שפּיל. אויף די ברעטער פון דער וועראַנדע זענען געשטאַנען רות און נעמי. ביינע פרויען געקליידט אין ווייסן, אַרומגעגאַרטלט מיט רויע שטריק. די עלטערע פרוי גלייכט אויס איר רוקן, שטויבט אָפּ דעם זאַמד פון אירע פיס, דאָן הייבט זי אויף איר קול און זאַגט :

— זע, דיין שוועגערין האָט זיך אומגעקערט צו איר פּאַלק און צו איר

גאָט, קער זיך אום נאָך דיין שוועגערין.

די יונגע רות שטרעקט אויס די הענט צו איר :

— בעט מיך ניט, נעמי, דיך צו פּאַרלאָזן זיך אומצוקערן פון הינטער

דיר, וואַרעם וואָהין דו וועסט גיין, וועל איך גיין, וווּ דו וועסט נעכטיקן,

וועל איך נעכטיקן, דיין פּאַלק איז מיין פּאַלק, און דיין גאָט איז מיין גאָט.

איר שטים, אַ קאַמבינאַציע פון טענער און אונטערטענער, האָט געפלייצט

מיט א פוח וואָס קיינער האָט דאָס פריער אין איר ניט געזען. זי טאַנצט אויף די שפיץ פינגער, מיט דראַבנע טריטעלעך טאַנצט זי. די אַרעמס אויסגעשפרייט, ווי אַ פויגל וואָס זוכט זײַן פאַר. די פאַלדן פון איר ווייסן קליידל עפענען זיך ווי אַ ראַד. דאָס ראַד ווירבלט, הייבט זיך אויף און דעקט אַפּ אירע קני. ווי אין אַ צויבער-מעשהלע געבוירן אין אַ ווינטער-נאַכט האָט רות געטאַנצט. עס האָט אויסגעזען ווי די לבנה האָט געשיינט בלויז אויף איר, געמאַכט איר קלייד ווייסער, אירע בריסטן רונדיקער, אירע האַר שוואַרצער. רות זעט ניט דעם אַרום. זי קלעטערט איבער בערג, ציט איבער טאַלן אויף דער לאַנגער נסיעה צום צוגעזאַגטן לאַנד.

אין לאַנד ישראל האָט זיך רות אַפּגעשטעלט. זי איז געבליבן שטיין פאַר איר שוויגער נעמי און געזאַגט:

— לאַמיר גיין, איך בעט דיך, אין פעלד, און איך וועל אויפקלייבן די זאַנגען הינטער דעם וואָס איך וועל געפינען לייטזעליקייט אין זײַנע אויגן. האָט נעמי געזאַגט צו איר:

— גיי, מיין טאַכטער.

אין דעם מאַמענט זענען די ווייסע בלוקעס אַרויס פון שאַטן און מיט פלאַסטישע באַוועגונגען אימפראַוויזירט די שניטער אין בועזס פעלד. די לבנה איז געשטאַנען הויך אויפן הימל און געגאַסן אויף די שניטער אַ נישטדאַיק ליכט. דער שאַקאַל אין זאַמד האָט אויפגעהערט צו קלאַנגן. די שלאַנגען אין פרדס זענען אַרויפגעקראַכן אויף די ביימער און מיט ווונדער געקוקט אויף דער באַניינג פון אַ לעגענדע.

געשטאַרקט פון די קילע מיטבר-ווינטלעך, געזאַלבט מיט לבנה-שײַן, האָט רות ממשיך געווען מיט דער שפיל. דאָ שעמעוודיק, דאָ דרייסט, געקליבן די זאַנגען נאָך די שניטער און אַריינגעלייגט די קערנער אין די פאַלדן פון איר קלייד. יעדער טריט — אַ צווישנשפיל פון האַפענונג און ייאוש. קידער-ווידער-פוחות ראַנגלען זיך אין איר. אירע פינגער פילן די לופט. איר בליק איז אַנגעשטעלט אויף דער לבנה, ווי זי וואַלט דערוואַרט אַ צייכן, אַ סימן, אַז זי איז אויפן באַשערטן וועג. און ווען זי געפינט עס ניט אין דער הינד, קערט זי זיך אום צו דער וועראַנדע, דאָרט וווּ דוד זיצט אַליין. אין אַ רגע פון דערקענונג לאַזט זי איבער די שניטער אויפן פעלד. ווי אַ גאַזעל וואָס לויפט צום וואַסער פאַלט זי צו צו דודס פיס.

— איך בין רות, דיין דינסט — רופט זי אויס מיט פאטאס — שפרייט אויס, איך בעט דיך, דעם ברעג פון דיין קלייד איבער דיין דינסט, וואָרעם אָן אויסלייזער ביסטו.

ווי געטראָפן פון אַ קויל איז אַכמעד אויפגעשפרונגען. ער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף דודן.

— ריר זי ניט אָן — האָט ער געשריגן — זי איז אַן אשת-איש! ס'איז געוואָרן אַ בהלה. חברה האָבן אַרומגערינגלט דעם קליינעם אַכמעד, מיט גוטן און מיט ביזן אים געפרוּווט איינגעמען. אַכמעד האָט געענטפערט:

— זי איז אַן אשת איש! — דער לבנה-פאָרגאָסענער מידבר האָט אָפּ-געענטפערט אָן אויסגעצויגענעם אי ש ש ש ...

יוסף האָט אים אָנגעכאַפט פאָרן צעריסענעם אַרבל:

— וואָס טוט זיך מיט אייך, חבר אַכמעד? יידן טאַנצן שבועות, פרייען זיך מיט מתן-תורה, און איר כאַפט זיך גאָר שלאָגן?

— זי איז אַן אשת-איש! — האָט אַכמעד איבערגעזחזרט.

דער עולם האָט געגאַפט אויף דעם נעבעכדיקן פאַרשוידל וואָס איז פלוצעם אויסגעוואַקסן אַ ריז. זיין קול איז אַרויס פון היימישן שטח צו וואַגלען ווי אַן עכאָ אין אַן אויסגעהאַקטן וואַלד.

אין טיפן בלוי פון הימל-געוועלב האָבן שטערן געאַיילט צו אַנדערע וועלטן. פון צייט צו צייט האָט אַ שטערן זיך אויסגעגליטשט און ווי אַ יום-טובדיק פּיערווערק זיך צעשאַטן אין דער לופט.

אַכמעדס קול איז געוואָרן שוואַכער, זיך דערווייטערט און אויסגעמישט מיטן געוויינן פון שאַקאַל. קיינער האָט ניט באַמערקט ווען זיין קול האָט זיך אין גאַנצן אויפגעלייזט. און אפשר האָט מען געטראַכט אַז ער איז אַוועק אין שטאַל זיך צוצולייגן לעבן זיין אייזעלע ווי זיין שטייגער איז געווען. ווייסע בלוזקעס און שוואַרצע רובאַשקעס האָבן געטאַנצט ביז אין פּריצען טאַג אַרײַן. די לבנה איז אַרויס פון פרדס צום אָפענעם מידבר. חיהשע קולות האָבן זיך געביטן. אין דער ווייט האָט אַ היענע געלאַכט.

מיט אַ מאַל האָט זיך אַכמעד ווידער באַוויזן, מיט אַ קענדל נאַפט אין זיינע הענט.

— זי איז אַן אשת-איש! — האָט ער אויסגערופן.

ער האָט אויסגעליידיקט דאָס קענדל איבערן קאַפּ, אין שיין פון דער
לבנה אָנגעריבן אַ שוועבעלע און זיך אונטערגעצונדן.
ווי אַ קאַמעט איבערן הימל איז אַכמעד געלאָפּן איבערן מידבר, ציענדיק
נאָך זיך אַ שלעפּ פון פייער-פּונקען. ער איז געלאָפּן און געפּאַלן, זיך אויפּגע-
הויבן און ווידער געלאָפּן ביז ער איז געבליבן ליגן ווי אַ שוואַרצער פּלעק
אויפּן ווייסן זאַמד...
גאַלדי פּינשטיין האָט פּאַרענדיקט דאָס בילד וואָס זי האָט געמאַלן
מיט פּאַרמאַכטע אויגן. זי האָט דאָס בילד אַינגעראַמט אין נוסח פון שבועות,
אין פעלד פון בועז — אַ דראַמע וואָס האָט געפירט צו מלכות בית-דוד.

די פארשארטע קאץ

מיר האבן דער קאץ קיין אפיציעלן נאמען ניט געגעבן. אפשר דערפאר, ווייל ער — דאס איז געווען אן "ער" — האט אפיציעל צו אונדז קיין מאל ניט געהערט, ניט צו אונדז און ניט צו קיין אנדערן: ער איז געווען און פארבליבן זיין אייגענער יש.

גערופן האבן מיר אים "קאץ" אדער "קאטערל". ער האט געענטפערט אויף ביידע נעמען. קוים האט מען געעפנט די טיר און א רוף געטאן "קאטערל", איז ער גלייך אנגעלאפן, קיין מאל ניט נאענט גענוג מיט דער האנט אים אנצורירן.

פאר די אלע יארן וואס מיר האבן געטיילט אונדזערע מאלציניטן מיט אים, האט קיינער פון דער משפחה ניט באוויזן אים א גלעט צו טאן. א טיף פארווארצלטער אינסטינקט האט אים אוודאי אונטערגעזאגט קיינעם ניט צו טרויען, אחוץ זיינע קרומע נעגל און זיינע שארפע ציין.

קאטערל אדער קאץ איז געבוירן געווארן ביי אונדז אין הויף. עס איז געווען דער טאג ווען הוראגאן אליס האט באזוכט אונדזער געגנט. דער ים האט זיך אויפגעהויבן, מיט ווילדן געפילדער אנטקעגנגעלאפן דעם גאסט און אין איין וועגס פארשווומען אונדזער גאס, אונדזער הויז, דעם גארעזש און דעם גארטן. גראד אין יענעם טאג האט קאטערלס מאמע זיך אויסגעקליבן צו ליגן אין קימפעט. זייענדיק א גאסנקאץ האט זי אויסגעבעט איר געלעגער אויף א בארג פוילנדיקע בלעטער צווישן צוויי ווענט. ווען די וואסערן האבן דערגרייכט איר פריוואטע נעסט, האט זי אריבערגעפירט איר געזינדל אויפן באַלקן פון אונדזער גארעזש. ערשט מיט א וואך-צוויי שפעטער בין איך געקומען אויפן שפור פון די אומגעבעטענע געסט.

מיר האבן די קעצעלעך גלייך אדאפטירט. מיר האבן זיי אויסגעשטאט מיט א טרוקענעם געלעגער. ווען די מאמע-קאץ איז ארויס אין גאס זוכן חיונה, האבן מיינע קינדער געלערנט די ניי-געבוירענע קעצעלעך זעלב-שטענדיקייט. די קינדער האבן זיי געצווונגען צו טרינקען מילך פון א שי-

סעלע און געלאכט ווען די קעצעלעך האבן באַנעצט די נעזעלעך און אַנגעהויבן צו ניסן. מיט דער צײַט האָבן זיי געכאַפּט די קונץ פון לײַטיש עסן. זיי האָבן אַפילו דערקענט דאָס פּישוף-שיסעלע, וואָס האָט זיי אַנטקעגן געטראָגן פּיש, פּלייש און אַפילו אײַזקרעם.

די קעצעלעך זענען געוואַקסן, מיט יעדן טאָג געוואָרן גרעסער, שטאַר-קער. זייערע אויגן האָבן זיך געעפּנט, לויטערע און דורכזיכטיק, ווי גרינע פאַטשערקעס, געמישט מיט בורשטיין. זיי זענען געווען באַקליידט מיט זײַדענעם פּוטער, ווי פּריש געמאַלענער צימרינג, צימרינג מיט צוקער. גאַנצע טעג זענען זיי געווען פאַרנומען מיט שפּילערײַען, געשטיפּט איינער מיטן צווייטן און הנאה געהאַט פון לעבן. ווי נאָר זיי האָבן דערהערט אַן אומבאַקאַנטן שאַרף, האָבן זיי גלייך אַנגעשפּיצט די אויערן, די מוסקלען אַנגעצויגן, געשפּאַנט, גרייט אַנצוגרייפן דעם אַרײַנדרינגער. זיי האָבן אַטאָ-קירט יעדעס בלעטל וואָס האָט געפּלאַטערט אויפן ווינט. צו ערשט האָבן זיי עס פאַרזיכטיק באַטאַפּט, געניוכעוועט, איבערגעדרייט אויף אַלע זײַטן, אַרומ-געטאַנצט מיט אים, ביז זיי האָבן אַנטדעקט מער אַנרעגנדיקע אַפּאַנענטן: ווי זומער-פּלאַטערלעך, פּייגעלעך אין די נעסטן.

מיט באַזונדערן יראת-הכבוד פלעגן די קעצעלעך נאַכקוקן זייער מוטער. זיי האָבן באַזונדערט איר קוראַזש ווען זי איז אַריבערגעשפרונגען דעם פּלויט צו פרעמדע, פאַר זיי אומבאַגרייפלעכע מרחקים, און פאַרשלונגען געוואָרן אין אַ מיסטערעיעזער וועלט.

סוף סעפטעמבער איז די מאַמע-קאַץ אין גאַנצן פאַרשוונדן. זי האָט איבערגעלאָזט דעם צימרינג און צוקער באַשפרענקלטן צווילינג אויף גאַטס באַראָט.

יתומהשאַפט האָט ניט געשטערט זייערע טעגלעכע עסקים. זיי האָבן געשעפּט פון איינגעבוירענע אימפעראַטיוון, גענומען דיקטאַטן פּונקט נאָך פּונקט, ווי קינדער די אַנווייזונגען אין אַ טעקסטבוך.

איך האָב נאָכגעפּאַלגט זייער אַנטוויקלונג, באַזונדערט זייער שנעל-וואַקסן, די רייפּקייט, די געוואַקסן, דעם דראַנג זיך אַליין איבערצושטייגן: צו זוכן און געפּינען יעדן טאָג נײַע וועגן, נײַע וועלטן, זיך צופאַסן צו זיי לויט דער אַנגעצייכנטער פאַרשריפט אין בלוט.

דער טעלעפּאָן-סלופּ ביים ברעג פון פּלויט האָט זיי געדינט ווי אַן

אויסשפירפונקט פאר זייערע העלדישע פארמעסטן. יעדן טאג האבן זיי גע-
 קלעטערט אַ ביסל העכער, ביז זיי האבן דערגרייכט דעם שפיץ. קוקנדיק
 אויף זיי האב איך פארשטאנען אז דאָס קלעטערן זייערס איז ניט גלאַט אזוי
 לשם שפּיל. דער סלופ האָט זיי געדינט ווי אַ סטראַטעגישער פּונקט, פון
 וועמענס הייך זיי האָבן געקאָנט אויסשפירן די נעסטן אין די אַרומיקע
 ביימער. זיי האָבן גוט געקענט די שפּיל פון יעגער, ווי אויך פון געיאָגטן.
 זיי האָבן זיך פאַרשטעקט אין די בושעס, געלעגן אומבאַוועגלעך שעהען לאַנג.
 די אינסעקטן האָבן געמעגט רייסן לעבעדיקע שטיקער, די קעצעלעך האָבן
 זיך פון אַרט ניט גערירט. פון צייט צו צייט האָט זייער פעליץ אַ צוק געטאָן,
 נאָר זיי זענען ווייטער געלעגן אומבאַוועגלעך און געוואַרט אויף דער גינ-
 סטיקער מינוט, ווען זיי וועלן מיט איין שפּרונג דערגרייכן זייער קרבן.
 סוף אַקטאַבער, ווען די נעכט זענען געוואָרן לאַנג און קאַלט, די נעסטן
 שיטער, האָט איינער פון דעם צוויילינג זיך אַרײַנגעשלייכט צו אונדז אין
 הויז. מיר האָבן די קאַץ גלייך געקרוינט מיטן נאָמען „מיזינקע“. די מיזינקע
 האָט זיך געלאָזט טרענירן. איר איז געגאַנגען אין לעבן געפעלן צו ווערן.
 פאַר דעם פרייז פון אַן איבעריקער פאַרציע פיש, האָט זי זיך געשטעלט
 אויף די הינטערשטע פיס, געמאַכט קאַזשלקעס, זיך געיאָגט נאָכן אייגענעם
 עק. עס האָט אויסגעזען אז ס'טוט איר אַליין אויך הנאה פון דעם מענטשנס
 שפּילערייען.

קאַטערל, איר צוויילינג-ברודער, האָט עס שטאַרק פאַרדראָסן, למאָי זי
 מאַכט עסקים מיט צווייפּיסיקע באַשעפענישן. ס'איז געקומען צו אַ ריס
 צווישן זיי, וואָס אַפילו די צייט האָט ניט געקאָנט פאַרריכטן.
 יעדעס מאָל ווען די מיזינקע איז אַרויס אויפן הויף, איז קאַטערל זי
 אָנגעפאַלן. די מיזינקע האָט זיך אויסגעצויגן אויפן רוקן, אים געוויזן איר
 בויך, נאָר איר אונטערטעניקייט האָט אים ווייניק וואָס גערירט. ער האָט
 געפאַרסקעט מיט רציחה, געוויזן די נעגל, ביז אויך זי איז אַרויס פון געדולד.
 אַ שלאַכט האָט זיך אַנטוויקלט, שוועסטער און ברודער האָבן זיך געביסן
 מיט די צייך, געשטאָכן מיט די נעגל. ערשט ווען דער ריח פון בלוט האָט
 אָנגערירט זייערע חושים — האָבן זיי זיך איבערגעבעטן. זיי זענען געלעגן
 אונטער זייער באַליבטן בוים און געלעקט איינער דעם צווייטנס ווונדן.
 די מיזינקע האָט אויסגענוצט אירע ווייבלעכע אינסטינקטן, געלאַסטשעט

און געצערטלט איר ברודער, מיט די ציין אַרויסגעצויגן דעם אומפלייט פון זײַן פעלן.

ווען די פרעסט האָבן זיך געשטאַרקט האָבן אײַך געעפנט די טיר פאַרן צימרינג און צוקער-באַשפרענקלטן קאַטערל. ער האָט אָן שום קווענקלענישן אָפגעוואָרפן מײַן איינלאָדונג. אײַך האָבן אים געפרוּווט אַרײַנגאַרן מיט הײַ גערשע הערצעלעך, וואָס אײַך האָבן פאַר אים אַרויסגעשטעלט אויף יענער זײַט טיר, נאָר דעם געבער האָט ער נישט געטרויט. אויסגעבונדן מיט אַלע וועגן און אומוועגן פון פאַרראַט, האָט ער וויל געוויסט אָן יעדער געשאַנק איז אָן אַדערויף אויף געצאַלטס. הינטער יעדער טיר, ווי הינטער יעדן בוים, האָט ער פאַרדעכטיקט די פאַרבאָרגענע האַנט פון אַגרעסאָר.

כאַטש אײַך האָבן געוויסט אָן קאַטערלס כאַראַקטער איז צו טיף אײַנגע-בירגערט אין זײַן פערזענלעכקייט, האָבן אײַך דאָך נישט אויפגעהערט אים צו לאַקן מיט אַלע גוטע זאַכן פון וועלכע זײַן שוועסטער האָט אַזוי געמיטלעך גענאַסן. נויט ברעכט אײַן, האָבן אײַך געטראַכט. קאַטערל איז אָבער געמאַכט געוואָרן פון אַ מער אויסגעהאַלטענעם עלעמענט ווי אײַך האָבן מיר פאַרגע-שטעלט. ווען אײַך האָבן עס ענדלעך אײַנגעזען, האָבן אײַך אויפגעהערט אים צו שטעלן פאַר אַ נסיון.

צײַט און געדולד האָט אונדז געלערנט ווי צו פאַרשטיין אײַנער דעם צווייטן. אַזוי, למשל, האָבן אײַך געוויסט אָן ער וועט זיך נישט צורירן צום עסן, אַזוי לאַנג אײַך וועל שטיין און וואַכן איבער אים. ווען ער האָט פאַרענדיקט זײַן מאַלצײַט, איז ער צוריק אַוועק צו זײַן נאַרע. דאַרט האָט ער געקעמט און געפוצט זײַן צימרינג-און צוקער-פעלן, זיך געראַסט און געשטרעקט, מאַנעוורירט זײַנע מוסקלען, לויטן קאָדעקס וואָס זײַנע אַבות האָבן פאַר-שריבן אין זײַן געדאַנק.

שלעכטער וועטער, שניי און רעגן האָבן אים נישט אָפגעהאַלטן פון געיעג. ער איז געזעסן אין נאַקעטן צווייגגעפלעכט און געטשאַטעוועט אויף אַ נישט פאַרזיכטיקן פויגל, נישט אַזוי אויס הונגער, ווי אויסצופאַלגן דעם אימפּעראַ-טיוו, וואָס האָט רעגולירט זײַן קאַצישן קיום.

יעדעס מאָל ווען דער טערמאַמעטער איז געפאַלן צו נול, האָבן אײַך געמיינט אָן דאָס איז שוין קאַטערלס סוף, טיפע שנייען האָבן פאַרשטעלט דעם וועג. באַלד אין דער פרי, ווי נאָר אײַך האָבן געעפנט די טיר, איז ער

שוין געשטאנען און געוואָרט. מיט דער זעלבער אַקראַבאַטישער געניטקייט, וואָס ער האָט באַוווּן אין די בושעס, איז ער געשפרונגען איבערן שניי. זײַן פעליץ, מער צימרינג ווי צוקער, האָט געפונען אין ווײַסן מידבר זײַן איי-גענעם וועג.

די מיזינקע איז פאַרבליבן מיט אונדז ביז איבערן ווינטער. אָנהייב פּרילינג איז זי געוואָרן אומרוק. די לינדע נעכט, אָנגעזאַפט מיטן ריח פון אויפקום, האָבן זי געצויגן אין דרויסן אַרויס. שוין די ערשטע נאַכט אויף אייגענעם רשות, האָט זי אַן אויטאָ איבערגעפאַרן. איך האָב זי געפונען אין רינשטאַק אַ צעפלעטשטע, אַ פאַרבלוטיקטע, די אויגן אָפן האָבן געקוקט צום הימל. זיי האָבן נאָך געהאַט דעם ליכטיק גרינעם גלאַנץ, אָבער דער ברענענדיקער בורשטין איז שוין געווען אויסגעלאָשן.

איצט, ווען קאַטערל איז געבליבן אַליין, האָב איך זיך נאָך מער צו אים צוגעבונדן. ווי דער לעצטער צווייג אויף מײַן שטאַם, האָב איך זיך אידענטי-פיצירט מיט אים אויף אַ סוביעקטיוון אופן. איך האָב געזען אין אים אַן אַפּשפיגלונג פון קוראַזש, פון אויסגעהאַלטנקייט, פון ווידערשטאַנד. אויפן דעק פון זײַן נשמה האָבן נאָך געברענגט די וואַרנענדיקע פּייערן, וואָס האָבן געלערנט דעם אורמענטש אין דער הייל ווי אַזוי איבערצולעבן.

צווישן מיר און קאַטערל האָט זיך אײַנגעשטעלט אַ מין שטומע קאַמוני-קאַציע. איך אין מײַן וויגשטול, קאַטערל אונטערן רויטן דעמב... יעדער פון זײַן אייגענעם ווינקל האָט געפרוּווט זיך גריבלען אין ספּעקולאַטיווע גע-דאַנקען, וואָס אין דער פּריוואַטקייט פון מײַן אָפּגעצוימטן גאַרטן האָט אויס-געזען כּמעט ווי נאַטירלעך. דער אַרײַנבליק האָט זיך אויסגעברייטערט, אַרײַנגענומען די רויזן מיט די שטעכלקעס אויף די צווייגן, די קלעטערנדיקע פאַרזויטן-פלאַנצן וואָס אַטאַקירן און פּרעסן אויף יעדן תּמימותדיקן בוים. אָנגעגליטע געדאַנקען האָבן געזוכט אין דער פינצטער, אָנגערירט דאָס פּורפּור האַרץ פון דער קליינער פעטוניע און די בין וואָס האָט געזויפט איר בלוט. עס האָט אויסגעזען ווי די ברואים פון אַלע מינים וואָלטן געווען פאַרטאַן אין פאַרכאַפן דעם שטח און פאַרדעקן די בלוזן פון לעצטן הוראַגאַן. אַפט מאַל האָב איך זיך געכאַפט אַז איך רעד אויפן קול. ניט נאָר צו דער קאַץ, נאָר צו יעדן שטרעבנדיקן, וואַקסנדיקן גרעזל, וואָס האָט געהאַלטן

זיין ארט אונטער דער זון. אין מינוטן פון אבסאלוטער פארנאמע האב איך זיך געזען איינגעגלידערט אין א געשפאן וואס לויפט מיט פארבונדענע אויגן ארום און ארום אויפן זעלבן פלאץ. אויף דער רעכטער זייט אן אפגרונט. אויף דער לינקער זייט א וואנט. קאסמישע פייערבייטשן טרייבן דעם גע-שפאן, נאָר קיין טרייבער זעט מען ניט.

מער ווי א צענדליק יאָר איז קאָטערל פאַרבליבן מיט אונדז. די קינדער זענען אונטערגעוואַקסן, אַוועק שטודירן די חכמה פון לעבן. קאָטערל איז געבליבן געטריי צו זיין געבוירן-אַרט. צווישן אונדז האָט זיך איינגעשטעלט אַ מין שטומער רעספעקט. מיר האָבן פאַרקוקט די אַבסורדן וואָס מיר זענען באַגאַנגען, יעדער פון אונדז אויף זיין אייגענעם אופן.

קאָטערל האָט געוואַכט איבער זיין טעריטאָריע מיט דער סופּעריאָריטעט פון אַ מלך. בלויז אין צייט פון פאַרן פּלעגט ער פאַרשווינדן אויף צוויי — דריי טעג, טייל מאָל אַפילו אויף אַזוי לאַנג ווי אַ וואַך צייט. אומקערן פּלעגט ער זיך אָן אויסגעמאַטערטער, די צימרינג-און צוקער-פעל אויסגעצופּט, דער קאַפּ פּליכעוואַטע, דער עק הויך. ער האָט פאַראַדירט איבערן הויף די קענציכנס פון זיין מסירת-נפשדיקער אַוואַנטורע, וואָס האָבן דערציילט פון ביטערע שלאַכטן, פון זיסן נצחון, וואָס האָט אַרויסגעלויכטן פון זיינע אויגן.

לעצטן סעפטעמבער בין איך געווען איבערראַשט צו זען ווי אַ פרעמד קעצל דרייט זיך אַרום אין אונדזער הויף. געוויינלעך האָט קאָטערל ניט דערלויבט שונא אָדער פריינד איבערצוטערען זיין פּריוואַטן תּחום. דאָ זיצט ער און קוקט און מאַכט אַפילו קיין פּרוווי ניט דאָס פרעמדע קעצל אַוועק-צוטרייבן. איך זע ווי עס שאַרט זיך צו צו קאָטערל'ס שייסעלע, כלעפעט אויס די מילך און ער מאַכט זיך גאַרניט וויסנדיק.

„דער גיבור האָט פאַרלוירן זיין גבורה“, האָב איך געטראַכט. אפשר איז ער מיד פון מלחמות, אפשר איז ער געוואָרן אַ בעל-תּשובּה אויף דער עלטער, געביטן זיין לעבנסקוק? אפשר?

מיט אַ פאַר וואַכן שפּעטער האָב איך געטראַפּן קאָטערל ליגן טויט. אונטערן נאַקעטן דעמב איז ער געלעגן אַ שטייפּער, דער הינטערשטער טייל גוף פאַרזונקען אין אַ פאַרטיפּונג, וואָס ער אַליין האָט אויסגעגראָבן.

ווי אַ מאָל זיין צוויילינג-שוועסטער, האָט אויך קאָטערל געהאַלטן זיינע

אויגן אָפּן. זײַן בליק איז געווען אָנגעשטעלט צו דער בלויער וועלבונג איבער אים. אפשר האָט ער אין די לעצטע מינוטן דערוואַרט אַ נס, אַ צייכן, אַ רמז, אַן אַנדייט? און אפשר האָט ער זיך גאָר דערטראַכט צו עפעס, וואָס מיר ווייסן ניט?

ניט טראַכטנדיק וואָס איך טו, האָב איך אויסגעגראַבן אַ קבר. די האַרבסטיקע ערד האָט נאָכגעגעבן דער לאַפעטע, ווי זי וואַלט געעפנט די אַרעמס, אים צוצוטוליען צו איר מאַמע-בוזעם.

איידער איך האָב צוגעמאַכט זײַנע אויגן, האָב איך אָנגעפילט דאָס שײ-סעלע פאַר זײַן יורש: אַ גרוי, מאַגער קעצל, מיט אַן אַנשיט פון צימרינג אויפן רוקן. עס איז ווײַט ניט געווען אַזוי פלינק, אַזוי קלוג, אַזוי זעלב-שטענדיק, דרייסט, ווי קאַטערל איז געווען. ס'איז אַבער געווען אַן שום ספק דער לעגאַלער יורש צו קאַטערלס מלוכה. עס איז געווען דער טרעגער פון זײַן גײסט, זײַן אומרו וואָס זוכט אין אַלע הויכן און אין אַלע טיפן דאָס פנים פון אַנטרײַבער, וואָס טרײַבט מיט פּײַערבײַטשן דאָס קאַסמישע געשפּאַן.

דער ערשטער קוש

א גאנצע נאכט האבן פאנטאסטישע ים-כוואליעס מיך געהאלטן גע-
שפאנט. מיר שווימען צוזאמען, איך און ער. דער ים ליגט פלאך אפגעצויגן
ווי א זיידענע קאלדרע איבער א פארבעטן בעט. איך שוויים אויפן רוקן
אן שום אנטרענג. אים זע איך ניט. איך פיל זיין גאענטקייט אין ריטעם
פון דער כוואליע אין פריוואטן האפן פון פרעמדן ים.

איבער אונדז אין בלויזן שטח טשאטעווען פייגל מיט שנאבלען, ווי
שווערדן. זיי פאטראלירן דעם ים-ברעג. אויך איך האלט אן אויג אויפן
האריזאנט, גלאט אזוי, פון געווינהייט וועגן. פון ווייטנס זע איך ווי דער ים
בייכלט זיך. די קאלדרע הייבט זיך אונטער, רונדיקט זיך אויס, פון דעם
בייכל ווערט א בארג פון בארג א וואנט. די וואנט וואקסט ניט גלייך, נאר
אויסגערונדיקט ווי א וועלבונג. זי הייבט זיך איבערן האריזאנט ארויף צום
הימל, בייגט זיך איבער זיך אליין, אין א האלב-רונדן קרייז, ווי א קופאל.
הינטער דער קופאל איז דער ים אויסגעשעפט. ווייסע זעגלשיפן זיצן אויפן
דנג. די פייגל מיט די שנאבלען ווי שווערדן פאכען מיט די פליגלען. איך
ווייל אנטלויפן, נאר איך זע ניט קיין ברעג. איך רייט אויפן רוקן פון אן
אנטקעגנדיקער כוואליע. אויפן נאקעטן ים-דעק וואלגערן זיך סקעלעטן.
איך הער זיין קול איבערן רעש פון ים. איך שטרענג זיך אן אים צו גרייכן —
און פאל, פאל...

ווידער שוויים איך גאענט צום ברעג. ווידער איז דער ים רויק. איך
בין אליין. איך ווייס ניט צי איך שוויים פארויס אדער צוריקוועגס. מיינע
אויגן זוכן א קענציכץ, א געאגראפישן אנווייז צו פאראנקערן מיין בליק.
די לופט איז קלאר און איך קאן זען זייער ווייט. איך זע דעם ים, דעם
הימל און דעם שטיינערנעם ברעג. דער ברעג איז וויסט, אן פייגל, אן
מענטשן, קיין איינציק געוויקס, קיין סימן פון לעבן. דער האריזאנט איז
באזוימט מיט א רויטן פאס ליכט. איך ווייס ניט צי איז עס פאר זונאוויפגאנג.

אָדער זונפאַרגאַנג. און ווי איך טראַכט אַזוי, דערזע איך די פּרײַהייט־סטאַטוע מיטן שטורקאַץ אין דער האַנט. פון שטורקאַץ ציט אַ שוואַרצער רויך. דער רויך שלענגלט זיך ניט. ער שטייגט צום הימל ווי אַ שוואַרצע ראַקעטע, אַן אַ סימן פון פּלאַם. דער אַרעם וואָס האַלט דעם פּאַקל איז מענערש מוסקור־לירט. איך זע זײַן שטאַרקן נאַקן, עלאַסטיש און צילבאַוואַסט גיט ער נאָך דעם שלײַדער־פּוח פון אַרעם וואָס צילט די ראַקעטע גלײַך צו דער זון. די ראַקעטע לויפט מיט אַ מוראדיקער געשווינדקייט, ווען זי טרעפט אַרײַן אין ציל — גיסט זיך די זון אויס. פּאַנטאַסטישע פּי־ערווערק אין דער פּאַרעם פון אַ שוואַם פּאַרבלענדן די ראיה. די שוואַם וואַקסט, שפּרייט זיך אויס ווי אַן אַפּענער שירעם. פון הינטערן שירעם גיסט זיך אַ לאַווע, אַ שוואַרצע לאַווע אַן אַ פּלאַם. די לאַווע גיסט זיך פון אַ שוואַרצער לופע. די היץ פּאַר־כאַפט דעם אַטעם. אין חלום דערמאָן איך זיך אַז אַ לאַווע קומט אַרויס פון דר'ערד. ווען זי קומט פון הימל איז עס אַ ווירבלווינט. איך ווייס אַז אַ ווירבל־ווינט האָט אַ מערדערשע טרײַבקראַפט, פּאַרניכט אַלץ וואָס שטייט אויף זײַן וועג. איך זוך אַ גרוב וווּ זיך באַהאַלטן, אָבער דער ווירבלווינט האָט שוין אַלץ אַפּגעמעקט. ניטאָ קיין סטאַטוע, קיין פּאַקל, קיין רויך — איך רײַס אויף די אויגן און ס'איז ליכטיקער טאָג.

די זון שטייט שוין מיט אַלע שטראַלן אויף מײַן שכנס רויטן דאָך. דורכן אַפּענעם פענצטער קוקט אַרײַן צו מיר מײַן עפּלבוים. אַ לײַכטער ווינט באַוועגט זײַנע צווייגן. איך קוק און זע ווי צווישן די בלעטער אין די גרינע עפּל זיצט אַ רויטע רויז.

ווי קומט אַ רויז אויף אַן עפּלבוים? טראַכט איך. איך חלום דאָך ניט מער. איך רוק אַרויס דעם קאַפּ, רײַב אויס די אויגן. ניין, ס'איז ניט קיין רויז, ס'איז אַ רויטער פּויגל, אַ קאַרדינאַל בײַ מיר אויפן עפּלבוים. אַ חשובער גאַסט, טראַכט איך, אַ בכבודיקער גאַסט. מ'דאַרף פאַר אַזאַ גאַסט שטעלן פּיבוד. אַ רויטער פּויגל איז אַ גוטער סימן. איך גלייב אין סימנים, רמזים און חלומות. איך גלייב אין רויטע און אין בלויע פּייגל, אַפּילו אין שוואַרצע אויך.

נאָך אַ נאַכט פון קאַשמאַרן — איז אַ זוניקער פּרימאַרגן מיט אַ רויטן פּויגל אויפן בוים אַ גוטער אַנזאָג. עס קאָן מײַנען אַ בריוו פון ווײַטן, אַ בריוו געשריבן מיט רויטן טינט. עס קאָן אויך מײַנען דאָס גרויסע געווינס, אַ רײַזע

איבערן ים, אדער גאר פשוט א ווערעמל אין גראז, איבער וועלכן דער קארדינאל פלאנט צו פראווען זיין פרישטיק.

איך האב ניט געוואלט צולאזן אזא ברוטאלן געדאנק. ערגעץ ווו אין דעם רייכן אויגוסט-גארטן, אין דעם געמיש פון רויט און גרין, בלוי און געל, מוז זיין אן אנדער ענטפער. און אויב ניט אין מיין גארטן, איז אפשר איבער מיין שכנהס פלויט? די נאטור ווייסט ניט פון קיין גרענעצן. די גאלדענע גלאדיאלע וואס זי האט פארזעצט, האט פארווארפן איר שלאנקן האלדז איבערן שטעכיקן גדר צו זוכן אין קיינעמס לאנד א טיר צו זיך אליין. וויטער א ביסל אויף מיין שכנהס טעראסע האב איך דערזען א ווייסן קעגנ-שטאנד, און נאך איידער איך האב באנומען וואס איך זע — האט דאס הארץ מיר שוין אנגעזאגט אן אומגליק. דאס שיסעלע מילך אויף מיין שכנהס טעראסע האט גערעדט פאר זיך אליין. איך האב געוויסט, אז זי איז ניט קיין ליבהאבערין פון בעלי-חיים.

מיין קאץ! — האב איך זיך א כאפ געטאן פארן קאפ. איך בין ארויס אין דרויסן און גענומען רופן: „קאטערל, קאטערל!“ ניטא דאס קאטערל. געוויינלעך ווארט ער אויף מיר, זיצט געדולדיק אויפן אויבערשטן טרעפל ביז איך ברענג אים זיין עסן. איך ווייס אז מיין שכנה האט פיינט קעץ, אויך הינט האט זי פיינט. די וועווערקעס וואס צעגראבלען איר גראז, אפילו די פייגל, זאגט זי, זענען א ניוטאנס, אן אנשיקעניש. זיי לאזן צייכנס אויף די שטולן ביי איר אין גארטן, פיקן אויף די זערנעס וואס זי פארזיט. מיין אויפגענונג וואקסט. די מילך אין טעלערל איז האלב אויסגעליידיקט. מיר ווערט הייס און קאלט. איך בלייב שטיין אין מיטן הויף, קיין זאך רירט זיך ניט. די בראטקעלעך שטייען פארקלערטע, מיט אפענע בעכערס אנטקעגן דער זון. איך זוך מיט די אויגן צווישן די קשאקעס, וואנדער פון קוסט צו קוסט און מיין בליק בלייבט הענגען אויף א ווייס שטיקל פעלץ וואס ליגט אין רויטן בלומענבעט.

איך אייל זיך ניט מער. איך דערנענטער זיך לאנגזאם, ריר אן דעם ווייסן פוטער פון מיין קאץ וואס ליגט שטייף, אן לעבן. און ווייל איך האב מער ניט געהאט וואס צו זאגן, האב איך ארונטערגענומען דאס בלומענטיכל פון מיין קאפ, אינגעוויקלט דעם פארשטארטן גוף און באגראבן אונטער דעם עפלבוים, אונטער דער צווייג ווו דער רויטער פויגל איז פריער געשטאנען.

— זאל דער רויטער פויגל דיר ליכטן, ווי א יארצייטליכט — זאג איך.
און ווי איך האב דאס ארויסגעזאגט, האב איך זיך דערמאנט אז היינט איז
דער אכצנטער אויגוסט.

מיט צוואנציק יאר צוריק איז ער אזוי געלעגן אויף א גאס אין ליאן.
א גאנצן מעת-לעת איז ער אזוי געלעגן, ביז די אמעריקאנער באפרייונג-
ארמיי איז אריין און אים צו קבורה געבראכט.

איך בין אריין אין שטוב און געלאזט די זון אין דרויסן. איך האב ניט
געוואלט קוקן אויף די רייפע עפל וואס אויף מיין בוים, ניט אויף דעם
בלוי פון הימל, ניט אויף דער בלוונג פון דער ערד. איך האב זיך אומגעקערט
צו אן אנדער רעאליטעט, א רעאליטעט וועלכע איך אליין האב באשאפן:
די בילדער אויף דער וואנט, דאס מעבל, די לאמפן, דאס גרויסע משפחה-
בעט. הינטער דעם זינדענעם צודעק פון בעט צייכנט זיך דער אויסגעפורעמ-
טער אפדרוק פון מיין מאן. זיין מאסיווער קערפער פאסט זיך אריין אין דער
פארעם ווי אין א געגאסענעם פאנצער. איך שטיי אין קוק האלב אין שרעק,
האלב אין פארלעגנהייט, ווי איך וואלט דערווארט צו הערן דעם חזק-טאן
וואס באגלייט אלע מאל זיינע ווערטער.

מיין מאן ראנגלט זיך מיט זיינע אייגענע מזיקים. וואס מער מיר ווילן
זיי באגראבן, אלץ מער שטייען זיי אין וועג. זיי טיילן דאס בעט, פילן אן
די ווינונג, די לופט מיט וועלכער מיר אטעמען.

גראד אין יענער צייט פון אומקום איז מיר באשערט געווען טועם צו זיין
דעם טעם פון ליבע: אנצינדן דעם פאקל וואס רויכערט אן פלאם. איך קער
זיך אום אין געדאנק צו די נאכטיקע קאשמארן, די געוועלכטע כוואליע
איבער מיין קאפ, ווי א שווארצער טרויער-שלייער אויף דער פוקל-פלייצע
פון אן אלמנה. איך זע ניט דעם בוים אין מיין גארטן. דער בוים וואס שטייט
פאר מייןע אויגן האט קיין בלעטער ניט. דארע צווייגן, צעבראכענע פון
ווינט, וואלגערן זיך ביי אים צופוסנס. איך קלייב די צווייגן מיט ריטואל
פון א כוהן. איך שפרייט זיי אויס אויפן הארצן, ווי אויף א מיזבת. מיט
א ליכט פון ריינעם בינענוואקס צינד איך אונטער דאס פייער. דער רויך
וואס גייט-אויף שמעקט ווי געפרעגלטער האניק. אזוי האבן געשמעקט די
האר פון מיין געליבטן ווען ער האט מיר געגעבן דעם ערשטן קוש.

דאָס געלעכטער איבער דער וואַנט

איר געלעכטער איז געקומען צו מיר איבער דער וואַנט. זומער, ווען די פענצטער זענען געווען אָפֿן, האָט זיך איר געלעכטער אַריבערגעקאַטשעט איבערן הויף דירעקט צו מיר אין קיך אַרײַן.

דאָס איז ניט געווען קיין געוויינטלעכער געלעכטער וואָס קומט ווי אַן ענטפער אויף איבערוועגנדיקער פרייד, ניט דער אויסדרוק פון איבער-ראַשונג, ניט דער אַפרוף אויף אַ ווילגאַרן וויץ. איר געלעכטער איז געקומען ווי אַ גילגול דורך אומבאַקאַנטע מדרגהס, אַנגעפילט דעם אַרום מיט שוואַרצע רויכן, מיט וויסטע אַנונגען, מיט קאַשמאַרן וואָס מײַדן אויס דעם העלן טאַג. באַלד נאָך דעם ווי אונדזערע נײַע שכנים האָבן זיך באַזעצט אויפֿן זעלבן גאַרן, האָב איך זיך אַ ביסל מתקנא געווען אין איר געלעכטער, דערנאָך האָט עס מיך אַנגעהויבן צו דענערױרן. שפעטער, ווען איך האָב אויפגעכאַפט דעם מרה-שחורדיקן אונטערטאַן, בין איך שוין געוואָרן פאַראינטריגירט. איך האָב זיך געפליסט אײַנצוהערן זיך מיט עפעס מער ווי נײַגער. איך האָב צוגעלייגט דעם אויער צו דער וואַנט, און ווען די פענצטער זענען געווען אָפֿן, האָב איך אויסגעלאָשן דעם לאַמפֿ און אַן בושא אַרויסגעשטעקט דעם קאַפֿ אַזוי ווייט ווי איך האָב נאָר געקאַנט. איך האָב לײַכט געקאַנט פעסט-שטעלן אין וועלכן צימער זי געפינט זיך. איר דירה האָט געהאַט דעם זעלבן אויסלייג ווי אונדזערע. איך האָב געקאַנט איר נאַכגיין אין געדאַנק פון שלאַפֿציימער צום טעלעוויזיע-צימער, פון קיך צום וואַשצימער, נאָר די סיבה פון איר געלעכטער האָב איך ניט געקאַנט דערגיין.

אַפט מאל פלעג איך זי באַגעגענען אויף די שטיגן. איך האָב געזאָגט „העלאָ“, זי האָט געזאָגט „העלאָ“. איך האָב איר נאַכגעקוקט, זי האָט דעם קאַפֿ ניט אויסגעדרײַט. פון איר אַקצענט האָב איך וויל געוואוסט אַז זי איז אַ דײַטשע רעפּודושי, ווי מ'האַט זי גערופֿן. אין מײַן אַפּשאַצונג איז זי געווען מער דײַטש פאַר אַלע אַנדערע. אַ גלייכע, אַ הויכע, שטייף פאַר-פאַנצערט אין איר אייגענער וועלט, אַן דער מינדסטער עפענונג צו גנבענען

א קוק. אויסערלעך שייך, שטאלטנע, מיט גלאט פארקעמטע ברוינע האַר, ברוינע גרויסע עטוואַס אויסגעבילטע אויגן. זי איז שטענדיק געווען אין דער געזעלשאַפט פון איר מאַן. אין דער פרי פלעגן זיי צוזאַמען אוועקגיין צו דער אַרבעט, אין אַונט צוזאַמען זיך אומקערן אַהיים. זי איז אַלע מאַל געווען נעט געקליידט. ברויך, גרוי און שוואַרץ זענען געווען אירע קאַלירן, אַ ווייס בלוזקעלע, ווייס-באַהענטשקעטע הענט האָבן דערגאַנצט איר פּער-זענלעכקייט.

איר געלעכטער איז געווען פאַר מיר אַ רעטעניש, עס האָט אין גאַנצן ניט געשטימט מיט איר אויסערלעכן בילד. באַזונדערס האָט מיך געוונדערט וואָס קיינער לאַכט מיט איר ניט מיט, ניט איר מאַן, ניט איר מוטער, וועלכע האָט געווינט מיט זיי צוזאַמען.

איך האָב געקאַנט הערן ווען זיי זיצן ביים טיש. דער שאַרפּער קלאַנג פון טעלער און לעפל האָט זיך געמישט מיט די נאָך שאַרפּערע קאַנסאַנאַנטן פון דער גערמאַנישער שפּראַך.

און מיט אַ מאַל אַן אויפרייס: פינף קורצע, פאַרשטיקטע קלאַנגען, ווי אַ ביין אין האַלדז סקאַליעטשעטער געלעכטער, אַ שלוקערץ, אַ פּויזע — און דערנאָך אַן אויסגעצויגענער מאַנאַטאַנער געלעכטער, מסוגל צו פאַר-פּירן דאָס בלוט.

אַ פּחד פלעגט מיך באַפאַלן ווען איר געלעכטער איז געקומען אין מיטן דער נאַכט. פּלוצעם, אומגעריכט, אין דער פינצטער, פלעגן די פינף פאַר-שטיקטע נאָטן דורכרייסן די וואַנט, מיך אויפוועקן פון שלאָף. איך פלעג ליגן און וואַרטן אויף דעם לאַנג-אויסגעצויגענעם שלוקערץ, וואָס איז לאַנג-זאַם איבערגעגאַנגען אין אַן אומהיימלעכן לאַכן וואָס האָט געקלונגען ווי אַ מיסטישער אויסטויש מיט כוחות וואָס זענען מחוץ דעם פאַרשטאַנד.

איך האָב אַנגעהויבן צו פאַרדעכטיקן מיין שכנה אין שוואַרצערעני, אין פאַרבינדונגען מיט איבערנאַטירלעכע כוחות. אין דער פרי, ווען איך האָב זי געזען אוועקגיין צו דער אַרבעט, קאַרעקט אַנגעטאַן, דעם קאַפּ הויך, גלאַט פאַרקעמט, זענען אַלע מיניע חשדים גלייך צערווען געוואָרן. נאָר אַזאַ היצקאַפּ ווי איך קאָן אויסטייטשן מענטשלעך געלעכטער צום בייזן, האָב איך זיך אַליין געמוסרט.

אין אַונט, ווען איר סאַלאַ-געלעכטער האָט זיך געלאָזט הערן, האָב איך

זיך ווידער אָנגעהויבן צו ווונדערן איבער די געשפענסטער מיט וועלכע, אָדער צו וועלכע, איר לאַכן איז געווענדט.

יענעם זומער פון אונדזער שכנהשאפט איז אויסגעפאלן אונדזער מיזי-ניקס ערשטער געבוירן-טאָג. איך האָב באַשלאָסן אָנצוקלאַפן אין איר טיר און זי פאַרבעטן אונדז צו העלפן אָנצינדן דאָס ערשטע ליכטל.

געעפנט די טיר האָט מיר איר מוטער. אויך די טאָכטער האָט זיך באַלד באַוווּזן. זי איז געווען אָנגעטאָן אין אַ בלויען שלאָפראַק. ביידע פרויען זענען געווען קענטיק איבערראַשט. שטייענדיק אין דער אָפּענער טיר האָב איך גלייך געזאָגט:

— ס'איז היינט מיין יינגסטן זונס געבוירן-טאָג, און אזוי ווי ס'איז היינט זונטיק און איר זענט פריי... וואָלט עס געווען מיין פאַרגעניגן...

— ניין! ניין, אום גאַטעס ווילן — האָט די מוטער מיר איבערגעשלאָגן. זי האָט אַ קוק געטאָן אויף איר טאָכטער, וואָס איז געשטאַנען אַ טויט-בלאַסע, די ליפן בלוי, די אויגן פאַרגליווערט.

— עס טוט מיר לייד — האָט די מוטער ווייטער געזאָגט. זי האָט אַ טראַט געטאָן נענטער צו מיר, ווי זי וואָלט געוואָלט מיך אין גאַנצן אַרויס-שטופן דורך דער אָפּענער טיר.

— ווי אַלט איז איינער מיידעלע? — האָט די טאָכטער געפרעגט.

— ס'איז אַ יינגעלע — האָב איך געענטפערט — היינט איין יאָר אַלט. — אַך, ווי שיינ! — האָט די יונגע אויסגערופן — וועט איר מיר דער-לויבן אָנצורירן איינער מיידעלע? ניט אַלע מאַמעס לאָזן מיך צו צו זייערע קינדער. זיי מיינען אַז איך וועל זיי דערוואַרגן. ביטע זייער, גיט אַ קוק אויף מייןע הענט — זי האָט אויסגעשטרעקט צו מיר אירע לאַנגע מאַניקירטע נעגל, אירע ברייטע אַרבל האָבן זיך פאַרשאַרט און איך האָב דערזען דעם שאַנדנומער איינגעקריצט אויף איר ווייסן אַרעם.

עפעס אין מיר האָט מיר אונטערגעזאָגט אַז אַט, אַט ברעכט זי אויס אין אַ געלעכטער. האָב איך זיך צוריקגעצויגן, געמאַכט אַ לאַנגזאַמען שריט אויף צוריק. אויף דער דרויסנדיקער זייט פון דער טיר בין איך געבליבן שטיין.

— נו, אויב איר קאַנט עס היינט ניט מאַכן, וועט עס שוין זיין ביי אַן אַנדער געלעגנהייט — האָב איך זיך ווי פאַרענטפערט.

די מוטער האט אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ דורך דער האַלב פאַרמאַכטער
טיר. זי האט געשמייכלט און גערעדט אויף דײַטש שנעל, שנעל. הינטער איר
האַט דאָס ווילבאַקאַנטע געלעכטער פון איר טאַכטער שוין אַנגעשלאָגן דעם
לאַנגן שלוקערץ. דאָס רעשט האָב איך שוין אויפגעכאַפּט בײַ זיך אין קיך.

א יידישער פאָעט אין פאַריז

סומער גאַטליב איז צוליב אַ ליד געקומען וויינען אויפן בעלוויל. זײַן ערשטע פאַריזער קוואַרטיר איז געווען אין לאַטיינישן פּערטל, ניט ווייט פון דער סאַרבאַנע וווּ ער האָט שטודירט מעדיצין.

מעדיצין איז געווען זײַן מוטערס אויסקלײַב. זי איז באַשטאַנען ער זאָל ווערן אַ דאָקטער, אַ היילער פון קראַנקע, און אַזוי אַרום אַוועקשטעלן אַ לעבן-בעדיקן מאַנומענט פאַר זײַן יונג-פאַרשטאַרבּענעם טאַטן, אַ קרבן פון דער טשאַכאַטקע.

גאַטליב האָט זיך פאַרמאַסטן קעגן די שוועריקייטן אויפן וועג מיט יונגטלעכן אייפער. ער האָט געאַרבעט, שטודירט, אַ ביסל געלט האָט די מאַמע צוגעשיקט, און ווען ס'איז אים אויסגעקומען אונטערצוהונגערן, האָט ער עס אויך ניט אָנגענומען פאַר אַן אומגליק.

איין מאָל, ווען דער מאַמעס טשעק האָט זיך פאַרשפּעטיקט, אונטערן האַרץ האָט גענאַגט און די מעדיצינישע שטודיעס זענען אין קאַפּ אַרײַן ניט געקראַכן, האָט ער אויף אַ ווייסן בויגן פאַפיר אויסגעציקלט יידישע אותיות וואָס האָבן זיך אויסגעלייגט אין קורצע שורות. די שורות האָבן געקוואַלן, פאַרפלייצט דאָס פאַפיר מיט וויזיעס פון ווייצן ראַזעווע ברויט, אָנגעשמירט מיט פרישע פוטער. ער האָט דאָס ברויט אויסגעלייגט אויף אַ טאַץ און עס אַוועקגעשטעלט אויפן סאַמע שפיץ פון אייפל-טורעם. בײַ די פיס פון אייפל-טורעם בליען בלומען, פאַרשוירענע ווערבעלעך פורעמען געאַמעטרישע קאַנטורן. שיינע מאַדעמאָזעלן שפאַצירן אין די אלייען. אַן אויסגעמאַגערט יינגעלע אין קורצע הויזן, שיד אָן זאַקן, קוקט אַרויף צום ברויט מיט פאַר-זשמורעטע אויגן, און מיט דער תקיפות פון וויקטאָר הוגאָס „גאַווראַש“ שטעלט ער אַרויס אַ פאַרטריקנטע צונג.

אַ יידישער זשורנאַל האָט דאָס ליד פאַרעפנטלעכט. קיין האַנאַראַר האָט ער ניט געקריגן, דאָס ליד האָט אַבער געעפנט פאַר אים אַ וועג צום ברויט. ער האָט געקריגן אַ פאַסטן אין אַ יידישער דרוקערײַ אין סאַמע האַרץ פון

בעלוויל. סומער גאטליב האט איבערגעלאזט די סארבאנע, דאס לאַטיינישע פערטל און איז אוועק וווינען אין האַטעל „נאַציאָנאַל“.

דער בײַט איז געווען אַ דראַסטישער. די סביבה — מער וואַרשע ווי פאַרזי. מיזרח־אייראָפּעיִשע עמיגראַנטן האָבן דאָ געפונען אַ מקום־מיקלט. יונגע מענער און פרויען האָבן דאָ געטיילט זייערע פּראַבלעמען, זייערע סוקצעסן און זייערע דורכפאַלן. מ'האַט אויך דאָ, צווישן די לאַנדסלײַט, געקאַנט כאַפּן אַ הלוואהלע, געפינען דעם אַדרעס פון אַ „מאַכער“ וואָס קאָן מאַכן פון אומלעגאַל — לעגאַל. פאַרשידענע אַקצענטן האָבן אַפּגעהילכט אויף די טרעפּ, ביז אַרויף צום זעקסטן שטאַק. גאָטליבס צימער אויפן צווייטן שטאַק איז געוואָרן אַ מיין זאַמלפונקט פאַר די „אינטעליגענטן“. אויך די וועלכע האָבן געוווינט אויף די העכערע גאַרנס האָבן דאָ גערן אויסגעפאַקט זייערע שקאַרמוצן, אַפּגעכאַפט אַ נאַכטמאַל פון ברויט מיט קעז און צוריק אַרויס אויף די אַוונטיקע בולוואַרן צו זוכן ליבע אויף אַ ווײַל.

אויך האַנקע פון זעקסטן שטאַק פלעגט דאָ אַפט אַפּשטאַטן אַ באַזוך, אַפּלייגן אירע פעקלעך, באַרגן אַ בוך, אויסהערן אַ ליד, וואָס גאָטליב האַט גערן פאַרגעלייענט.

זונטיק האַט דער האַטעל „נאַציאָנאַל“ גערוט. טאַג־אַרבעטער האָבן אַפּגעשטעלט זייערע וועקערס און געשלאָפּן אויף גאַטס באַראַט. סומער גאָטליב האַט זיך אויך ניט געאַיילט אויפצושטיין. ער האַט ליב געהאַט זיך צו ראַיען אין די פרימאַרגנדיקע חלומות. יענעם זונטיק אין דער פרי האַט זיך אים געחלומט אַז ער שטייט פאַר אַ רייע קאַלירפולע קראַוואַטן. עס גייט אים אין לעבן צו געפינען אַ קראַוואַט וואָס זאָל זײַן פאַסיק צו טראַגן אויפן שרײַבער־באַנקעט. ער וויל אַ מיש טאָן די קראַוואַטן, זען וואָס ער קאָן אויסקלייבן, אָבער די הענט בײַ אים זענען שלאַף, אין גאַנצן ווי אַפּגע־נומען. אַ פּראַנט, אַ פאַרקויפּער מיט פאַמאַדע אין די האַר און אַ קנייטש אין די הויזן, מאַכט אים פילן שפּלדיק. ער אײַלט זיך. ער האַט אַוודאי אַ ראַנ־דעווו — טרײַבט ער אים אונטער. — וואָס דויערט דאָס בײַ אײַך אַזוי לאַנג? אַט פאַרשליסט מען שוין די טיר. איר מיינט דאָך ניט דאָ איבערצונעכטיקן? גאָטליב רײַסט אויף די אויגן. דאָס צימער איז פול מיט גאַלדענעם פּרילינגליכט. דער אַקאַציע־בוים, אויסגעפּוצט ווי אַ פּלה צום באַדעקנס, קוקט אַרײַן צו אים אין פענצטער. גאָטליב גענעצט, דעקט זיך איבער איבערן

קאָפּ און דרימלט ווידער איין. עס נעמט ניט לאַנג און ער שטייט שוין ווידער פאַר די קראַוואַטן. האַנקע איז מיט אים. זי העלפט אים אויסקלייבן דעם ריכטיקן קראַוואַט. כאַטש איר שטים איז שטיל, באַשיידן, באַשטייט זי אַבער אים צו דערווידערן. זאָגט ער אַז דער רויטער קראַוואַט איז פונקט גוט פאַר זיין בלויען גאַרניטער, מאַכט זי אַ מינע ווי ער וואַלט זיך דער-קלערט פאַר שימשון-הגלבור. שלאָגט ער פאַר די בלויע מיט די ווייסינקע בלימעלעך, צעלאַכט זי זיך, גאַרניט ווי איר שטייגער. פון איר געלעכטער ווערט אים הייס און קאַלט. זי פלירטעוועט גאַר? ער פילט איר אַטעם אויף זיין פנים. אים ווערט ענג אין האַלדז. אַן עראַטישער ציטער נעמט אים דורך. ער אַטעמט שווער. עס פאַרפעלט אים לופט. ער וויל זיך צוריקציען, באַ-פרייען פון איר צודרינגלעכער נאַענטקייט, נאַר זי וויל דווקא אים אַנמעסטן דעם קראַוואַט. — ס'איז ריינער זינד — זאָגט זי. ווי קאַן עס זיין זינד, ווען ס'איז אזוי שערשקע? דער קניפּ רייסט אים אין האַלדז. אַט, אַט און ער ווערט דערשטיקט. גאַטליב וועקט זיך איבער. ער זעצט זיך אויף און פאַרגייט אין אַ טרוקענעם הוסט.

ס'איז שוין געווען נאַענט צו מיטאַג ווען גאַטליב איז אַראָפּ פון בעט. ער האָט אַריינגעשטעקט די פיס אין די לאַטשן און איז אַריין אין וואַשציער. ער איז געשטאַנען מיטן אינגעזייפטן פנים נאַענט צום שפיגל און געפלאַנט ווי אזוי צו פאַרברענגען דעם ערשטן שיינעם פּרילינגטאַג. אוודאי וואַלט גוט געווען ווען ער זעצט זיך שרייבן. דעם גאַנצן ווינטער האָט ער טאַקע אזוי געטאַן. אַבער אין אַזא ווונדער-שיינעם טאַג ווי היינט, איז פשוט אַ זינד צו זיצן אין שטוב. ווי אזוי גייט מען ניט אַרויס באַגריסן אַזא אויסגעוואַ-שענעם הימל, אַזא יונגע זון? די לופט, אַנגעזאַפט מיט ריחות פון ווייסינקע שנייגלעך, האַבן אַנגערעגט זיינע חושים, אויפגעוועקט עמאַציעס.

גאַטליב האָט פאַרענדיקט זיך ראַזירן. ווען ער איז צוריק אַריין אין ציער, האָט ער באַמערקט זיין רויטן קראַוואַט הענגען אויף אַ שטול לעבן בעט. ער איז געבליבן שטיין אַ פאַרטראַכטער. דער חלום מיט אַלע זיינע קאַמפּליצירטע שפּירונגען, פאַרבאַרגענע ווונטשן, ווידערשפרוכן, איז צוריק-געקומען צו אים. און פאַר וואָס טאַקע ניט — האָט ער זיך געפרעגט — פאַר וואָס טאַקע ניט פאַרבעטן די פּראַזשילע פּריילין פון זעקסטן שטאַק צו פאַרברענגען דעם נאַכמיטאַג צוזאַמען? אַ קאַמיש-טראַגישע סיטואַציע.

טראַכט גאַטליב. דער חלום דאַרף מיר אונטערזאָגן וואָס צו טאָן. אַלץ אין אים האָט געברויזט מיט דערוואַרטונג. אויף וואָס ער וואַרט — האָט ער אַליין ניט געוואָסט. ער האָט נאָך אַלץ געהאַפּט צו גרייכן דאַרט וווּ נאָר געצייילטע האָבן דערגרייכט.

די יונגע בלעטער אויפן אַקאַציע־בוים האָבן זיך געוויגט אין אַ גאַלדן־גרינעם חלום. אַוודאי דאַרף אַ שעפּערישער מענטש זײַן פּרײַ פּון אַבלי־גאַציעס, פּון פּאַרבינדונגען צו משפּחה, פּון ווינדעלעך און קינדערלעך. די ערשטע ליבע מוז זײַן צו דער מוזע, און דאָך האָבן זיך ניט אָפּגעהאַלטן פּון צו בויען פּאַמיליעס אַזעלכע ריזן ווי ביאַליק, פּרײַ, לייִוויק, און דאָס האָט זיי, חלילה, ניט געשאַט צום טאַלאַנט.

טראַכטנדיק וועגן חתונה האָבן, האָט זיך גאַטליב דערמאַנט אין טשודאַן, דער אונגאַרישער סטודענטקע. אַ מויד אַ ברען, אַ נימפעמאַניאַק פּאַר עק־סעלאַנס. אירע געלע פּאַספּאַר־אויגן האָבן געלויכטן אין דער פינצטער. ווי אַ זי־טיגער אין היץ, פלעגט זי אים באַפּאַלן אין מיטן טאַג. נאָך האַלבער נאַכט. היינט דאַרף ער זיך חנדלען פּאַר דער נישט דערבאַקענער מאַדע־מואַזעל פּונעם זעקסטן שטאַק. ער קאָן זי אין גאַנצן ניט פּאַרשטיין. אַט איז זי אַזוי ליבלעך צוגעלאַזט, און אַט איז זי שווייגנדיק, פּאַרצאַגט, אויף מײַלן ווייט. אויך איר אויסזען בײַט זיך פּון שייַן אויף מיאוס, און פּאַרקערט. איר קאַפּ אויפן ווייסן האַלדז זעט אויס ווי אַ טוליפּ אין שניי. דער אומגע־ריכטער מעטאַפּער האָט אים איבערראַשט. באַלד דערויף איז געקומען אַ צווייטער און אַ דריטער. פּאַעטישע וויזיעס האָבן אויפגעריסן דאַמבעס. ווערטער האָבן זיך געפּאַרט מיט גראַמען. גאַטליב איז געשוואַמען אין אַ ים פּון עקזאַלטירטע שורות — און מיט אַ מאַל האָט ער זיך צעהוסט. דער הוסט האָט פּאַרלאַשן דאָס פּאַעטישע פּייערווערק. גאַטליב האָט אויסגעשפיגן און ווי אַלע מאַל בײַם אַנבליק פּון בלוט, האָט ער זיך אַנגעכאַפּט בײַם האַרצן, ווי ער וואַלט אינסטינקטיוו געוואַלט דורכברעכן אַ וועג צו דער שלאַנגענ־נעסט, אַנטאַפּן דעם מאַנסטער וואָס הויזט אין זײַן לונג און אים אויף טויט דערשטיקן...

אַלץ דער מאַמעס שולד. זי האָט זיך אײַנגעשפּאַרט צו מאַכן פּון איר זון אַ דאַקטער. אַנדערש האָט איר ניט געפּאַסט, דער פּאַרדריפּעטער קוילן־הענדלערקע. אַ סטאַליער, אַ שניידער, אַ קעשענע־גנב — ניין, איר זון מוז

זײַן אַ דאָקטער. ער מוז פאַרגיטיקן איר שווערע האַרעוואַניע, איר פאַר-
שוואַרצט פנים, וואָס אַפילו די ערב־שבתדיקע באַד האָט ניט געקאָנט רײַן-
וואַשן. „נאָ מאַמע, קוק אָן ווי ער זעט אויס, דײַן זון דער דאָקטער, דײַן
בן־יחיד, דײַן קדיש. זע ווי ער ראַנגלט זיך מיטן מלאַך־המוות, זע ווי ער
שפּײַט אויס די לונגען, דאָס לעבן... און דו, מאַמע, לעבסט נאָך אַלץ אין דײַן
פאַרבישוּפּטן מעשה־לע...“

נאָך אַ קאַלטן טרונק וואַסער האָט זיך גאַטליב באַרויקט. ער איז גע-
שטאַנען ביים פענצטער און געקוקט אין זיך אַרײַן. ער האָט געטראַכט אָן
מיט האַנקען וואַלט אים דאָך געווען בעסער. אַ מענטש איז דאָך ניט קיין
שטיין, אויך ניט קיין בוים. לײַדן ביימער אויך פון דער טשאַכאַטקע?
גאַט גערעכטער, זע ווי די קוויטן פאַלן צו דער ערד. טײַערע, ווייסע
זרעלעך, וואָס ווילט איר פונעם לעבן? אַ ביסל ערד? אַ טראַפּן וואַסער?
אַ שמץ זון? אַיילט אײַך ניט, טײַערינקע, דאָ דערוואַרטן אײַך בלויז שטיי-
נער, שטיינער...

גאַטליב איז נאָך לאַנג געשטאַנען פאַרן פענצטער. ער האָט געזוכט
אַן אויסדרוק פאַר זײַנע געפילן. דער בלויער הימל האָט זיך פאַרצויגן מיט
אַ גרויער באַרווע. פון ערגעץ וווּ איז אַנגעלאָפּן אַ ווינט און דער צווייט איז
געפאַלן, געפאַלן. האָט ער זיך אָפּגעקערט פון פענצטער, און ווי יעדן זונטיק,
זיך אַוועקגעזעצט שרײַבן זײַן וועכנטלעכן בריוו צו דער מאַמען.

טײַערע מאַמע — האָט ער געשריבן — זאָרג ניט אַזוי פיל.
בײַ מיר איז אַלץ אין אַרדענונג. איך אַרבעט בײַ טאַג און שטודיר
אין אַוונט. איך האָף אַז אין קורצן וועל איך דיך מאַכן פאַר אַ
שוויגער. זאָרג ניט, מאַמע, זי איז אַ ייִדישע מיט אַלע פּיטשעווקעס.
אין קומענדיקן בריוו וועל איך דיר געבן מער דעטאַלן. פאַרבלייב
געזונט. אַרבעט ניט צו שווער און לאָז מיך ניט וואַרטן אויף דײַן
בריוו.

ווי אַלע מאָל מיט ליבשאַפט

דײַן סומער.

נאָך דעם ווי ער האָט פאַרקלעפט דעם קאַנווערט, האָט ער זיך פאַרשעמט
פאַר זיך אַלײַן. „וואָס איז דער מער מיט מיר? פאַר וואָס זאָג איך ליגן.“

פאר וואָס נאָר איך זיך אַליין, נאָר דער מאַמען? איך מאַך צו די אויגן און גלייב אַז אַנדערע זעען מיך ניט. פאַר וועמען מאַך איך דעם אַנשטעל? און צו וואָס? דער שפּאַס איז אויף מיין חשבון, אַ בלוטיקער שפּאַס.

אין שכנותדיקן קלויסטער האָבן געקלונגען גלאַקן. גאַטליבן האָט זיך געדאַכט אַז דער קלאַנג איז ניט דער זעלבער וואָס אין וואַרשע. דאָרט האָבן די גלאַקן געהילכט מיט אַימה, מיט פחד און שינאה פון גוי צום יוד. אַ ינגל, פלעגט ער זיך פאַרשטאַפּן די אויערן פּדי ניט צו הערן דעם טריפהנעם קלאַנג. גאַטליב מאַכט צו די אויגן. זכרונות איבערוועלטיקן אים, גרייפן אָן זיינע געפילן. געדאַנקען מישן זיך, בילדער לויפן, קרייצן זיך. זיין יוגנט־פּרינדין, פעלקע, קוקט אויף אים מיט טרויעריקע אויגן. זי ווייסט אַז ער וועט זיך צו איר מער קיין מאָל ניט אומקערן. איר טרויער טוט אים וויי. ער וויל אַינהאַלטן דאָס בילד דאָרט ביים וואַקזאַל, ער וויל עס אַינפּרעסן ווי רויזן אין בוך פון זכרון.

אויפן טיש ליגט אַ העפט, אַ בלייער און אַ מעקער. גאַטליב נעמט זיין שרייבגעצייג און זעצט זיך אַריין אין בעט. דער בלייער לויפט ווי פון זיך אַליין שורה נאָך שורה. ער קוקט ניט אויפן זייגער. זעט ניט ווי דער טאַג פאַרשווינדט. פּאַעזיע שטראַמט פון פאַרבאַרגענע קוואַלן זייטל נאָך זייטל. אַ גאַנצן טאַג האָט גאַטליב געשריבן און איבערגעשריבן. ערשט ווען דער בוים האָט זיך אַינגעהילט אין נאַכטיקע שאַטנס, האָט ער איבערגעלייענט דאָס געשריבענע. ער האָט געלייענט איין מאָל און נאָך אַ מאָל. ער האָט געזוכט אַ קעפל פאַר דער גייער פּאַעמע. אָבער זיינע געדאַנקען זענען געווען אויסגעשעפט. ווען ער איז שוין געשטאַנען ביים אויוון און געגרייט אַ מאָל־צייט, האָט ער ווי אַ נאַכגעדאַנק אַוועקגעשטעלט די איבערשריפט: „דאָס זעלבשטענדיקע לעבן פון דעם אַנדערן איך“.

★

איין שיינעם שבת נאַכמיטאַג, שפעט אין האַרבסט, איז האַנקע געשטאַן־נען פאַרן שפיגל און זיך געגרייט צו איר ראַנדעוועו. קודם־כל האָט זי אויס־געפרוּווט די גייע פּריזור וואָס האָט אַזוי שטאַרק אויסגענומען אין די מיטן דרייסיקער. נאָך דעם ווי זי איז פאַרטיק געוואָרן, האָט זי קריטיש באַטראַכט דעם אויפגעטורעמטן קאַפּ האַר און באַשלאָסן אַז דאָס וואָס איז גוט געווען

פאר מאדאם פאמפאדור איז ניט גוט פאר איר. זי האט צוריק אויסגעקעמט דעם קאמפליצירטן פלאנטער, געמאכט א שרונט אין דער מיט און געלאזט אירע שווארצע האר פאלן פריי, ווי א ראם ארום איר פראפיל, מיט איין איינציק לעקעלע ווי א פרעגצייכן אויף איר שטערן. אזוי האט זי זשאק געזען צום ערשטן מאל און אזוי וויל זי פארבלייבן. איר האט זיך געדאכט אז זי זעט זיין צושטימונג אין זיין ברייטן שמייכל, אין גלאנץ פון זיינע אויגן. זיין בליק איז איר נאכגעגאנגען צו דער ארבעט און פון דער ארבעט, ארויף אין איר מאנסארדע-שטיבל, אין חלום און אויף דער וואר. פון אלע פיר ווינקלען האט ער ארויסגעקוקט צו איר. ער האט אויך צו איר גערעדט: „דו געטרויסט מיר ניט, האנקע?“ זיין פראנצויזישער אקצענט באלעבט איר פאנטאזיע. זי דרייט דאס לעקעלע אויפן שטערן און שמייכלט פון זיינע רייד: „דאס לעקעלע טרייבט מיך פון זינען אראפ, און דו לאכסט?“ „איך לאך וויל איך בין גליקלעך“, רעדט זי צו אים אין געדאנק. „איך האב דיך ליב — אבער.“ „אבער וואס?“ פרעגט ער און כאפט זי קושן אין מיטן גאס. פראנצויזן פארשטייען, שמייכלען כיטרע. וואס איז וויכטיק, איז דער מאמענט, דער קוש, דער שפאציר לענג-אויס דער סען, דער שטערן וואס דראפעט זיך אויפן נאטר-דאם.

שטייענדיק פארן שפיגל נעמט זי אלץ אריין: דעם בלינדן פלי-זמר אויף דער טעראסע פון קאפע, דעם קלאנג פון דער מטבע וואס זי ווארפט אריין אין זיין פושקע און דער געהיימער ווונטש וואס גייט מיט מיט אים. א קלאפ אין טיר האט איבערגעריסן אירע געדאנקען. עמעצער האט אריינגעשארט א בריוול דורך דער טיר. האנקע קוקט אויף דעם בריוול: זשאק! עפעס האט פאסירט מיט זשאקן, ניין, ס'איז גאר פון סומער גאטליב. גאט מינער, וואס וויל ער פון מיר? זי עפנט דאס בריוול. יידישע אותיות לויפן פאר די אויגן: „טייערע, זייט אזוי גוט און שענקט מיר א פאר מינוט פון אייער צייט. איך בין אין א קוועל. איך מוז צו אייך רעדן. באלד, שוין, אויב מעגלעך.“

האנקע שטייט מיטן בריוול אין די הענט. אוודאי קאן זי געפינען א תירוץ: זי האט דאס בריוול באמערקט ערשט זונטיק אין דער פרי. וואס עס זאל ניט זיין, טאר זי די ראנדעווי ניט פארפושן. צו פיל האפענונג האט זי אויף דער ראנדעווי געשטעלט. זי כאפט דעם מאנטל, דעם טאש און לויפט

אַראַפּ. אויפן צווייטן שטאַק בלייבט זי שטיין. איך מוז אַ קוק טאָן. אַ מינוט־קעלע בלויז. זשאַק וועט וואַרטן. ער מוז וואַרטן. ער מוז...

האַנקע האָט געטראָפּן גאַטליבן אין בעט. ער איז האַלב געזעסן, האַלב געלעגן, אונטערגעשפּאַרט מיט אַ באַרג קישעלעך. ער האָט איר אַנטקעגן־געטראָגן צוויי פּייכטע הענט. ער האָט גאַרניט געזאָגט. די טרערן אין זיינע אויגן האָבן שוין גערעדט פאַר אים.

— Comment ça va? — האָט האַנקע מעכאַניש אַ פּרעג געטאָן.

— זעצט אײַך, מיר וועלן שוין שמועסן.

האַנקע האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ בענקל ביים בעט.

— איר זענט אַוודאי פאַרנומען, שבת אַוונט, ווי געשיקט זיך? אַנט־

שולדיקט, וואָס איך רויב אַוועק אײַער צײַט.

— מײַן צײַט זאָל אײַך ניט אַרן. אײַער ענין איז איצט וויכטיק.

גאַטליב האָט געשוויגן. דער צימער איז פול געווען מיט בײַן־השמעות־

דיקע שאַטנס. פון דער דאַמף־מאַשינקע האָט געזעצט אַ געדיכטע פאַרע.

די פאַרע האָט זיך געוויקלט און אויסגעוויקלט אויסטערלישע פאַרמען. פון

ביכערשראַנק האָבן לצים געשטשירעט שוואַרצע צײַן. אויף די נאַקעטע

צווייגן פון בוים האָבן זיך געוויגט פאַרזעענישן מיט גרויסע קעפּ און לאַנגע

עקן. דאָס שפּייסיסעלע בײַ גאַטליבס בעט איז געווען אַנגעפילט מיט רויטן

לייכעץ.

„אַט דאָס איז עס!“ האָט האַנקע געטראַכט. זי האָט זיך פאַרשעמט מיט

איר אייגענעם געזונט, מיט דער ווייסער בלזקע, מיטן לעקעלע אויפן

שטערן. זי איז אַוועק צום פענצטער און בגנבה אַפּגעווישט דעם רוזש פון

די ליפּן, פאַרשאַרט דאָס לעקעלע פונעם שטערן.

— קאָן איך מאַכן אַ גלאַז טײַ פאַר אײַך? — האָט זי געפרעגט.

— יאָ, אַדרבאַ, פאַר וואָס דען ניט? — האָט גאַטליב געענטפּערט.

האַנקע באַוועגט זיך אויף די שפּיץ פינגער ווי זי וואָלט מורא געהאַט

זיך אַליין אויפצוועקן. די גלעזער זענען פאַרפעטסט און פאַלן פון די הענט.

„ווייסט ער וווּ ער האַלט? קען ער זײַן לאַגע? וואָס טראַכט אַ מענטש ווען

ער זעט דעם טויט פאַר די אויגן? האָט ער תרעומות צום באַשעפּער, צום

גורל? וואָס פאַראַ זינען האָט דאָס וויסן ווען מ'קאָן זיך ניט העלפּן?“

גאַטליב קוקט אויף האַנקע, אים פאַרדריסט וואָס ער האָט זי פּרײַער

אזוי ניט געזען. אפשר האָט ער אין אונטערגעדאַנק נאָך אַלץ געטראַכט פון יענער אויסגעלאָסענער מויד? די צרה מיט האַנקען אין, וואָס זי איז אַ פאַרשלאָסענע, אָן אָפגעזונדערטע, אַ קאַלטע. אין מעטאַפער זעט ער זי ווי אַן אַלטערענקישע באַלאַדע. פּרומע באַבעס היטן דעם צוטריט צו איר. עס פעלט איר דער שוונג, די תקיפות פון דער מאַדערנער פרוי.

האַנקע האָט אים צוגעטראָגן אַ גלאַז טיי. אירע בריסטן אונטער דער ווייטער בלוזקע זענען געוואַקסן פאַר זיינע אויגן. גאַטליב האָט געפילט ווי זיינע מוסקלען קוועלן אָן.

— קומט, האַנקע, זעצט זיך לעבן מיר. אַפילו טיי טרינקט זיך בעסער

אין צווייען.

האַנקע האָט געפרוווט שמייכלען. אַלץ אין איר האָט געוויינט. פאַר וואָס האָט עס ניט פאַסירט נעכטן, אייערנעכטן, פאַר וואָס גראַד היינט? זי איז געזעסן און געוואַרט ווי אַ פאַראורטיילטער אויפן מישפט. אַוודאי קאָן זי זיך נאָך ראַטעווען, אַנטלויפן פון דער קרענקלעכער אַטמאָספערע. אויב זי בלייבט, וועט געשען עפעס שרעקלעכס. זי האָט עס געזען אין זיינע זשענדע אויגן, אין זיין פאַרשנעלערטן אַטעם, ווי צוגענאַגלט צום בענקל איז זי געזעסן, געקוקט אין פינטל. איר האָט זיך געדאַכט אַז זי זעט ווי די ערד עפנט זיך און פון שרעק האָט זי זיך ניט געקאַנט רירן.

גאַטליב האָט ווי דערפילט איר פאַרלעגנהייט.

— כ'מיי אַז מ'קאָן שוין מאַכן הבדלה, אַנציינדן די ליכט. פּרצס שלמה

האַט געוואַלט אויפהאַלטן דעם שבת. אַ ווייטער מהלך פון דעמאָלט ביז היינט.

האַט איר געלייענט פּרצן?

— וועמען?

— י. ל. פּרין.

— דאַכט זיך יא, געלייענט, איך געדענק שוין ניט.

— זייט מיר מוחל, טייערע האַנקע. איך ווייס, איך צווינג זיך אַרויף

אויף אייך, האַלט אייך דאָ ווי געפאַנגען. ליידער איז דאָס שוין די נאַטור פון קראַנקע לייט. קוים דערפילן זיי אַז זיי האַלטן שמאַל, ווערן זיי עגאַ-צענטריש, ווילן קיינעם ניט זען, נאָר זיך אליין.

ער האָט אַ נערוועזן לאַך געטאַן, גענומען איר האַנט אין זיינער און זי

לאַנג געגלעט.

— אויב איך מאַך ניט קיין טעות — האָט ער נאָך אַ וויילע געזאָגט — וועלן מיר היינט האָבן אַ פולע לבנה. זיכער בין איך ניט. לעצטנס פיר איך ניט קיין ראַמאַנטישע חשבונות. איר ווייסט וואָס איך מיינ. איך פיל זיך באמת שולדיק וואָס איר דאַרפט אַפּקומען צוליב מיר. איך מיינ, אויב עס וואַרט אויף אייך אַ געזונטער בחור, גייט און פּראָפּיטירט פון לעבן. — גאָט ליב האָט געגעבן אַ טרוקענעם הוסט און איז אַנטשוויגן געוואָרן.

אויך האַנקע האָט געשוויגן. זי האָט געפילט ווי זי זינקט אין זינקזאַמד פון רחמנות. זיין פנים געלבליעך-גרוי, שטייף ווי פאַרמעט, האָט זיך געבראַכן פון אַלע זייטן. אין ביידע ווינקלען פון זיין מויל איז געשטאַנען אַ ווייטער שוים און אין די אויגן איז געווען אַזוי פיל הכּנעה. זי האָט אים געוואַלט זאָגן אַז זי פאַרדינט ניט זיין באַווונדערונג, אַז זי איז ניט וואָס ער מיינט. אַט האָט זי זיך פאַרפלאַנטערט מיט אַ פּראַנצויז, נאָר איין גאָט ווייסט וואָהין דאָס וועט פירן.

— איך האָב ניט קיין ראַנדעוועו. קיינער וואַרט ניט אויף מיר. אויב איר וועט מיר דערלויבן, וועל איך צוגרייטן עפעס עסן פאַר אייך.

— גיין, טייערינקע, איך בין באמת ניט הונגעריק. אַלץ וואָס איך וויל, איז קוקן אויף אייך און אפשר אויך עפעס רעדן.

— איך זע אַז דער שפּייזקאַסטן איז ביי אייך אויסגעליידיקט. איך קאָן אַראַפּלויפן עפעס קויפן, אַ קאַלטע לימאָנאַדע אפשר?

— גיין, זיצט, טייערע, מאַכט אייך קיין צרות ניט. דער מלאַך-המוות וועט שוין אַלץ פאַר מיר באַזאָרגן.

איצט, אַז דער זינקזאַמד האָט זי שוין אין גאַנצן פאַרשלונגען, איז שוין מער ניט געווען פאַר וואָס זיך צו שרעקן. איר צונג איז לויז געוואָרן.

— סומער גאַטליב — האָט זי געזאָגט — איר רעדט דאָך עפעס נאַריש-קייטן. ס'פאַסט גאַרניט פאַר אַ סטודענט פון מעדיצין.

— איך בין ניט מער קיין סטודענט. איך בין אַן אַרבעטער.

— און אַן אַרבעטער, איז וואָס? היינט היילט מען קאַמפּליצירטע קראַנ-קייטן מיט גרויס דערפּאָלג. אויך די פאַרבעסערטע לאַגע העלפט מיט: פּרייע שבתים, העכערער לויין.

— איך קער זיך מער ניט אַן מיט די אַלע גוטע זאַכן — האָט איר גאָט ליב איבערגעריסן — איך בין שוין אַרויסגעפאַלן פון אייערע רייען.

— איך פאַרשטיי ניט וואָס איר מיינט.
 — נו, וועל איך אייך דערקלערן. איך גיי ניט מער צו דער אַרבעט.
 דאָס איז דעם דאָקטערס פאַרבאַט.
 — נו, בייט מען די פּראָפּעסיע. דער סאַרט אַרבעט וואָס איר טוט איז
 אַן צווייפל שעדלעך פאַר אייער געזונט.
 — פאַר אַ מענטש אַן לונגען איז אַפילו אַטעמען שעדלעך.
 ביי האַנקען האָט זיך ווידער דאָס לשון פאַרהאַקט. זי האָט זיך גענומען
 פאַרען מיט דער ווירטשאַפט. זי האָט צעוואַשן דאָס געשיר, צונויפגעקליבן
 די אַלטע זשורנאַלן. אין דרויסן איז שוין געווען פינצטער. דער נאַכטלאַמפּ
 בנים בעט האָט באַלויכטן אין האַלבן צימער; די צווייטע העלפט האָט זיך
 געבאַדן אין דער פינצטערניש. אויך דער בוים אין דרויסן איז געווען אייגן-
 געהילט אין שוואַרצן. האַנקען דאַכט זיך אז זי זעט זשאַקן זיצן אויפן בוים.
 ניין, ער זיצט ניט, ער הענגט אין דער לופטן. זיינע הענט און פיס באַוועגן
 זיך מיט אַן אויסערגעוויינטלעכער שנעלקייט. ער שפינט אַ בריק פון בוים
 צום פענצטער — אַ קאַמפּליצירט געוועב פון רויזן און דערנער. „די ברירה
 איז ביי דיר“, זאָגט ער אין געדאַנק, „קאַנסט בלייבן אין געמויזעכץ
 אָדער אַרויסקומען צו מיר. די בריק וואָס איך שפּין האָט נאָר איין סטעזשקע.
 זי פירט פון דיר צו מיר און פון מיר צו דיר. לאַז קיין אַנדערן דעם געוועב
 ניט באַרירן. איין פאַלשער שריט — און מיר זינקען, זינקען.“
 האַנקען ציט זיך צוריק פון פענצטער. עס ווילט זיך איר לאַכן. געלעכטער
 צעשפאַרט איר די זייטן.
 — ניטאָ קיין לבנה! — זאָגט זי צו דער מאַרינאַרקע וואָס הענגט
 אויף אַ טשוואַק. געענטפּערט האָט גאַטליב מיט אַ כריפעוואַטן געלעכטער:
 — ס'קאָן ניט זיין. איר האָט אַוודאי געקוקט אין אַן אַנדער ריכטונג.
 דערציילט מיר עפעס, האַנקען, דערציילט מיר וועגן זיך. זענט איר נאָך אַלץ
 אַזוי איבערגעגעבן דער שפּאַנישער רעוואָלוציע?
 — איך טו מײַן פליכט. איר וועט געזונט ווערן, וועט איר אויך העלפן.
 אויב ניט מיט דער ביקס. איז מיט דער פעדער. אייער נאָמען וועט נאָך
 פאַרציכנט ווערן מיט גרויסע אותיות אין דער ייִדישער ליטעראַטור.
 גאַטליב האָט אויסגעשטרעקט די האַנט און זי צוגעצויגן צו זיך.
 — ס'איז גוט צו הערן אַזעלכע ווערטער, אַפילו ווען מ'גלייבט ניט אין

זיי. ס'איז גוט צו האלטן אייער האנט, קוקן אויף אייער צעבליט פנים.
א דאנק אייך, האנקע.

האנקע איז געזעסן אויפן עק פון זיין בעט און ניט געוואגט זיך צו רירן.
דער שירעם אויפן נאכטלאָמפ איז געווען באַדעקט מיט אויסגעברענטע לע-
כער. די לעכער האָבן אויסגעפורעמט צוויי מענטשלעכע אויגן, אַנגעצייכנט
א נאָז, אַ מויל. דאָס מויל איז אָפן, טיף און שוואַרץ. ס'איז זשאַקס מויל,
אויסגעליידיקט, שטום. „גאַט מיַנער,“ וויינט האַנקע אין זיך, „פאַר וואָס
האַסטו מיר געגעבן אַזאַ צעשפּליטערטע נשמה? וועט זי שוין מער קיין מאַל
גאַנץ ניט ווערן?“ איר שאַטן אויף דער וואַנט האָט געוווּזן צוויי קעפּ, איינער
אַריינגעוואַקסן אין צווייטן. ניט ווילנדיק האָט זיך בײַ איר אַרויסגעריסן
אַ פאַרצוויגענער זיפּץ.

—חלילה! — האָט גאַטליב אויסגערופן — נעמט אייך ניט צום האַרצן.
דער טײוול איז ניט אַזוי שוואַרץ ווי מ'מאַלט אים. אין גיכן גייט אַרויס מײַן
בוך פאַעזיע. איך בין אויך פאַרזאַרגט מיט אַ סאַנאַטאַריע. איך זאָג אייך
צו מער ניט צו באַלעסטיקן. דאָ איז דער קרייצוועג וווּ מיר צעשיידן זיך.
איך נעם דעם וועג צו מערב. איר, מײַן טײַערע, שטייט אין דער זון. שטייט
פעסט מיט ביידע פיס און זאָלן אייך די צופעליקע ווינטן ניט אַראַפּפירן פון
וועג. זײַט מיר מוחל, טײַערע, איך האָב אייך בשום אופן ניט געמיינט וויי
צו טאָן. איך האָב אייך ליב, האַנקע. וואָס גאָך קאָן איך זאָגן? איך האָב זיך
געגרייט צו שטאַרבן אין אייערע אַרעמס. איך האָב געוואַלט איינשלינגען די
קליינע, ווייסע פילן און איינשלאָפן אויף אייביק אין אייערע אַרעמס. עס
האַט מיר אויסגעזען אַזוי ראַמאַנטיש, ווערדיק, העלדיש — איך האָב געמיינט
אַזוי אַרום צוריקצושלאָגן, ווייזן דעם מלאך המוות ווער ס'איז בעל-הבית.
נו, זענט איר געקומען און אַלץ האָט זיך געביטן. אייער נאַענטקייט האָט
מיך אויפגעלעבט. בינען זשומען אין מײַן בלוט. ציטערט ניט, האַנקע. אמתע
ליבע איז צאַרט. בלויז איין קוש, איין און איינציקן...

האַנקע ווערט זיך ניט. זי גראַבט איין דעם קאַפּ אין קישן און גיט איבער
דעם גוף צו זײַנע זוכנדיקע הענט, צו זײַן צודרינגלעך לײַב, צו זײַנע
בעטנדיקע ליפּן.

*

נאך האלבער נאכט איז גאטליב איינגעשלאפן. האנקע האט זיך באפרייט פון זיינע ארעמס. מיט גרויס פארזיכט האט זי זיך אראפגעגליטשט פון בעט. גאטליב האט געעפנט די אויגן. ער האט א קורצן שמייכל געטאן, זיך אויס-געדרייט און ווייטער געשלאפן. ער איז געשלאפן מיט אפענע אויגן. אויך זיין מויל איז געווען האלב אפן. זיין פנים גרוי, אפגעצערט, האט גערוועזן געצוקט אין שלאף. זי האט געווארט ער זאל צומאכן די אויגן, אבער זיי זענען פארבליבן אפן, ווי ער וואלט אין שלאף געוואכט איבער איר.

האנקע האט זיך געשארט צו דער טיר הינטערוויילעכץ. די אויגן אָנגעשטעלט אויף אים. דער שטח פון בעט ביז צו דער טיר האט זיך אויסגע-צויגן אויף מײלן. ענדלעך האט זי געעפנט די טיר. דער שירעם איבערן נאכטלאַמפּ האט אַ ציטער געטאן. איין לעצטער בליק — און זי האט פאַר-מאַכט די טיר אויף יענער זײַט.

יענע נאכט האט האנקע פארבראכט אין דרויסן. דער בעל-דבר וואס קיניגט אין פארהוילנקייט האט זי געטריבן פון איין גאס אין אַ צווייטער. ווי אַ נאכטוואַנדלער וואס האט איבער זיך קיין שליטה ניט, האט זי נאכגע-געבן דעם אינערלעכן דראַנג. ביים פארקן פון פערלאַשעזער בית-עולם האט זי באַמערקט אַ באַנק און זיך צוגעזעצט. האנקע האט אויפגעהויבן די אויגן צום הימל, דעם אָנגעפיקעוועטן מיט שטערן. אַ קילער ווינט ווי אַ פריש ליילעך האט זי צוגעדעקט. האנקע האט געציטערט. אויך די שטערן אויפן הימל האבן געציטערט. זי האט געפרוּווט טראַכטן און ניט באַוויזן אויסצו-פאַרעמען איין לאַגישן געדאַנק. האט זי אַרונטערגענומען די פיס אונטער זיך, זיך איינגעראַלט ווי אַ וואַרעם וועמען די גראַבמאַשין האט נאָר וואָס פון דער ערד אַרויסגעוואָרפן און געלאָזט אויף הפקר אונטער גאַטס אויסגעשפרייטן, מיט שטערן אָנגעפיקעוועטן, סאַמעט-הימל.

דער כוח פון אַ ניגון

אין יענע ווייטע, אייזגעפאָנצערטע, פאַרפרוירענע קאַנטן פון דער וועלט פירט די צייט קיין חשבון ניט. ניטאָ דאָרט קיין סעזאָנען, קיין באַניונג, קיין פאַרוויסטונג — איין לאַנגע תּכריכים־באַקליידטע וועלט. פּראָסט און שניי און בראשית־דיקע ווינטן זענען אין דער צייט־רעכענונג ניט רעגיסטרירט. אַלע וועגן עקן זיך דאָרט. די פּוסטריט פון דער אייביקייט טראַגט אַ בלאַנקן פנים.

ווי אַ פליט פון דער גרינער וועלט האָב איך מיטגעבראַכט מײַנע איי־גענע סעזאָנען. איך האָב זיי אַרײַנגעשמוגלט מיט די לידער וואָס האָבן געלעבט אין מיר. יעדער ליד האָט געוואַרצלט אין זײַן ספּעציפּישן קלימאַט, זײַן קאַלאָרייט, זײַן ציל. געווען לידער וואָס האָבן געפּלייצט מיט זומער־רעגנס, מיט עפּלצווייט, אויפגעלעבט די שיינקייט פון שבתים, דעם גײסט פון יום־טובים; לידער וואָס האָבן מיך דערמוטיקט און לידער וואָס האָבן מיך געטריבן צום ראַנד פון פאַרצווייפלונג. דאָס ליד איבער אַלע לידער איז געווען דאָס ליד וואָס האָט מיך געבראַכט צו אים.

דעם טאַג פון זײַן אומקום האָב איך ניט געוואָסט. איך האָב בלויז געדענקט די צייט פון יאָר, וואָס איז געווען די צייט פון שניט. פולע סטויגן היי האָבן זיך געצויגן ווי גאַלדענע בערג קעגן הימלאַנד. די קאַנאַפּליע האָט זיך געוויקט אין טײַך. וועגענער, אַנגעלאַדענע מיט דער שפּע פון פעלד, האָבן געאַיילט דורך הינטערוועגן וואָס גיכער אַנצוקומען אַהיים. דאָס באַטשאַן־פּאַרל וואָס האָט גענעסטיקט אויף אונדזער דאָך איז יענעם פּרי־מאַרגן אַוועק מיט די יונגע און איבערגעלאַזט אַ ליידיקע נעסט.

מײַנע עלטערן האָבן פאַרזיגלטע וואַגאַנען אַוועקגעפירט. איך בין די לעצטע אַוועק פון הויז. אויפן שוועל פון דער טיר האָב איך זיך אָפּגעשטעלט. אַחוץ אַ פּאַר פליגן איז דאָרט קיינער ניט געווען. איך האָב צעקרישלט אַ שטיקל ברויט פון מײַן צידה־לדרך און אויסגעשפּרייט די ברעקלעך אויפן טיש. איך האָב געעפנט דאָס פענצטערל וואָס קוקט אַרויס צום טײַך; טאַמער

פארגלוסט זיך די פליגן צו כאפן א שפאציר איבער גאטס פרייער וועלט. אַנגעטאָן אין פּויערישע קליידער, בין איך אַרײַן אין וואַלד אויפן וועג צום פּאַרויסבאַשטימטן אָרט וווּ מיר האָבן זיך געזאָלט טרעפן. איך האָב ניט געקוקט אויף צוריק. אויף איין אַקסל האָב איך געטראָגן אַ קראַנץ קנאַבל, אויפן צווייטן — אַ הייפּטל קרויט. אין האַרצן פּאַרבאָרגן האָב איך געטראָגן די מאַפע וואָס האָט אונדז געדאַרפּט פירן צום צוגעזאָגטן לאַנד.

די זון האָט געוואַרעמט. זילבערנע פּלאַקספּעדעס האָבן זיך געשלענגלט אין דער לופט. יענעם טאָג האָב איך קיין שרעק ניט געפילט. איך בין געווען זיכער, אַז אין אַזאַ געבענטשטן טאָג קאָן קיין בייז ניט געשען. איך האָב אַפילו אונטערגעברומט אַ ניגון, אַ ניגון פון ווידערשטאַנד, פון גבורה און זיג. אַזוי בין איך געגאַנגען און געזונגען, ביז איך האָב דערקענט זײַן גרויע מאַרינאַרקע, זײַן רויטע טשופּרינע הענגען אויף אַ בויס.

און ווײַל איך האָב ניט געהאַט מיט וואָס אַ גרוב אויסצוגראָבן, האָב איך אים באַהאַלטן אונטערן אַנשיט פון גאַלדרויטע בלעטער. איך האָב אים אײַנגעדעקט מיט צווייגן און מיט שאַרף-געווירצטע סאַסנע-נאַדלען, ניט איבעררייַסנדיק דעם ניגון וואָס האָט זיך געצויגן פון זיך אַליין. איך האָב איבערגעלאָזט די גרינע ערד, געוואַנדערט איבער סטעפעס, זיך געשלעפּט אין וועגענער, אין איבערגעפאַקטע וואַגאַנען, אויסגעמאַסטן דעם בערישן גוף ביז צום האַרץ פון זײַן פּאַרפּורירן לאַנד.

דאָרט, אין מײַן קעלערשטוב, האָב איך באַצירט די גאַסע ווענט מיט זומערדיקע געזאַנגען. די ליידיקע טעג און נעכט האָב איך אויסגעפילט מיט געדענקשאַפטן. אין אַוונט, ווען איך האָב פאַרצערט מײַן פּאַרציע ברויט, זיך אַנגעטרונקען מיט הייס וואַסער, האָבן פאַרשטויסענע לידער גענומען זינגען אין מיר. אַזוי זינגענדיק האָב איך זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד, צום פאַרקראַטעוועטן פענצטערל וואָס איז געלאָפן פאַראַלעל מיט דער זיבן-קענדיקער זון. איך האָב געזונגען צו דער זון וואָס איז מקריב איר ליכט, פּדי צו שײַנען אין אַנדערע וועלטן.

אין יענע רגעס איז אויך מײַן קעלערשטוב באַהעלט געוואָרן פון איר גנאָד. רויטע שקיעה-שטראַלן האָבן זיך אַרײַנגעריסן דורך מײַן פאַרקראַט-טעוועטן פענצטערל, זיך אויסגעשפּרייט און צעטיילט ווי גלײַענדיקע שאַרפן פון אַן אַפענער שער.

איך בין געזעסן אין דעם אָפענעם מויל פון דער שער ווי אין אַ לאַדקע.
איך בין געשוומען צום ראַנד פון הימל, וווּ דער שניי האָט געברענגט ווי די
קוילן אין אונדזער אַלטן קאַמין.

און ווייל איך האָב אַזוי שטאַרק געגאַרט נאָך יענער היימישער וואַרעם-
קייט, האָב איך דאָס דאַרע געצווייג פון יענעם געשענדטן בוים אין פּייער
געוואָרפן, דעם פאַרשאַטענעם ניגון צום לעבן געבראַכט. די פּלאַמען זענען
געלאָפן כּוואַליע נאָך כּוואַליע, פאַרברענט דעם ווייסן שניי, דעם שוואַרצן
סאַסנעוואַלד און באַגראָבן מיין ליכטשער אונטער אַ באַרג מיט אַש.

בין איך אויפגעשטאַנען פון מיין זיצאַרט, אָפּגעטרייסלט דעם אַש און
אין דער פינצטער גענומען שפּאַנען אַהין און צוריק. איך האָב געזוכט אַ
ריטעם וואָס זאָל פּאַסן צו מיין ניגון, איך האָב געזוכט אין די ווינקלעך,
באַטאַפט די ווענט. אַ ליידיקער שופּלאַד האָט אַ סקריפּ געטאָן, מיך אין
עפעס דערמאַנט. איך בין געבליבן שטיין, נאַכגעטראַכט — געצעגערט.
אַ קאַלטער שווייס האָט מיך באַגאַסן, איך האָב אַרײַנגערוקט די האַנט, מיט
ציטערדיקע פינגער געזוכט אין דער ליידיקייט. פּאַלאַצן פון שפינגעוועב
האַבן געפּלאַצט אונטער מינע פינגער. די שפינען זענען איבער מיין לײַב
זיך צעלאָפּן, ווי פּאַווקעס להוט אויף מיין בלוט. אינסטינקטיוו האָב איך
אויפּגעהויבן מיין רעכטן פּוס פּדי מיט דעם געוונענעם דרוק מיין האַנט
צו באַפּרײַען. נאָר דער קאַלטער שווייס וואָס האָט געטריפּט פון מיר, האָט
די העלצער אָנגעשוואַלן און אַרײַנגעצויגן מיין אַרעם טיפּער און טיפּער,
מיטגערײסן מיין האַלדז און נאַקן, מיין קאַפּ, מיין ייִשובֿ-הדעת — — —
איך האָב געוואַלט שרײַען, רופן הילף, אָבער דער געדאַנק אַז סײַ ווי
וועט מיך קיינער ניט הערן האָט דאָס לשון בײַ מיר אָפּגענומען. איך האָב
שוין געהאַלטן בײַם רעזיגנירן, זיך אונטערגעבן דעם גורל, ווען מינע
פינגער האָבן אָנגעטאַפט אַ ליכטל, אַ חלבן ליכטל אין מיין ליידיקן שופּלאַד.
מיין אַנגסט האָט אָפּגעלאָזן. אַן שום מי האָב איך דעם אַרעם פון שופּלאַד
אַרויסגעצויגן. בײַם אויפּבליץ פון ניגון דאָס ליכטל אָנגעצונדן. אין דער
זעלבער רגע איז פאַר מיר קלאַר געוואָרן אַז הײַנט איז זײַן ערשטער יאָר-
צײַט.

איך האָב עס דערפילט אין דעם ריטעם פון מיין בלוט. דאָס ליד וואָס
איז אויפגעגאַנגען אין מיר, האָט געשאַלט מיט די מעכטיקע טענער פון דער

„התקווה“. האָב איך גענומען דאָס ליכטל, עס אָוועקגעשטעלט אויפן פענצ-טער צו באַלויכטן דעם וועג ווױהין די זון איז אָוועק.

איך בין לאַנג געשטאַנען איבער דעם ברענענדיקן יאַרצייטליכטל. דער ריח וואָס איז אויפגעגאַנגען פון אים, האָט געשמעקט ווי געפרעגלטע פאַרפל מיט האַניק. אַזוי האָבן די האָר פון מיין געליבטן געשמעקט בעת ער פלעגט זיצן דעם קאַפּ אויף מיין שויס אַנגעלענט און זינגען אונדזער ליד, דאָס ליד פון צוואַג, דאָס געבענטשטע ליד פון גליק... איבער אונדז האָט געשירעמט דער פלוימענבוים וואָס האָט אויסגעזען אין אונדזערע אויגן ווי אַ צעדערבוים. די שוואַרצע ראַבן אויפן פלויט האָבן מיר איגנאַרירט. פאַר אונדזערע אויגן האָבן געווימלט ווייסע פלאַטערלעך און מיר האָבן געזונגען צום לעבן דאָס ליד פון לעבן.

נאָך דעם ווי דאָס יאַרצייטליכטל האָט אויסגעצאַנקט, האָב איך געזען ווי דער פעניקס האָט זיך אויפגעהויבן פונעם אַש און אַנגעצייכנט דעם וועג וואָס איך האָב פאַרלוירן. ער האָט געצייכנט אַ סטעזשקע איבער וואָסער און פּייער. די וועלף אין וואַלד האָבן אויפגעהערט צו וואַיען. איך האָב עס אַנגענומען פאַר אַ סימן אַז ס'איז שוין טאַג.

ניט-דערזונגענע געזאנגען

מאכט זיך אַ מאָל אַ טאָג אַזאָ ווען אַ געזאָנג גייט אויף אין דיר, נעמט דיך אַרום ווי די אַרעמס פון אַ געליבטן. דאָכט זיך אַ טאָג אַ געוויינטלעכער, ניט עס פּרילינגט, ניט עס פּרירט, פּיאַלקעס וויגן זיך ניט אין ווינט, דער בריווטרעגער האָט ניט געבראַכט דעם לאַנג-דערוואַרטן בריוו, אַ ניט-אַהין און ניט-אַהער-טאָג, עפעס ווי די נאַטור-פּוּחֹת וואָלטן געדרימלט אין אור-אַלטן שויס פון אייביקייט. דו קאַנסט זיין פאַרנומען מיט עפעס אַן אַרבעט וואָס האָט מיט געזאָנג קיין שײַכות ניט — ווען אַ לאַנג-פאַרגעסענער ניגון צווינגט דיך צו זוכן און געפינען די ווערטער, דאָס פנים, די ווירקונג וואָס יענער זינגער האָט אויף דיר געלאָזן. עס באַוועגט זיך אַ וואָרט און באַלד קומט דאָס צווייטע. דער ניגון קוואַלט און דו הייבסט אַן זינגען אַ געזאָנג וואָס האָט אַ מאָל אַנגערירט דיין נשמה, נאָך איידער דו האָסט געוואָסט אַז אַזאָ וואָרט ווי נשמה עקסיסטירט. מיין מאַמעס פנים איינגעראַמט אין ווייכע קלאַנגען זינגט: „ווי אַזוי זאָל איך ניט וויינען / ווען מיין קאַפּ טוט מיר זייער וויי, / ווען מיין קאַפּ טוט מיר זייער וויי?“

זי איז אַזאָ בלייכע, אַן אויסגעצערטע, אירע האָר זענען צוגעדעקט מיט אַ געבלימטן טיכל, אויף די אַקסל — אַ גרויע שאַל. זי לייענט אַ בוך ביי דער שײַן פון אַ נאַפּטלאַמפּ. אירע ווייסע, געפלעקטע פינגער מישן די בלעטער. פון צייט צו צייט הייבט זי אויף דעם קאַפּ, קוקט מיך אַן מיט אירע אומעטיקע, גרוי-פאַרגאַפטע אויגן, ווי זי וואָלט זיך געוואונדערט ווי איך קום דאָ אַהער.

איך קני אויף אַ בענקל לעבן איר. איך קאָן נאָך ניט לייענען, קוק איך אויף אירע געפלעקטע פינגער און וואָרט זי זאָל צוקומען צום נייעם קאַפיטל. אין איר בוך הייבט זיך יעדער קאַפיטל אַן מיט אַ געמעל. אַ מאָל איז עס אַ מענטש, אַ הויז, אַ בלימל. די צייכענונג, שוואַרץ אויף ווייס, נערט מיין פאַנטאַזיע. איך טראָג מיך אַריבער אין יענעם הויז, אַטעם איין דעם ריח פון יענעם בלימל. דאָס בלימל צעוואַקסט זיך און ווערט אַ וואַלד. דער וואַלד

איז פול מיט ווילדע חיות. איך אנטלויף פונעם בער, קומט אן דער וואָלף — ביז דער נײַער קאַפּיטל און דאָס נײַע געמעל פירט מיך אַוועק צו אַנדערע אַוואַנטורעס.

דאָס געזאַנג וואָס זינגט פאַר זיך אַליין האָט גאַרניט צו טאָן מיט דעם בוך וואָס זי לײענט. דאָס געזאַנג איז דער באַזונדערער אינדזל אין מיטן ים וואָס האַלט אין זיך דעם סוד פון זײַן. עס איז דאָס שפּיגעלע פון איר פּילעוו-דיקייט, דאָס סימבאָלישע טירל פון איר נשמה: „ווי אַזוי זאָל איך ניט וויינען / ווען דער קאַפּ טוט מיר זייער וויי?“

איך הער דעם עכאַ פון איר געזאַנג מיט פאַרמאַכטע ליפּן. מיר דאַכט אַז אַזוי קאַן איך הערן איר קול. דאָס ליד פּלעגט זי זינגען אין די שבתדיקע פאַרנאַכטן. שבת האָט זי קיין טרייף-פּסול ניט געלייענט. מײַן טאַטע איז ניט געווען קיין חסיד פון איר אינטעליגענטישקייט. ער האָט געהאַט ווייניק דרך-אַרץ פאַר אירע ביכער. ער האָט זיי באַטראַכט ווי אַן אַנשיקעניש, אַן אַנדער מין חלאַת. דערפאַר האָט ער גערן געהאַט אירע געזאַנגען. אַנגעטאַן אין שבתדיקע מלבושים, די באַרד ברייט צעקעמט, די יאַרמלקע פאַרוקט אויפן שפּיץ קאַפּ, פּלעגט ער זיצן בײַם געדעקטן טיש און מיט זײַנע גראַבע, פּליישיקע פינגער באַגלייט מײַן מאַמעס געזאַנג: „שאַ, שאַ, וויין ניט, ווייל דײַן קאַפּ וועט דיר נאָך ערגער וויי טאָן / ווייל דײַן קאַפּ וועט דיר נאָך ערגער וויי טאָן“.

וואָס פאַר אַ קאַפּויערדיק פאַרפאַלק, טראַכט איך איצט, נאָך דעם ווי זייערע ביינער זענען שוין פון לאַנג צעשטויבט. זי האָט זיך אויסבאַהאַלטן אין ביכער, אַוודאי געחלומט פון די גרויסע, ווייטע שטעט, פון די מלכותדיקע פאַלאַצן, וווּ אירע פאַפּירענע העלדן האָבן אויסגעשפּילט זייערע פאַפּירענע ראַלעס. זי האָט אַוודאי אַנגעמאַסטן אויף זיך זייערע הצלחות און זייערע דורכפאַלן. זיי האָבן זי אַוועקגעפירט פון איר אייגענער דאָליע, אויב אַפּילו נאָר פאַר אַ וויילע.

זי האָט אַ סך געליטן, ווייניק גערעדט. זי האָט אויסגעהערט די פּליאַט-קעס וואָס מ'האַט איר געבראַכט אומגעבעטענער הייט. זי האָט אויסגעהערט די ווייבער מיט אַ גלייכגילטיקער מינע, ניט ווי עס וואָלט געגאַנגען אין די דרכים פון איר מאַן, נאָר ווי פון עפעס אַ העלד אין אַ בוך וואָס זי האָט אַ מאָל געלייענט. זיי האָבן איר דערציילט, אַז די רויטע אַלמנה איז אַן

אָפּטע אינגלייערין אין מיין טאַטנס יאַטקע. די בעסטע שטיקער פלייש גייען אַרײַן צו איר אין קאַשיק. צו דעם פלייש לייגט ער צו אַ האַלבע לעבער, אַ שטיק גראַשיצע און מאַרכביינער מער ווי זי קאָן דערטראַגן. ער וויצלט זיך מיט איר און זי לאַכט. איר אויפגעוירענער בוזעם שפּרינגט ממש פון דער בלוזקע אַרויס. די אַלמנה האַלט דעם קאַשיק אָפּן. זי לאַכט פּסדר און מאַכט זיך ניט וויסנדיק ווען זײַנע הענט פאַרען זיך אונטער איר פאַרריסע-נעם פאַרטעך.

ווען די ווייבער גייען אַוועק, עפנט מיין מאַמע איר בוך. אירע אויגן זענען פול מיט וואַסער, נאָר קיין טרערן זעט מען ניט. איך פיל אַז זי ליידט, הגם איך ווייס ניט פאַר וואָס, שווינג איך אויך און קוק אויף די פרעמדע סודותדיקע אותיות און וואַרט אַז די קומענדיקע צייכענונג זאָל מיר ברענגען באַשייד.

די קאַפיטלען זענען לאַנגע און ציען זיך אָן סוף, קוק איך דערווייל אויף מיין מאַמעס געפּלעקטע הענט. די פּלעקן האָבן זיך אָנגעהויבן ווי ווייסינקע מאַנדעלעך. מיט יעדן טאָג זענען די מאַנדעלעך געוואָרן גרעסער, זיך אויס-געשפּרייט ביז אונטער די אַרבּל, איבערלאַזנדיק שמאַלע ריטשקעלעך פון געוועזענעם קאַליר.

אַט די שמאַלע ריטשקעלעך האָבן מיך אומבאַמערקטערהייט אויפגע-הויבן און אַוועקגעטראַגן צום ברייטערן שטראַם, אַוועק פון יענעם בוך, פון יענעם פנים וואָס האָט געהויערט איבער אים. איך האָב איבערגעהיפט קאַפיטל נאָך קאַפיטל, אַנדערע געמעלן, אַנדערע געזאַנגען. יעדער געזאַנג — זײַן צײַט, זײַן אויפקום, זײַן פאַרגאַנג.

דער בחור אין מיין איבערגעריסענעם קאַפיטל האַלט מיין האַנט אין זײַנער. מיר זענען אי האַפּערדיק, אי אומעטיק, איך פאַר שוין מאַרגן אַוועק און ער דאַרף נאָכקומען מיט זעקס חדשים שפּעטער. מיר גייען צום וועלדל, ווייל די לבנה פירט אונדז אַהין. מיר האָבן זייער אַ סך צו רעדן, נאָר אַנשטאַט רייד זינגען מיר. מיר זינגען ווייל געזאַנג איז אונדזער לעבן. געזאַנג האָט אונדז צונויפגעפירט, געפּלאַסטערט אונדזערע וועגן, באַזונט אונדזערע טעג. מיר האָבן געאַטעמט מיט געזאַנג. געזאַנג האָט געפורעמט אונדזער וועלטבאַנעם און מיט געזאַנג האָבן מיר געהאַפּט די וועלט איבער-צומאַכן.

דאָס ליד וואָס ער זינגט גיסט זיך פריי פון זיין האַרץ צו מיניעם. עס איז אַ געזאַנג אָן ווערטער. עס שטראַמט ווי אַ ניט-פאַרגעשריבענע תפילה אין מויל פון אַ היילמענטש. איבער אונדז הענגט אַ פולע לבנה. מיר באַדן זיך אין איר ליכט. זי איז אַזוי הויך, אַזוי ווייט, פאַר אונדז איז זי נאָענט. זי וואַכט איבער אונדז. אויך מיר האַלטן אַ וואַכיק אויג אויף איר. מיר קוקן און זען דעם פינצטערן וואַלקן וואָס דערנענטערט זיך פון מערב. דער סאַסעוואַלד פאַרשטעלט זיין אַנקום. איידער מיר כאַפן זיך וואָס דאָ קומט פאַר — איז שוין די לבנה אַ געפאַנגענע. זי ראַנגלט זיך אין זינע אויסגע-שפרייטע מלאך-המות-פליגל. אַט זעט מען בלויז אַ רייפעלע, אַ שניידל ווי דאָס רינגעלע וואָס ער האָט אַרויפגעטאַן אויף מיין פינגער.

ווען די לבנה איז פול קומט מיר יענע נאַכט אויפן זינען. הגם איך ווייס, אַז די לבנה נעמט מער ניט קיין אַנטייל אין מענטשלעכע גורלות, ווענד איך זיך נאָך אַלץ צו איר. זי איז דאָך געווען דער איינציקער עדות, געהערט די שבועה וואָס איך האָב געשווירן און די שבועה געבראַכן. איך פאַרענטפער זיך פאַר איר: „ער איז טויט, — זאָג איך — און איך מוז אַנגיין מיטן לעבן“.

„מוזן, מוז מען בלויז, דו ווייסט שוין וואָס“ — ענטפערט זי הויך און דייטלעך. איך שוויג אַ וויילע און דערנאָך גיב איך צו: „איך בין פאַרבליבן אַ פריילידיקע, דו ווייסט דערפון“.

„אודאי ווייס איך. איך ווייס אויך אין וויפל בעטן דו האָסט זיך אויסגעוואַלגערט, אין וויפל אַרעמס דו האָסט געברענט“.

איך לאָז דעם קאַפּ אַרונטער. עפענען דאָס האַרץ פאַר איר איז דאָך ניט שייך. זי איז צו פיל מומחה אויף צינגלקונץ.

געוויינטלעך זענען מיניע ראַלעטן אַלע מאָל אַרויפגעראַלט. אַזאָ גע-וווינהייט שוין ביי מיר. דאָס מיינט ניט אַז איך טו עס בפיוון. עס מיינט אויך ניט אַז איך טו עס אומבאַווסטערהייט. אַזוי צי אַזוי טו איך דאָס פסדר פדי די לבנה זאָל האָבן אַ פרייען צוטריט צו מיין געלעגער. און אפשר טו איך עס ווידער אַזוי בלאַ-יודעים זי זאָל באַלייכטן דעם וועג פאַר מיין נאַכטיקן גאַסט? פאַר איר קאָן איך דאָך קיין סוד ניט האַלטן. ער קומט צו מיר נאַכט פאַר נאַכט אַנגעקליידט אין זיין יוגנטפראַכט. די אויגן אַפענע, ברייט צעפלאַמטע, די האַר צעשוּיבערטע, די ברוסט צעכראַסטעט. ער רייצט

מיך אויף און לאזט מיך איבער אויף די שטעכנדיקע נאָדלעך, וואָס יענער ווייטער סאָסנעוואָלד שפרייט אויס אויף מיין געלעגער.

מיין נייער קאפיטל איז ריין פון געזאנג. דאָ איז געזאנג אַרויס פון דער מאַדע. נאָר דער ווינט האַלט נאָך אָן די אַלטע געווינהייט. ער זינגט צו מיר דווקא מיט ווערטער. איך פאַרשטאַפּ זיך די אויערן, זינגט ער מיר גלייך אין האַרץ אַרײַן: „עס האָט מיר מיין מאַמע דערציילט אַז אַ מאָל / געשטאַנען איז אַ הײזעלע פאַרבאַרגן אין אַ טאַל“.

איך בין דאָנקבאַר דעם ווינט וואָס ער געדענקט. אייגנטלעך האָב איך באַדאַרפן צו זײַן דאָס מיידל אין ליד. צוליב עפעס אַ צערודערונג אין די אייבערשטע ספערעס, האָב איך מזכיר-נשמות געווען מיין טאַט, אַנשטאַט מיין טאַטע מיך. ער וויל ניט קיין פאַרגעשריבענע עפּיטאַפּן. זינג איך אין זײַן אַנדענק אַלטע, ווי אויך נייע געזאַנגען. איך זינג מיינסטנס צווישן איין דורכגעפאַלענער ליבע — און אַ צווייטער. מיין צרה איז, ניט דאָס וואָס איך האָב פאַרלוירן, נאָר דאָס וואָס יענע ליבע האַלט נאָך אַלץ אָן. איך בין אַרויס פון דעם גרויסן בראַך אַ צערודערטע. איך זאָג יאָ, דאָרט וווּ איך האָב געמיינט צו זאָגן ניין, ווען איך כאַפּ מיך, איז שוין צו שפעט, אַ מין נעווראָטישע שוואַכקייט האָט זיך אָנגעזעצט אויף מיר און מיך געמאַכט פאַר אַ שקלאַף צו מיניע געפילן. איך האָב זיך אַפילו געבונדן טעוועט, געפרוּווט אײַנשטעלן באַצונגען לויטן פראַגראַמירטן סדר. איך האָב אַזוי לאַנג געפרוּווט ביז איך האָב פאַרשטאַנען, אַז איך וועל שוין קיין מאָל מער ניט פאַרשטיין. דעמאָלט האָב איך אויפגעהערט צו קוקן אויף מיין אייגענעם צוזאַמענשטעל.

אין מיין טאַטנס הויז זענען דווקא געווען צוויי שפיגלען. דאָס קליינע שפיגלע וואָס איז געשטאַנען אָנגעלענט אויף אַ וואַזאַנע, האָט געהאַט אַ סקאַסנע בראַך. קוקנדיק אין שפיגלע איז מיר פאַרגעקומען, אַז עס קוקט צו מיר אַרויס אַ צווייפנימדיק פאַרזעעניש. איך האָב נאָך דעמאָלט פון קיין אונטערבאַווסטזיניקער ממשלה ניט געוואוסט, האָב איך אויסגעמיטן דאָס צעבראַכענע שפיגלע און פאַרוויילט די צײַט מיט קוקן אויף אַנדערע. איך האָב געקוקט אַרויף צו די העכערע גאַסן, צו די קינדער פון בעל-הבתישע היימען, וואָס האָבן געטראָגן געבלימלטע קליידלעך און רויטע סטענגעס אין די צעפּ. זיי האָבן געשפּילט קליטשקע אויף די טראַטואַרן בײַ זייערע

היזער. איך האָב געשפּילט באַלעם אין טונקעלע הייליצעס. אויך דאָרט האָבן מיר די קלאַגווייבער אָפּגעזוכט: „זע נאָר זע, די מאַמע פּוילט אין דר'ערד און זי האַפּקעט ווי אַ קאַזע“.

איך האָב באַטראַכט די קינדער מיט די רויטע סטענגעס, וואָס טרעטן אַרום אויף געפּלאַסטערטע טראַטואַרן ווי פּריווילעגירטע פּון גאַט. צוליב די בלאַטעס אַרום אונדזער הויז האָבן איך די שייך אויף פּסח ניט געקאָנט באַנייען. זייערע טאַטעס האָבן געטראָגן לאַנגע קאַפּאַטעס אין מיטן דער וואַכן. זיי זענען געשטאַנען אין קראַמען, געהאַנדלט מיט תּבואה און גערעדט מיט גאַט.

מיין טאַטע האָט געטראָגן אַ פּאַרטעך אָנגעקנאַטן מיט פעטס און בלוט. פּרייטיק, נאָך האַלבן טאָג, פּלעגט ער דאָס פּאַרטעך אַהיימברענגען צום וואַשן. דאָס פּאַרטעך האָט זיך ניט געלאָזט וואַשן. עס איז געווען שטייף ווי אַ בלעך. טאַקע צוליב דעם פּאַרטעך האָט מיין מאַמע אָפּגעשפּאַרט אַ שוואַך האַרץ. אַ וועטערינאַר האָט פּון אים אַ מאַל אַראַפּגעריסן דאָס פּאַרשמאַלצע-וועטע פּאַרטעך און ווי אַ צולאַג אים גערופן פּאַרשיווער זשיד. מיין טאַטע האָט לאַנג ניט געטראַכט און פּאַרפּאַרן דעם וועטערינאַר אין זיין טרייפּענער מאַרדע. דער וועטערינאַר, אַ גוי מיט געלע, שטעכיקע וואַנצעס האָט אים אָנגעקלאַגט אין געריכט. דער פּראָצעס האָט זיך געצויגן ווי מיין מאַמעס פּאַרשלעפּטע קרענק. ערשט נאָך איר טויט האָט מיין טאַטע דעם פּראָצעס געווינען. ער האָט אויך געווינען די פּולליטיקע רויטע אַלמנה. איר ברייטער הינטן האָט זיך קוים דורכגעשטופּט דורך אונדזער שמאַלער טיר.

די נייע מאַמע האָט אויפּגעהאַנגען אַ שפּיגל איבערן קאַמאַד. דער שפּיגל איז געווען אַ ביסל צו הויך פאַר מיר. ער האָט געהאַט פּלעקן; אַזעלכע מאַדנע, ווייסע פּליאַמעס ווי די וואָס האָבן זיך אויסגעשפּרייט אויף מיין מאַמעס הענט. איך האָב זיך ניט דערוועגט צו קוקן אין שפּיגל. איך בין געווען זיכער, אַז דאָס באַמיט זיך מיין טויטע מאַמע איבערצוגעבן דאָס חלאַת דעם וואָס קוקט אין שפּיגל: דער רויטער אַלמנה — פאַר דעם וואָס זי ראַנדזעט איבער איר האַב-און-גוטס און מיר — דערפאַר וואָס איך שטעל זיך איר ניט אַנטקעגן.

יעדעס מאַל ווען מיין נייע מאַמע האָט אַריינגעשטעלט איר רויטן קאַפּ אין געפּלעקטן שפּיגל אַרײַן, בין איך געשטאַנען און געקוקט אויף אירע

הענט. איך האָב אויך געקוקט אויף מײַנע הענט, געוואָרט פון איין טאָג אויפן צווייטן די פליאַמעס זאָלן זיך באַווייזן.

אַחוץ דעם שפּיגל, האָט די נײַע מאַמע מיטגעבראַכט אַ נײַמאַשין און אַ האַלב צעבראַכענעם גראַמאַפּאָן. שבת-נאַכטס, ווען מײַן טאַטע איז אַוועק אין שעכטיאַטקע, פלעגט זי אַנשטעלן דעם גראַמאַפּאָן. דאָס געזאַנג וואָס איז אַרויסגעקומען פון דער מעטאַלענער טרובע, האָט געהאַט אַ מעטאַלענעם טעם, אַ טעם וואָס האָט דערמאַנט אין די סטעריליזירטע מכשירים אין קאַבי-נעט פון צײַנדאַקטער. מיט אַט דער דערקענטעניש האָב איך אַנגעהויבן זוכן ניט דאָס געקינצלטע שלמות פון טרענירטן זינגער, נײַערט דאָס פון האַרצן שפרודלדיקע געזאַנג, ווי מײַן מאַמע האָט געזונגען אין די שבתדיקע פאַר-נאַכטן, ספּאַנטאַן, האַרציק, מיטן זאַמדיקן אַפּזאַץ צווישן די טענער. איך האָב געזוכט דאָס געזאַנג וואָס זאָל סובלימירן מײַן אײַנגעשטעלטן נוסח. דער מאַנער אין מיר האָט געלענקט מײַנע טריט. ער האָט מיך געפירט איבער פּרילינגדיקע וועגן, אַנגעפויטשעטע מיט מאַרגנטוי. פּיגל היימישע, ווי אויך די וואָס וואַנדערן האָבן אַנגעפילט די נעסטן. זײַערע האַפּערדיקע געזאַנגען האָבן פאַרטויבט דאָס פישטשען פון די מײַז אין די לעכער. מיט פאַרמאַכטע אויגן האָב איך זיך אײַנגעהערט אין די הויכע און שטילע געזאַנגען. ערשט ווען איך האָב דערהערט זײַן געזאַנג — האָב איך געוואוסט אַז איך דאַרף מער ניט זוכן.

*

די יונגע-לײַט וואָס זענען געקומען נאָך יענעם קאַפיטל, האָבן זײַערע שטימען ניט גענוצט. זיי האָבן אַלץ גענומען פון גרייטן. פון סטערעאָפּאָן האָט זיך געגאַסן פראַנק סינאַטרעס ריין גאַלד. דער רעסטאַראַן האָט אונטער-געטראָגן אַ פאַרטיקן נאַכטמאַל, צוזאַמען מיטן אומפאַרמײַדלעכן בעט. איך האָב חלילה גאַרניט צו פראַנק סינאַטרעס גאַלדענער שטים. זײַנע וויבראַציעס האָבן מיך ניט איין מאָל פון זינען געטריבן. די צרה איז וואָס מײַנע וויבראַציעס זענען צו אים ניט דערגאַנגען. וואָלט איך אים געווען באַגעגנט ווי אַ בליץ, וואָלט איך ווי אַ מאַגעטיש פעלד אים אַרײַנגעצויגן. ער איז אָבער פאַרבליבן דער ווייטער שטערן, וואָס לאָזט זיך באַוואַנדערן, אָבער ניט גרייכן.

אויפן וועג פון איין קאפיטל צום צווייטן בין איך דורכגעגאנגען פארשיידענע סעזאנען. פון גרין צו ברוין און ווידער גרין. נאָר איך בין שטיין געבליבן ווי אַ מאַנאָליט אין אַ פעלד פון פרעמדע געוויקסן. פון וואַנען איך בין געקומען איז קיין שפור ניט געבליבן. אַהין וווּ איך האָב געוואָלט אַנקומען — האָט אפשר קיין מאָל ניט עקסיסטירט. איך האָב געלעבט אין דער חלום־וועלט פון מײַן מאַמעס ביכער. דער אומבאַקאַנטער מחבר וואָס האָט די מעשה פאַרטראַכט, האָט אויך פאַרטראַכט דאָס געזאַנג און די שטילקייט צווישן די נאַטן. ער האָט פאַרטראַכט די מידבר־בלום וואָס בליט אין שפּאַלט פון שטיין, און דעם מבול וואָס שווענקט אַלץ אַרונטער. ער האָט פאַרטראַכט די גלאַדיאַטאָרן און די לייבן און די גלייביקע פאַר זייער אַפעטיט. ער האָט פאַרטראַכט די פליג וואָס בויערט דעם מוח. ער האָט פאַרטראַכט די גאַנצע פאַנאַראַמע, אַ ניט־דערזונגען געזאַנג, וואָס דרייט זיך כסדר ; אַ טעאַטער־שפּיל אַזאַ צו אַמוזירן דעם אײַנגעשפּאַנטן אוניווערס.

אינהאלט

5	די טאָפּעלע שפּיל
19	אַפּילו דער הימל זאָגט ליגן
29	פּאַקיסאַנדראַ
37	אַ ניט געלייזטער פּראָבלעם
46	דער טויט פּון מײַן מומע
56	דאָס שרעטעלע
70	בילדעד אויף אַ נאַקעטער קאַנווע
80	פּערעלע פּײַנגאַלדס טאַגבוך
93	עפּלצווײַט
101	שכּנים איבערן פּלויט
109	דער חוב
115	אַ רגע פּון אמת
131	דער פּישוף־באַרג
138	גילגולים
146	מײַן פּרײַנד בען
153	דער מאַגנאַליאַ־בוים
161	דער דורכבראַך
167	עדיפּוס אין ברוקלין
181	הײַדזשעק
190	קאַזין קלאַד
202	„און די וויסטע ווי אַ רויז וועט בליען“
214	די פּאַרשאַרטע קאַץ
221	דער ערשטער קוש
225	דאָס געלעכטער איבער דער וואַנט
229	אַ ײִדישער פּאַעט אין פּאַריז
242	דער פּוח פּון אַ ניגון
246	ניט־דערוווגענע געזאַנגען